

A Bhaktivedanta Hittudományi Főiskola
tudományos folyóirata

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda 125

**A Bhaktivedanta Hittudományi Főiskola
tudományos folyóirata**

Budapest, 2021

A Bhaktivedanta Hittudományi Főiskola tudományos folyóirata

A szerkesztőség címe:

1039 Budapest, Attila u. 8.

Telefon: (1) 321-77-87

E-mail: konyvtar@bhf.hu

Főszerkesztő:

Dr. Banyár Magdolna (Mahārāṇī Devī Dāsī)

Szerkesztőbizottság:

Dr. Banyár Magdolna (Mahārāṇī Devī Dāsī)

Dr. Jenev Rita (Amṛtānanda Devī Dāsī)

Dr. Tasi István (Īśvara Kṛṣṇa Dāsa)

Dr. Tóth-Soma László (Gaura Kṛṣṇa Dāsa)

E szám szerkesztője:

Dr. Tasi István (Īśvara Kṛṣṇa Dāsa)

Munkatársak:

Gaál Anikó (Jayantī Devī Dāsī)

Rátkai Gergő (Gaurasundara Kṛpāmoya Dāsa)

Nyomdai előkészítés:

Kovács Ágota

A korábbi számok nyomtatott formában megvásárolhatók a Bhaktivedanta Hittudományi Főiskola könyvtárában (1039 Budapest, Attila u. 8.), és elolvashatók a folyóirat online változatában: www.tattva.hu

Budapest, 2021.

ISSN 1418-4060

XXIV. évfolyam 1. szám – 2021. december

A jelen számban használt rövidítések:

Bhg. – *Bhagavad-gītā*

Bhāg. – *Śrīmad-Bhāgavatam*

Móz. – *Biblia, Mózes könyve*

Cc. – *Śrī Caitanya-caritāmṛta*

Szúra – *Korán*

Śā. – *Śikṣāmṛta*

SDG – *Satsvarūpa Dāsa Goswami*

ŚP – *Śrīla Prabhupāda (Bhaktivedanta Swami Prabhupāda)*

TARTALOM

BEVEZETŐ

Tasi István (Īsvara Kṛṣṇa Dāsa):

Bevezetés: A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda életrajza..... 7

TANULMÁNYOK

Varga Kata:

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda prédikálása a Back to Godhead
magazin esszéin keresztül 17

Nagy Gabriella:

A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda a prasādamról 37

Fehér Tamás:

A tiszta bhakta tulajdonságai 63

Lupták Éva:

Az Úr és társai szeretetteljes kapcsolata a Śrī Caitanya-caritāmṛta
lapjain 83

PÁRBESZÉD

Mózer Annamária:

Teremtéstörténetek az ábrahámi vallásokban és a
Śrīmad-Bhāgavatamban 105

MŰHELY

Bakaja Zoltán (Śyāmasundara Dāsa):

Robert D. Baird: *Swami Bhaktivedanta and the Bhagavadgita*
“*As it Is*” 129

RECENZIÓK

Markwarthné Lengyel Piroska (Puṣkarīṇī Devī Dāsī):

Joshua M. Greene: *Swami in a Strange Land – How Krishna*
Came to the West. The Biography of A. C. Bhaktivedanta Swami
Prabhupada. 143

Bevezetés: A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda életrajza

Tasi István
(Īśvara Kṛṣṇa Dāsa)

A hinduizmus *vaiṣṇava* irányzata évezredekben keresztül jóformán ismeretlen volt India határain kívül. Napjainkban azonban már sok millióan ismerik és követik ezt a hiteles lelki folyamatot bolygónk szinte minden területén. Kinek köszönhető ez?

Százhuszonöt évvel ezelőtt, 1896-ban született A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda,¹ akit követői gyakran Śrīla Prabhupāda néven említenek. A Bhaktivedanta Hittudományi Főiskola olyan módon is szeretné kifejezni tiszteletét névadója felé, hogy a *Tattva* folyóirat jelen számában az oktatási intézményben készült, főként Śrīla Prabhupāda személyéhez és életművéhez köthető szakdolgozatok rövidített változatát publikálja.

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda ismertette meg az ősi indiai, védikus iro-

¹ A neve elején álló két betű az avatott nevének (Abhay Caranāravindam) a rövidítése, míg a Bhaktivedanta Swami Prabhupāda nevek megtisztelő, vallási vezetőknek járó kifejezések, melyeket élete későbbi szakaszában kapott, és saját neveként használt.

dalom bölcsességét és az azon alapuló életmódot az Indián kívüli világgal, „Krisna-tudat” néven. Hitelessége és hatékonysága miatt Śrīla Prabhupāda a huszadik század legnagyobb hatású indiai tanítójának nevezhető. Tekintsük át életének szakaszait és főbb eseményeit, valamint az általa elért csodálatos eredményeket!

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda az indiai Kalkuttában, Abhay Caran De néven született 1896. szeptember 1-én (Kṛṣṇa India-szerte ünnepelt születésnapja után egy nappal). Születésekor egy asztrológus azt jósolta, hogy a gyermekből nagy vallási vezető válik majd, és száznyolc templomot fog alapítani az Úr Kṛṣṇa tiszteletére.

Abhay előkelő bengáli családban született. Szülei *gauḍīya-vaiṣṇavák*, Srī Caitanya Mahāprabhu² tanításait követő Kṛṣṇa-hívők voltak. Édesapja Śrīmān Gour Mohan De, édesanyja Śrīmatī Rajani De. Gour Mohan De sikeres kereskedőként élt. Aktív hitgyakorló volt, és gyermekét is a *vaiṣṇava* vallás szellemében, az azon alapuló kultúrára és életmódra nevelte. *Vaiṣṇava* jövőt is álmodott fiának: amikor a kis Abhay 6-7 évesen gyakorolni szeretne volna a vallás egyes elemeit, segítette őt ebben. Gour Mohan rendszeresen látott vendégül *sādhukat* (bölcseket) az otthonában, s mindig arra kérte őket, hogy áldják meg a fiát.

A fiatal Abhay Caran felsőfokú tanulmányait a kalkuttai Scottish Church

² Śrī Caitanya Mahāprabhu 1486 és 1534 között élt Indiában. Nagy hatású *vaiṣṇava* tanítóként széles körben elterjesztette a Hare Kṛṣṇa mantra éneklésén alapuló lelki gyakorlatot. Caitanya Mahāprabhu követői a védikus szentírások által megjövendölt isteni inkarnációnak, Śrī Kṛṣṇa legutóbbi földi megjelenésének tekintik.

College filozófia, közgazdaságtan és angol szakán végezte, kiváló eredménnyel. Tanulmányai idején szimpatizálni kezdett a Mahātmā Gandhi vezetete függetlenségi mozgalommal. A független India eszméje annyira magával ragadta, hogy miután 1920-ban letette az utolsó vizsgáit, Gandhi felhívásának eleget téve visszautasította a diplomát, ezzel fejezve ki tiltakozását az angol elnyomás ellen. Még egyetemi éve alatt, huszonnégy éves korában feleségül vette Rādhārānī Dattát. Tanulmányai végeztével Abhay Caran – a későbbi Śrīla Prabhupāda – egy gyógyszeripari cég osztályvezetőjeként helyezkedett el.

1922-ben (huszonhat évesen) következett be Śrīla Prabhupāda életének egyik fordulópontja, mikor megismerkedett későbbi lelki tanítómesterével, Bhaktisiddhānta Sarasvatī Thākura *vaiṣṇava* szerzetessel, a korabeli India egyik legnevesebb lelki vezetőjével. Bhaktisiddhānta Sarasvatī irányította a *gauḍīya-vaiṣṇava* közösséget, amelynek tagjai a hinduizmus tradicionális monoteista irányzatát követték. Bhaktisiddhānta kivételes képességekkel rendelkező teológus, polihisztor és hitszónok volt, aki számos *gauḍīya-vaiṣṇava* kolostort alapított a szubkontinens különböző pontjain. Śrīla Prabhupādára nagy hatást gyakorolt, mikor Bhaktisiddhānta azt hangsúlyozta, hogy a Gandhi-féle mozgalom célja evilági, míg Caitanya Mahāprabhu tanításai örök érvényűek és transzcendentálisak, ezért hirdetésük fontosabb, mint a függetlenségi mozgalom célkitűzései. Śrīla Prabhupāda szívében már az első találkozáskor elfogadta gurunak Bhaktisiddhānta Sarasvatī Thākurát. A mester pedig már az első találkozásuk

kor felfigyelt az ifjú kiemelkedő képességeire, és arra kérte, hogy világszerte prédikálja Kṛṣṇa üzenetét angol nyelven.

Śrīla Prabhupāda 1923-ban Kalkuttából Allahabadba költözött, ahol gyógyszerész-üzletkötőként tartotta el családját.

1932-ben – megismerkedésük után tizenegy évvel – Bhaktisiddhānta lelki avatásban részesítette tanítványát Allahabad városában.

Az avatását követő négy évben Śrīla Prabhupāda több mint tízszer találkozott lelki tanítómesterével, aki különleges figyelemben részesítette őt. Például 1935-ben Śrīla Prabhupāda a Rādhā-kuṇḍa nevű szent tóhoz utazott, hogy meglátogassa Bhaktisiddhānta Sarasvatit. Lelki tanítómestere ekkor híressé vált szavaival egészítette ki tanítványának korábban javasolt küldetését: „Ha bármikor pénzhez jutsz, nyomtass könyveket!” 1936-ban Bhaktisiddhāntának írott levelében Śrīla Prabhupāda feltette a kérdést, hogyan tudná szolgálni lelki tanítómesterét. Guruja így válaszolt: „Terjeszd el az Úr Caitanya tanításait az egész világon, angol nyelven.” Ez ugyanaz az utasítás volt, ami az első találkozásuk során elhangzott.

Bhaktisiddhānta Sarasvatī Thākura 1936 decemberében, hatvanhárom évesen elhagyta az anyagi világot. Halála előtt egy hónappal levelet írt Śrīla Prabhupādának, melyben újra kifejtette: „Meggyőződésem, hogy képes vagy angolul elmagyarázni gondolatainkat és érveinket azoknak, akik nem beszélnek ezeken a nyelveken (bengáliul és hindiül). Ez neked is hasznodra fog válni, és hallgatóságodnak is. Minden remény megvan rá, hogy kiváló angol prédikátor váljon belőled.” Śrīla Prabhupāda

a szívébe zárta *guruja* utasítását, és az elkövetkező közel három évtizedben e miszsióra készült, miközben családi kötelezettségeinek is eleget tett.

Lelki tanítómestere kérését követve a következő években angol nyelvű magyarázatot írt az egyik legtekintélyesebb *vaiṣṇava* szentírás, a *Bhagavad-gītā* verseihez. A szentírásokban való jártasságát elismerve 1939-ben istentestvérei (Bhaktisiddhānta Sarasvatī más tanítványai) a megtisztelő Bhaktivedanta címet adományozták neki.

1944-ben, amikor a világot elborította a második világháború pokla, Śrīla Prabhupāda a békét és az Isten iránti tiszta odaadást hirdette az általa indított *Back to Godhead (Vissza Istenhez)* folyóirat hasábjain. A lapot saját maga írta, sokszorosította és terjesztette. 1953-ban megalapította a Bhakták Ligáját, de a *bhakti-yoga* népszerűsítését és a hívők összefogását célzó törekvései ekkor még csak korlátozott sikerrel jártak.

1954-ben, ötvennyolc évesen az indiai hagyományt követve lemondott a családos és világi életről, hogy minél inkább a lelki tudás terjesztésének szentelhesse életét.

1959-ben *sannyāsa* avatásban részesült, vagyis hivatalosan a lemondott szerzetesi életrendbe lépett. Ekkortól kezdte használni a Bhaktivedanta Swami nevet.

1962-től Vṛndāvana szent városában Śrīla Prabhupāda szanszkritről angolra kezdte fordítani a tizennyolcezer versszakot számláló *Śrīmad-Bhāgavatamot (Bhāgavata-purāṇát)*. Ennek első kötetét Delhiben adta ki.

Hosszas előkészületek után, 1965. augusztus 13-án Śrīla Prabhupāda élete leg-

nagyszerűbb és egyben legkockázatosabb vállalkozásába fogott. Hatvankilenc évesen, hétdollárnyi pénzzel a zsebében, néhány saját fordítású könyv társaságában egy teherhajó fedélzetén elindult az Amerikai Egyesült Államokba, hogy megismertesse a *vaiṣṇava* tanításokat a nyugati világgal. Az Atlanti-óceánt átszelő utazás során tengeribetegségben szenvedett, és két szívrohamot is kapott, ám úgy érezte, hogy az Úr védelmezi őt missziója beteljesítése érdekében.

Az első egy év New Yorkban magányos küzdelemmel telt, csupán néhány támogatóval. Prabhupāda előadásokat tartott egy kibérelt helyiségben, és hagyományos *mantra*-énekléseket vezetett egy nyilvános parkban.

Śrīla Prabhupāda hitelessége, a védikus írások felemelő üzenetei és a Hare Kṛṣṇa mantra éneklése egyre több, főként fiatal embert vonzott. A lehetetlennek látszó küldetés így egyre sikeresebbé vált. Megalakult az első Kṛṣṇa-templom New Yorkban. Majd Śrīla Prabhupāda rendkívüli erőfeszítéseinek és tiszta odaadásának köszönhetően 1966-ban – megérkezése után csupán egy évvel – megalakult a Krisna-tudat Nemzetközi Közössége (International Society for Krishna Consciousness – ISKCON). Az alapító dokumentumban Śrīla Prabhupāda a Közösség célját hét pontban határozta meg, melyek közül az első, hogy:

„Módszeresen terjessze a lelki tudást a társadalomban, s az embereket a lelki életre nevelje azzal a szándékkal, hogy az élet értékeinek egyensúlyát vissza-

állítsák, s így a világra igazi egység és béke köszöntsön.”³

A *Hare Kṛṣṇa mozgalom* néven is ismertté vált közösség bejegyzése Nyugaton is elfogadott szervezeti keretet adott a vaiṣṇavizmus sok ezer éves és Indiában mintegy hatszázmillió hívőt tömörítő hagyományja terjesztésének.

Az ISKCON létrejöttét rendkívül intenzív szervezeti fejlődés és misszionálás követte, amelyet tizenegy éven keresztül a szervezet vezetőjeként Śrīla Prabhupāda irányított. Ő és gyarapodó számú követői több mint száz központot hoztak létre szerte a világon: templomokat, központokat, önfenntartó farmközösségeket, vallásos oktatást nyújtó iskolákat és vegetáriánus éttermeket. Śrīla Prabhupāda inspirációjára jött létre a világ legnagyobb vegetáriánus ételosztó mozgalma is.

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda élete utolsó évtizedében tizennégyyszer utazta körbe a Földet, hogy előadásokat tartson az Úr Kṛṣṇa tanításairól, továbbá ellenőrizze és inspirálja a templomok és más szervezeti egységek működését. A lelki vezető idős kora ellenére rendkívüli energiáról, szervezőkészségről és teljesítőképeségről tett tanúbizonyságot. Kora hajnalban kelt, hogy könyveket fordítson, és azokat magyarázatokkal lássa el. Folyamatos utazásai során is szigorú napirendet követett. Előadásokat tartott, interjúkat adott, a tanítványaival beszélgetett, és kiterjedt levelezést folytatott. Élete során több ezer tanítványt fogadott el, és részesített avatásban, életkortól és

származástól függetlenül. Ez nem csupán formális beavatást jelentett a tanítványok számára, hanem komoly életmódbeli változást is: áttérést a vegetáriánus életmódra, tartózkodást a kábító- és mámorítószerektől, valamint a nem gyermeknemzést szolgáló nemi élettől. Az avatott tanítványok emellett fogadalmat tettek napi tizenhat környi meditációra is a száznyolc láncszemből álló meditációs láncon, amelynek minden egyes szemén egyszer kell elismételni a transzcendentális mantrát: Hare Kṛṣṇa, Hare Kṛṣṇa, Kṛṣṇa Kṛṣṇa, Hare Hare, Hare Rāma, Hare Rāma, Rāma Rāma, Hare Hare.⁴

Annak érdekében, hogy a Kṛṣṇa-tudat gyökereit a saját hazájában is újraéleszesse, Śrīla Prabhupāda többször elutazott Indiába, ahol új lendületet adott a *gauḍīya-vaiṣṇava* tradíciónak. Templomokat és központokat hozott létre India-szerte, például Vṛndāvana és Mayapur szent városaiban.

A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda 1977. november 14-én (81 évesen), Vṛndāvanában hagyta el az anyagi világot, szerezett tanítványai körében. A Közösség vezetését még életében a Governing Body Commission (GBC) nevet viselő vezető testület vette át.

Śrīla Prabhupāda munkásságának legjelentősebb részét a könyvei jelentik. Több mint hetven kötetnyi irodalmat alkotott a Kṛṣṇa-követő hagyományon belül, amelyek többsége egyes védikus szentírások közérthető magyarázatokkal ellátott fordítása. A legkiemelkedőbbek ezek kö-

³ <http://www.krishna.com/seven-purposes-iskcon-0>

⁴ Az *enkulturáció* folyamatáról bővebben lásd: Mahārāṇī 2014: 73–90.

zül: a *Bhagavad-gītā* úgy, ahogy van,⁵ a *Śrīmad-Bhāgavatam*⁶ és a *Śrī Caitanya-caritāmṛta*.⁷ Mindezek kiapadhatatlan tudásforrásforrásként szolgálnak a *vaiṣṇava* hívők és a védikus tudás iránt érdeklődők számára. Emellett sok indológus és vallástudós is nagyra becsüli Prabhupāda műveit mélységükért, tradícióhűségükért és világos megfogalmazásukért. Bhaktivedanta Swaminak köszönhető, hogy a védikus írások üzenete ma bárki számára elérhető az egész világon. Több egyetemen tankönyvként is használják írásait, melyeket nyolcvanhét nyelvre fordították már le.⁸ Könyveit ma is a Śrīla Prabhupāda által 1970-ben alapított Bhaktivedanta Book Trust (BBT) jelenti meg, amely a világ legnagyobb *vaiṣṇava* könyvkiadója. A BBT 2014-ben számolt be arról, hogy eladott kiadványainak száma meghaladta a félmilliárdot.⁹ A könyvek terjesztését főként az ISKCON központjai végzik, Śrīla Prabhupāda odaadó követői segítségével.

Śrīla Prabhupāda jelentősége a világtörténelemben az, hogy ő tette ismertté a *vaiṣṇavizmust* a világ minden táján. Az ő, valamint tanítványai és követői ösztönzésére fogadták és fogadják el ma is a világ különböző országaiban élő emberek a *bhakti*, a Kṛṣṇa iránti odaadás folyamatát az önmegvalósítás legtökéletesebb eszközeként.

A hang- és filmfelvételeknek köszönhetően Śrīla Prabhupāda a modern kori történelem legjobban dokumentált vallási tanítója. Az online is elérhető *Bhaktivedanta Vedabase*¹⁰ például az alábbiakat tartalmazza:

- könyveinek szövege;
- háromezer-ötszáz átírat hanganyagokból: előadások a szentírások alapján és egyedi események alkalmával; beszélgetések akadémikusokkal, tudósokkal, írókkal, képzőművészekkel, zenészekkel, állami tisztségviselőkkel és vallási vezetőkkel; médiainterjúk; tanítások a reggeli séták közben;¹¹
- hatezer-ötszáz levél.

A *Bhaktivedanta Archives*¹² gyűjteménye magában foglalja A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda hangfelvételeit, leveleit, kézíratait és más dokumentumokat, publikációit, valamint a róla és az ISKCON első évtizedeinek eseményeiről készült fényképeket. A Śrīla Prabhupāda tanításaiban való tematikus tájékozódást pedig többek között a *Vanipedia* nevű portál segíti.¹³

Śrīla Prabhupāda átfogó, kétkötetes életrajzát egyik tanítványa, Satsvarūpa Dāsa Goswami írta meg.¹⁴ Ennek létezik egy tömörített változata is *Prabhupāda – egy bölcs ember élete és öröksége* cí-

⁵ Bhaktivedanta Swami Prabhupāda 2016.

⁶ Bhaktivedanta Swami Prabhupāda 1992–1995.

⁷ Bhaktivedanta Swami Prabhupāda 1996.

⁸ <http://www.bbt.org>

⁹ <https://iskconnews.org/bbt-reaches-half-a-billion-books-distributed-since-1965,4286/>

¹⁰ <https://vedabase.io/en>

¹¹ A beszélgetések átíratái nyomtatott formában is elérhetőek: Bhaktivedanta Swami Prabhupāda 1988–1991.

¹² <https://www.prabhupada.com>

¹³ https://vanipedia.org/wiki/Main_Page

¹⁴ SDG 2002.

men.¹⁵ E teljes életrajzok mellett életének egyes időszakait, a tanítványok emlékeit már több mint ötven kötet dolgozza fel, sok olyan *bhaktának* (hívőnek) köszönhetően, akik hosszabb időt töltöttek Śrīla Prabhupāda társaságában.¹⁶

Követői úgy tekintenek Śrīla Prabhupādára, mint egy tökéletes isteni küldöttre, egy örökké felszabadult lélekre, aki a Föld bolygón élő lelkek spirituális fel-emelése érdekében szállt alá az örök lelki birodalomból az anyagi világba. Az ő missziója volt az első és egyben legjelentősebb lépés Caitanya Mahāprabhu jóslatának beteljesítésében: „A világ minden városában és falvában hallani fogják nevem éneklését!”

Mindazért, amit tett, az ISKCON tagjai örök hálával adóznak Śrīla Prabhupādának, és tiszteletüket azzal igyekeznek kifejezni, hogy követik Prabhupāda utasításait, és igyekeznek másoknak is átadni a Kṛṣṇa-tudat kincsét. Az ISKCON vezetősége elkötelezett, hogy a Közösség a misszió végzése és szervezeti fejlődése közben maradéktalanul hű maradjon az alapító *ācārya*¹⁷ tanításaihoz és elveihez.¹⁸

Vannak jelei, hogy a *vaiṣṇava* világon kívül is egyre többen felismerik Bhaktivedanta Swami Prabhupāda nagyságát és az általa közvetített örök lelki tudás értékét. 2021. szeptember 3-án az indiai kormány emlékérmét adott ki Śrīla Prabhupāda születésének 125. évfordulója alkalmából. Az ezt bejelentő ünnepélyen

Narendra Modi, India miniszterelnöke videóbeszédet tartott, amelyben méltatta Śrīla Prabhupāda minden képzeletet felülmúló odaadását az Úr Kṛṣṇa iránt.¹⁹

Felhasznált irodalom

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.: *Conversations With Śrīla Prabhupāda*. The Bhaktivedanta Book Trust, Los Angeles, 1988–1991.

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.: *A Bhagavad-gītā úgy, ahogy van*. The Bhaktivedanta Book Trust, [s. l.], 2016.

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.: *Śrīmad-Bhāgavatam* (Első–Kilencedik Ének; Tizedik Ének 1–13. fejezet). The Bhaktivedanta Book Trust, [s. l.], 1992–1995.

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.: *Śrī Caitanya-caritāmṛta*. The Bhaktivedanta Book Trust, [s. l.], 1996.

Magyar Márta (Mañjarī Devī Dāsī): *Vaiṣṇava szentek élete és tanítása 2.* (Oktatási segédanyag). Bhaktivedanta Hittudományi Főiskola, Budapest, 2018.

Mahārāṇī Devī Dāsī (Banyár Magdolna): A Kṛṣṇa-hívők enkulturációja Magyarországon. A gauḍīya-vaiṣṇava kultúra átvételének modellje. *Tattva*, XVII. évfolyam, 1. szám, Budapest, 2014, 73–90.

Ravindra Svarūpa Dāsa: *Śrīla Prabhupāda: The Founder-Acharya of ISKCON*. ISKCON GBC Press, [s. l.], 2014.

¹⁵ SDG 2003.

¹⁶ <https://krishnashopping.com/collections/books-about-srila-prabhupada>

¹⁷ *Ācārya*: kiemelkedő lelki vezető.

¹⁸ Ravindra Svarūpa 2014.

¹⁹ <https://indianexpress.com/article/india/pm-modi-releases-special-rs-125-coin-on-iskcon-founders-125th-birth-anniversary-7483703/>

Satsvarūpa Dāsa Goswami: *Prabhupāda – egy bölcs ember élete és öröksége.* The Bhaktivedanta Book Trust, [s. l.], 2003.

Satsvarūpa Dāsa Goswami: *Prabhupāda-līlāmṛta* (Vol. I.–II.). The Bhaktivedanta Book Trust, [s. l.], 2002.

Tóth-Soma László (Gaura Kṛṣṇa Dāsa): *Védikus filozófia* (Tanfolyami jegyzet). Bhaktivedanta Hittudományi Főiskola, Budapest, 2020.

Internetes hivatkozások

A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda – Életrajzi áttekintés
<https://krisna.hu/a-c-bhaktivedanta-swami-prabhupada>
A letöltés ideje: 2021. augusztus 31.

Bhaktivedanta Archives
<https://www.prabhupada.com>
A letöltés ideje: 2021. augusztus 31.

Bhaktivedanta Vedabase
<https://vedabase.io/en/>
A letöltés ideje: 2021. augusztus 31.

Express Web Desk: PM Modi releases special Rs 125 coin on ISKCON founder's 125th birth anniversary

<https://indianexpress.com/article/india/pm-modi-releases-special-rs-125-coin-on-iskcon-founders-125th-birth-anniversary-7483703/>
A letöltés ideje: 2021. augusztus 31.

Founder-Acharya
<https://www.founderacharya.com/srila-prabhupada/>
A letöltés ideje: 2021. augusztus 31.

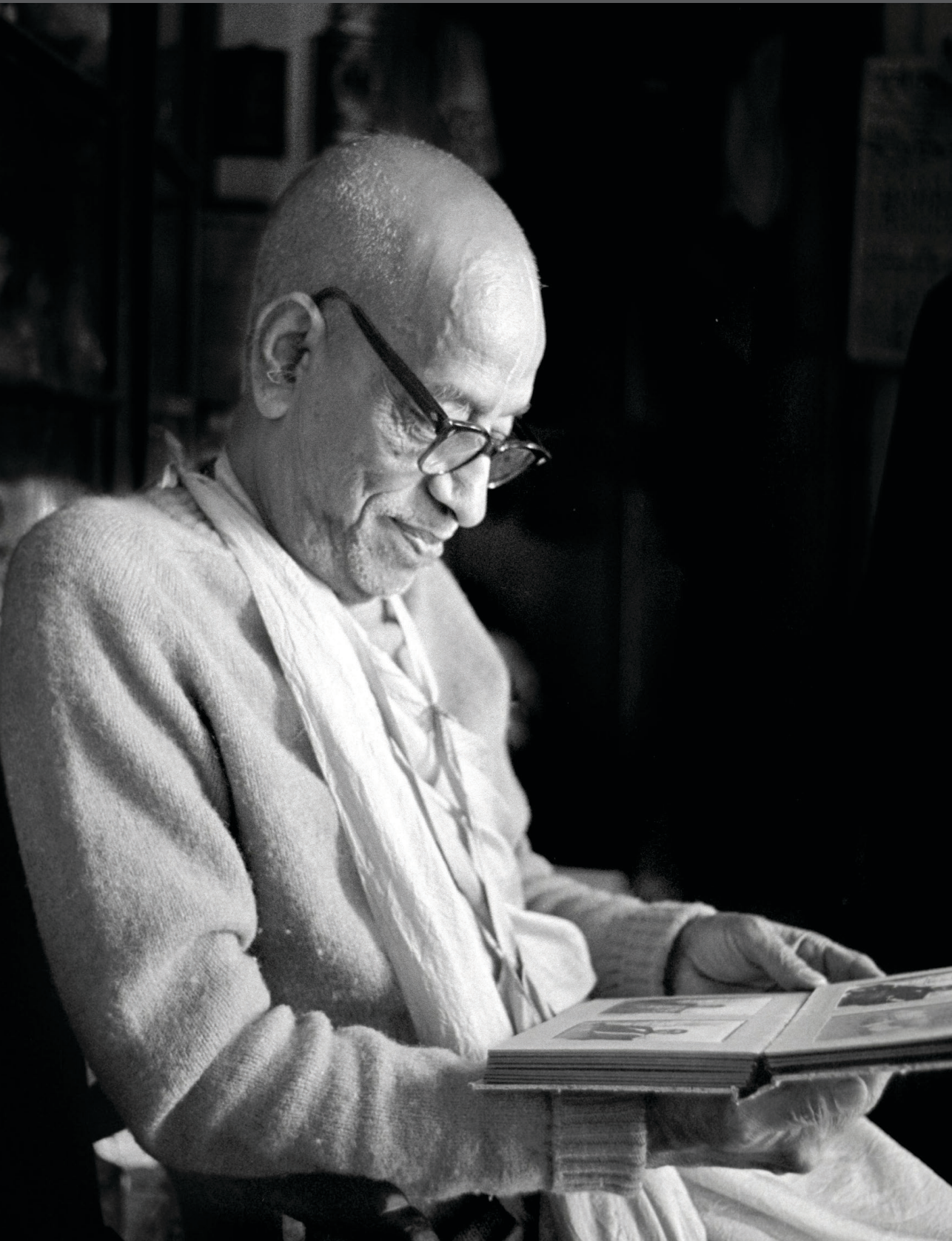
Madhava Smullen: BBT Reaches Half a Billion Books Distributed Since 1965
<https://iskconnews.org/bbt-reaches-half-a-billion-books-distributed-since-1965,4286/>
A letöltés ideje: 2021. augusztus 31.

Seven Purposes of ISKCON
<http://www.krishna.com/seven-purposes-iskcon-0>
A letöltés ideje: 2021. augusztus 31.

Srila Prabhupada's Biographies
<https://krishnashopping.com/collections/books-about-srila-prabhupada>
A letöltés ideje: 2021. augusztus 31.

The Bhaktivedanta Book Trust
<http://www.bbt.org>
A letöltés ideje: 2021. augusztus 31.

Vanipedia
https://vanipedia.org/wiki/Main_Page
A letöltés ideje: 2021. augusztus 31.

TANULMÁNYOK

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda prédikálása a Back to Godhead magazin esszéin keresztül

Varga Kata

1. A Back to Godhead magazin alapításának története

1.1. Bhaktivedanta Swami, a szerkesztő szemszögéből

„Az ember nem akkor szabadul ki az anyagi és világi ragaszkodások szövetségéből, ha mindennek hátat fordít, hanem akkor, ha mindent az Istenség Legfelsőbb Személyisége, Krisna szolgálataira fordít. Ezt jelenti a tökéletes lemondás a *yogában*.¹”

Ezt vallotta Bhaktisiddhānta Sarasvatī is, amikor a legmodernebb nyomtatási technikákat alkalmazta a könyvkiadásban. Ezért volt képes *Nadiyā Prakāśa* című újságját napilapként kiadni, valamint a *The Harmonist* című angol nyelvű folyóiratát megjelentetni.² Ezért kérte ugyanezt Bhaktivedanta Swamitól: „Ha bármi-

kor pénzhez jutsz, nyomtass könyveket!”³ Abhay 1944-ben kezdte a lapkiadást, lelki tanítómesterének korábbi utasítására, nyomdokait szigorúan követve, hiszen a *The Harmonist* is egy, már létező folyóiratnak (Bhaktivinoda Thākura 1881-ben elindított *Sajjana Toṣaṅjānak*) volt az angol változata, ami először havonta jelent meg, majd kéthetente látott napvilágot.⁴ Bhaktivedanta Swaminak azonban rendszeres támogatók és segítség nélkül sokkal lassabban indult be a *Back to Godhead* (BTG) kiadása. 1944-ben és 1952-ben két-két számmal, majd 1956. március elsejétől havonta két lapszámmal jelentkezett, mint szerkesztő.⁵

1.2. A Back to Godhead magazin születésének előzményei

Śrīla Bhaktisiddhānta Sarasvatī nem érdwekelte a politika, hangsúlyozta annak átmeneti mivoltát a Kṛṣṇa-tudat szempontjából. Szükségét érezte ellenben, hogy az emberek a lélekről és az Istennel való örök kapcsolatról, valamint az odaadó szolgálatról halljanak. Halála óta nem jelent meg sem a *The Harmonist* újabb példánya, sem a *Nadiyā Prakāśa* napilap. Bhaktivedanta Swami lelki tanítómestere négy nyomdájából sem volt már meg egyik sem, a Gaudīya Math⁶ *bhaktái* pe-

¹ SDG 2017: 88.

² SDG 2017: 88–89.

³ SDG 2017: 119.

⁴ Ravīndra 2014: 31.

⁵ Ez a tanulmány a Bhaktivedanta Hittudományi Főiskolán 2019-ben megvédett, *A.C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda prédikálása Indiában a Back to Godhead magazin esszéin keresztül* című szakdolgozatom alapján készült.

⁶ „Śrīla Bhaktisiddhānta Sarasvatī Thākura által, a Krisna-tudat terjesztése céljából alapított misszió Indiában.” (SDG 2017: 1167.)

reskedtek egymással a prédikálás helyett.⁷ Bhaktivedanta Swami ezért azzal kezdte folyóiratát, hogy a mai civilizáció embere elfelejtette, hogy mindenki Isten fia, és megtagadta valódi természetét. Lelki tanítómesterével mind a ketten azt prédikálták, hogy a tudatlanság sötétsége önmaga ellen fordítja az embert, mert nem a test kényelme számít, hanem a lélek hazatérése. De addig nem térhet haza a valódi önvaló, amíg nem emlékezik örök kapcsolatára az Istenség Legfelsőbb Személyiségével.⁸

2. A Back to Godhead magazin esszéinek részletes elemzése, az általam kiválasztott fogalmak mentén

A módszerem lényege az volt, hogy a 33 esszé formátumú cikket kategóriákba soroljam, amelyeket a felvetett főbb kérdéseim fogalmakká történő átalakításával tettem meg. Így született meg kilenc fogalom (*puruṣa*, *jīva*, *prakṛti*, *mahātmā*, *sura*, *asura*, *triṅgaṇa*, *ahiṃsā*, *varṇāśrama*) és az itt következő három alfejezet. Sorrendjüket a 33 vizsgált esszében való előfordulásuk (logikailag is egymásra épülésük) alapján határoztam meg, valamint a cikkeket is általában megjelenésük ideje (1944–1960) szerinti rangsorban elemeztem.

2.1. Puruṣa, Jīva, Prakṛti

„Isten a világosság. A tudatlanság sötétség. Ahol Isten jelen van, ott nem lehet tudatlanság.” – Ezt a tudatlanságot kívánta eloszlatni Bhaktivedanta Swami már rögtön

az első szám második esszéjében,⁹ ahol foglalkozott annak részletes bemutatásával, hogy kicsoda Isten, ki az egyéni lélek és mi ez az anyagi világ, valamint azzal, hogy mi ennek a háromnak a kapcsolata egymással. Ezek a megismerés legfontosabb alapkövei, amelyekre az összes későbbiekben ismertetett téma épült.

Bhaktivedanta Swami elmondta ugyanitt, hogy bár az Abszolút Igazságnak megszámlálhatatlanul sokféle energiája van (mennyiségileg és minőségileg egyaránt), mégis mindegyik beletartozik a három fő csoportba: belső energia (*cit*), határ energia (*taṭasthā*) és külső energia (*māyā*). Az Abszolút Igazság általuk mindig és mindenhol jelen van. Ezek után úgy írta le ezt a háromfajta energiát, hogy összehasonlította őket, részletezve azonosságait és különbözőségeiket. Azzal kezdte a sort, amit tökéletlen érzékszerveivel is fel foghat az élőlény: az anyagi természettel (*prakṛti*) vagy a külső energiával, *māyāval*. Az Abszolút Igazság ezen külső természetének apró része csak ez a világegyetem, amiben az ember által ismert fajok élnek. Az egész külső energia pedig szintén csupán egynegyed része az egész teremtésnek. Ez tehát az egyik, a mennyiségbeli különbség a külső és a belső energiák között. A másik eltérés köztük minőségükben keresendő, mert amíg a belső energia (*cit* vagy *puruṣa*) örök és elpusztíthatatlan, addig a külső energia múlandó, ezért bizonyos idő elteltével megsemmisül. Az a háromnegyed rész azonban, amit a belső energia alkot, örökké létezik, vagyis sohasem pusztul el. Ez a nagyobbik része a

⁷ SDG 2017: 136.

⁸ SDG 2017.

⁹ Bhaktivedanta Swami Prabhupāda 1944: 4–9.

teremtésnek a lelki világ, az Isten országa, amely valódi és világossággal teli. Ide tartoznak a határenergia által teremtett élőlények is, a *jīvák*. Ők is mind öröklétűek és elpusztíthatatlanok.

A belső energia és a határenergia mennyiségileg felfoghatatlanul különbözőek, míg minőségükben szinte egyek. Erről a minőségről írt Bhaktivedanta Swami is ebben az esszében, mert ez az a pont, ahol először felsejlik az örök kapcsolat, ami a kettőt összeköti, a *cit* és a *taṭasthā* energiákat. Az élőlények (*jīvák*) és az Istenség Legfelsőbb Személyisége (*puruṣa*) egyaránt a felsőbbrendű természethez tartoznak, míg az anyagi energia (*prakṛti*) az alsóbbrendű természet része, amely azért jött létre, hogy az eredeti helyzetét (Isten örök szolgája) elfeledett élőlény hamis énképének bűvöletében az anyagi energia bábjaként cselekedjen, miközben azt képzeletben, hogy ő az egyetlen élvező és irányító.

Az is kiderült a szóbanforgó esszé tanulmányozása során, hogy a hamis ego mellett a *prakṛti* három kötőereje (jószág, szenvedély és tudatlanság) a felelős az élőlény anyagi cselekedeteiért. Hiába hiszi azt a megzavarodott *jīva*, hogy ő az irányító és a végrehajtó, valójában mindig is irányított volt és az is marad. De nem mindegy, hogy ki vagy mi irányítja. Ha felébred eredeti önvalója és örök szolgálata tudata, akkor Kṛṣṇa belső energiájának engedelmeskedik; ha nem, akkor a Kṛṣṇa által irányított külső energia rabszolgája marad.

A szabad akarat, vagyis a választás joga az élőlényé, hogy az Istenség Legfelsőbb

Személyiségének, Śrī Kṛṣṇának végez-e odaadó szolgálatot, vagy saját érzékeinek. Ez a kezdete a lelki életnek. Az élőlény rájön arra, hogy bár a külső energia (*prakṛti*) is isteni energia, mégis olyan állapotba kerül tőle, amit egyedül nem képes legyőzni, mert minden létezőt és minden energiát Isten akarata irányít. Kizárólag az Úr Kṛṣṇa képes megkötni vagy eloldozni az anyagi világban ragadt lelket.

Azonban vannak olyan lelkek is, akik nem vágnak teljes szívükből az Istenség Legfelsőbb Személyiségének a társaságára, a Vele való örök kapcsolatra. Ezek az élőlények olyan szörnyű helyzetben vannak, mint a démonok, mert képtelenek meghódolni, vagyis istentelenül élnek. Azt sem tudják, mit kell tenniük, mi a helyes cselekedet és mi nem az. Bhaktivedanta Swami fontosnak tartotta kiemelni, hogy az ilyen ember ateista nézetekhez vonzódik, és nincs hite a szentírásokban, mert szükségtelennek tartja azokat. A démonikus nézetű ember a saját útját követi, nem ismerve el semmilyen tekintélyt, főleg nem Istent. A világot maga körül pusztán az atomok véletlenszerű játékának tartja, ahol nincsen Teremtő, és azt hiszi, hogy ettől lehet félelem nélküli, hiszen így büntetés sincsen. Ez a külső energia (*prakṛti*) valódi ereje, aki mesterien bánik a három kötőerővel (*guṇával*) és a háromféle anyagi szenvedéssel, mert ezek a démonikus természetű lelkek (*jīvák*) még így is inkább az ő hálójában maradnak, nem tudnak engedelmeskedni az Úrnak. Nem tudják feladni ragaszkodásaikat, nem akarják megismerni az eredeti önvalójukat. Bhaktivedanta Swami azonban vi-

lágosan leírta az jelen esszéjében, hogy bár az Istenség Legfelsőbb Személyisége (*puruṣa*) nagyon kegyes minden szerves részéhez, mégis azokat részesíti előbb kegyében, akik képesek teljesen meghódolni Neki és elfogadni az Általa kinyilatkoztatott szentírásokat.

De miért Istenhez forduljon az ember ahelyett, hogy megpróbálná kiengesztelni az anyagi természetet, amit minden érzékszervével érzékelhet? Erre ad választ Bhaktivedanta Swami *A teozófia a vaiṣṇavizmusban végződik* című következő esszéjében.¹⁰ Isten a legfelsőbb irányító, a legfelsőbb akarat, egyedül Ő áll az anyagi megnyilvánulás mögött, Ő minden oka. Kiderült tehát, hogy a *puruṣa* nélkül nem létezhetne sem a *jīva*, sem a *prakṛti*. Bár közvetlenül nincs jelen az Úr Kṛṣṇa minden egyes élőlény születésénél, ahogyan az anyagi univerzum minden egyes elemét sem Ő rakja személyesen a helyére, mégis az Ő jóváhagyása nélkül nem történik semmi sem.

A Legfelsőbb *Puruṣa* az, aki pillantásával megtermékenyíti a külső energiát, a teljes anyagállományt, a *mahat-tattvát*. S bár így a *prakṛti* hozza létre az élőlények anyagi testét, mégsem ő szüli őket, hiszen mindig is léteztek, ahogyan az eredeti atyjuk is, az Úr Kṛṣṇa. Ezt erősíti meg az Istenség Legfelsőbb Személyisége is az esszében idézett *Bhagavad-gītā* (14.3) verssel.¹¹ Ezután Bhaktivedanta Swami újra megemlítette a *jīva* feledékenységét, ahogyan arra is utalt, hogy az élőlény nem ismeri fel az univerzum terve-

zettségét, sem örök szolgálai szerepét. Ezért van az, hogy képtelen követni Isten tervét, miközben rabul ejti a külső energia, hogy önmagát higgye az élvezőnek. Ebből akkor tud kikeveredni, ha felismeri, amit szintén az Úr Kṛṣṇa mondott a következő *Bhagavad-gītā*ból (9.24) idézett versben, hogy Ő minden áldozat élvezője, és az Ő elégedettsége a célja annak, aki az isteni terv szerint akar eredményt elérni.¹²

Ezt a kijelentést Bhaktivedanta Swami tovább vitte a következő esszéjében, ahol azt is leírta, hogy Isten csak ott él, ahol éneklük a Nevét. Ezzel szemben ott, ahol közönségesnek hiszik Nevét, Tulajdonságait, Kedvteléseit, ott nem tud megmaradni, hiszen nem odaadó módon közelítenek Hozzá.¹³ Az esszében idézett *Bhagavad-gītā* (7.25) versben is kijelenti ezt.¹⁴ Itt érvényesül megint a *prakṛti* hatalma a *jīva* felett, hiszen szemei elől képes eltakarni az Úr Kṛṣṇát, aki így fenntartja magának a jogot, hogy szándékosan elrejtőzzön a közönséges vagy hitetlen emberek elől. Csak az a lélek ismerheti meg a *Puruṣát* vagyis Istent, aki meghódolt Előtte, amihez a *Bhagavad-gītā* minden tökéletes tudást megad.

Ehhez azonban elengedhetetlen megértenie azt, hogy a szenvedéseikért nem Isten a felelős. Ha anyagi vágyai vannak egy embernek, azokat nem a *puruṣától* kapja, hanem a *prakṛtitől* és az általa irányított három kötőerőtől. Amíg nincs a birtokában igazi tudás, addig azt hiheti, hogy

¹⁰ Bhaktivedanta Swami Prabhupāda 1944: 9–16.

¹¹ Bhaktivedanta Swami Prabhupāda 2007: 605.

¹² Bhaktivedanta Swami Prabhupāda 2007: 435.

¹³ Bhaktivedanta Swami Prabhupāda 1944: 17–27.

¹⁴ Bhaktivedanta Swami Prabhupāda 2007: 365–366.

a szenvedéseket az Istenség Legfelsőbb Személyisége alkotta. Ezért kérdezzetheti azt fennhangon, hogy miért teremtett Isten ilyen szörnyű és súlyos terheket számára. Pedig ezt az anyagi létezést a *jīva* saját maga választotta, amikor pont azt akarta kipróbálni, hogy milyen lehet teremteni és uralkodni egy világ felett.

Bhaktivedanta Swami szánt ennek a kérdésnek egy esszét,¹⁵ mert azt akarta bemutatni, hogy hányféle válasz létezik attól függően, hogy honnan közelítjük meg a témát. Az Úr Kṛṣṇát minden szentírás *Līlā Puruṣottamaként* említi, aki saját természetét szerint mindig lelki kedvteléseit tölti, hogy része legyen az *ānandában*, az élvezetben és boldogságban, amit azonban egyedül aligha érezne. Hiszen a sok kis *jīva* az, akikkel végtelen számú kedvtelést élvezhet, ahogyan a lelkek változatlansága is kimeríthetetlen, vagyis nincs két egyforma lélekszíkra (ha Isten a tűzhez hasonlatos, akkor a lelkek a tűzből kipattanó kis szikrákhoz). Ezt magyarázza el Bhaktivedanta Swami is ebben az esszéjében, hogy a változatlanság gyönyörködött, ahogy az Úr Krisna is élvezte az élőlények sokféleségét, bár önmagában is teljes és boldog. Nincs szüksége a teremtésre, mégis kiterjeszti Magát, hogy játékos kedvét beteljesítse, és hogy lehetőséget adjon az engedetlen lelkeknek vágyaik kiélésére. Ez tehát a *līlā* valódi jelentése: transzcendentális kedvtelés.

Benne van minden: az összes érzék, függetlenség, cselekedetek és reakciók, az Abszolút Igazság különböző energiái, és mind ezeknek olyan komplexitása, ami-

ért ezt a lelki tudományt transzcendensnek hívják. Csak a Legfelsőbb *Puruṣa* tudja a nyitját, ezért minden okos ember arra törekszik, hogy megismerje ezt a transzcendentális lelki tudományt. Amikor az élőlény rájön, hogy semmi sem véletlenszerű és a *prakṛti* is tudatos, akkor kezdhet el azon gondolkodni, hogy ki is a felelős a világban tapasztalható sokféle szenvedésért. Először azonban a világgal és Istennel való kapcsolatát kell megvizsgálnia, hogy megtudja, mi az igazság a szenvedéseket illetően. Az esszében idézett *Bhagavad-gītā* versek (5.14–16) is ezt támasztják alá, miszerint az élőlény (*jīva*) az anyagi természet (*prakṛti*) által jut egy ideiglenes testhez, és tudatlansága következtében azonosítja magát vele, szenvedve ezen anyagi test teteteinek következményeitől. Itt kezdődik el a cselekedetek és azok visszahatásainak láncolata, ahonnan csak úgy juthat ki az ember, ha ismét tudásra tesz szert, a megfelelő forrásból. Ez a forrás egy olyan lélek, aki teljesen Kṛṣṇa-tudatos. Tudja a legfontosabbat, hogy Isten egy személy, a Legfelsőbb Személy, akit Kṛṣṇának hívnak. Ő a *Puruṣa*. Ez a transzcendentális tudás, amiről ezen esszéjében Bhaktivedanta Swami is írt.

De ahhoz, hogy még könnyebb legyen ezt megérteni, Bhaktivedanta Swami előbb kitekint a nagyvilágba, és górcső alá veszi a híres politikusok és vallási vezetők szavait, mint például Winston Churchillét, aki „emberibb világot” szeretne, a nemzetek között tomboló gyűlölethullám megfékezésével. Az egyensúly, azaz a béke, azonban csak akkor érhető

¹⁵ Bhaktivedanta Swami Prabhupāda 1956: 1–2.

el, ha az emberek rendelkeznek a fentebb említett transzcendentális tudással, amit a *Bhagavad-gītā* is tanít a lélekről és annak ruhájáról (amit a *prakṛti* alkotott); valamint arról az emberről, aki képes látni e kettő különbségét, vagyis csak a lelket mindenkiben és mindenben, amihez hozzásegíti Isten szolgálata.¹⁶

Aki Kṛṣṇa-tudatban van, látja a lelket a testben, ahogyan azzal is tökéletesen tisztában van, hogy a *puruṣa* teljes része, Paramātmā (a Felsőlélek) is mindenki-ben jelen van. Ezért felesleges elmerülni a nagy nemzeti érzelmekben, amik vagy gyűlöletet, vagy szeretetet gerjesztenek mások iránt.

„Ez a befelé fordulás – zárja szavait Abhay – könnyen elérhető Isten szolgálatával. Mr. Churchill »emberibb világa« tehát valójában azt jelenti, hogy vissza kell mennünk Istenhez.”¹⁷

Visszatérni Istenhez azonban csak az anyagi világ magunk mögött hagyása után lehetséges, ami azt jelenti, hogy az anyagi test halála után. Ez az a téma, amivel Bhaktivedanta Swami szintén nem várt sokat, rögtön a második számban boncolgatni kezdte, mert a haláltól való félelem az élőlények sajátja, hiszen senki sem tudhatja, hogy meddig él és mikor kell távoznia. Mégis mindenki megpróbálja elhittetni saját magával, hogy örökké él. Így tett Mr. Bernard Shaw is, amikor Mahātmā Gandhinak gratulált hetvenhatodik születésnapja alkalmából, azt kívánva, lenne bár a harmincötödik.¹⁸

„Azt kívánjuk – zárja sorait Abhay –, hogy érett korukba lépve Mr. Shaw és Mahātmā Gandhi összefogjon, és együtt tanítsák az embereket arra, hogyan mehetnek haza, vissza Istenhez.”¹⁹

De hogyan lehet visszatérni Istenhez? Erre ad választ Bhaktivedanta Swami a következő esszéjében:²⁰ a *bhakti* jelenti azt a spontán szerető szolgálatot, ami haza fog vinni minden élőlényt Istenhez. Azonban az anyagi világban minden kapcsolat (barátok között, szülő és gyermeke között, férj és felesége között) anyagi motivációval van teli, míg a *bhakti* mindezekről független, hiszen az Istenség Személyiségének a sajátja. Aki Őt szolgálja, annak semmit sem kell kérnie, mert az Úr Kṛṣṇa különleges imák nélkül is megadja, amire tisztaszívű *bhaktájának* szüksége lehet. Ez a valódi kapcsolat a *puruṣa* és a *jīva* között az, ami megvédi az élőlényt minden veszélytől, ami az anyagi világban érheti, ahogyan azt a *Bhagavad-gītā*-ból (6.30) ugyanítt megemlített versben Kṛṣṇa is kimondja. Bhaktivedanta Swami minden eszközt ismertetett ebben a fenti esszében, hogy biztosítsa az olvasóit arról, hogy aki életét az Istenség Legfelsőbb Személyiségének, az Úr Kṛṣṇának adja, az semmiképpen sem járhat rosszul. A *bhakti* is abszolút, akárcsak az Isten. Aki eléri az Ő szerető szolgálatát, az megszabadul minden anyagi feleslegtől, minden romboló érzelemtől (irigység, düh, harag) és elmét könnyen megzavaró anyagi vágytól (főként a büszkeségtől és a kéjvágytól), és nem bonyolódik anyagi cselekedetek-

¹⁶ Bhaktivedanta Swami Prabhupāda 1944: 4.

¹⁷ SDG 2017: 145.

¹⁸ Bhaktivedanta Swami Prabhupāda 1944: 4–5.

¹⁹ SDG 2017: 146.

²⁰ Bhaktivedanta Swami Prabhupāda 1944: 5–6.

be. Isten ezért minden nehézséget eltávolít az útból, hogy minél hamarabb eljuthasson Hozzá.

Ehhez azonban komoly lelki tudásra van szükség. Olyan teljes és tiszta tudásra, ami az Úr Kṛṣṇától ered. Erre hívta fel a figyelmet Bhaktivedanta Swami *Az Úr Kṛṣṇa, a Legfelsőbb Vedāntista* című esszéjében, ahol részletesen kielemezte, hogy kik azok, akik tévednek a *Vedák* üzenetével és módszerével kapcsolatban; valamint azt, hogy ki az, akihez forduljunk a *vedānta* filozófia valódi megértése érdekében, hogy ki is a „Legfelsőbb *Vedāntista*”.²¹ A cél itt benne volt a címben is: az Úr Kṛṣṇa. A *vedānta* filozófia nem pusztán a különböző szanszkrit jelek kombinációja, amit bárki megérthet csupán a szanszkrit ABC ismeretével. Minden egyes betűje szimbolikus képviselője a transzcendentális hangnak, ezért olyan feljebbvalótól kell elsajátítani, mint az Úr Kṛṣṇa.²²

Bhaktivedanta Swami következő esszéjében folytatta,²³ részleteiben kifejtve azt, hogy az Abszolút Igazság megvalósításának legfelsőbb szintje a Bhagavān, ahol mindhárom arculat megjelenik: *sat* (öröklét), *cit* (teljes tudás) és *ānanda* (teljes boldogság). A másik két aspektus: a személytelen Brahman és a helyhez kötött Paramātmā, azoknak való, akik még nem készek odaadóan szolgálni az Úr Kṛṣṇát, a Legfelsőbb Személyként, *Puruṣottamaként*. Ám ez a meggyőző-

dés a *Puruṣottamáról* és megvalósításáról transzcendentálisan annyira értékes, hogy pusztán általa, még vak hit és tudományos kiértékelések nélkül is, valaki a lelki tudomány nagy ismerőjévé válhat. Ennek az oka, hogy a *Puruṣottama*, az Isten, Kṛṣṇa ott lakozik minden élőlény szívében, és amint ez az élőlény figyelmét Ő felé fordítja, hogy szolgálhassa Őt, a Legfelsőbb *Vedāntista* belülről vezetni kezdi, Paramātmā aspektusában.

Bhaktivedanta Swami megemlítette még a modern tudományt és tudósait is egyik különleges (egy egész lapszámon át tartó) esszéjében,²⁴ amely az anti-anyagi (lelki) világ felfedezéséről szólt. Elemezte, hogy hárompontos nyilatkozatukból (1. létezik anti-anyagi részecske, ami az anyag egy másik formája; 2. létezik anti-anyagi világ, mint ahogy az anyagi világ is; 3. ez a két különböző világ összeütközik és megsemmisül majd egy ponton), miért csak kettőt tudott elfogadni (1, 2): az anti-anyagnak, ami mentes az összes anyagi szimptomától, elpusztíthatatlannak és szétválaszthatatlannak kell lennie. Azt is leírta, hogy az anti-anyag egy felsőbbrendű formája az Istenség Legfelsőbb Személyisége energiájának, amit *parā prakṛtinek* hívnak. A tudósok tehát csak azt fedezték fel, hogy két formája van az anyagnak, de azt nem értették meg, hogy ezek energiák, az Úr Kṛṣṇa kétféle energiája. Az egyik az anyagi energia, ami alkotja az anyagi világot és alsóbbrendű, ez az *aparā prakṛti*. Az élőlények nem ehhez az energiához tartoznak, mert felsőbbrendűek az anyagnál, így ők is a *parā prakṛti* részei. Azért van

²¹ Bhaktivedanta Swami Prabhupāda 1956: 1.

²² A szanszkrit nyelv *vaiṣṇava* gondolkodásban betöltött szerepéről lásd: Jeney 2020.

²³ Bhaktivedanta Swami Prabhupāda 1956: 4.

²⁴ Bhaktivedanta Swami Prabhupāda 1960: 1–4.

így, mert az anyag önmagában nem hoz létre semmit, csak ha kapcsolatba kerül az élő energiával, az alkotó erővel. Mindkét energia forrása tehát a Legfelsőbb Élőlény (az egyetlen *puruṣa*), aki képes megadni a *parā praktinek* és az *aparā praktinek* is azt a képességet és minőséget, amivel beteljesítheti szerepét, és ennek megfelelően működhet, az élőlények (*jīvák*) fel szabadulása érdekében.

„Ó, gazdagság meghódítója, nincs igazság, ami magasabb rendű lenne Nálam! Minden Rajtam nyugszik, mint gyöngy a fonálon.”²⁵

Ezzel a *Bhagavad-gītā* verssel Bhaktivedanta Swami meg is magyarázta az eszszé lényegét: Isten a Legfelsőbb Személy, valamint Isten és az élőlények az anti-anyagi (lelki) világhoz tartoznak. Ám azok, akiket túlságosan rabul ejtett az anyagi világ csillogása, nem tudják elfogadni az Úr Kṛṣṇa tekintélyét, mert ragaszkodnak anyaggal szennyezett életükhöz, amely tisztátalan szokásokkal van teli.

Következő esszéjében, *A bolygórendszer változatosságában*²⁶ Bhaktivedanta Swami azt is részletesen elmagyarázza, hogy milyenek az anyagi univerzumokban található bolygórendszerek, valamint azt is kijelenti, hogy ezek csupán az Istenség teljes alkotó energiájának egynegyed részét jelentik. Három neves orosz tudóst (Boris Vorontsov Velianino, Vladimir Alpatov, Nikolaj Zhirov) is idéz ezen esszéjében, akik megerősítették, hogy az univerzumban végtelen számú boly-

gónak kell lennie, amelyet értelemmel felruházott lények laknak, akik a saját légkörüknek megfelelő testben élnek. A *Brahma-sāṃhitā* ezt az alkalmazkodását az élőlényeknek úgy írja le, mint *vibhūti bhinnam*, vagyis különleges (sajátos) erő és változatosság (sokszínűség).

2.2. Mahātmā, Sura, Asura

Bhaktivedanta Swami a ”Back to Godhead” keretein belül először Gandhival kapcsolatban említette meg a „*mahātmā*” (nagy lélek) kifejezést, amikor arról írt a *Párbeszéd Gandhi és Jinnah között* című esszéjében, hogy miért is nem működnek az indiai embereket egyesítő kísérletek, ahogyan a Gandhi és Jinnah közt lezajlott alkalmoszerű megbeszélés sem hozott eredményt. Arra a következtetésre jutott, hogy az igazi egység a szolgálaton alapul, és nem lehet benne egy csepp önös érzékkielégítésre való vágy sem. Bhaktivedanta Swami azt tanácsolta Mahātmā Gandhinak, hogy hagyjon fel minden érzékekkel kapcsolatos cselekedettel, és emelkedjen fel a tiszta lelki szintre.²⁷

A következő lépés Bhaktivedanta Swami szerint az lett volna Gandhi számára, hogy teljesen lefoglalja magát az Úr Kṛṣṇa szolgálatában, mindenféle elterelések (önsanyargató lemondások), különböző időtöltések nélkül. De arról, hogy mi is pontosan egy ilyen nagy lélek dolga, szintén egy *Bhagavad-gītā* (9.14) vers idézésével írt. Azonban hogyan lehet az Úr Kṛṣṇa dicsőségéről prédikálni? Például a *Bhagavad-gītā* segítségével, amit maga Prabhupāda

²⁵ *Bhg.* 7.7.

²⁶ Bhaktivedanta Swami Prabhupāda 1960: 1.

²⁷ Bhaktivedanta Swami Prabhupāda 1944: 3–4.

is javasolt ezen esszében Gandhinak és a vezetőknek általában. Isten üzenete világosan benne van ebben a kiemelt szentírásban. A meghódolás folyamata nagyon egyszerű: át kell adni az embernek magát az Istenség Legfelsőbb Személyiségének. Semmi másra nem vágyva, mint az Úr Kṛṣṇa szolgálatára.

Miért van mégis ennyi gond a modern civilizációban? Miért nem lesz több emberből *mahātmā*? Mi akadályozza a lelki kultúra szélesebb körben való terjedését? Ezekre a kérdésekre kereste a választ Bhaktivedanta Swami is a *Megoldás a jelenkor kríziseire a Bhagavad-gītā által* című esszében, amelyben betekintést nyújtott az emberiség két fő táborába, valamint az anyagi természet három kötőerejének világába.²⁸ Részletesen elmagyarázta, hogy minden krízis mögött az ember áll, a démonikus elveket való nemzedék, az *asurák* nemzedéke. Ők büszkék magukra és tetteikre, vagyonuk és műveltségük hiúságától dagadnak, egoisták, és nem hajlandók különbséget tenni jó és rossz között. Azonban az Úr Kṛṣṇa irányítása alatt működő anyagi természet nem kedvez az *asuráknak*. Megfenyíti őket a háromféle anyagi szenvedéssel: a saját test és az elme okozta szenvedéssel (*adhyātmika*), a más élőlények okozta szenvedéssel (*adhibhautika*) és az uralkodó félistenek okozta szenvedéssel (*adhidaivika*). Azt viszont rögtön utána jelzi egy újabb *Bhagavad-gītā* (7.14) vers megemlítésével, hogy kiknek kedvez. Az egyensúly érdekében kell, hogy legyenek olyan emberek is, akiket a jóság vezérel,

akik intelligensek és erős hitük van az Istenség Legfelsőbb Személyiségében, az Úr Kṛṣṇában. Nekik megvan a képességük, hogy felülemelkedjenek a három anyagi kötőerőn, amiket az anyagi természet irányít, valamint őket nem zaklatják a fentebb említett anyagi szenvedések, mert csak Isten tervének beteljesítésén fáradoznak. Ők a *surák*, a meghódolt lelkek, akik isteni tulajdonságokkal rendelkeznek.

Bhaktivedanta Swami következő esszében, az *Egy lelki tanulmány a kapzsiságról*-ban még részletesebben bemutatatta többek között a *Bhagavad-gītā* tizenhatodik fejezete verseinek és magyarázatainak segítségével ezt a kétfajta embertípust. Először a bihari feketepiac gazember kereskedőin keresztül írta le az *asurákat*, a démonikus mentalitású embereket, akik csak a még több vagyon felhalmozásának éltek, a birtoklási vágyuk nem ismert határt. Nem csak saját maguknak, de még az őket követő generációnak is becstelenül harácsoltak, szüntelenül és szükségtelenül, fel nem ismerve az emberi élet valódi értékét, pusztán az érzelmeik kielégítéséért. Az ő jellemrajzukat festi le a *Bhagavad-gītā* (16.6–20) az isteni természet szöges ellentétéként.²⁹

A legfontosabb különbség a két csoport között az, hogy az egyik hisz Istenben és követi a parancsait, míg a másiknak nincs hite a Legfelsőbb Személyiségben és nem is tud követni semmilyen szabályozó elvet. Az *asurák* fő elve, hogy kielégítsék anyagi érzelmeiket. Azt azonban nem tudják, hogy az elme irányítja az anyagi érzelmeiket, és az intelligencia az elmét, az intelligenci-

²⁸ Bhaktivedanta Swami Prabhupāda 1952: 1–2.

²⁹ Bhaktivedanta Swami Prabhupāda 1952: 3–6.

át pedig a lélek. Vagyis a lélek felette áll mindennek, ami akár durva (fizikai test), akár finom (szellemi test) formában van jelen az anyagi világban. Vagyona csak is érzékei kielégítésére kell, nem pedig a lelke hasznára. Ezt a viselkedést haláláig folytatja, továbbra sem értve meg semmit abból, mi miért történt vele. Így életről életre egyre jobban elfeledkeznek az Úr Kṛṣṇáról, és ezért még alacsonyabb sorba kell megszületniük, míg eljutnak az állati létformákba, ahol az Istennel való kapcsolatról való megfeledkezés a legmagasabb büntetés az anyagi természet által. Így hiába tűnik anyagi szemmel szerencsésnek, egy *asura* valójában a legszerencsétlenebb lény.

A démonikus emberek gondolkodásmódja tele van ellentmondásokkal, de a legfurcsább az, hogy aki így elmélkedik az életről és annak mibenlétéről, annak ez szinte sosem tűnik fel. A legegyszerűbb példa a szerencse kérdése, mert az, hogy kit ér szerencse, sosem véletlenszerű. Ahogyan az sem, hogy kit ér vesztés. Minden az Istenség Legfelsőbb Személyiségének terve szerint alakul, ahogyan az élőlény viselkedik benne: együttműködik vagy ellenszegül. Hogyan építi és használja fel a karmáját, ez dönti el a sorsát. Ahogyan ezt Bhaktivedanta Swami is bemutatta Lakṣmī és Nārāyaṇa példáján keresztül az esszében, miszerint az *asurák* csak Lakṣmīt imádják, de anélkül, hogy tudnák vagy elismernék: ő az Istenség belső energiája, *Nārāyaṇa* hitvese.

„Pénzt kérnek Lakṣmītól, de ehhez Nārāyaṇával is kapcsolatba kéne kerülniük, hiszen Lakṣmī mindig Urát

szolgálja, nem lehet Tőle elválasztani. Aki elfeledkezik Nārāyaṇáról az Istenségről, de Lakṣmī vagyonát akarja birtokolni, az csak egy *asura* lehet.”

– írja Bhaktivedanta Swami ugyanitt. Nārāyaṇa az, aki minden élőlény atyja, és aki nem különbözik az Úr Kṛṣṇától, aki megtermékenyítette az anyagi természetet, miután lefeküdt az Okozati-óceánra, megszámlálhatatlan univerzumot lélegeztetve ki. Mindenki (még az *asurák* is) részese a tervének, amelyet befolyásolnak az élőlények a rájuk jellemző kötőerő (jóság, szenvedély, tudatlanság) szerint, amelyet megélnék az anyagi világban. Az *asurák* nem ismerik Isten tervét, ahogyan nem is hisznek benne, hogy ilyen terv egyáltalán létezik.

Azt valóban nem lehet elvárni, hogy mindenki kifejlessze a jóság minőségét magában, de legalább a vezetőknek javasolt volna, hogy valóban jóra forduljon a világ sorsa.

„Egyetlen hold képes megvilágítani az egész égboltot, de milliányi csillag sem képes eltüntetni az éjszaka sötétségét”

– Bhaktivedanta Swami szerint tehát a világot csak úgy lehetne megmenteni, ha a vezetői átlépnének a jóság minőségébe, mert az emberek követnék a példájukat. Szükséges tehát, hogy létrejöjjön egy szövetség, melynek tagjai valóban őszinte férfiak, akik *bhakták* is lehetnek, hogy véget vessenek az állatias civilizációnak, amely a test és az elme szükségleteivel törődik csak.

A *Bhagavad-gītā* szerint az embernek magába kell szívnia a jóság minőségét,

mind testi, mind szellemi tetteiben, uralva a beszédet, az elmét, az emésztést, a nemzést, a dühöt és a nyelvet. Aki *mahātmāvā* akar válni, annak meg kell tanulnia az Istenség Személyiségének tudományát.

Azonban ebben az anyagi világban mindenkinek mást jelent az, hogy ki a *mahātmā*, materialista és transzcendentális nézőpontok is vannak. Bhaktivedanta Swami hosszan felsorolja őket a *Ki a mahātmā vagy mahājana?* című esszéjében. Az anyagi *mahātmāk* és *mahājanák* nem tudják, mit jelent az odaadó szolgálat, amit a Legfelsőbb Úrnak végeznek az igazi nagy lelkek. Nem tudják megbecsülni sem az értékét, mert megzavarja őket az Úr Kṛṣṇa külső energiájának befolyása, ami az anyagi természet három kötőerejeként jelenik meg. Emiatt csupán anyagi haszonért belebonyolódnak a gyümölcsöző cselekedetek hálójába, ahogyan azt az idézett *Śrīmad-Bhāgavatam* vers (6.3.25) részletesen elmondja.³⁰

A legfontosabb tanulság Bhaktivedanta Swami esszéiből ebben a témában, hogy semmi sem hozhat valódi eredményt, ami nincsen kapcsolatban az Istenség Legfelsőbb Személyiségével, és az Ő odaadó szolgálatával. Mindenki feltételekhez van kötve, amiket csak a valódi tudás megismerése és elsajátítása után hagyhat maga mögött, akár csak az anyagi világot magát. Ekkor pontosan tudni fogja, hogy ki az igazi *mahātmā* vagy *mahājana*, ahogyan azt maga az Úr Kṛṣṇa is megmondja a *Bhagavad-gītā* (7.19) itt idézett versében.

Az anyagi befedtettség lényege és csapdája az, hogy mindenki *mahātmának* és

mahājanának hiszi magát. Ebből az ördögi körből (születések és halálok körforgásából) csakis az tud kitörni, aki feladja az összes világi élvezetet az Istenség Legfelsőbb Személyiségének, az Úr Kṛṣṇának végzett odaadó szolgálatért. Az élet igazi célja elérni ezt a szolgálatot, de ehhez tiszta tudásra van szükség, amelyet a kegyes *mahātmāk* és *mahājanák* adhatnak csak át. Teljesen meghódolni és *mahātmāvā* vagy *mahājanává* válni ezért csakis az a lélek tud, aki mindent Kṛṣṇával kapcsolatban lát.

Bhaktivedanta Swami még ennél is többet mondott, amikor arról biztosította olvasóit, a *Bhagavad-gītā* (9.30) versét idézve, hogy még a legelvetemültebb élőlénynek is megvan minden esélye. Ebben a *Ki a sādhu?*³¹ című esszéjében Bhaktivedanta Swami kifejti részletesen, hogy mi is egy *sādhu* minősítése pontosan: egy olyan személy, aki határozottan az odaadó szolgálatban állapodott meg és semmi más nem érdekli. Hüen szolgálja az Istenség Legfelsőbb Személyiségét, az Úr Kṛṣṇát. Az Isten rendíthetetlen *bhaktája*, aki tegyen bármit is a haladása közben (a materializmusból való átmeneti fázisban, ördögi szokásai miatt), ha nem fordul el az Úr szolgálatától, akkor *sādhunak* (bölcshöz, szenthez) tekintendő, akit a fülünkkel ismerhetünk fel, nem a szemünkkel. Egy ilyen lélek fő tevékenysége az emberi lények erős isteni tudatoságának felkeltése. Mindenkinek türelmesen hallgatnia kell, amit egy *sādhu* az Úr Kṛṣṇáról beszél.

³⁰ Bhaktivedanta Swami Prabhupāda 1956: 2.

³¹ Bhaktivedanta Swami Prabhupāda 1956: 1–2.

„Csak az lehet *sādhu*, aki mélyen hisz az Istenség Legfelsőbb Személyiségében, és ezt a hitet fel tudja ébreszteni másokban.”

Bhaktivedanta Swami ilyen szellemben írta, szerkesztette, nyomtatta és terjesztette a *Back to Godhead* magazint, hogy felvilágosítsa a modern vezetőket, a válás híveit, a filozófusokat és az átlagembereket a racionális teizmusról, amely az Istenség Legfelsőbb Személyiségének tudományos megközelítése. Feladata, hogy egyszerűen feltárja az élőlények örök kapcsolatát Istennel, hogy elérjék a jelen emberi születésükben megvalósítható legmagasabb tökéletességet. Az ember felelőssége nagyobb, mint egy állaté, ezért a jutalma és a büntetése is ezzel arányos. Az *Egy nélkülözhetetlen szolgálat* című esszéjében ezt fejtette ki oldalakon keresztül, hogy miért és kinek az elsődleges tanulmány a *Bhagavad-gītā*. A vezetőket ismét figyelmeztette, hogy dolgozzák ki gazdasági és egyéb jóléti programjait a *Gītāra* támaszkodva. Arra is felhívta a figyelmet, hogy a jelenkor civilizációja alszik, ahelyett, hogy a lelki oldalra mozdulna. Az élő lélek nélkül az anyagi test mozdulatlan lesz, pedig egy első osztályú mozgó jármű ahhoz, hogy elérjük vele az örök élet célját. Egy különleges és nagyon fontos csónak átkelni a tudatlanság anyagi óceánján, benne egy szakértő csónakossal, aki a lelki tanítómester.³²

A négy szabályozó elv, amit a *mahātmāk* és a *surák* követnek, segíti őket az erkölcsös élethez. Gandhi sikeres népi vezető volt, mert követte ezt a négy szabályt,

ahogyan azt Bhaktivedanta Swami részletesen bemutatta az *Alapvető erkölcsiség* című esszéjében. Az erkölcsös cselekedetek azok, amelyek által a Legfelsőbb Hatalom elégedett. Ez az erkölcs másképpen: az emberi tudat kifejlődése. A kinyilatkoztatott szentírások erkölcsi kódjában, az az utasítás szerepel, hogy az embernek el kell kerülnie az alábbi erkölcstelen tevékenységeket, ha egyáltalán haladni akar az életben:

- Nem szabad istentelen kapcsolatot létesíteni egy nővel.
- Nem szabad megengedni a szükségtelen állatmészárlást.
- Nem szabad függővé válni a részegség lealacsonyító szokásától.
- Nem szabad függővé válni a szerencsejáték lealacsonyító szokásától.

A vezetőknek is be kell tartani őket, hiszen, ha ők nem szigorúan erkölcsösek, akkor az állam polgárai sem fogják őket követni. De a tanult emberek még sokat tehetnek ennek bekövetkezte ellen. Bhaktivedanta Swami szerint a tanult ember kritériumai a következők:

- Aki képes az összes nőre (kivéve feleségére) úgy nézni, mint az anyjára.
- Aki más tulajdonára úgy tekint, mint az utcán heverő szemétre.
- Aki úgy viselkedik minden más élőlényrel, ahogyan szeretné, hogy mások is viselkedjenek vele.³³

Az erkölcsnek tehát csak akkor van értelme, ha az Úrral kapcsolatos, ha a Kṛṣṇa

³² Bhaktivedanta Swami Prabhupāda 1956: 1–2.

³³ Bhaktivedanta Swami Prabhupāda 1958: 2–3.

által megszabott irányadó elveket követi. Bhaktivedanta Swami is erre figyelmeztetett egyik esszéjében, ahol az indiai bölcsekre (*sādhukra* és *mahātmākra*) hivatkozott, mint a felszabadult lelkek szintjéről érkezett vezetőkre. Idézte egy veterán indiai politikus, Srī Rājāgopālācārī szava-it is, aki nyilvánosan elismerte:

„Jó dolog politikai és nemzeti vezetőnek lenni, és irodát kapni, és keményen megdolgozni érte. Láttam azonban, hogy mégis jobb otthagyni, és csatlakozni az országunk bölcseihez, és segíteni nekik újra beszélni a férfikkal és a nőkkel.”³⁴

„Az ember, aki nem szereti Istent, nem lehet őszinte, jóságos és jó szándékú ember.”

– válaszolta Bhaktivedanta Swami egy barátjának, aki érdeklődött, hogy mi szükség van Isten létezésének elismerésére és az Ő imádatára, ha valaki őszinte és jó ember. De nemcsak ez a barát zavarodott meg, hanem a független India első miniszterelnöke, Javāharlāl Nehru, aki nem reagált Prabhupāda levelére, amelyben India lelki kultúrájának megerősítéséről, a politikai és vallási vezetők fontos szerepéről, az anyagi hiábavalóságokról és a lelki tudomány újjáélesztéséről írt neki. Az apropó az volt, hogy Nehru a közpénzekkel való visszaélés ellen emelt szót, de főleg a vallási vezetőkre kihegyezve. Bhaktivedanta Swami igazat adott neki abban, hogy figyelmeztetni és büntetni kell ezeket az irányítókat, de arra is rámutatott, hogy ez még kevés kötelezettség-

vállalás, mert teljes reform kell az összes lelki intézményben, a politikai igazgatás hiánytalan együttműködésével. A kabinet többi minisztériumához hasonlóan, egy *Bhagavad-gītā* minisztériumnak is kellene lennie, hogy az embereket segítse a lelki felemelkedéshez.³⁵

2.3. Trigūṇa, Ahimsā, Varṇāśrama

Bhaktivedanta Swami minden esszéjében leírta, hogy mik a valódi lelki értékek, mert pontosan tudta, hogy már egyre kevésbé vannak jelen, mert mindenki csak az anyagi testtel foglalkozik. Ezért megírta a kétrészes *A halott test díszítése*³⁶ című esszéjét, hogy az emberek elé tárja, mi is pontosan az, amit naponta különböző tetteikkel imádnak. Egy durva fizikai elemekből (föld, víz, tűz, levegő, éter) összeállított test, amely valójában halott, a születésétől fogva. A lélek ebben a ketrecben foglalja el a helyét, az elmúlt életei során elkövetett cselekedetei szerint, az anyagi természet irányításával. Ez úgy zajlik, hogy a lelket körülvevő finom test (belülről kifelé: intelligencia, elme, hamis ego)³⁷ viszi őt a természet törvénye által meghatározott egyedi testhez, a három kötőerővel való társulása szerint. Bhaktivedanta Swami már az elején kihangsúlyozza, hogy csakis a jóság kötőerejének kifejlesztése és befogadása vezet az élet magasabb régióiba, ami az értelmiségi emberi létforma sokfélesége. A szabad akarat mindig ott van, hogy az élőlény bármelyik irányba megváltoztathassa társulását, hiszen a kötőerők válto-

³⁴ Bhaktivedanta Swami Prabhupāda 1956: 1.

³⁵ Bhaktivedanta Swami Prabhupāda 1960: 3.

³⁶ Bhaktivedanta Swami Prabhupāda 1956: 2–3.

³⁷ Gaura Kṛṣṇa 2013: 29.

zatos kombinációi lehetővé teszik a folyamatos vándorlást. Azonban az anyagi test már a megalakulása napjától romlani kezd, s hamarosan a lélek újból felkészsül, hogy egy következő testet fogadjon el. Ezért fontos, hogy az ember minél előbb tisztában legyen azzal, hogy mire lett szánva, hogy mit kell megtanulnia, mit kell megvalósítania. Ebben próbál segíteni Bhaktivedanta Swami is, amikor elárulja a titkot: az emberi életforma az önmegvalósításra lett szánva, hogy az ember megismerje saját valódi természetét, az univerzumot és törvényeit, az irányító hatalmat és a Legfelsőbbet; mert ezeket tudva biztosan Vāsudeva (Kṛṣṇa) *bhaktájává* válik.

Ezt megerősítik Bhaktivedanta Swami szerint a tanult és lelki látású emberek, akik nem pazarolják az életet, kockáztatva az alsóbb régiókba (például az állati, növényi létformákba) születést. Legyen valaki bármilyen iskolázott, gazdag, szép és hatalmas, mit is nyer vele? Mindezt elveszíti, amikor az anyagi teste megsemmisül, mert egyik tulajdonság sem a lélek sajátja, mindegyik a testhez tartozik. A civilizáció modern trendje, hogy ezt a halott testet díszítgetik, ami nagyon kielégítő a tudatlan tömegek számára, amelyeket szintén sötétségben járó vezetők terelgetnek, de amikor eljön értük a kegyetlen halál, abban a pillanatban megértik, hogy mi is az anyagi lét állandó öröksége: születés, betegségek, öregkor és halál, ami mind csak szenvedéssel jár.

Azt kell megvizsgálni, hogy miért tudatlanok az emberek, miért ilyen erős a testükkel való azonosulásuk, mi befolyá-

solhatja őket ennyire. Valamilyen erőknél kell munkálkodniuk a háttérben, amik folyamatosan hatást gyakorolnak az egyéni lelkekre, irányítva lépéseiket az életben. Ez a három, külső energiából létrejött erő (*triguṇa*) a felelős, hogy az élőlények szünni nem akaró harcban állnak önmagukkal és az anyagi világgal, ahová nem ők tartoznak, hanem ez az őket rángató és megkötő három kötőerő: *sattva* (jóság), *rajas* (szenvedély) és *tamas* (tudatlanság). Amint emberként megszületik az élőlény, esélyt kap, hogy legyőzze ezeket a minőségeket, illetve ezek bármelyik kombinációját. Ehhez csupán annyit kell tennie, hogy felhagy a haldokló teste díszítésével és őszintén törekedni kezd a lelki tudományok, Isten megismerése felé. Amiket ebben a szellemben tesz, azoknak az eredménye nem vész el akkor sem, amikor a lélek testet cserél.

A három kötőerő kérdésében fontos szerep jut az emberi szabad akaratnak, hiszen bármikor dönthet úgy az egyén, hogy változtatni akar az életén. Ehhez azonban elengedhetetlen, hogy felismerje azt, hogy valami nincs rendjén, hogy valami befolyásolja őt, hogy valami megkötí, és nem engedi egy bizonyos ponton tovább. A kulcs tehát az, ebben a szorult anyagi helyzetben, hogy az egyén fejlődni akarjon, hogy valóban meg akarja ismerni saját magát és az élete célját. Sokan azonban szívesebben engedik át sorsuk irányítását, mert nem kérnek a felelősségből, ami együtt jár a folyamatos és tudatos döntésekkel. Számukra az a rossz hír, hogy mindenképpen ők a felelősök, akkor is, ha önként lemondanak az irányításról.

Ez a dolog azonban megint több sebből vérzik, hiszen minden lélek az irányítás és uralkodás megtapasztalásáért van itt. Tehát valójában nem mondott le semmiről, ha bábként viselkedik tovább. Ám mindenki számára van egy közös lépés, amit nem lehet kihagyni, ha elindul a lelki úton az ember, ez pedig a tisztulás folyamata. Kívül és belül egyaránt meg kell tisztulnia annak, aki valóban meg akarja érteni, hogy kicsoda ő és mik ezek a kötőerők, amik hatnak rá. A három kötőerő (*triguṇa*) folyamatosan aktív, nem pihen meg egyetlen pillanatra sem, nem hagyva megnyugvást az élőlénynek. Ki lehet kerülni az irányításuk alól, de az nagyon komoly koncentrációt, a fókuszpont tudatos áthelyezését várja el az embertől, mert minden kapcsolatban áll a három kötőerővel, vagy legalább kettővel, legritkább esetben csak eggyel, még az evés-ivás mindennapos cselekedetei is.

Bhaktivedanta Swami is megemlíti ezt *A halott test díszítése* című esszéjének első részében, Buddha tanításaival kapcsolatban, amiket az emberek többsége gyakran félreértelmez, és amelyeknek egésze az *ahimsā* és *himsā* fogalmak különbségének megértése köré épült fel. Ha egy állatot megölnék (áldozat ürügyén, a nyelv és a gyomor érzékeinek kielégítéséért), az *himsā*, mert erőszakkal megakadályozzák abban, hogy beteljesítse az életében rá kiszabott feltételek közötti előrehaladását. Az állat megölése ugyanúgy büntetendő, mint az ember megölése. Az anyagi természet ide vonatkozó törvényei nem tesznek különbséget. Az élet minden formáját tisztelni kell, hogy min-

den élőlény átmelessen a számára igazságos és jogos fejlődésen, életének előre meghatározott hossza alatt. Leírta, hogy a lélek elpusztíthatatlan, utalva a *Bhagavad-gītā* (2.17) versére. A *himsā* legerősebb formája az emberi lény sötétségben tartása, fejlett tudatának ellenére, mert ez az emberi tudat életek milliói után jön el, fokozatosan megkülönböztetve magát a lélek a vándorlása során. Ezért az emberi lényt nem lenne szabad akadályozni az önmegvalósításban, ami mindenki előtt nyitva áll. A *Bhagavad-gītā*ban az Úr Kṛṣṇa többször is kijelenti, hogy bárki elérheti az élet legfőbb célját, elfogadva az odaadó szolgálat útját (aminek szerves része az összes többi élőlény és saját maga felé tanúsított erőszakmentesség, vagyis *ahimsā*).

Bhaktivedanta Swami ezt fejti ki még pontosabban *A halott test díszítése* című esszéjének második részében, hangsúlyozva, hogy minden olyan már ismert vagy még ismeretlen folyamat, amely akadályozza az emberi élet jogos előrehaladását, a *himsā* folyamatának tekintendő.

„Az *ahimsā* tökéletes utasítása abban rejlik, hogy az emberi lénynek teljes körű hozzáférést biztosít az önmegvalósításhoz vagy a tiszta tudat ébredéséhez az egyéni lélek kapcsolatában az Istenség Legfelsőbb Személyiségével, születési korlátok nélkül.”³⁸

Ez a *harijana* élete, vagyis annak a személynek az élete, aki Hari, a Legfelsőbb Úr szolgálatában van. A *harijana*, vagyis Hari (Isten) embere a nagy személyiségek

³⁸ Bhaktivedanta Swami Prabhupāda 1956: 4.

(nagy lelkek) helyzete, akiknek minden körülmények között tisztelet jár, bármilyen családban születtek, hiszen az Úr Kṛṣṇa aktív odaadó szolgálatával megtisztították magukat.

Valóban jót cselekedni csak úgy lehet, ha az ember összhangban cselekszik az Úr Kṛṣṇa kívánságával, amit a *Bhagavad-gītā* részletesen tárgyal, mert csak így lehet valóban segíteni a társadalomnak. Erre hívta fel a figyelmet Bhaktivedanta Swami Prabhupāda az *Emberi jóléti cselekedetek*³⁹ című esszéjében, legelőször Arjuna (Kṛṣṇa hűséges barátja és tiszta *bhaktája*) példáján keresztül, akinek a kedvéért felvette az átlagember szerepét, aki aggódik barátja tettei miatt. Kiemelkedően fontosnak tartotta bemutatni, hogy bár a vitéz harcos egy királyi család sarjaként eléggé tanult ember volt (politikában, szociológiában, családi kapcsolatok terén, oktatásban), valamint a *ksatriya*⁴⁰ rend tagja, mégsem érezte azt, hogy megfelelően szolgálná a Legfelsőbb Urat. Am látszólagos jámbor viselkedése (az erőszakmentesség) szembement az Úr Kṛṣṇa akarásával és törvényeivel.

Ahogy Bhaktivedanta Swami elmondta ennek az esszéjének a végén:

„[...] ha átadjuk ezt a tudást valakinek és mindenkinek, az a legmagasabb szintű jóléti cselekedet az emberi társadalomban.”⁴¹

³⁹ Bhaktivedanta Swami Prabhupāda 1956: 4.

⁴⁰ „A társadalom négy rendje közül a második tagjai a *ksatriyák*, akik a megfelelő irányításért felelősek. A *ksat* szó jelentése „bánt”. Azt tehát, aki megvéd a bajtól, *ksatriyának* nevezik. (*trāyate* – védelmet nyújt)”. (*Bhg.* 2.31 magyarázat részlet)

⁴¹ Bhaktivedanta Swami Prabhupāda 1956: 4.

Aztán Bhaktivedanta Swami egy szervezett együttműködésről beszélt a *Hogyan terjesszük a Bhagavad-gītā tanításait* második esszéjében. Az átvezetésben a címadó szentírásból idézett négy *ślokát* (4.13, 18.42, 18.43, 18.44), hogy bebizonyítsa és nyomatékosítsa, a *Bhagavad-gītā* valóban támogatja egy ilyen tudományos alapokon nyugvó kasztrendszer létezését. Bhaktivedanta Swami arról írt, hogy a kasztrendszernek csak a *Bhagavad-gītā* mentén van értelme, ami nemcsak Indiában működhet, hanem az egész világon, hiszen a három kötőerőt nem érdeklik az országhatárok, sem semmilyen más földrajzi vagy társadalmi megkötés. Mindenki a hatásuk alatt van, legyen emberi vagy állati testben. Ha embernek született, akkor másban és másképp képesített, valamint a három kötőerő is máshogyan hat rá. A jóság minősége befolyásolja a képzett *brāhmaṇákat*, és a szenvedélyben lévők a *ksatriyák*. Akiket a szenvedély és a tudatlanság keveréke határoz meg: ők a *vaiśyák*, és végül: a tudatlanság minősége által befolyásoltak a *sūdrák*. Ezt az egyetemes igazságot szisztematikusan terjeszteni kell, hogy helyreálljon a valódi emberi társadalom az összes ember javára, a *Bhagavad-gītā* által jóváhagyott folyamatok szerint. Ez a minőségi kasztrendszer intézményeként lesz ismert a világ minden táján, minden embernek jogot biztosítva ahhoz, hogy az oktatás és a kultúra révén minél magasabb létállapotba kerüljön. Amint azt a *Bhagavad-gītā* kimondja, senki sem fog átkozódni, ha valaki képzett *brāhmaṇaként* lesz elismert, érdemeinek köszönhetően, hiszen ez ésszerű és elfogadható.

„Gandhi szintén így élt, ezért emlékét példás cselekedetei tudják megőrizni, és nem az, ha épületeket vagy szobrokat állítanak neki.”⁴²

Aki tehát tökéletesítette életét a *Bhagavad-gītā* tanításainak segítségével, az valóban képes olyan nyomokat hagyni, amiket érdemes követnie mindenkinek a lelki törekvései közepette. Aki pedig már követ, az tovább is tud adni. Ez a megvalósítás lényege. Azonban a legtöbben még nem tartanak itt, hanem akarva vagy akaratlanul, de bűnöket követnek el.

Bhaktivedanta Swami erre is kitért egyik esszéjében, *A bűn és kiterjedésének meghatározása* – ban, ahol az anyagi betegség velejárájaként említette a bűnt, ahogyan a láz is jelzi a maláriát. Amint az élőlény kapcsolatba kerül az anyagi természettel, azonnal hat rá a három kötőerő (*triṅṅa*) is: *sattva*, *rajas* és *tamas*. A bűn tehát nem a lélek minőségének a része, hanem az anyag minőségeivel való társulásából tesz szert rá. Csak akkor szabadulhat meg tőle teljesen, ha visszatér eredeti helyzetébe, a lelki világba, mert amíg az anyagi világban élvezőt játszik, addig bűnöket is el fog követni. Ez a természet törvénye, mert a három kötőerő addig hatni fog rá.⁴³

Ez a feltételekhez kötöttséget példázza, ami a kicsi *jīva* engedetlenségéből fakadt. Nem akart engedelmeskedni az Úr Kṛṣṇának, hanem ki akarta próbálni, milyen lehet uralkodni az anyagi természet felett. Ez az igazi gyökere a bűnnek. Önként alárendelte magát az anyagi irá-

nyításnak, ami bár szintén az Úr Kṛṣṇa része, mégis tárgyá tette őt, amivel az élet háromféle szenvedése játszhat. Ez csak akkor változik, ha életét egyre lelkibbé teszi, vagyis emlékezni kezd arra az örök kapcsolatra, ami őt és az Istenség Legfelsőbb Személyiségét összeköti. Az anyagi természet törvénye az, hogy megtanítsa rá minden élőlényt: ez nem az ott-hona. Bhaktivedanta Swami a következő esszéjében ismét a *Bhagavad-gītāt* (7.16) idézte, hogy bemutassa, kik azok, akik megunva a megszámlálhatatlan anyagi univerzumot és bolygót, ismét a lelki világba vágynak, és a szentírások felé fordulnak útmutatásért.⁴⁴

Bhaktivedanta Swami a Nap és a nap-sugarak, valamint a tűz és a szikrái hasonlatokat írta le ebben az esszéjében, rávilágítva arra, hogy mindig az Úr Kṛṣṇa a központja minden cselekedetnek, kiterjesztve magát mindenfelé. Isten azonban így is ugyanaz marad, mindig teljes. Az élőlények és az anyagi energia azonban nem, mert a Legfelsőbb Személy nélkül nem létezhetnek. Ahogy a Nap sugarai és a tűz szikrái sem világíthatnak és melegíthetnek a forrásuktól függetlenül, mert ezek a minőségeik megszűnnek. Ahogyan az élőlények, akik eltávolodtak a lelki égtől és kapcsolatba kerültek az anyagi éggel, ezért anyagi testet kaptak, hogy élvezhessék az anyagot. Ezért megfedkeztek lelki önazonosságukról, amit csak a teljes tudás és a tiszta odaadó szolgálat hozhatnak vissza.⁴⁵

⁴² Bhaktivedanta Swami Prabhupāda 1956: 4.

⁴³ Bhaktivedanta Swami Prabhupāda 1956: 1.

⁴⁴ Bhaktivedanta Swami Prabhupāda 1958: 2.

⁴⁵ Bhaktivedanta Swami Prabhupāda 1958: 2–3.

A *Megtévesztett tudósok* című esszé második részében⁴⁶ Bhaktivedanta Swami említést tett egy súlyos félreértésről, amit az Úr Kṛṣṇával kapcsolatban tettek, és aminek okát a *Bhagavad-gītāban* (7.15) maga Kṛṣṇa is elmondja. Nincs különbség a személyes és a személytelen Legfelsőbb Brahman között, de aki mégis különbséget tesz köztük, az rossz szándékának jele az Istenség Személyisége felé. Ez az anyagi kötőerők (*triguṇa*) befolyása a tudósokra, akik elméjükkel értelmezik Kṛṣṇát. Azonban az államok vezetőinek (Európától Ázsiáig) is meg kellett küzdeniük az istentelen civilizáció egy melléktermékével: a zabolátlan fiatalság lázadó csoportjaival. Bhaktivedanta Swami egyik esszéjében leírta, amit a *Bhagavad-gītā* tanított ezekről a nem kívánatos gyermekekről. Ők voltak a *varnaśankara* osztálya annak a társadalomnak, amelynek a *varṇāśramadharm*⁴⁷ mentén kellett volna szerveződnie, az Úr Kṛṣṇa útmutatásai alapján, a négy foglalkozás szerinti és négy lelki rend alapján. Ami a tisztaság útjának követése.⁴⁸

3. Összefoglalás

Bhaktivedanta Swami várta, hogy minden tanult ember összefogjon, figyelmen kívül hagyva anyagi, testileg megkülönböztető minőségeiket. Azt kérte, hogy az intelligens és gondolkodó emberek állítsák mindenüket (idejüket, pénzüket, erőforrá-

saikat, eszközeiket, életüket) Kṛṣṇa szolgálatába. Sokszor említette, hogy egy kis erőfeszítés is elég, és sosem marad eredmény nélkül; semmilyen törekvés vagy haladás sem vész el a lelki úton. Arra biztatta olvasóit, hogy tanulják meg elfogadni és elismerni Kṛṣṇa egyedülálló helyzetét, hatalmát és szeretetét. Saját gondolatai szemernyt sem tértek el a lelki tanítómesztere által közvetített alapvetésektől:

- Kṛṣṇa a Legfelsőbb Személy,
- csak az odaadó szolgálat tesz alkalmassá a lelki világba való hazatérésre,
- a kinyilatkoztatott szentírásokban benne van minden nélkülözhetetlen tanítás,
- mindenki előtt egyforma lehetőség áll a felszabadulásra,
- az élőlények örök vallása a szolgálat.

Felhasznált irodalom

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.: *A Bhagavad-gītā úgy, ahogy van.* The Bhaktivedanta Book Trust, [s. l.], 2007.

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.: 'Purushottam' The Godhead. *Back to Godhead.* 3. 11. 1956, 4.

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.: 'Shri Krishna' The Supreme 'Vedantist'. *Back to Godhead.* 3. 10. 1956, 1.

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.: *A Godless Civilization.* *Back to Godhead.* 3. 18. 1960, 3–4.

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.: *A Spiritual Study of Greed.* *Back to Godhead.* 1. 8. 1952, 3–6.

⁴⁶ Bhaktivedanta Swami Prabhupāda 1958: 4.

⁴⁷ Bhaktivedanta Swami Prabhupāda 2007: 775.

⁴⁸ Bhaktivedanta Swami Prabhupāda 1960: 4.

- Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.:** An Essential Service. *Back to Godhead*. 3. 11. 1956, 1–2.
- Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.:** Anti-Material World or the Kingdom of Godhead. *Back to Godhead*. 3. 15. 1960, 1–4.
- Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.:** Decoration of the Dead Body. *Back to Godhead*. 3. 1. 1956, 2–3.
- Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.:** Definition of Vice and Its Scope. *Back to Godhead*. 3. 12. 1956, 1.
- Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.:** Gandhi-Jinnah Talks. *Back to Godhead*. 1. 2. 1944, 3–4.
- Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.:** Godhead and His Potentialities. *Back to Godhead*. 1. 1–4. 1944, 4–9.
- Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.:** How to Broadcast the Teachings of Bhagawat Geeta (2). *Back to Godhead*. 3. 7. 1956, 4.
- Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.:** Human Welfare Activities. *Back to Godhead*. 3. 4. 1956, 4.
- Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.:** Mr. Bernard Shaw's Wishful Desire. *Back to Godhead*. 1. 2. 1944, 4–5.
- Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.:** Mr. Churchill's 'Humane World'. *Back to Godhead*. 1. 2. 1944, 4.
- Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.:** Obstacles in the Devotional Path. *Back to Godhead*. 3. 13. 1958, 2–3.
- Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.:** Scholars Deluded. *Back to Godhead*. 3. 14. 1958, 4.
- Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.:** Solution of Present Crisisses by Bhagwat Geeta. *Back to Godhead*. 1. 8. 1952, 1–2.
- Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.:** Spontaneous Love of Godhead. *Back to Godhead*. 1. 2. 1944, 5–6.
- Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.:** Standard Morality. *Back to Godhead*. 3. 14. 1958, 2–3.
- Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.:** Sufferings of Humanity. *Back to Godhead*. 3. 5. 1956, 1–2.
- Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.:** The S.R.C. Catastrophe. *Back to Godhead*. 3. 1. 1956, 1.
- Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.:** The Science of Congregational Chanting of the Name of the Lord (Samkirtan). *Back to Godhead*. 1. 1–4. 1944, 17–27.
- Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.:** Theosophy Ends in Vaisnavism. *Back to Godhead*. 1. 1–4. 1944, 9–16.
- Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.:** Variety of Planetary System. *Back to Godhead*. 3. 7. 1960, 1.
- Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.:** Who is a 'Sadhu'? *Back to Godhead*. 3. 2. 1956, 1–2.
- Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.:** Who is a Mahatma or Mahajan? *Back to Godhead*. 3. 2. 1956, 2.
- Gaura Kṛṣṇa Dāsa (Tóth-Soma László):** *A személyiségfejlesztés vaisnava elmélete és rendszere* (Oktatási segédanyag). Bhaktivedanta Hittudományi Főiskola, Budapest, 2013.

Jeney Rita: A szanszkrit nyelv jelentősége a gauḍīya-vaiṣṇava hagyományban. In: Tasi I. – Rátkai G. (szerk.): *Időtlen tanítás. Védikus szentírások a gauḍīya-vaiṣṇava hagyomány fényében.* Bhaktivedanta Hittudományi Főiskola, Budapest, 2020, 19–30.

Satsvarūpa Dāsa Goswami: *Śrīla Prabhupāda-līlāmṛta* (Vol. I.). The Bhaktivedanta Book Trust, Los Angeles, 2017.

Ravīndra Svarūpa Dāsa: *Śrīla Prabhupāda, az ISKCON alapító ācāryája.* Lál Kiadó, [s. l.], 2014.

Internetes hivatkozások

Back to Godhead: The magazine of the Hare Krishna Movement
<https://back2godhead.com/category/pdf/>
A letöltés ideje: 2017. október 17.

Vanisource: Back To Godhead Magazines 1944 to 1960
https://vanisource.org/wiki/Back_to_Godhead_Magazines_1944_to_1960
A letöltés ideje: 2017. október 17.

A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda a prasādamról

Nagy Gabriella

Tanulmányom célja A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda munkásságának személyesebb hangvételű bemutatása, egyrészt a védikus szentíráshoz fűzött magyarázatain keresztül, másrészt a közvetlen tanítványai által összegyűjtött és dokumentált tanításai, tanácsai, gyakorlati útmutatásai alapján a *prasādam* témakörében.¹ Céлом, hogy a Kṛṣṇa-tudat gyakorlatának egyik legfontosabb elemét, a *vaiṣṇava*² konyhák misztériumát sikerüljön olyan módon bemutatnom, hogy ezáltal az ISKCON³ alapító *ācāryájának* karizmatikus személyisége, tekintélyt parancsoló tudása, ugyanakkor egyszerű és szerény életmódja még vonzóbbá tegye az olvasó számára a Kṛṣṇa-

tudatot mint életfelfogást. Fontos forrásként szerepelnek az A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda által fordított és magyarázattal ellátott védikus szent iratok, a *Bhagavad-gītā*, a *Śrīmad-Bhāgavatam*, a *Śrī Caitanya-caritāmṛta*,⁴ a róla szóló életrajzi könyvek, a *Śrīla Prabhupāda Līlāmṛta*, és a *Prabhupāda* című életrajzi írás Satsvarūpa Dāsa Goswami tollából, valamint a háromkötetes *Śikṣāmṛta*, amely az *ācārya* összes dokumentált gyakorlati útmutatását tartalmazza – a *vaiṣṇava* életforma minden szegmensét érintve. Hiteles forrásként használtam fel Yamunā Devī Dāsī *The Art of Indian Vegetarian Cooking* című híres szakácskönyvét és Śrutakīrti Dāsa *What Is The Difficulty?* egyperceseit, valamint az A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda személyes szakácsainak megemlékezéseiről 2006-ban és 2019-ben készült videofelvételket, amelyek izgalmas és személyes hangvételű történetekkel teszik érzékletessé a lelki tanítómester hétköznapjait. Sokat segítettek az adatok pontosításában a Bhaktivedanta Hittudományi Főiskola jegyzetei is.

1. A prasādam, a megszentelt étel

„Ez a rendkívüli és végtelenül elbűvölő illat és íz, amely minden más tapasztalatot elfeledtet az emberrel, Kṛṣṇa ajkának jellemző tulajdonsága. Ezt a *prasādamot* csupán sok-sok jámbor tett eredményeképpen kaphattátok meg. Ízleljétek most meg nagy hittel és odaadással!”⁵

¹ Ez a tanulmány a Bhaktivedanta Hittudományi Főiskolán 2020-ban megvédett, az azonos című szakdolgozatom alapján készült.

² Viṣṇu-hívők, akik Viṣṇut, illetve Kṛṣṇát imádják az odaadó szolgálattal.

³ International Society for Kṛṣṇa Consciousness, a Kṛṣṇa-tudat Nemzetközi Közössége.

⁴ A Kṛṣṇa-tudat legfontosabb szentíráisai.

⁵ Cc. 3.16.113–114.

A *vaiṣṇava* kultúra hitvilága szerint Isten azért teremtette az anyagi világot, hogy a benne élő emberek, akik az illúzió hálójába gabalyodva az érzékkielégítés ördögi körében vergődnek, visszatálaljanak Hozzá.⁶ A *yajña* az Istenségnek bemutatott áldozati szertartás. A ceremónia során az egyén különböző, az Istenségnek tetőző tárgyakat, szolgálatokat és ételt ajánl az Úrnak, aki ezáltal elégedetté válik, és cserébe bőségesen ellátja teremtményeit, hogy azok boldog és jámbor életet éljenek ebben a viszontagságokkal teli anyagi világban. A rendszeres felajánlások következtében a hívő szíve és elméje megtisztul, így emlékezni tud eredeti helyzetére, istenszeretet ébred a szívében, és elszakíthatatlan vonzalom éled benne a Teremtő iránt.⁷ A *kali*-korszakban ez az áldozat a *saṅkīrtana-yajña*, Isten szent nevének közös éneklése, majd azt követően a felajánlott és megszentelt étel, a *prasādam* elfogyasztása.⁸ A Kṛṣṇa-tudat gyakorlatának mai formája Śrī Caitanya Mahāprabhu öröksége, amelyet A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda az alábbiak szerint foglal össze.

„Az Istenség Legfelsőbb Személyiségét kell imádnunk, aki ebben a korban, Kali korában társaival együtt a *Pañca-tattvaként*⁹ jelenik meg, melynek tagjai Ő maga és társai: Nityānanda Prabhu,

⁶ *Bhg.* 15.3–4 magyarázat.

⁷ *Bhg.* 13.11 magyarázat.

⁸ *Cc.* 2.3.203 magyarázat.

⁹ Kṛṣṇa öt megjelenési formája: Śrī Caitanya Mahāprabhu a *bhakta*, Nityānanda Prabhu a lelki tanítómester, Advaita Prabhu a *bhakta*-inkarnáció, Gadādhara Prabhu a *bhakta* energiája, és Śrīvāsa Thākura a tiszta *bhakta*.

Śrī Advaita Prabhu, Śrī Gadādhara Prabhu és Śrīvāsa Thākura. Ebben a korban az intelligens emberek a *Hare Kṛṣṇa mahā-mantra* éneklésével és – amennyiben lehetséges – *prasādam*-osztással imádják a *Pañca-tattvát*.¹⁰

„Kṛṣṇa-tudatos mozgalmunk az imádat e hiteles formáját vezeti be a nyugati világba. Tagjai faluról falura, városról városra utaznak az Úr Caitanya Mahāprabhu *mūrtijaival*, és megtanítják az embereknek, hogyan imádják az Urat a *Hare Kṛṣṇa mahā-mantra* éneklésével, a *prasādam* felajánlásával, és azzal, hogy a *prasādamot* kiosztják az emberek között.”¹¹

1.1. Kṛṣṇa kegye

A *prasādam* szó szerinti fordítása kegy,¹² a *gauḍīya-vaiṣṇavák* értelmezésében Kṛṣṇa kegye. Minden Kṛṣṇa energiája. Mindaz, ami körbevesz bennünket megnyilvánult és láthatatlan világként, mindaz, ami az élet körforgását fenntartja a Földön és más bolygókon, sőt a teljes univerzumban, Kṛṣṇa kegye által lehetséges.¹³ Ebből kiindulva, egy ember mindennapi életére leszűkítve, *prasādam* mindaz, amely az egyén életben maradását biztosítja, és lehetővé teszi a lelki fejlődését. Legszűkebb értelemben *prasādamnak* a Kṛṣṇának, az Úr Caitanyának és a lelki tanítómesternek felajánlott, ezáltal megszentelődött ételt nevezzük. Az Istenség

¹⁰ *Bhāg.* 11.5.32.

¹¹ *Cc.* 1.14.51.

¹² SDG 1992: 118.

¹³ *Bhg.* 10.8. és 15.3–4 magyarázat.

és az autoritások által megérintett anyagi táplálék azonnal lelkivé, azaz Kṛṣṇa tiszta belső energiájává, *prasādam*má válik. Erről A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda az alábbi módon tanítja *bhaktáit*.

„Bármit is ajánlasz fel az Istenségnek, az a lelki tanítómesteren keresztül történik. A lelki tanítómester felajánlja az Úr Caitanyának, és az Úr Caitanya Kṛṣṇának. Ezután Rādhā-Kṛṣṇa eszik, vagy Jagannātha¹⁴ eszik, majd Caitanya Mahāprabhu eszik, utána a lelki tanítómester eszik, és így lesz *mahā-prasādam*.”¹⁵

A hívők a felajánlott étel maradékának elfogyasztásával valójában lelki táplálékot vesznek magukhoz. A *prasādam* nagy hatással van az egyén teljes személyiségére. Van, aki azonnal, van, aki csak később tapasztalja a pozitív változást, de minden esetben elindít egy belső, lelki folyamatot.

1.2. Mit akar Kṛṣṇa valójában?

Yamunā Devī Dāsī szerint az ISKCON legdrágább kincse, leghatalmasabb vagyona az a meditáció, amely megpróbál örömet szerezni Kṛṣṇának.¹⁶ Az Istenség Legfelsőbb Személyiségének érzékszerveit kényeztető és kielégítő meditáció a főzés. Kṛṣṇának örömet szerezni egy új dimenzió kapujának megnyitása, amely egyszerre hatalom, dicsőség és megtisztulás. Megtisztulása a szívnek, az érzé-

keknek, az elmének és az érzelmeknek. Igyekezzünk szeretetteljes odaadó szolgálattal főzni az Úr örömére, az Ő kedvében járni azzal, amit és ahogyan főzünk és felajánlunk, és ez megváltoztatja az életünket.

Kṛṣṇa bármit örömmel elfogad, amit felajánlunk neki. Hatalma és mindenhatósága révén bármilyen anyagot képes lelki energiává változtatni. Valójában még a tisztátalan ételt is képes lenne elfogyasztani, de azt nem akarja. Ő legszívesebben a *bhaktái* által szeretettel elkészített, tiszta ételleket kedveli, mert ezekben leli örömet. Ezért a *vaiṣṇava* hagyomány mellőzi mindazokat az élelmiszereket, amelyek tisztátalanok, mert ezek beszennyezik az elmét, és megromtják a szív tisztaságát. Ilyen nemkívánatos alapanyagok az állati eredetű élelmiszerek, a húsok, belsőségek, halak, tojás, ikra, mivel ezek kizárólag egy élőlény szándékos, erőszakos elpusztítása által válhatnak táplálékká. A Kṛṣṇa-tudat szellemiségében az Istennel való kapcsolat elsődleges feltétele az *anarthanivṛtti*,¹⁷ a szív (a tudat) megtisztítása az anyagi vágyaktól, hogy az elme fókuszában mindig Kṛṣṇa legyen. A tiszta *bhakta* tudja, hogy Kṛṣṇa mindennek az élvezője, az egyén pedig Kṛṣṇa örök, szeretetteljes, odaadó szolgálja.

„Kṛṣṇa nem vár el tőlünk egyebet, mint szeretetet, hitet és odaadó szolgálatot.”¹⁸

¹⁴ Kṛṣṇa egyik *mūrti*-formája, amely Nyugat-Bengáliában népszerű.

¹⁵ Śā. 3.1038. ŚP levele Arundhatīnak, 1969. június 16.

¹⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=B2mVjfccFew>

¹⁷ A szív megtisztítása az elmében született anyagi vágyaktól.

¹⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=B2mVjfccFew&t=510s>

A *bhakták* Kṛṣṇa iránt érzett végtelen szeretetükből csak a legtisztább és legjobb minőségű ételt ajánlják fel a *mūrtinak*. Az ételfelajánlás valójában a *bhakta* szeretetének kifejezése az Istenség Legfelsőbb Személyisége iránt, aki ilyenkor nem csupán az ételt, de elsősorban a felé megnyilvánuló szeretetet fogadja el, és azonnal viszonzza odaadó híveinek. Kṛṣṇa végtelen kegye, a *prasādam* elfogyasztásával a halandó, tökéletlen tulajdonságokkal rendelkező ember kapcsolatba kerül Kṛṣṇával, a leghatalmasabb, legtisztább lelki minőséggel, a tökéletessel, ezáltal esendő és hibákkal teli anyagi létezése transzcendentálissá válik. Innentől kezdve nem vágyik másra, mint szolgálni Őt, a Legfelsőbb Urat.

1.3. Prasādam, az érzékszervi kontroll

„Drága barátom! Kérlek, hallgasd meg, mi az oka gyötrelmemnek! Őt érzésem valójában öt féktelen rabló. Mind nagyon jól tudják, hogy Kṛṣṇa az Istenség Legfelsőbb Személyisége, mégis el akarják rabolni tulajdonát.”¹⁹

A reinkarnálódott lélek első lélegzetvételétől fogva a *māyā* csapdájában vergődik. Az illuzórikus anyagi energia a három kötőerő, a jóság, a szenvedély és a nemtudás minőségének a segítségével képes az ember egész lényét, mint egy marionett bábút zsinórajain keresztül, rángatni és félrevezetni.²⁰ Előbb az érzékszervek csábulnak el, amelyek vágyakat ébresztenek az egyén elméjében, és sóvárgást a

testében. Az elme dilemmába kerül, végül képtelen ellenállni a csábításnak. Az érzékkielégítés által tapasztalt pillanatnyi boldogság mulékonysága okán az elme csalódott lesz, és újabb örömforrást keres. Ekkor az ember végtelen számú, többnyire bűnös tettek sorozatát követi el, és az így megzavart tudat egyre inkább belegabalyodik a *māyā* fátylába.²¹ A lélek szenved. Ezt a folyamatot A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda így írja le a *Śrīmad-Bhāgavatamban*:

„Az élőlény eredeti helyzete az, hogy egy nála magasabb szinten állót szolgáljon, s most arra kényszerül, hogy az illuzórikus anyagi energia parancsainak engedelmességen az érzékkielégítés különféle formáiban. Az érzékek szolgálatába soha nem fárad bele, s ha belefárad is, az illuzórikus energia szünet nélkül arra kényszeríti, hogy folytassa tovább, anélkül, hogy elégedett lenne. Az efféle érzékkielégítésnek végéig nincs, a feltételekhez kötött lélek pedig a szabadulás reménye nélkül szolgásgba süllyed. Szabadulást csakis a tiszta *bhakták* társasága hozhat számára, amelyben transzcendentális tudata lassanként felébred.”²²

A *Bhagavad-gītā* tanítása szerint mindazok, akik önmaguk elégedettségére vagy az érzékszerveik kielégítése kedvéért főznek, és az ételt nem ajánlják fel Kṛṣṇának, bünt követnek el, és bünt esznek.²³ A Kṛṣṇa-tudat híveinek lelki fejlődését

¹⁹ Cc. 3.15.16.

²⁰ Bhg. 3.33 magyarázat alapján.

²¹ Bhg. 14.7 és 14.12 magyarázata.

²² Bhāg. 1.10.11–12 magyarázat.

²³ Bhg. 3.13 alapján.

désük érdekében szükséges szabályozniuk életük minden területét. Az elméjük elcsendesítése, az anyagi vágyak legyőzése és távoltartása érdekében elsősorban az érzékszerveiket kell megzabolázniuk és kontrollálniuk. A legnagyobb csapdát a nyelv jelenti, amely nem csupán az ízlelés és evés, de a beszéd egyik legfontosabb szerve. A nyelv kontrollálásával egyszerre két emberi funkciót lehet szabályozni, az evést és a beszédet. A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda tanácsa így szól:

„Ami az evést illeti, azt csak akkor lehet szabályozni, ha az ember hozzászokott, hogy csakis *prasādát*, megszentelt ételt egyen. [...] A Kṛṣṇa-tudatú ember így megtanulja, hogy ne fogyasszon olyan ételt, ami nem emberi táplálék, s ami nem tartozik a jóság kategóriájába.”²⁴

Többször hangsúlyozta tanítványainak, hogy aki csupán hús-, hal- és tojásmentesen táplálkozik, attól nem válik Kṛṣṇa-tudatúvá. Az ilyen személy nem végez semmilyen önzetlen, odaadó szolgálatot, amitől a szíve és a tudata megtisztulna, és mivel továbbra is az érzékszervi kielégítés csapdájában vergődik, így tevékenysége bűnös, sorsa a szenvedés.

„A nyelv vágyaival kapcsolatban mindannyian tapasztaljuk, hogy a nyelv örökké ízletes ételeket akar enni. Általában nem szabad megengednünk a nyelvnek, hogy saját választása szerint egyen, hanem azzal kell megfékeznünk, hogy *prasādával* látjuk el.”²⁵

²⁴ Bhg. 6.17 magyarázata.

²⁵ A Śrī Upadeśāmṛta 1. vers magyarázata.

A beszéd kontrollálására énekeljük a Hare Kṛṣṇa *mahā-mantrát* ahányszor csak lehetséges. Ezáltal nemcsak a beszédünk, de a gondolataink is megtisztulnak. Az önmegvalósítás érdekében a *kali*-kor embere bölcsen teszi, ha Śrī Caitanya Mahāprabhu szellemiségét követi. A *śravaṇam-kīrtanam-viṣṇoḥ-smaraṇam* mint egy jelszó nyitja meg Kṛṣṇa birodalmának kapuit. Hallani az Úrról, Kṛṣṇa *līlāiról*²⁶ a tiszta *bhakták* tolmácsolásában – lefoglalja a fület, mindig Rá emlékezni – szabályozza az elmét, énekelni a szent nevet és *mahā-prasādamot* enni – kontrollálja a nyelvet. A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda többször hangsúlyozza, hogy a *bhakta* csak akkor egyen, ha *prasādamot* kap Kṛṣṇától, amelyet meghatározott időben, és nem az érzékszervek kielégítése kedvéért kell tennie. Akik fejlődni akarnak a lelki életben, s meg szeretnének szabadulni az anyagi kötelekeztől, azok számára kizárólag a felajánlott étel maradékai jelentik a helyénvaló táplálékot.²⁷

1.4. Prasādam kontra vegetarianizmus

India vegetáriánusai az őseikhez hasonló étrendet követnek, főként a kisebb településeken a szakácsok helyi sztenderdek és hagyományok szerint főznek. A városi vegetáriánusok jóval kreatívabbak, hatással vannak rájuk az új irányzatok, alapanyagok, és a jelenleg világszinten uralkodó „könnyű és egészséges” étrend bűvölete. A tisztánlátás érdekében külön lapon kell említeni az indiai vegetáriá-

²⁶ Az Úr Kṛṣṇa kedvtelése.

²⁷ A Śrī Upadeśāmṛta 1. vers magyarázata alapján.

nus konyha híveit és a Kṛṣṇa-tudatú embereket, akiknek teljes életfelfogása, minden tette és gondolata középpontjában az Istenség Legfelsőbb Személyisége áll. A szimplán vegetáriánus életmódot folytató egyéneknek, akik lehetnek materialisták vagy ateisták, életük középpontjában saját maguk foglalnak helyet. A végán vagy vegetáriánus étrendet követők általában egészségügyi szempontból vagy pusztán divatból kezdenek el húsmentesen étkezni. Ez ugyanannyira külsődleges szempont, mint főzni, takarítani kötelességből, szépen öltözködni, tisztálkodni, szépítkezni egyéni igények vagy mások elvárása okán, enni az érzékkelégítés kedvéért, táncolni, örülni, boldognak lenni önös célból. A Kṛṣṇa-tudatos ember mindezeket a tevékenységeket az Úr Kṛṣṇa elégedettségére és kedvére végzi.

„Mi nem vagyunk sem vegetáriánusok, sem nem-vegetáriánusok. Mi *prasādáriánusok* vagyunk. Minden más esetben van erőszak. – Ezt hangsúlyozta, az *āhimsát*. Ez a *prasādam*, az erőszakmentesség”

– fűzte hozzá Śrutirūpa Devī Dāsī.²⁸

2. Miből főzzünk? – avagy a legfontosabb alapanyagok

India földrajzi adottságait és méretét tekintve tökéletesen alkalmas arra, hogy egész évben friss gyümölcsök, zöltségek, létfontosságú gabonafélék és egzotikus fűszerek széles választéka álljon rendelkezésre a vegetáriánus étrendet követők

számára. A hús-, hal- és tojásmentes étkezés több ezer évre visszanyúló hagyomány, amely mélyen gyökerezik a védikus kultúrában. A közel ötszázmillió, az *ahimsā*²⁹ elvét valló hindu generációk óta meggyőződéses vegetáriánus, közülük a Kṛṣṇa-tudat hívei, a *vaiṣṇavák* az ételt Kṛṣṇa kegyének tekintik.³⁰ Számomra dilemma, hogy vajon a természet kegye, a kedvező földrajzi adottságok miatt vált-e India lakosságának nagy része vegetáriánussá, és ez segítette elő a békés természetű, más élőlényeknek nem ártó viselkedést, vagy a vallási elvekben való mély, meggyőződéses hit alapján történt az állati eredetű élelemlről való lemondás.

A felajánlandó étel a *bhoga*.³¹ A Kṛṣṇa-tudat gyakorlói, az avatott *bhakták* és *mātājīk*³² kizárólag tiszta, erőszakmentes alapanyagokból főznek, és ajánlanak fel az Úrnak és az Ő képviselőinek. A *vaiṣṇava* konyha jellegzetes alapanyagai a jó minőségű liszt, az első osztályú rizs, a magas zsírtartalmú házitej és az abból készült tejtermékek, az egzotikus zöltségek, gyümölcsök és fűszerek színes és széles skálája, olajos magvak, magas fehérjetartalmú hüvelyes termények, valamint a cukor. A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda nagyon egyszerűen foglalja össze a felajánlandó ételek listáját:

²⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=UgPX1bcTqk8&t=157s>

²⁹ A nem ártás elve. Létezésünkkel nem okozunk kárt más élőlényeknek.

³⁰ Yamunā Devī 1987: 168.

³¹ Minden olyan élvezhető és tiszta élelmiszer, amely gondos elkészítés után felajánlható az Úr Kṛṣṇának.

³² Jelentése: anya, anyácska. A Kṛṣṇa-tudat női híveinek megszólítása.

„Az *anna*, a *ghāta*, a *dadhi* és a *dugdha* nem más, mint gabona, *ghī*, joghurt és tej. Valójában ezek képezik minden étel alapját. A zöldségek és a gyümölcsök csupán kiegészítők. Gabonából, zöldségekből, *ghībōl*, tejből és joghurtból ételek ezreit lehet elkészíteni.”³³

2.1. Gabonafélék és a rizs

A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda különleges érzéssel tudta megállapítani egy lisztről, hogy alkalmas-e *capātīnak*, amely az ősi védikus *prasādam*-lakomák nélkülözhetetlen szereplője, *phulkānak* vagy *rotīnak*, utóbbiak többnyire teljes kiőrlésű lisztből készült, lapos kenyerek.³⁴ A háromszög alakú leveles, sült kenyérhez, a *parathāhoz* fehér lisztet használnak, többször hajtogatják-nyújtják, és *ghīvel* gazdagítják. A *puri* többnyire fesztiválok alkalmával sütött, teljes kiőrlésű lisztből készült, kerek, felfújt kenyérke, amely Prabhupāda személyes kedvence volt akár a hidegebb időszakban vagy éghajlaton, akár betegeskedése idején, vagy ha nosztalgizni támadt kedve.

„Húszéves koromig kenyérnek csak *purit* ettem, nem volt kedvem a *chapātīkhoz*. [...] Gyerekkoromban az édesapám alakította az ízlésem, a kedvenc ételeim. Sokszor felébresztett, amikor későn ért haza a munkából, hogy együtt élvezhessük a forró *puri* és meleg tej csodálatos ízét.”³⁵

A búzaliszt mellett népszerű a hüvelyes termésekből, zöldségekből, más gabonából készült lisztek alkalmazása is. Csicscriborsóból, mungóbabból, kukoricából, vízi gesztenyéből, burgonyából, rizsből, árpából, kölesből és hajdinából készült liszteket is használnak különböző régiókban, ízvilág, textúra és tápérték szerint.

India népszerűségének egyik, ha nem a legfontosabb élelmiszere a rizs. Sokfélesége, tápláló hatása, könnyű termesztése, így gazdaságossága révén méltán népszerű alapanyag a védikus kulináriában. Elkészítésének és tálalásának egyszerűsége és variálhatósága teszi nélkülözhetetlenné a *vaiṣṇava* konyhában. Felhasználási módzatai végtelenek, főételként, köretként, salátákhoz, édességként vagy önállóan, egy kis *ghīvel* megöntözve, vagy puffasztott formában, ahogy A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda esti csemegeként fogyasztotta.³⁶ Számptalan típusa létezik szín, méret, fényezés, hántolás, forma szerint. Az autentikus védikus főzés a fényezett, fehér rizst, azon belül is a basmati³⁷ rizst részesíti előnyben. A *rizs-dhāl-capātī* a legegyszerűbb és legnépszerűbb menü a Kṛṣṇa-tudatú hívők számára, olyannyira, hogy A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda elképzelhetetlennek tartotta a *prasādamot* nélküle.³⁸

³³ Cc. 2.4.93 magyarázat.

³⁴ Az alfejezetet Yamunā Devī 1987: 5–36 és 96–161 alapján írtam.

³⁵ Yamunā Devī 1987: 137.

³⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=UgPX1bcTqk8>

³⁷ Elsősorban Indiában termesztett rizsfajta, amely könnyű emészthetősége és elkészítési módja miatt nagyon közkedvelt.

³⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=CvGvPMI0LBA>

2.2. A zöldségek

A felajánlandó alapanyagoknak mindig a lehető legfrissebbnek kell lennie. Akár közvetlenül a tőről leszedve, lehetőleg azonnali felhasználással készüljenek belőle az ételek. Indiában gyakori látvány az utcai árus, aki kordéjáról, amely leginkább egy guruló asztalhoz hasonlító mobil szerkezet, a hajnalban szedett zöldségeket és gyümölcsöket árusítva naponta látja el a városi háztartásokat friss alapanyaggal.

Yamunā Devī Dāsī híres szakácskönyvében, a *The Art of Indian Vegetarian Cooking* című kulináris remekműben azt írja, hogy sok ország konyhaművészetében fontos szerepet töltenek be a különféle ízű és formájú zöldségek, mégis a művészet ezen ágának bölcsője Indiában, Kṛṣṇa hazájában található.³⁹ A hatalmas területen fekvő ország egyes régióiban eltérőek lehetnek a főzési szokások, ám az alapízek azonosak. Minden *āyurvedikus* konyha öt alapízzel dolgozik, az édes, a keserű, a csípős, a sós vagy savanyú és a fanyar vagy összehúzó ízekkel. A zöldségek elkészítésénél fontos a friss állag és a főzés utáni azonnali tálalás. A védikus konyha nem hisz az újramelegített ételekben, és ez különösen hangsúlyos a zöldségeknél, amelyek leszedés után nagyon gyorsan veszítenek aromájukból és tápértékükből, az állaguk pedig szétesik, *tamasikussá* válik. Ezért az időzítés, a pontosság, amely a *vaiṣṇava* életmód egyik alapszabálya, a főzésnél különösen lényeges szerepet kap.

Az egész Földön a zöldség alaptáplálék, akár elő- vagy főételként, akár köretként, esetleg salátaként fogyasztják. A

frissen és éretten leszedett termés tápláló, életet adó, tele van vitaminnal, ásványi anyaggal, szénhidráttal, fehérjével. A nyers zöldségek a *vaiṣṇava* konyha alap-élelmiszerei, többnyire szezonálisak, éghajlatonként különbözőek. Az Európában ismert zöldségfajtákon kívül vannak tipikusan Indiára, azon belül is a bengáli ízvilágra jellemző növényi táplálékok.⁴⁰

A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda gyakran vágyott, főként betegsége idején, a bengáli konyha ízeire. Kedvence volt a *karelából* (keserű tök vagy dinnye) készült *śukta*⁴¹, amely elmondása szerint elősegíti a jó emésztést, tisztítja a vért, és étvágyat csinál.⁴² Yamunā Devī Dāsī szerint lelki tanítómestere olyan mértékben kedvelte a keserű dinnyét, hogy szinte minden nap kérte ebédre, különböző formákban.⁴³ Mivel a *karela* nem könnyen beszerezhető Indián kívül, így megkérte személyes szakácsait, hogy tartsanak belőle szárított, szeletelt formában, hogy mindig kéznél legyen, akár nagyobb utazások alkalmával is. Kisütve különösen kedvelt csemegéje volt, akár *ekādaśī* idején.⁴⁴

Indiában a két legnépszerűbb savanyú csemege a napon szárított citrom és zöld

⁴⁰ A *karela* keserű dinnye vagy keserű tök, az *okra* vagy hölgyujj, a *tinda* tökdinnye vagy kerek tök, a *toray* szivacstök, a *louki* lopótök, a zöld papaya, a főzőbanán, az *arbi* kolokázia, a *bhain* indiai lótosz, a *mooli* vagy *daikon* fehér retek, a *singhara* vízi gesztenye, a *chayote* zöldségkörte vagy egymagvú tök.

⁴¹ Jellegzetesen keserű ízű, nagyon népszerű bengáliai étel.

⁴² <https://www.youtube.com/watch?v=UgPX1bcTqk8>

⁴³ Yamunā Devī 1987: 222.

⁴⁴ Yamunā Devī 1987: 285–292.

mangó, de fellelhető sárgarépa, egres, csipős csili, friss gyömbér, fehér retek, valójában bármely gyümölcs vagy zöldség, amely nem túl puha állagú. A tartósításnak ez a módja tökéletesen illeszkedik a *vaiṣṇava* konyha sztenderdjéhez, így a felajánlható ételek listájába. A napon aszalás, valamint a sóval és friss fűszerekkel tartósítás megőrzi a zöldségek és gyümölcsök természetességét, ellentétben az ecetes és vegyszeres konzerválással, amely által azok elveszítik *sattvikus* minőségüket, így nem alkalmasak a felajánlásra.⁴⁵

Sokszor képezte vita tárgyát a felajánlható ételek listája a Kṛṣṇa-tudat nyugati közösségeiben. A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda határozottan utasította tanítványait, hogy ameddig lehetséges, ne ajánljanak fel olyan ételt Kṛṣṇának, amit nem hívők készítettek. Elfogadhatnak tőlük nyers zöldséget, gyümölcsöt, magokat, nyers dolgokat, de a főzés és előkészítés szigorúan az avatott *bhaktákra* korlátozódjon!⁴⁶

„Csak olyan ételeket ajánljunk fel Kṛṣṇának, amelyek első osztályúak, otthon, saját kezűleg készültek. Tehát igyekezzünk kerülni a boltban vásárolt élelmiszert, amikor *prasādamról* van szó.”⁴⁷

Belátta azonban, hogy a tiszta alapanyag előállítása és beszerzése nem mindig lehetséges a nyugati világban, így azt az alternatívát javasolta híveinek, hogy ha fi-

zetnek a piacon vásárolt termékekért, azok felajánlhatóvá válnak.⁴⁸

2.3. A dhāl

A világ mezőgazdaságában számos fajta hüvelyes növényt termesztene, amit a védikus konyha az egyik legfőbb alapanyagának tekint. Előnyös tulajdonságaik közül a könnyű emészthetőség, a magas tápérték és a rövid főzési idő a legfontosabbak. A *dhāl* az Indiában fellelhető öszszes száraz borsó- és babfajta gyűjtőneve, de a belőlük készített fűszeres, leverszerű étel elnevezésére is használják. A gazdag ízvilágú, B-vitamin- és vastartalommal rendelkező hüvelyes terményeknek számtalan felhasználási módja létezik, a belőlük készült ételek sora végtelen. Különbféle levesek, pürék, szósok, főzelékek, raguk, fűszeres sült ételek, chatnik, palacsinták, édességek, csirázott és hajtás formájában saláták tökéletes alapanyaga. Főételként, köretként és desszertként egyaránt kiváló. Más fehérjével kombinálva, úgymint gabonák, olajos magvak, tejtermékek teljes értékű tápanyagként van jelen a *vaiṣṇavák* kulináris hagyományaiban.⁴⁹

A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda alapmenüjének legfontosabb része a *dhāl* volt. Utazószettjének elengedhetetlen részét képezte a többszintes főzőedény, amelynek legalsó részében főtt a *dhāl*, középen egy- vagy kétfajta *sabji*, míg a legtetején a rizs párolódott. Így az ebéd egy óra alatt tálalható volt.⁵⁰

⁴⁵ Yamunā Devī 1978: 427–428.

⁴⁶ Śā. 2.1293. ŚP levele Kīrtanānanda Dāsának, 1969. március 24.

⁴⁷ Śā. 2.1293. ŚP levele Syāma Dāsának, 1968. október 21.

⁴⁸ Śā. 2.1292. ŚP levele Jadhurāṇī Devī Dāsának, 1968. február 15.

⁴⁹ Yamunā Devī 1978: 427–428.

⁵⁰ <https://www.youtube.com/watch?v=CvGvPMI0LBA&t=500s>

A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda nagyon kedvelte a mungóbabot könnyű emészthetősége, kellemes íze és magas vitamintartalma miatt.⁵¹ A helyesen összeválogatott élelmiszerek az egészséges táplálkozás alapját képezték a lelki tanítómester számára.

A *dhāl* mint étel jellegzetes aromáját a *chaunce* (ejtsd: csonsz) adja. Öt- vagy többféle fűszer⁵² keverékét forró *ghīben* vagy olajban barnulásig sűtik. Ezt az olajos-fűszeres esszenciát utólag öntik rá a megfőtt *dhātra*, s ez adja az étel jellegzetes, jól ismert aromáját. A *khichari*, *kichri*, *kedgeree* néven is ismert, A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda által nagyon kedvelt, tápláló egytálétel rizsből, *dhālból* és zöldségekből készül. Egyszer úgy jellemezte, hogy „a szegény ember ünnepi eledele, amely tökéletes egy királynak is.”⁵³

2.4. Tej és tejtermékek

„A jóság minőségében élők olyan ételeket kedvelnek, amelyek meghosszabbítják az életet, megtisztítják az ember létét, erőt, egészséget, boldogságot és elégedettséget adnak. Az ilyen ételek lédúsak, zsírosak, táplálóak, és örömmel töltik el a szívet.”⁵⁴

A *Śrīmad-Bhāgavatam* a tejet nektárhoz hasonlítja.⁵⁵ A régmúlt korokban a védikus

szakácsok a tej összes lehetséges formáját kreatív módon használták fel. A három legfőbb tejtermék a vaj, a friss, érleletlen sajt és a joghurt voltak, amelyeket nyersen fogyasztottak, de kiváló alapanyagaként szolgáltak számtalan ízletes ételnek és édességnek.

A friss tej, a házi joghurt és sajtok, a tejszín, a tejföl és egyéb tejtermékek elengedhetetlen kellékei a védikus konyhának⁵⁶, és főzésnél legalább akkora mennyiségben használják fel, mint a zöltséget, gabonát, hüvelyes terményeket.

„A mi védikus kultúránkban az emberek teheneket tartottak, különösebb költség nélkül, és cserébe finom tejet kaptak, amit számtalan módon fel lehetett használni. Nagyon nagy haszna van a tehénnek, amelyre az Úr Kṛṣṇa korai gyermekkorra az élő példa.”⁵⁷

A házi tejből készült tejszín vagy tejföl összehasonlíthatatlanul finomabb ízre és állagra, mint az ipari nagyüzemekben előállított változata. Az ökofarmokon szeretetben nevelt tehének menyői finomságú tejet adnak, így a belőle készült

⁵⁶ A *dahit*, azaz házi joghurtot nagyon könnyű otthon készíteni megfelelő minőségű tejből. Az első osztályú joghurtnak jellegzetes édeskés aromája és krémes állaga karakteres ízt ad a védikus ételeknek. A házi sajt, más néven *panīr* leginkább a túróhoz hasonlít, az indiai vegetáriánus társadalom alapeledele, és kiváló fehérjeforrás. Ebből az érlelés nélküli sajtból számtalan sós és édes ételt készítenek. A *chenna* szintén érleletlen sajt, lágyabb, könnyedebb a *panīrnál*, és számos bengáli édesség alapjául szolgál, úgymint a *sandeśa*, a *rasagulla*, a *rasamalai* vagy *jalebi*.

⁵⁷ *Śā.* 3.1294. *ŚP* levele Kṛṣṇa Dāsának, 1969. december 25.

⁵¹ Yamunā Devī 1978: 47.

⁵² Általában csili, római kömény, hing, fahéj, kardamom, kalonji keveréke. A bengáli konyhában a fekete vagy barna mustármag népszerű.

⁵³ Yamunā Devī 1978: 80.

⁵⁴ *Bhg.* 17.8.

⁵⁵ *Bhāg.* 8.6.12.

tejtermékeknek is isteni ízük van. A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda szívügye volt a teljes önellátás megteremtése a ISKCON-on belül, hogy minél tisztább és kiváló minőségű alapanyagokat tudjanak biztosítani a Kṛṣṇának szánt ételfelajánláshoz. Ehhez leginkább földre és tehenekre volt szükség. Folyamatosan bátorította a *bhaktákat* az önellátó gazdálkodás megteremtésére a növénytermesztés és a tehénvédelem kialakításával és fejlesztésével, lelkesítette a gazdaságokkal rendelkező híveit nagyobb mennyiségű *ghī* előállítására és elosztására a többi templom között.⁵⁸

Indiában évszázadokon keresztül a *ghī* volt a gazdagság jele. A védikus kultúrában azoknak, akiknek bőséges készletük volt belőle, úgy tartották, hogy folyékony aranyat birtokolnak. A védikus irodalom a *ghī*t az agy táplálékának, bőséges fehérje- és energiaforrásnak nevezi.⁵⁹ A *ghī* a *vaiṣṇava* konyha esszenciális alapanyaga. Vele indul a főzés folyamata, és nincs olyan étel, amelynek elkészítésénél ne jutna szerephez. A bengáliak előszeretettel főznek mustármagolajjal, de a kókuszolaj, a földimogyoró-olaj és a szezámolaj is kitűnő választás sokféle ételhez.⁶⁰

A tisztított vaj legalább annyira fontos szereplője a szertartásoknak, mint a főzésnek. A *mūrti*-imádatban a *ghī*-lámpa az *ārati*⁶¹ szertartás legfőbb kellékének számít. Felajánlása nagyon kedvező hatással van mind a felajánlást végző sze-

mélyre, mind azokra, akik jelen vannak a ceremónián. Látása elégeti a szívben lévő tisztátalan, anyagi vágyakat. A *pañcāmṛta*, az öt nektár egyik alkotóeleme a *ghī*, mellette a méz, a tej, a joghurt és a cukros víz alkotja ezt az isteni nedűt, amely az ételfelajánlás elmaradhatatlan része.

A tej nagyon fontos alapanyag az édesésgéskészítésben. A sűrített tej a *khoa*, a friss tejkaramella a *pera*, a *madhura* édes, krémes joghurt, *khīr* az édes rizspuding, a tejből, *chennából* vagy *panīrból* készült édességek, a *sandesa*, a *rasagulla*, a *burfi*, a *rabri*, a *rasamalai*, a *karhi*, a vajás *laddu*, a tejporból készült *gulab jamun* és a többi édes finomság számtalan formában vannak jelen a *vaiṣṇava* konyha kulináris birodalmában.

2.5. A cukor, a *vaiṣṇava* édességek

India az édességpártolók nemzete. A jelenség gyökere a védikus korba nyúlik vissza. Az édességkészítés ma is élő művészetét széles körben művelik, hála a templomi szakácsoknak és a professzionális cukrászoknak.⁶² Jellegzetes látvány a piacokon és utcákon édességet árusító bódék sora, amelyek ma is ugyanúgy készítik a csábítóan illatos portékájukat, mint ahogy tették A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda gyermekéveiben.

India fénykorában a cukornád és a datolyapálma az ország két legfontosabb hazonnövénye volt. Mindkét növényt az édes levéért termesztették, amiből hevítés útján állították elő az indiai barna cukrot, a *gurt*, a datolyacukrot vagy a *jaggeryt*, a nádcukrot. Ugyanezek az édesítőszer-

⁵⁸ Śā. 1.482. ŚP levele Kīrtanānanda Mahārājának, 1974. február 7.

⁵⁹ Yamunā Devī 1987: 302.

⁶⁰ Yamunā Devī 1987: 302.

⁶¹ Lásd az ételfelajánlás fejezetnél.

⁶² Yamunā Devī 1987: 588–589.

szolgáltak alapul a különleges és változatos édességek elkészítéséhez már az Úr Kṛṣṇa megjelenésének idején is, Aki köztudottan rajong az édességért, amit a védikus irodalom számos története bizonyít.⁶³ A *vaiṣṇava* naptár neves eseményein, jeles ünnepein, a nagyívű fesztiválokon az édességek kiemelt szerepet kapnak a felajánlott ételek sorában.

„Egy este, amikor beléptünk a kertbe, azonnal leültem, és elkezdtem keresni a történetet a démonról. Átfutottam a könyv lapjain, amikor Śrīla Prabhupāda megállított. »Folytasd csak, ahonnan tetszik, olvashatod bárhol. Kṛṣṇa olyan, mint az édes golyó. Akárhol beleharapsz, mindenhol finom.«⁶⁴

– idézte fel emlékeit lelki tanítómesteréről Śrutakīrti Dāsa.

A *vaiṣṇava* konyhában helyet kapnak az olajos magvak, a dió, a mandula, a moggyófélek, a szezám, a fenyőmag, a pisztácia, akár alapanyagként, akár önmagukban tálalva, nyersen vagy pirított formában. A szezonális gyümölcsökből hatalmas választékban tudnak sokféle édességet kínálni. Népszerű csemege a banán, a mangó, az ananász és a narancsfélék, de közkedvelt az alma, a dinnye és a piros bogyós gyümölcsök is. Nyersen vagy napon szárított formában is tökéletes eledel mindegyik.

A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda minden étkezéskor fogyasztott tejtermé-

ket és cukrot, utóbbit néha édesség híján magában ette.

„Egyszer Új-Zélandra korábban érkezünk. Az ottani *bhakták* nagyon tudatosan főztek és ettek, kevés vagy zero cukorral. Nem volt idejük édességet készíteni. »Nincs *sandeshetek?*« – kérdezte Prabhupāda. »Nem gond! Hozz egy kis tál cukrot!« Az ottani *bhakták* szerint a cukor *māyā*, méreg a tudatnak. Olyan, mint a heroin, annyira durva és káros. Én örömmel vittem be a tál cukrot, és izgatottan vártam, hogyan reagálnak Śrīla Prabhupāda műveletére, ahogyan megragadta a *purit*, belemarkolt vele a cukorba, majd betette a szájába az édes, tömött falatot, és élvezettel elropogatta.”

– emlékezett vissza Śrutakīrti Dāsa lelki tanítómestere édességimádatára.⁶⁵

2.6. Fűszerek

India csodálatra méltó kulináris gazdagsága leginkább a fűszereiben nyilvánul meg. Bár az ország hatalmas méretének köszönhetően a főzési szokások régióként különböznek, a bőséggel használt fűszerek mindenhol jellemzőek. Amikor lehetőség adódik ellátogatni egy helyi piacra, az ember elámul a színek és illatok végtelen kavalkádján. Emlékeket idéző, csábító aromák hozzák izgalomba a képzeletet, amely elrepít a védikus kor gazdag birodalmába. A fahéj, ánizs, édeskömény, kardamom, gyömbér, csili, bors, koriander, menta, babér, mák, kurkuma, sáfrány, sze-

⁶³ Cc. 2.14.23–46; 2.3.37–58; 2.4.74–83.

⁶⁴ Śrutakīrti: 2006.

⁶⁵ <https://www.youtube.com/watch?v=UgPX1bcTqk8>

zámrag, szegfűszeg az európai ízlésnek ismerősek. Vannak viszont jellegzetesen indiai fűszerek, mint a *hing*, az *ajwain*, a *kalonji*, a curry, a lepkeszegmag, a fekete mustármag, a fekete só, a *methi* levél, a *triphalā*, amelyek legalább olyan fontos részei a több ezer éves, növényi alapú, gyógyító tudománynak, az *āyurvedának*, mint a védikus konyhának.⁶⁶ Egyes területeknek megvan a maga ízvilága, amelyet a fűszernövények sajátos elegye képvisel. A *gauḍīya-vaiṣṇavák* jellegzetes fűszerkeveréke a *pañc-puran*, amely öt fűszernek az előre elkészített elegye. Ezek a római kömény, a lepkeszegmag, a fekete kömény, az édeskömény és a mustármag. Főzéskor a fűszereket egészben vagy megőrölve forró ghīben megpirítják. Ez a *chaunce*, amely az ételek ízének alapjául szolgál. A zöldses, darabos ételeket ezen a homogén masszán párolják tovább, míg a levesekhez utólag öntik hozzá. A bengáliak jellegzetes fűszere a fekete vagy barna mustármag, amelyet az íze miatt A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda nagyon szeretett, ám mértékel fogyasztott.⁶⁷

Yamunā Devī Dāsī három részre osztotta fel A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda *līlāit*⁶⁸ a fűszerek evolúciója alapján.

„Az *Ādi*-szakasz 1966–1970-ig tartott. Korlátozott lehetőségeink voltak főzésre. Köménymagot, fekete borsot, piros csilit és koriandert használtunk fűszer-

ként. Rengeteg cukrot és tejfölt, gyümölcsöt és némi joghurtot. Ez volt az ISKCON hajnalán. A *Madhya*-szakasz, az 1970–1975 közötti időszak, amikor a *hing* és a mustármag voltak az uralkodó fűszerek. A tanítványok ekkor mentek először Indiába, és tanulmányozták az ország különböző régióinak főzési szokásait. Együtt ettek a háziakkal. Śrīla Prabhupāda mindig kérdezte tanítványait, »Láttátok, milyen étel volt ez? Tudjátok, hogyan készült? Menjete a konyhába, és kérdeztétek a háziakat!« – utasította őket. A főzési szokások kezdtek megváltozni, fejlődni. Śrīla Prabhupāda ízlése és igénye is átalakult, mert a tanítványai főzési stílusa kezdett mélyülni, indiaivá válni. Az *Anthya*-szakasz 1975–1977-ig, a befejező szakasz, amikor az indiai fűszerek teljesen átvették a főzési szokásaink felett az uralmat. Egyre többet tudtunk meg az indiai konyhaművészetről, és már minden keleti fűszer elérhető volt Amerikában is.»⁶⁹

2.7. Frissítő italok

Indiában a megérkező vendéget rögtön ülőhellyel és frissítő itallal kínálják, amely az egész országban érvényes szokás. A forrásvíz különösen kedvelt nemcsak ivásra, de főzéshez is, ezért a vízforrásokat nagyon nagy becsben tartják a szubkontinensen. Vannak, akik több ezer kilométert zárandokolnak, hogy eljussanak azokhoz a templomokhoz, ahol tiszta forrásvíz található, ott megtöltik palackjaikat, és

⁶⁶ Hare Kṛṣṇa szakácskönyv 1. fejezet.

⁶⁷ <https://www.youtube.com/watch?v=CvGvPMI0LBA&t=1074s>

⁶⁸ *Līlā*: Kṛṣṇa kedvtelése.

⁶⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=B2mVjfccFew&t=929s>

otthon különleges alkalmakhoz felhasználják. Ilyen hely a vṛndāvanai Madanamohana templom.⁷⁰

A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda szerette a vizet. Előnyben részesítette a cukrozott limonádékkal szemben. Mindig volt mellette egy pohárnyi, többnyire egészségügyi okokból. Minden étkezéshez ivott vizet, és mindig azt mondta, hogy „a gyomra egynegyede legyen vízzel teli, a másik negyede legyen üres, és a fele legyen étellel teli”⁷¹ – válaszolt a *bhakták* kérdésére Śrutakīrti Dāsa.

A frissítő italokhoz a víz mellett nagyszerű alapanyag a tej és a joghurt. A tejből melegítő és hűsítő, míg a joghurtból kizárólag hideg, frissítő italt, *lassi*⁷² készítenek. Friss gyümölcsökkel, mentalevéllal, rózsaszírommal ízesítik a vizet vagy a tejterméket, de közkedvelt aroma a gyömbér, az árpa és a szantálfa is szirup formájában. Utóbbiból készült frissítő a vṛndāvanai⁷³ *vaiṣṇavák* kedvelt itala, a vṛndāvanai *gosvāmī sharbat*, amelyet A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda is előszeretettel fogyasztott.⁷⁴

3. Főzés – konyhai szabályok

A Kṛṣṇa-tudat gyors térhódításának, sikeres fennmaradásának és további fejlődésének oka az a magasabb tudatosságban megszületett rendszer, amelyet a

bhakták śrutinak, isteni kinyilatkoztatásnak neveznek. Kṛṣṇa szentírásokon keresztül történő megnyilvánulása tökéletesen megfogalmazott üzenet, amely egyben útmutatás is egy magasabb szintű élethez. Egy *vaiṣṇava* a mindennapi tetteivel, az odaadó szolgálatával bizonyítja be, hogy érti a tanítás lényegét. A tanítványok a szentírásokban foglalt tudás nagy részét a lelki tanítómester utasításain keresztül kapják meg, amelyek szigorú szabályok formájában irányításként szolgálnak a *māyā* útvesztőjében. A Kṛṣṇa-tudatos élet gyakorlatának egyik legfontosabb helyszíne a konyha, ahol a legnemesebb szolgálat zajlik nap mint nap. Legyen szó bevásárlásról, az étlap összeállításáról, konyhai előkészítésről, akár kertészkedésről, a *vaiṣṇavák* a kulináris szimfónia valódi karmesterei.⁷⁵ Mivel minden főztjüket felajánlják az Úr Kṛṣṇának, a követeendő sztenderdek nem csupán a külső megtisztulásról, de a beszédük, a gondolataik és a cselekedeteik tisztaságáról is szólnak. Ez a hozzáállás nem korlátozódik egyedül a főzésre, de kiterjed az egész *vaiṣṇava* életmódra.

3.1. Első osztályú minőség

A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda gyakorta felhívja *bhaktái* figyelmét a magas minőségre mind az élelmiszert, mind a konyhai körülményeket illetően. A legjobb, ha a felajánlásra szánt étel könnyen elkészíthető, mindig legyen friss és első osztályú alapanyagokból, a lehető legtisztább módon elkészítve.⁷⁶

⁷⁰ Yamunā Devī 1987: 664–689.

⁷¹ <https://www.youtube.com/watch?v=UgPX1bcTqk8>

⁷² Joghurt, víz, gyümölcs, méz és fűszerek keverékéből készült hűsítő, frissítő ital.

⁷³ Vṛndāvana: nyugat-bengáli város, Kṛṣṇa gyermekkorának helyszíne.

⁷⁴ Yamunā Devī 1987: 672.

⁷⁵ Yamunā Devī 1987: 168.

⁷⁶ Śā. 2.1294. ŚP levele Upendrának, 1972. február 19.

„Kṛṣṇa a Legfelsőbb Személy, más szóval a Legfelsőbb Hatalom, amely különféle megnyilvánulásokban jelenik meg. [...] Semmi nem választható el Kṛṣṇától, minden Őbenne nyugszik.”⁷⁷

Ezért a Kṛṣṇa-tudatú személy az első osztályú ételt a legmagasabb színvonalon igyekszik elkészíteni Kṛṣṇa iránt érzett szeretetéből, az Ő meglegedésére.

A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda többször hangsúlyozza *bhaktáinak*, hogy lehetőleg csak tiszta forrásból szerezzenek alapanyagot a főzéshez. A legjobb, ha *vaiṣṇava* földművelőktől, kéz-művesektől vásárolnak, vagy fogadnak el adományként terményeket, és házilag, a legkiválóbb módon készítik el a felajánlást.⁷⁸ Amennyiben ezek egyikére sincs mód, úgy vásárolhatnak *abhaktáktól*⁷⁹ is, a lényeg, hogy fizessenek érte, így a pénzért cserébe kapott áru megtisztul, és felajánlhatóvá válik.⁸⁰

Tanítványait gyakorlatias példamutató-sával arra tanította, hogy a Kṛṣṇa-tudatnak jelen kell lennie a mindennapi tevékenységek mindegyikében. Az első osztályú alapanyagok beszerzésének épp olyan tudatossággal kell történnie, mint a konyhai előkészítésnek és a főzésnek. A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda sokszor látogatott a konyhába, és tájékozódott a konyhai tisztaságról, a *bhakták* megfe-

lelő magatartásáról, az ételek elkészítési módjáról. Többször beállt a tűzhely mögé, és csendesen, egy szó nélkül főzött. Általában bengáli ételeket készített.⁸¹

3.2. Tisztaság

Mielőtt bárki a konyhába lép azzal a céllal, hogy Kṛṣṇának készítsen edelt, gondosan tisztálkodjon meg. Alaposan zuhanyozzon le, haját szorosan kösse össze vagy fedje be, körmeit vágja rövidre, és mindig tiszta ruhát vegyen fel. Amennyiben a munkafolyamat közben szükséges használnia a mellékhelyiséget, úgy a teljes tisztálkodást meg kell ismételni a konyhába lépés előtt. A főzés minden folyamata szentség, amellyel Kṛṣṇa iránti tiszteletünket és szeretetünket fejezzük ki.⁸²

A felajánlandó étel a lehető legtisztább módon legyen elkészítve. Főzés közben a szakács sűrűn mosson kezet, mert óhatatlan, hogy hozzáér tisztátalan helyekhez, eszközökhöz, ruhájához, arcához. Előfordul, hogy lepottyan nyers étel, ilyenkor a bhakta azonnal mossa meg a kezét, a leesett alapanyagot és eszközt, úgy folytassa a Kṛṣṇának szánt étel elkészítését.⁸³ Egy *vaiṣṇava* konyhában nem halmozódik fel a mosatlan edény. Amint befejeződik a használata egy tálnak, tányérnak, egyéb eszköznek, azt rögtön el kell öblíteni, hogy a tisztaság fenntartható legyen.⁸⁴

⁷⁷ Śā. 2.1296. ŚP levele Bhagavān Dāsának, 1970. január 10.

⁷⁸ Śā. 2.1293. ŚP levele Śyāma Dāsīnak, 1968. október 21.

⁷⁹ Nem avatott személy.

⁸⁰ Śā. 2.1295. ŚP levele Jagadīśa Dāsának, 1974. november 12.

⁸¹ <https://www.youtube.com/watch?v=CvGvPMIOLBA&t=500s>

⁸² Mañjarī – Mahārāṇī 2018: 53.

⁸³ Śā. 2.1295. ŚP levele Jadurāṇīnak, 1968. március 15.

⁸⁴ Śā. 2.1299. ŚP levele Jadurāṇīnak, 1968. március 16.

„Miért olyan nehéz betartani ezeket a szabályokat? Ezek egyszerű szabályok, és be kell őket tartani. Az ember legyen kész követni a szabályokat Kṛṣṇáért. Máskülönben mi a bizonyítéka annak, hogy szereti Kṛṣṇát?”⁸⁵

A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda többször hangsúlyozta, hogy a konyha és a személyzet legyen kifogástalanul tiszta. Nem avatottak nem főzhetnek Kṛṣṇának, mert sem a testük, sem az elméjük nem makulátlan, anyagi vágyakkal szennyezett, és képtelenek kordában tartani az érzékszerveiket, így nem alkalmasak a felajánlandó étel elkészítésére. Ellenben nagy segítséget jelentenek a konyhai kiegészítő, elő- és utómunkálatokban, kizárólag egy *bhakta* irányításával.⁸⁶ A főzés alatt csak szaglással szabad tesztelni az étel állagát, ízét. A kóstelgatás nem helyénvaló, mert a készülő lakoma egyedül a Legfelsőbb Úr élvezetét, és nem a *bhakták* érzékkielégítését szolgálja. Az orrukot is csak a „szagolva-ízlelés”⁸⁷ céljából, és nem érzékszervi élvezetből használják főzés közben. Az sem helyes, ha túlzottan gyönyörködnek a felajánlandó étel látványában, és fontos, hogy pusztán kézzel ne érintsék a kész ételeket, különben beszennyeződik a Kṛṣṇának szánt tiszta étel.

A konyhában nem étkezünk.⁸⁸ Az emberi étkezés tisztátalan cselekedet, mivel

a fizikum, amit táplálunk, eleve szennyezett. Álljon rendelkezésre egy erre a célra megfelelő hely, ahol lehetősége van mind a *bhaktáknak*, mind a templomi látogatóknak elfogyasztani a *prasādamot*. Amennyiben csak a templomszoba áll rendelkezésre az ízletes *prasādam* elfogyasztására, úgy étkezés előtt be kell húzni a függönyt a *mūrtik* előtt, hogy megkíméljük őket az emberi szükséglet ezen folyamatának látványától.⁸⁹ A *prasādam* elfogyasztása után mindenki mossa el maga után az étkezésre használt tálat és poharat, hogy elkerülhető legyen a szennyezett edények felhalmozása.⁹⁰ Lehetőség van papíreszközök használatára is, amelyeket evés után azonnal ki kell dobni a szemétkébe. Ugyancsak előírás az egyéni higiéné visszaállítása, az étkezés előtti, utáni kéz- és lábmossás, valamint alapos szájöblítés.

3.3. Pontosság

A *vaiṣṇava* életmód fegyelmezett és sok szabályhoz kötött, mégis élhető rendszert ad a gyakorlójának. A *bhakták* élete Kṛṣṇa körül forog. Minden hajnalban, napfelkelte előtt kezdődnek a ceremóniák a templomban, és egészen napnyugtáig percre pontos időbeosztással zajlanak az események, az előre megszabott formában.

A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda nem csupán a szertartásoknál ragaszkodott a pontossághoz, de az egészsége fenntartásánál is fontos szerepet tulajdonított neki. Meghatározott napi rutinja volt. A reggeli séták, a napi háromszori étkezés,

december 31.

⁸⁵ Śā. 2.1301. ŚP levele Aniruddhának, 1968. június 16.

⁸⁶ Śā. 2.1299. ŚP levele Rayarāmának, 1968. március 3.

⁸⁷ Śā. 2.1299. ŚP levele Madhusūdanának, 1967. december 28.

⁸⁸ Śā. 2.1310. ŚP levele Brahmānandának, 1968.

⁸⁹ Śā. 2.1312. ŚP levele Yamunának, 1970. január 16.

⁹⁰ Śā. 2.1309. ŚP levele Aniruddhának, 1968. április 9.

amely mindig azonos időpontokban történt, a délutáni alvás és az éjszakai munka. Śrutirūpa Devī Dāsī így elevenítette fel lelki tanítómestere időhöz való viszonyát.

„Minden nap, ahogy Śrīla Prabhupāda befejezte a reggeli tanítást, végiglépkedett a kerten, minden egyes nap ugyanúgy, ugyanabban a másodpercben, pontosan lehetett tudni, hol jár, hány lépést tesz meg, és mikor érkezik meg az ételéhez. A tálcáját mindig ugyanúgy emelte, és tette le maga elé. Bámulatos időzítés! Bámulatos időérzéke volt.”⁹¹

Álljon itt egy másik történet a lelki tanítómester páratlan időérzekére.

„Ezen a napon Bhaktisiddhānta Sarasvatī Thākura megjelenését, Śrīla Prabhupāda kérésére, délben ünnepeltük. Egy félreértés következtében a konyhán semmi előkészület nem történt a lakomához. Amikor Prabhupāda tudomást szerzett erről, szó nélkül felállt, és kiment a konyhába. Nagyon mérges volt, mégis pontos utasításokat adott, hogy ki mit csináljon. Egy órán belül elkészült a lakoma, ami legalább hetven *bhaktának* volt elegendő, és minimum tizenkétféle ételből állt. Śrīla Prabhupāda nekem mindig azt mondta, hogy az isteni szolgálat egy-órás tevékenység, a főzés is egyórás tevékenység”⁹²

– emlékezett vissza lelki tanítómestere kiválóságára Tamāla Kṛṣṇa Goswami.

⁹¹ <https://www.youtube.com/watch?v=UgPX1bcTqk8>

⁹² <https://www.youtube.com/>

3.4. A megfelelő attitűd

Amikor a tiszta *bhakta prasādamot* készít, abban a tevékenységben benne van az Isten iránt érzett odaadó szeretete. Úgy alkotja meg a felajánlandó ételleket, hogy az Úr abban biztosan örömét lelje. A helyszín, az eszközök, az alapanyagok mind ragyogóan tiszták legyenek, nemkülönben az emberek öltözéke, gondolatai, viselkedése. A legjobb, ha az egész folyamat alatt a Hare Kṛṣṇa *mahā-mantrát* énekeljük,⁹³ és Kṛṣṇa dicsőségéről hallunk, beszélünk.⁹⁴ Ez megtisztítja a bűnös gondolatokkal teli elmét és a folyamatosan sóvárgó érzékszerveket, és fokozatosan transzcendentális síkra emeli az ember teljes lényét. A szépen elkészített *prasādam* elégedettség az Úrnak, és örömteli szolgálat a *bhaktának*. Az étel Kṛṣṇa érintése által válik különlegesen ízletessé, olyan mértékben, hogy elfogyasztásával felébred az egyénben az Isten iránti szeretetet, és úgy érzi, hogy a legnagyobb áldásban részesült. Nem csupán a testét, de a lelkét is táplálja a mennyei finomságú eledel.

A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda így foglalja össze a Kṛṣṇa-tudatú főzés lényegét:

„Kṛṣṇát tapasztalni, érzékelni mindenben, ez maga a Kṛṣṇa-tudat. A mi kondicionált helyzetünkben természetesnek vesszük, hogy valami létezik Kṛṣṇán kívül. De ez valójában nincs így. Semmi nem létezik Kṛṣṇán kívül, minden Kṛṣṇán nyugszik. Éppen ezért bármi,

[watch?v=UgPX1bcTqk8&t=1310s](https://www.youtube.com/watch?v=UgPX1bcTqk8&t=1310s)

⁹³ *Bhg.* 13.8–12.

⁹⁴ Mañjarī – Mahārāṇī 2018: 47 és 53–54.

amiről úgy tartjuk, számít, és illeszkedik az Abszolút Igazság vagy Kṛṣṇa létezésének okához, az visszanyeri a lelki minőséget. Íme egy példa erre a kapcsolatra. Amikor főzünk saját magunknak, az egy egészen más dolog, mint amikor Kṛṣṇának főzünk. Ugyanaz a *dhāl* és rizs egyik esetben anyagi, másik esetben lelkivé válik, ahogy Kṛṣṇához illesztjük. Egy magasabb szemszögből nézve semmi sem anyagi, amikor elfogadjuk, hogy minden Kṛṣṇához vagy a Legfelsőbb Lélekhez kapcsolódik.”⁹⁵

3.5. Egyszerűség, praktikusság

A *prasādam* legyen tápláló, életet adó és egyszerű. Friss és tiszta ételekből álljon, mint a tej, tejtermékek, gyümölcsök, zöldségek, olajos magvak, gabonafélék, friss víz, méz és cukor. Ezek mind a jóság minőségében lévő táplálékok, és Kṛṣṇa mindegyiket nagyon kedveli. A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda arra tanította *bhaktáit*, hogy „a legegyszerűbb étel, a hétköznapi rizs, *dhāl* és *capātī* is lelki táplálékká változik a Kṛṣṇa-tudatosság által,”⁹⁶ tehát nem a fényűzés a cél. Amit Kṛṣṇának ajánlunk, legyen a legszebben elkészítve, de saját magunknak a *prasādam* a lehető legegyszerűbb legyen.⁹⁷

A Kṛṣṇa-tudat gyors terjedésével elkerülhetetlen volt a világi dolgokkal való

érintkezés, ami sokszor nehézséget okozott a *bhaktáknak*. A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda tökéletes intelligenciával hangolta össze a *śāstrák* előírásait és a változó körülményeket, ezáltal biztos tudással irányította híveit az újszerű helyzetekben. Mindig az egyszerűsége törekvést, a praktikumot javasolta a szentírások legmesszebb menő betartása mellett. Többször merült fel a kérdés, hogy milyen ételt szabad elfogadni akkor, amikor *bhaktái* meghívásnak tettek eleget egy nem *vaiṣṇava* házban, vagy szállodában, repülőn étkeztek. A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda az alábbi praktikus tanáccsal látta el őket.

„Edd meg a szimpla vegetáriánus ételt, közben emlékezz Kṛṣṇára. Ahogy fizetsz az ételért, felajánlhatod Kṛṣṇának gondolatban, majd megeheted Kṛṣṇa-*prasādam*ként. Bármely étel, amiért fizetsz, ezáltal megtisztul.”⁹⁸

Tanácsaival az egyszerűséget, ugyanakkor a mindenkori szabályok betartását hangsúlyozta, amelyeket nagyon határozottan fogalmazott meg.

„Amit nem ajánlottatok fel Kṛṣṇának, nem ehetitek. És nem ajánlhattok fel Neki olyan ételt, amelyet nem kétszer avatott főzött.”⁹⁹

Az ellentmondások kiküszöbölésére a legegyszerűbb megoldásként azt javasolta, amit Ő is tett ilyen esetekben: „Egyetek gyümölcsöt!”¹⁰⁰

⁹⁵ Śā. 2.1301. ŚP levele Bhagavān Dāsának, 1970. január 10.

⁹⁶ Śā. 2.1310. ŚP levele Yadunandanának, 1968. április 13.

⁹⁷ Śā. 2.1312. ŚP levele Gargamuninak, 1969. november 20.

⁹⁸ Śā. 2.1310. ŚP levele Brahmānandának, 1968. október 6.

⁹⁹ Śā. 2.1311. ŚP levele Jayapatākának, 1969. augusztus 12.

¹⁰⁰ Śā. 2.1314. ŚP levele Satsvarūpának, 1968.

3.6. Ne pazarolj!

Egy *vaiṣṇava* konyhában magától értődik az alapanyagok, zöldségek, gyümölcsök részeinek teljes felhasználása. Az *'annam Brahma'* vagyis 'Az étel isten' védikus axióma mindig jelen van egy *vaiṣṇava* szakács elméjében.¹⁰¹ Ezen elgondolás mentén a konyhai dolgozók ötletes eszközöket és módszereket dolgoztak ki a sok helyütt kidobandó növényi részek hasznosítására. A krumpli- vagy banánhéjat, a karfiol, káposzta külső levelét, torzsáját apró darabokra vágják, majd befűszerezve, jól összefőzve aromás zöldségsűrítményt kapnak, amely a későbbiekben a levesek, zöldségraguk vagy a *dhāl* ízesítésére szolgál.

„Egyszer Pálikával a konyhában tanultuk, hogyan kell elkészíteni a *punjabi badi sabjūt*. Śrīla Prabhupāda belépett, és észrevette, ahogyan lecsavarom a karfiol torzsáját, és beledobom abba vödörbe, amit a tehéneknek szántunk. »Miért dobod ki a torzsát? A karfiol leveléből *dhāl*t, a torzsájából *sabjūt* lehet készíteni.« Újfént emlékeztetett a négy fő szabályra, amely a *vaiṣṇava* konyhák szigorú sztenderdje, a minőség, a tisztaság, a pontosság és a pazarlás kerülése. Minden érték, és értékes, az idő is, az élet is, mindent kapunk mint ajándékot, hogy jól használjuk fel azokat, egyrészt a lelki tanítómester, másrészt Kṛṣṇa szolgálatában.»¹⁰²

június 16.

¹⁰¹ Yamunā Devī 1987: 227.

¹⁰² <https://www.youtube.com/watch?v=UgPX1bcTqk8&t=157s>

Prasādamot nem vesztegetünk el. Az ételosztók kis adagokkal kínálják a híveket, majd igény szerint adnak még azoknak, akik kérnek repetát.¹⁰³ A maradékot nem szabad visszavinni a konyhába, erre az esetre legyen biztosítva egy külön hűtőszekrény a megmaradt *prasādam* számára, amelyet a következő étkezésnél újra ki lehet osztani.¹⁰⁴ A megszentelt étel nem romlik meg, mivel a felajánlás során az anyagi minőség transzcendentálissá válik, így a fizikai törvényszerűségek nem hatnak a felajánlott ételre.¹⁰⁵ A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda javaslatára azonban, csak annyit főzzünk, amennyi biztosan elfogy, talán egy kicsivel többet, hogy mindenki kaphasson Kṛṣṇa kegyéből. Mert Kṛṣṇának a szeretetteljes odaadó szolgálat bármilyen műfajtájával örömet tudunk szerezni, ám az Úr akkor a legboldogabb, ha a *bhaktái* elégedettek.

„A szentírások figyelmeztetnek, hogy a bőség idején elpazarolt étel minden falatja hiányozni fog inség idején. Csak annyit kérjünk, amennyit meg tudunk enni. Ha valamiért ki kell dobnunk a *prasādát*, akkor adjuk az állatoknak, temessük el, vagy szórjuk vízbe. A *prasāda* szent, és ezért sohasem szabad a szemébe szórni. Főzés és evés során egyaránt óvakodjunk a pazarlástól.»¹⁰⁶

¹⁰³ Śā. 2.1312. ŚP levele Kirtirāja Dāsának, 1971. november 27.

¹⁰⁴ Śā. 2.1300. ŚP levele Aniruddhának, 1968. június 16.

¹⁰⁵ *Bhg.* 17.10 magyarázat.

¹⁰⁶ Hare Kṛṣṇa szakácskönyv, Előszók 5.

„Nagyon nem szívelte a pazarlást. Egyszer, áthaladva a konyhán, látott két rizsszemet a padlón. Ne pazaroljátok a gabonát! Ez Kṛṣṇa ajándéka nekünk! – szólt kedvesen”¹⁰⁷

– idézte fel emlékeit lelki tanítómesteréről Śrutirūpa Devī Dāsī.

4. Az étel felajánlása

Az ISKCON az odaadó szolgálat gyakorlatát Nārada Muni vonalát követve, a *pāñcarātrika-vidhi*¹⁰⁸ szabályozó rendszer szerint végzi.¹⁰⁹ A kezdő hívek és a még nem felszabadult *bhakták* nem képesek az odaadó szolgálatra csupán a *mahā-mantra* éneklésével, ezért a *pāñcarātrika-vidhi* szabályozórendszere a *mūrti*-imádatot javasolja az elme és az érzékek megzabolázására és Kṛṣṇa feltétel nélküli szolgálatára. Szolgálj az Úr lótuszlábát, imádkozz Hozzá, törekedj mindig az odaadó szolgálatra Felé és *bhaktái* felé, tekintsd Őt a legjobb barátodnak, és add át Neki mindened!

A *bhakta* a *mūrti*t teszi meg élete középpontjává, így a *mūrti*-imádat során képes lesz megszabadulni a kötőerők által irányított életének bűnös megnyilvánulásaitól és azok visszahatásaitól. A *pūjā*¹¹⁰ szigorú szabályok, ún. alapsztemderdek alapján zajlik minden ISKCON-

templomban, rögzíti a ceremóniák folyamatát egész napra, az imádat jellege, annak pontos ideje és a felajánlott étel összetétele szerint.

Mind a templomi, mind az otthoni szertartásoknál a pontosságon, rendszerességen és szeretetteljességen felül kiemelt fontossággal bír a tisztaság megteremtése és fenntartása. A Ehhez a *Pāñcarātra-pradīpa*¹¹¹ ad pontos útmutatást. A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda komoly fegyelemmel követte a Kṛṣṇa-tudat gyakorlatának, főként a ceremóniák minden egyes lépésének autentikusságát, az előírt szabályok Abetartását. Előadásai során és leveleiben sokszor hangsúlyozta, hogy mennyire fontos a következetesség és pontosság a *mūrti*-imádat szertartásainál, amelyhez elengedhetetlen feltétel a *vaiṣṇava* közösség által vállalt színvonal megtartása.

„Ami az Isten-imádatot illeti, a sztemderd legyen nagyon magas, és garantáljuk ennek meglétét minden ISKCON-templomunkban. Elfogadhatatlan a csökkentés, csakis az lehet a kérdés, hogyan emeljük a minőség, a gazdagság és bőség színvonalát a felajánlásainknál.”¹¹²

Óva intett az egyéni elképzelésektől, azok veszélyes következményeitől, ami a devianciát erősítheti.

¹⁰⁷ <https://www.youtube.com/watch?v=UgPX1bcTqk8>

¹⁰⁸ Az odaadó szolgálat öt fő gyakorlata. Keressük a *bhakták* társaságát, énekeljük az Úr szent nevét, hallgassuk a *Śrīmad-Bhāgavatamot*, lakjunk Mathurában, és imádjuk a *mūrti*t tisztelettel és szeretettel.

¹⁰⁹ Mañjarī – Mahārāṇī 2018: 11–14.

¹¹⁰ *Mūrti*-imádat, az istenszobrok imádata.

¹¹¹ Az Úr imádatának kézikönyve, amely részletes leírást ad a *mūrti*-imádat végzéséhez szükséges tisztasági feltételekről.

¹¹² *Śā.* 1.520. *ŚP* levele Badrinārāyana Dāsának, 1971. november 18.

„A legnagyobb veszélyt az jelenti a mozgalmunk számára, amikor a saját elképzeléseink és kivitelezéseink szerint imádjuk az Isteneket. [...] Az Istenimádat csakis úgy folyjon, mint ahogy a jelenlétemben zajlott.”¹¹³

Kṛṣṇa étvágya végtelen. Bármennyit és bármikor képes enni. Arra kell figyelni, hogy a sztenderdben vállalt ételmennyiséget és a felajánlások számát nem szabad csökkenteni, különben sértést követ el a hívő.¹¹⁴

„A legfontosabb az, hogy bármikor is ajánlasz fel ételt az Úrnak, mindennek nagyon tiszteletteljesnek és tisztának kell lennie főzéskor és tálaláskor egyaránt. [...] Ő csak a szeretetünket akarja, és ez teszi Őt éhessé annyiszor, ahányszor csak felajánlasz Neki. Ő az Abszolút, ezért minden ellentmondás egyesül Benne, egyszerre éhes és jólakott. A cél az, hogy minden legyen nagyon tiszta és kiváló minőségű, amit felajánlasként adunk Neki.”¹¹⁵

A templomi sztenderdek A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda kifejezett utasításai alapján előre rögzített vállalások, amelyeknél az adott *bhakta*-közösség, felmérve anyagi lehetőségeit, elkötelezi magát a *mūrti*-imádat rendszeres és a lehető legmagasabb szinten történő lebonyolítása mellett.¹¹⁶ A legnagyobb gondossággal

elkészített ételt először a lelki tanítómesterek ajánlják, a hozzá intézett imával,¹¹⁷ hogy a lelki tanítómester ajánlhassa fel az Úrnak az ide vonatkozó imával.¹¹⁸ A felajánlást végző, kezében csengővel jelezve helyezi a *mūrtik* elé a finomságokat.

„Ahogy az a tanítványi láncolaton keresztül érkezett hozzánk, úgy köteleységünk a felajánlást a megfelelő csatornán át végezni, azaz első a lelki

¹¹⁷ Először a lelki tanítómesterek szóló imát mondjuk el háromszor: *nama om viṣṇu-pādāya kṛṣṇa-preṣṭhāya bhū-tale śrīmate [a lelki tanítómester neve] iti nāmine*. Tiszteletteljes hódolatomat ajánlom a lelki tanítómesteremnek, [lelki tanítómester neve], aki nagyon kedves az Úr Kṛṣṇának, mert menedéket vett az Ő lótusz lábánál. Amennyiben nincs avató lelki tanítómester, úgy A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda *praṇāma mantráját* mondjuk el háromszor: *nama om viṣṇu-pādāya kṛṣṇa-preṣṭhāya bhū-tale śrīmate bhaktivedānta-svāmin iti nāmine*. Tiszteletteljes hódolatomat ajánlom a lelki tanítómesteremnek, Bhaktivedanta Swami Prabhupādának, aki nagyon kedves az Úr Kṛṣṇának, mert menedéket vett az Ő lótusz lábánál.

¹¹⁸ Az Úr Caitanyát dicsőítő imát mondjuk el háromszor: *namo mahā-vadānyāya kṛṣṇa-prema-pradāya te kṛṣṇāya kṛṣṇa-caitanya-nāme gaura-tviṣe namaḥ*. Óh, legnagyobbinkarnáció! Te Maga Kṛṣṇa vagy, s úgy jelentél meg, mint Śrī Kṛṣṇa Caitanya Mahāprabhu. Śrīmatī Rādhārāṇī arany színét öltöttem fel, és mindenfelé osztod a Kṛṣṇa iránti tiszta szeretetet. Tiszteletteljes hódolatunkat ajánljuk Neked. Végül Kṛṣṇának hódolnak, háromszor énekelve a Hozzá szóló *mantrát*: *namo brāhmaṇya-devāya go brāhmaṇa-hitāya ca jagad-dhitāya kṛṣṇāya govindāya namo namaḥ*. Tiszteletteljes hódolatomat ajánlom a Legfelsőbb Abszolút Igazságnak, Kṛṣṇának, aki a tenenek és a *brāhmaṇák*, valamint a többi élőlény jóakarója. Újra meg újra hódolatomat ajánlom Govindának, aki az öröm tárháza minden érzék számára.

¹¹³ Śā. 1.547. ŚP levele Dhruvānandának, 1973. január 4.

¹¹⁴ Śā. 2.1308. ŚP levele Syāma Dāsīnak, 1968. október 21.

¹¹⁵ Śā. 2.1300. ŚP levele Aniruddhának, 1968. június 16.

¹¹⁶ Mañjarī – Mahārāṇī 2018: 24–26.

tanítómester, majd az Úr Caitanya, és utána Kṛṣṇa.”¹¹⁹

„Az oltáron tíz-húsz percig hagyják a kínálótálcát, attól függően, hogy nagyobb vagy kisebb étkezésről van szó.”¹²⁰

Az Istenség Legfelsőbb Személyiségének étkezése alatt lehet *kīrtanát*,¹²¹ *bhajanát*¹²² folytatni, illetve imákat mondani. A Kṛṣṇának és a lelki tanítómesternek felajánlott étel abban a pillanatban transzcendentálissá válik,¹²³ ahogy az Istenség megérinti azt transzcendentális kezével, ajkával, nyelvvel. Ennek a megszentelt ételnek a maradékát osztják szét a hívek között. Ez a *mahā-prasādam*.

„Először a lelki tanítómesternek ajánljatok az ételt, aki felajánlja azt az Úr Caitanyának, Ő végezetül felajánlja az Úr Kṛṣṇának. Rādhā-Kṛṣṇa eszik először, utána Jagannātha, majd Śrī Caitanya Mahāprabhu, végül a lelki tanítómester esznek a felajánlott ételekből. Így lesz belőle *mahā-prasādam*.”¹²⁴

– hangzik az egyértelmű utasítás A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupādától a felajánlás pontos és autentikus menetéről.

Minden telfelajánlást követ egy *ārati*-ceremónia, amelynek keretében a hívők a

kedvezőség jegyében, imádatuk kifejezésésként kagylókürtöt, füstölőt, *ghī*-lámpát, friss virágot, csengőt és legyezőt mint szimbólumokat¹²⁵ ajánlanak fel Kṛṣṇának.

5. A prasādam elfogadása

A *vaiṣṇava* kultúrában nemcsak az étel elkészítése és felajánlása szabályozott, de a felajánlott étel, a *prasādam* elfogyasztása is előírások szerint zajlik. A *bhakta* a lelki tanítómestertől tanult módon, kötött sorrendben osztja ki a megszentelt ételt a hívőknek, kiemelt tekintettel a higiéniára, az étel hőmérsékletére, az adagok mennyiségére, a tálalás módjára és a vendégek egyenrangúságára. Az ételek osztásánál az *āyurveda* szempontjai is érvényre jutnak. A víz kiosztása után elsőként a keserű ízelet tálalják, majd ezt követik a sós előételek, mint például a *dhāl*, majd a különféle *sabjik*, a könnyebbektől a nehezebbekig, a lédústól a szárazabbakig. Ezt követően a *raitāk*¹²⁶ és *catnik* kerülnek sorra, végezetül az édességeket osztják a kevésbé édessel indítva. A *bhakták* és az istentiszteleten résztvevő hívek minden alkalommal kapnak apró falatokat a *mahā-prasādam*ból, amellyel megkoronázzák a teljes szertartást. Az étkezések előtt és után a megfelelő imákkal dicsőítik az Urat és kegyét, a *prasādamot*, amely-

¹¹⁹ Śā. 2.1306. ŚP levele Harer Nāmának, 1968. május 28.

¹²⁰ Śā. 2.1306. ŚP levele Harer Nāmának, 1968. május 28.

¹²¹ A szent név közös éneklése.

¹²² Vallásos zene és ének.

¹²³ Cc. 3.1.92.

¹²⁴ Śā. 2.1308. ŚP levele Aniruddha Dāsának, 1969. június 16.

¹²⁵ A kagylókürt az erő, a tisztaság, a szépség és a kötőerők alóli felszabadulás szimbóluma, a füstölő gyógyító erővel bír, a *ghī*-lámpa látása elégeti a szívben rejlő anyagi vágyat, a friss virág a kedvezőség legfontosabb jele, a csengő a zenét szimbolizálja, amit az Úr nagyon szeret, a legyező hűsít, és távol tartja a legyezőt.

¹²⁶ Joghurtos, fűszeres, friss zöldségekből készült nyári eledel.

nek elfogyasztása mindig csendben zajlik, ám nagyon kedvező hatású Kṛṣṇáról szóló történeteket hallgatni közben.¹²⁷

A *mahā-prasādam* megízlelésével a *bhakta* rálép egy olyan útra, ahol meg tapasztalja a tiszta odaadás transzcendentális minőségét. Minél több időt tölt az ember a tiszta *bhakták* társaságában, annál erősebben éled vonzalma a lelki minőségek iránt. Kṛṣṇa belső energiája áthatja a kereső teljes lényét, aki ekkor már nem vágyik az anyagi élvezetekre. Szíve teljesen megtisztul, létezése Kṛṣṇa-tudatossá válik.

„Csupán egyszer történt, hogy engedélyükkel megettem ételmaradékukat, s ettől minden bűnöm nyomban gyökerestől megsemmisült. E tettem által szívem megtisztult, s a transzcendentalisták természetű vonzódóvá vált számomra.”¹²⁸

– meséli Śrī Nārada Muni szentté válásának történetét Vyāsadevának.

A *bhakták* és vendégek étkezése lehetőleg a templomszobán kívül, egy külön erre a célra biztosított helyiségben legyen. Amennyiben erre nincs mód, úgy lehetséges a templomszobában étkezni. Ilyenkor be kell húzni a függönyt az oltáron, hogy az Úr ne lehessen szemtanúja ennek a tisztátalan cselekedetnek.¹²⁹ A konyhában szintén ne táplálkozzunk, és ne vigyünk vissza olyan ételt, amelyet az emberek valamely módon megérintettek.¹³⁰ Lehetőleg

csak annyi ételt készítsünk, amennyit elfogyasztunk. Ez egyaránt vonatkozik a templomi és az otthoni szertartásokra és étkezésre. A megmaradt ételt nem okos dolog tárolni, és „semmiképpen nem szabad kidobni.”¹³¹ Ez utóbbi sértésnek számít. A megszentelt étel transzcendentális,¹³² azaz nem anyagi volta miatt nem romlik meg, mégis igyekezzünk jól beosztani a rendelkezésre álló forrásainkat, hogy ne kövessünk el sértést Kṛṣṇával szemben pusztán csak azért, mert nem jól mértük fel az igényeket.

„Nem ismertem senkit, aki ennyire méltányolta volna a *prasādamot*, mint Ő. Minden nap láthattuk, ahogyan megtisztelti a *prasādamot*. A földön ült egy gyékényszőnyegen a jól ismert módon, szemben a fallal. Bármilyen tevékenységben volt előtte, ahogy beléptem a tállakkal a szobába, azaz Kṛṣṇa lépett be a szobába *prasādamként*, abban a pillanatban felugrott, és készen állt megtisztelni a *prasādamot*. Néha osztott is belőle a jelenlévőknek, miután alázatosan meghajoltak, így bocsátotta útjukra őket.”¹³³

– elevenítette fel személyes emlékeit Śrutakīrti Dāsa, aki teljes csodálattal és áhítattal figyelte lelki tanítómesterét a *prasādam* megtisztelése közben.

„Számára a *prasādam* elfogyasztása nem pusztá evés volt, hanem spiritu-

¹²⁷ Mahārāṇī 2017: 39–41.

¹²⁸ *Bhāg.* 1.5.25.

¹²⁹ *Śā.* 2.1312. ŚP levele Yamunā Devīnek, 1970. január 16.

¹³⁰ *Śā.* 2.1310. ŚP levele Brahmānanda, 1968. december 31.

¹³¹ *Śā.* 2.1312. ŚP levele Jadurāni, 1971. május 19.

¹³² *Śā.* 2.1313. ŚP levele Vedavyāsa Dāsa, 1975. augusztus 4.

¹³³ <https://www.youtube.com/watch?v=UgPX1bcTqk8>

ális tevékenység. Minden egyes falatot alaposan megrágott. Nem az éhség elűzésére, a jóllakás kedvéért evett. Akkor Kṛṣṇa volt ott Vele. A kezében, a nyelve hegyén. Mindenhol Őt látta. Minden mozdulata tudatos volt, Kṛṣṇa-tudatban élt.”¹³⁴

6. Food for Life – Ételt az Életért mozgalom¹³⁵

A *prasādam* osztása a Kṛṣṇa-tudatú élet szerves része. „Egy lelki mozgalom mit sem ér megszentelt ételek ingyenes osztása nélkül” – tanította *bhaktáinak* A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda. Végtelenül és feltétel nélkül hitt a *prasādam* lelki erejében, és azt akarta, hogy az egész világ megízlelje a Kṛṣṇa-*prasādamot*.¹³⁶ Mindig figyelt arra, hogy az ISKCON által megrendezett, nyilvános eseményeken legyen elegendő megszentelt étel, és mindazon hívek, akik részt vettek a templomi ceremónián, a *mūrti*-imádaton, a tanításokon és a *kīrtanán*, kapjanak bőséggel *prasādamot*. Többször hangsúlyozta, hogy a Kṛṣṇa-templomok környékén senki sem éhezhet. Utasításaival a *guru-paramparā*¹³⁷ nyomdokait követte, amely előírja, hogy a Kṛṣṇának felajánlott étel mindig legyen ingyenes. Senki nem kereskedhet vele, hiszen az étel is, mint minden más anya-

gi dolog, Kṛṣṇa kegye által lehetséges. A *prasādam* Kṛṣṇa kegye.

A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda arra nevelte *bhaktáit*, hogy minden élőlényel egyenlő módon bánjanak, ne tegyenek különbséget a társadalom különböző rétegeiben élő emberek között. Kṛṣṇa számára minden élőlény egyformán fontos, hiszen bármelyikükben felébredhet iránta a vonzalom.

„A *prasādam*-osztás nem gazdagság-szegénység kérdése. Ez *karmakānda*.¹³⁸ A mi programunk az alábbi, mindenkinek ajánlunk *prasādamot*. Tegyétek a templomunkat nagyon vonzóvá, és mindenki, aki eljön, kapjon *prasādamot*. Nem a szegény emberekről gondoskodunk. [...] A Kṛṣṇa-tudatnak nincs szüksége reklámra, a mozgalom elég, ha teszi a dolgát. És ne járjatok a szegény negyedekbe, ez nem a mi filozófiánk. A mi filozófiánk a *prasādam* osztása, a szegény és gazdag emberek megkülönböztetése nélkül.”¹³⁹

Az ISKCON templomai, közösségi terei, oktatási intézményei és fesztiváljai nagy számban vonzzák az érdeklődőket, és adnak lehetőséget a Kṛṣṇa-tudat közelebbi megismerésére. Vannak azonban a társadalomnak olyan részei, amelyek nem szereznek tudomást ezekről a közösségi eseményekről, vagy bármely okból nem áll módjukban ellátogatni ezekre a rendezvényekre. Ehhez ad fogódzót az az ingyenes ételosztó program, amely A. C.

¹³⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=UgPX1bcTqk8&t=157s>

¹³⁵ Az Ételt az Életért egy nonprofit szervezet, amelyet az ISKCON hozott létre 1974-ben.

¹³⁶ Hare Kṛṣṇa szakácskönyv, Előszók, 4.

¹³⁷ A lelki tanítómesterek láncolata.

¹³⁸ Olyan tett, amelynek eredménye visszahat a cselekvőjére, és nem hoz lelki fejlődést.

¹³⁹ Śā. 2.1320. ŚP levele Girirāja Dāsának 1972. május 15.

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda kezdeményezése alapján, közel fél évszázada töretlenül zajlik. A *Food for Life* mozgalom vállalja, hogy az év minden egyes napján a *bhakták* egy csoportja nagy ételhordókkal kivonul az utcákra, és miszsiója részeként ingyenes ebédet oszt az érdeklődőknek vallási, kulturális, politikai, gazdasági hovatartozástól függetlenül. A hívek és külső segítők jó szervezőkészségének, valamint a bőséges adományoknak köszönhetően ma már több mint hatvan országban naponta több millió adag ingyen ételt osztanak világszerte a nagyobb városokban.¹⁴⁰ A *bhakták* lelki tanítómesterük elmondása és saját meggyőződésük alapján pontosan tudják, hogy a *prasādam* a Kṛṣṇa-tudat vallásgyakorlatának legvonzóbb tétele. Nincs olyan ember, aki ha egyszer is megkóstolta a megszentelt ételt, ne vágyakozna az akkor tapasztalt íz után.

„Ez a rendkívüli és végtelenül elbűvölő illat és íz, amely minden más tapasztalatot elfeledtet az emberrel, Kṛṣṇa ajkának jellemző tulajdonsága. Ezt a prasādamot csupán sok-sok jámbor tett eredményeképpen kaphattátok meg. Ízleljétek most meg nagy hittel és odaadással!”¹⁴¹

¹⁴⁰ <https://www.iskcon.org/activities/food-relief-program.php>

¹⁴¹ Cc. 3.16.113–114.

Felhasznált irodalom

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.: *A Bhagavad-gītā úgy, ahogy van.* The Bhaktivedanta Book Trust, Stockholm, 2008.

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.: *Śrīla Prabhupāda Śikṣāmṛta.* The Bhaktivedanta Book Trust, [s. l.], [s. a.].

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.: *Śrīmad-Bhāgavatam* (Első Ének). The Bhaktivedanta Book Trust, [s. l.], 1992–1995.

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.: *Śrīmad-Bhāgavatam* (Nyolcadik Ének). The Bhaktivedanta Book Trust, [s. l.], 1992–1995.

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.: *Śrīmad Bhāgavatam* (Tizenegyedik Ének). The Bhaktivedanta Book Trust, [s. l.], 1992–1995.

Kṛṣṇa Dāsa Kavirāja: *Śrī Caitanya-caritāmṛta.* The Bhaktivedanta Book Trust, Stockholm, 1996.

Mahārāṇī Devī Dāsī (Banyár Magdolna): *A vaiṣṇava etikett elmélete és gyakorlata* (Jegyzet). Bhaktivedanta Hittudományi Főiskola, Budapest, 2020.

Mañjarī Devī Dāsī (Magyar Márta) – Mahārāṇī Devī Dāsī (Banyár Magdolna): *Vaiṣṇava szertartástan* (Jegyzet). Bhaktivedanta Hittudományi Főiskola, Budapest, 2020.

Rohiṇī Devī Dāsī: *Hare Krisna vegetáriánus szakácskönyv.* Védikus Kultúráért Alapítvány, Budapest, 1995.

Rūpa Gosvāmī: *Śrī Upadeśāmṛta*. The Bhaktivedanta Book Trust, [s. l.], 1990.

Satsvarūpa Dāsa Goswami: *Śrīla Prabhupāda-līlāmṛta*. The Bhaktivedanta Book Trust, [s. l.], 2017.

Śrutakīrti Dāsa: *What Is The Difficulty?* Dharma Publication, [s. l.], 2006.

Tamāla Kṛṣṇa Goswami: *TKG naplója*. Pundits Press, [s. l.], 1999.

Yamunā Devī: *The Art of Indian Vegetarian Cooking*. Bala Books, Kirkham, 1987.

Internetes hivatkozások

Food Relief Program

<https://www.iskcon.org/activities/food-relief-program.php>

A letöltés ideje: 2018. november 14.

ISKCON Centers, Farm and Rural communities

<http://centers.iskcondesiretree.com/farm-and-rural-communities/>

A letöltés ideje: 2017. október 14.

Rādhānātha Swami: Prabhupāda Memories (06-011)

https://www.youtube.com/watch?v=-EuPbArmr-s&list=RDCMUChphslaY9GHwg1fKjngCJIg&start_radio=1&t=2075&t=2075

A letöltés ideje: 2017. február 24.

Śrīla Prabhupāda Festival – Cooking for Śrīla Prabhupāda 5-25-19.

<https://www.youtube.com/watch?v=CvGvPMIOLBA>

A letöltés ideje: 2019. szeptember 7.

Śrīla Prabhupāda Festival – Cooking for Śrīla Prabhupāda 5-26-19.

<https://www.youtube.com/watch?v=UgPX1bcTqk8>

A letöltés ideje: 2019. szeptember 7.

A tiszta bhakta tulajdonságai

Fehér Tamás

Bevezetés

Jelen tanulmány a tiszta *bhakta* tulajdonságait mutatja be Śrī Caitanyának a *Caitanya-caritāmṛtában* adott tanítása alapján.¹ Ezt a művet Śrīla Kṛṣṇadāsa Kavirāja Gosvāmī írta, Ő Isteni Kegyelme A. C. Bhaktivedanta Swami fordította le angol nyelvre, és látta el magyarázataival.

Śrīla Prabhupāda különösen szerette ezt a művet, mivel lelki tanítómesterének, Bhaktisiddhānta Sarasvatī Ṭhākurának is ez volt a kedvence, élete utolsó szakaszának szabad óráiban ezt olvasta, és kijelentette, hogy eljön még az idő, amikor a külföldiek bengáliul fognak tanulni, hogy olvashassák a *Caitanya-caritāmṛtát*.² Śrīla Prabhupāda a Jaladuta hajó fedélzetén írta naplójában, hogy egyetlen vigasztalódása

az úton Amerikába ez a mű volt, amelyből megízlelhette az Úr Caitanya kedvteléseinek nektárját.³

Az Istenség Legfelsőbb Személyiségét egyedül az odaadó szolgálat által lehet igazán megérteni és megismerni.⁴ Az odaadó szolgálat elkezdéséhez egy tiszta *bhakta* iránymutatására van szükség.⁵ Az odaadó szolgálat végzéséhez fontos Kṛṣṇa tiszta *bhaktáinak* jellemzőit alaposan megismerni. Ahhoz, hogy a *bhaktákkal* társulni lehessen, kezdő lelki gyakorlóként fel kell tudnunk ismerni őket. A *bhakták* társaságában bátorítást nyerhetünk, inspirációt kaphatunk az odaadó szolgálat végzésére, és megszabadulhatunk a nemkívánatos vágyaktól, szennyeződésektől.⁶ Ugyanakkor a fejlett *bhakták* számára is hasznos lehet tanulmányozni az Úr Caitanya tanítását a tiszta *bhakták* ismertetőjegyeiről. „Minden kinyilatkoztatott szentírás véleménye az, hogy ha csak egy pillanatra is élvezhetjük egy tiszta *bhakta* társaságát, teljes sikert érhetünk el.”⁷

Ezen ismeretek jelentőségét támasztják alá Śrīla Prabhupāda következő sorai:

„Ha egy szolga rosszat tesz, az emberek a gazdáját hibáztatják, ezért egy *bhaktának* ügyelnie kell arra, hogy *vaiṣṇavához* illő jó tulajdonságai a Kṛṣṇa-tudatban tett fejlődésével párhuzamosan szaporodjanak. Minden sértéssel, amelyet elkövet, az Istenség

¹ Ez a tanulmány a Bhaktivedanta Hittudományi Főiskolán 2021-ben megvédett, *A tiszta bhakta tulajdonságai a Caitanya-caritāmṛta alapján* című szakdolgozatom alapján készült.

² Bhaktivedanta Swami Prabhupāda 2004: 1590.

³ A részletekért lásd SDG Śrīla Prabhupāda-*līlāmṛta* c. mű 12. fejezetét.

⁴ *Bhg.* 18.55.

⁵ *Bhg.* 18.55 magyarázat.

⁶ *Cc.* 2.23.10.

⁷ *Cc.* 2.22.54.

Legfelsőbb Személyiségét sebzi meg.”⁸

Egy *bhakta* tulajdonságaival és viselkedésével lelki tanítómesterét, minden *bhaktát* és az Úr Kṛṣṇát is képviseli.

1. A tiszta bhakta huszonhat tulajdonsága

Minden élőlény eredeti helyzetében Kṛṣṇa örök szolgálja (*kṛṣṇera nitya-dāsa*).⁹ Sok fajban történt születés után az a feltételekhez kötött lélek, aki különösen szerencsés, lehetőséget kap arra, hogy a tiszta *bhakták* társaságát élvezze.¹⁰ A *bhakták* társaságában ugyanis felébredhet benne az odaadó szolgálatba vetett hit, és az odaadó szolgálat gyümölcséként életre kelhet benne az Isten iránt érzett szunnyadó szeretete.¹¹ A tiszta *bhakta* kegye nélkül viszont nem lehet eljutni az odaadó szolgálat szintjére.¹²

„Kṛṣṇa *bhaktájában* apránként Kṛṣṇa valamennyi jó tulajdonsága megjelenik.”¹³ Ezek közül csak néhányat említ meg az Úr Caitanya.¹⁴ E felsorolást ismerjük úgy, mint a tiszta *bhakta* huszonhat tulajdonságát.¹⁵ A továbbiakban nagymértékben támaszkodom Őszentsége Śivarāma Swami Mahārāja 2020. december 26–29-i leckesorozatának gondolatmenetére, amit a *vaiṣṇavák* huszonhat tulajdonságáról tartott.¹⁶

⁸ *Bhāg.* 3.16.5 és magyarázata.

⁹ *Cc.* 2.20.108.

¹⁰ *Cc.* 2.22.45.

¹¹ *Cc.* 2.22.49.

¹² *Cc.* 2.22.51.

¹³ *Cc.* 2.22.75.

¹⁴ *Cc.* 2.22.77.

¹⁵ *Cc.* 2.22.78–80.

¹⁶ <https://www.youtube.com/>

1.1. Kṛpālu – kegyes

Az Úr Caitanya által felsorolt huszonhat tulajdonság közül több is az adással kapcsolatos jellemzőt ír le: *kṛpālu*, *karuṇa* és *vadānya*. Az elsőként említett kegyesség (*kṛpālu*) a tiszta *bhakta* azon tulajdonsága, hogy mindig adni akar. Az anyagi világba jutott feltételekhez kötött lelkek első számú tulajdonsága az, hogy kapni akarnak. Logikusnak tűnik, hogy a tiszta *bhakta* egyik első szembetűnő tulajdonsága az ezzel ellentétes önzetlen adás képessége.

Adni lehet anyagi és lelki értékeket. Az utóbbi lehet transzcendentális tudás, szeretet, ami a lelki világhoz és Kṛṣṇához visz közelebb. „Hogyan találhatnék menedéket bárki másnál, aki kegyesebb Nála [...]?”¹⁷ Természetesen Kṛṣṇa tudja adni a legnagyobb kegyet, a *bhakták* pedig megpróbálják Hozzá hasonlóan azt a legfontosabb dolgot adni, amit csak képesek: a lehetőséget arra, hogy az egyéni élőlények visszajuthassanak Kṛṣṇához. „Az Isten iránti szeretet gyümölcsének íze olyan felcséges, hogy bárhol osztja a *bhakta*, azok, akik megízlelik, nyomban megrészegülnek, bármely részén éljenek is a világnak.”¹⁸ Az istenszeretet gyümölcsének osztása a *bhakták* igazi kegye.

E kegy osztásának egyik megnyilvánulása a Kṛṣṇa-tudattal kapcsolatos tanítások átadása. Ez egyrészt történhet a *bhakták* társaságában hallgatott, énekelt vagy más módon, közösen felidézett, Kṛṣṇával kapcsolatos történetek formájában. Az Istenség lelki energiával teli üze-

[watch?v=yEqB60eDptw&t=28s](https://www.youtube.com/watch?v=yEqB60eDptw&t=28s)

¹⁷ *Bhāg.* 3.25.23.

¹⁸ *Cc.* 1.9.48.

netét csak *bhakták* társaságában érdemes megvitatni, így transzcendentális tapasztalatot szerezhetünk, ami idővel elvezethet a szilárd hithez, ami később megingathatatlan vonzalommá, majd később rendíthetetlen odaadássá válhat.¹⁹

A kegy megnyilvánulhat egy *bhakta* formájában megjelenő lelki tanítómestertől kapott tanítás formájában is. Bárki, aki ismeri az Úr Kṛṣṇa tudományát, az lelki tanítómesterré válhat.²⁰

1.2. Akṛta-droha – alázatos

Alázatosnak hívjuk azt, aki nem viselkedik bántóan, nem kihívó másokkal, nem kötekedő, nem büszke. Aki kegyes, az előzőekben tárgyaltak szerint, adni kíván. Aki adni kíván, az nem viselkedhet bántóan. Aki nem kíván másoknak lelki tudást adni, az nem gyakorolja a kegyességet, és bántóan is viselkedik, hiszen a léleknek transzcendentális tudásra, a legnagyobb áldásra van szüksége, hogy ki tudjon szabadulni a születés és halál körforgásából. Így függ össze a kegyesség az alázatossággal. Caitanya Mahāprabhu bemutatta a tiszta *bhakta* kegyességét és alázatosságát. „Az Úr Śrī Caitanya Mahāprabhu mindenhol ellenszolgáltatás nélkül osztotta a Kṛṣṇa iránti szeretetet, s még a legelésettebbeknek, Jagāinak és Mādhāinak is megadta.”²¹

A *Śikṣāṣṭaka* imák harmadik versében az alázatosság elvárása is szerepel.²² A *bhaktának* türelmesnek kell lennie,

mint egy fa, és alázatosnak, mint egy fűszál.²³ Amikor az Úr Caitanya megtérítette a Vārāṇasīban élő *māyāvādikat*,²⁴ egyrészt kegyében részesítette őket, másrészt példát mutatott a *bhakták* alázatosságára: „A *sannyāsik* alacsonyabb rendjéhez tartozom, ezért nem érdemlem meg, hogy veletek üljek együtt.”²⁵

Az alázatosság nem jelenti azt, hogy egy *vaiṣṇava* nem lehet fegyelmező, haragos vagy éppen fenyegető, amennyiben ez a viselkedés megalapozott. Amikor Caitanya Mahāprabhu megtudta, hogy Jagāi és Mādhāi megsebesítették Nityānanda Prabhut, rettentő haragra lobbanva meg akarta őket büntetni. Ezzel megmutatta, hogy bár a *bhakta* a saját személye ellen elkövetett sértéseket eltűri, de amikor felette álló személyiségeket vagy más *vaiṣṇavákat* gyaláznak, akkor a viselkedése nem alázatos.²⁶

1.3. Satya-sāra – igazmondó

„A társadalomban elfogadott szokások alapján az embernek csak akkor kell megmondania az igazságot, ha azzal örömet okoz másoknak. Ez azonban nem igazmondás. [...] Az igazmondás megköveteli, hogy változatlanul közöljük a tényeket embertársainkkal, az ő érdekükben.”²⁷

A vallás négy alapelve közül az egyik az igazmondás. Dharma bikának ez az utolsó lába, amit a *dvāpara-yuga* végével Kali

¹⁹ *Bhāg.* 3.25.25.

²⁰ *Cc.* 2.8.128.

²¹ *Cc.* 1.8.20.

²² *Cc.* 3.20.21.

²³ *Cc.* 1.7.50 magyarázat.

²⁴ *Cc.* 1.7.149.

²⁵ *Cc.* 1.7.64.

²⁶ *Cc.* 1.10.85 magyarázat.

²⁷ *Bhg.* 10.4–5 magyarázat.

megpróbált megcsonkítani.²⁸ A vallástalanság négy alapelve a büszkeség, a prosztitúció, az ivás és a becstelenség. Ez utóbbi az, ami az igazmondás érvényesülését támadja meg és pusztítja el.²⁹

A szeretet és az igazmondás kapcsolata az, hogy az igazmondás tárgya a valóság. A valóság minden, ami nem illúzió. Minden, ami nem illúzió, jobban láthatóvá teszi az Úr Kṛṣṇa tulajdonságait és kapcsolódásunkat az Úr Kṛṣṇához. A Hozzá vezető út pedig a bennünk szunnyadó istenszeretet felébresztésén keresztül vezet. „Ha nincs kapcsolatban Velem, minden valótlan, még akkor is, ha értékesnek tűnik.”³⁰ Így kapcsolódik az igazmondás Kṛṣṇával és a *bhakták* szeretettili viselkedésével. Śrīla Prabhupāda a *satya-sāra* kifejezést úgy fordította máshol, hogy a *bhakta* a Kṛṣṇa-tudatot tekinti az élet legfőbb céljának.³¹

A tiszta *bhakta* igazmondása összefügg a *śāstrák* alapos ismeretével és a *śāstrák* rendszeres idézésével is. Ez kapcsolódik az előzőekben tárgyalt alázatosság (*akṛta-droha*) tulajdonságához, mivel az igazságról való érvelés során nem a saját véleményüket, hanem a *śāstrák* véleményét hangsúlyozzák a tiszta *bhakták*.

1.4. Sama – egyenlő szemléletű

Az igazmondás tárgya a valóság.

„Aki minden testben látja az egyéni lélek mellett a Felsőlelket [...], az valóban lát. Aki a Felsőlelket mindenhol,

minden élőlényben egyformán látja, azt elméje nem húzza a mélybe, s így elérkezik a transzcendentális célhoz.”³²

Aki mindenki és mindenben képes látni Istent, az egyrészt magas szinten álló *bhakta*, másrészt egyenlő módon szemlél mindenkit és mindent.

„Egy fejlett *bhakta* látja, hogy minden élőlény az Istenség Legfelsőbb Személyisége szerves része. Mindenki Kṛṣṇában van, és Kṛṣṇa is benne van mindenkiben.”³³

Az Úr Kṛṣṇának a *Bhagavad-gītāban* elhangzott tanítása szerint az alázatos bölcsék minden élőlényre lélekként tekintenek, a lelket látják mindenkiben, ezért nem tesznek köztük különbséget anyagi tulajdonságaik alapján.³⁴

Bár az egyenlő szemléletűség alapján a *bhakta* minden élőlényre egyenlő módon tekint, de ez nem jelenti az egyenlő bánásmódot mindenkivel. Az egyenlő szemléletmód nem egyenértékű azzal, hogy mindenki iránt azonos magatartást mutatunk.

„Mindenkire aszerint jutalmazok meg, amilyen mértékben átadja magát Nekem.”³⁵

Az Úr Kṛṣṇa mindenkinek viszonyozza az Iránta tanúsított szeretetét, olyan módon és mértékben, ahogyan Hozzá viszonyulnak. Kedveli a jámbor élőlényeket, különösen a *bhaktákat*, de harcol a Vele harcolni kívánó démonikus élőlényekkel.

²⁸ *Bhāg.* 1.17.25.

²⁹ *Bhāg.* 1.17.38 magyarázat.

³⁰ *Bhāg.* 2.9.34.

³¹ *Bhāg.* 3.15.25 magyarázat.

³² *Bhḡ.* 13.28–29.

³³ *Bhāg.* 11.2.45, idézi: *Cc.* 2.8.44 magyarázat.

³⁴ *Bhḡ.* 5.18.

³⁵ *Bhḡ.* 4.11.

A viszonzás az, ami egyenlő. Hasonlóan, a tiszta *bhakta* mindenkivel egyenlő szemléletű, tehát az anyagi világban nem tekint senkit sem alacsonyabb vagy magasabb rendűnek,³⁶ de a viselkedése, magatartása lehet különböző velük.

1.5. Nidoṣa – feddhetetlen

A fejlett *vaiṣṇavák* feddhetetlensége azt jelenti, hogy vagy nincsenek hibáik, vagy folyamatosan javítani akarják azokat, hogy ezzel is közelebb jussanak a lelki világhoz, Kṛṣṇa örök szolgálatához. A lelki világban, Isten környezetében az anyagi világban tapasztalhatótól eltérő magatartásminta, viselkedési kultúra érvényesül. Ezt a kultúrát el kell sajátítanunk, hogy alkalmassá váljunk a visszatérésre. Erre ad alkalmat a tiszta *bhakta* tulajdonságainak tanulmányozása. Az Istenség Legfelsőbb Személyisége hibátlan, ezért a *bhaktái* is törekednek a hibamentességre.

Az anyagi világban a feltételekhez kötött lelkeknek tökéletlenek az érzékeik, hajlamosak a csalásra, hibáznak és illúzióban vannak.³⁷ Mivel az anyagi világban eleve hibákkal rendelkezünk, ezért nem a hibátlanság helyzete a fontos, hanem az erőfeszítésünk a hibátlanságunk elérésére.

A törekvés nagyon fontos, de nem szolgálhat kifogásul, fejlődésnek, eredménynek is kell mutatkoznia a feddhetetlenség felé. Az *anartha-nivṛtti* fontos lépcsőfoka az istenszeretet elérésére irányuló folyamatnak.³⁸ A *bhakták* társaságában bátorítást kaphatunk az odaadó szolgálatra, és

a szabályozó elvek követésével, az énekléssel, a *prasādam* megtisztelésével megszabadulhatunk a szívünk nemkívánatos szennyeződéseitől.³⁹

1.6. Vadānya – nagylelkű

A kegyességhez hasonlóan ez is az adással kapcsolatos fogalom. A *bhakta* nemcsak adni akar mindig (*kṛpālu*), de olyan ajándékkal tud szolgálni, aminek átnyújtása számára is örömet szerez. Ez a nagylelkűség vonása, ami az irigység ellentéte. Az ajándék, amit a *bhakta* sosem sajnál átadni, az istenszeretet. Ezt lehet adni a Kṛṣṇa-tudat prédikálásán, a *saṅkīrtana* mozgalom folytatásán keresztül.⁴⁰

„Akik Isten üzenetét terjesztik, kétségtelenül a legnagyobbjuktól a legkisebbjükhöz is terjesztik a legnagylelkűbb jótékony tettet hajtják végre.”⁴¹

Viselkedésével és prédikálásával egyszerűen mutat példát a *bhakta* a nagylelkűsége.

Az istenszeretetet csak mag formájában, az odaadó szolgálat szabályozott gyakorlásának formájában (*sādhana-bhaktiként*) lehet átadni, kész növényként nem.

„A gyakorlati odaadó szolgálatban ott rejlik a lehetőség ezen örök odaadás felélesztésére.”⁴²

Az odaadó szolgálat elsődleges jellemzője a kilenc folyamat (*śravaṇam, kīrtanam, viṣṇoḥ smaraṇam, pāda-sevanam, arcanaṁ, vandanaṁ, dāsyam, sakhyam, ātmanivedanam*)⁴³ gyakorlása, másodlagos jel-

³⁶ *Bhg.* 18.54 magyarázat.

³⁷ *Bhg.* 16.24 magyarázat.

³⁸ *Cc.* 2.23.14–15.

³⁹ *Cc.* 2.23.10.

⁴⁰ *Cc.* 3.4.103.

⁴¹ *Bhāg.* 10.31.9, idézi: *Cc.* 2.14.13.

⁴² *Cc.* 2.22.105.

⁴³ *Bhāg.* 7.5.23.

lemzője pedig az, hogy tiszta szeretetet ébreszt Kṛṣṇa iránt.⁴⁴

Rūpa Gosvāmī az Úr Kṛṣṇa legnagyobb lelkűbb inkarnációjának (*mahā-vadānya*) nevezi az Úr Caitanyát, mert a Kṛṣṇa iránti szeretetet képes adni (*kṛṣṇa-prema-pradāya te*).⁴⁵ Az Úr Caitanya utasítása tanítványai és követői számára az, hogy tegyék azt, amivel a legtöbb jót tudják előidézni minden élőlény számára, válnak lelki tanítómesterré.

„Mindenkit taníts arra, hogy kövesse az Úr Śrī Kṛṣṇa utasításait, amelyek a *Bhagavad-gītā*ban és a *Śrīmad-Bhāgavatamban* állnak! Légy így lelki tanítómester, s próbálj meg mindenkit felszabadítani ezen a vidéken!”⁴⁶

1.7. Mṛdu – szelíd

Az Úr Caitanya mondja, hogy a *bhakta* legyen nagyon alázatos és szelíd, hogy tisztán tudja énekelni az Úr szent nevét.⁴⁷ Alázatosabb, mint egy fűszál és türelme-sebb, mint egy fa. Egy fa akkor sem tiltakozik, amikor kivágyják, és akkor sem kér vizet, amikor kiszárad és haldoklik.⁴⁸ Ez az Úr Caitanya egyik legfontosabb utasítása a *vaiṣṇava* viselkedésre vonatkozóan.⁴⁹ Természetesen a *bhakta* nem mindig szelíd és béketűrő, ahogy erről már szó esett korábban.

Kitűnő példa a szelídségre Śivānanda Sena története, amikor Nityānanda Prabhu

megrúgta őt, és megátkozta fiait látszólagos mérgében. Śivānanda Sena ezt meghallva nagyon boldog volt.⁵⁰ A *vaiṣṇavák* határtalan türelméről adott példát viselkedésével, mivel képes volt meglátni az Úr mérhetetlen kegyét. Egyrészt Nityānanda Prabhu úgy csinált, mintha éhségérzete miatt dühös tudna lenni, csak azért, hogy úgy tűnjön, mintha valóban szüksége lenne *bhaktája* szolgálatára. Másrészt megérintette *bhaktája* anyagi testét lótuszlabával, és így őt és a családját is végtelen kegyével felszabadította.⁵¹

1.8. Śauca – tiszta

A tisztaság a vallás négy alapelvének az egyike. A vallástalanság alapjai közül a kéjvágy és a tiltott nemi élet pusztítja el leginkább a tisztaság eredményét.⁵² A tisztaság egy *bhakta* esetében belső és külső tisztaságot egyaránt jelent. A test, az elme és a beszéd tisztaságának fenntartása, a tiszta és rendezett körülmények biztosítása elősegíti a *bhakti-yoga* gyakorlását.

„A tisztaság alapvetően fontos a lelki fejlődéshez. Kétféle tisztaság van: külső és belső. Az előbbi azt jelenti, hogy az ember rendszeresen fürdik, az utóbbi pedig azt, hogy mindig Kṛṣṇára gondol.”⁵³

Aki képes ellenállni a beszéd, az elme, a düh, a nyelv, a gyomor és a nemi szervek készítésének, az alkalmas a Kṛṣṇa-tudat továbbadására.⁵⁴ Ez is a belső és a

⁴⁴ Cc. 2.22.106.

⁴⁵ Cc. 2.19.53.

⁴⁶ Cc. 2.7.128.

⁴⁷ Cc. 3.20.21.

⁴⁸ Cc. 1.17.26–28.

⁴⁹ Cc. 1.7.50 magyarázat alapján.

⁵⁰ Cc. 3.12.25.

⁵¹ Cc. 3.12.29.

⁵² Cc. 1.17.24.

⁵³ *Bhg.* 13.8–12 magyarázat.

⁵⁴ Bhaktivedanta Swami Prabhupāda 2015: 9.

külső tisztaság fontosságára hívja fel a figyelmünket. A *bhakta* nem tolerálja a rendetlenséget és a koszt, sem az elméjében, sem a környezetében. Ha valamit értékesnek gondolunk, akkor azt tisztán tartjuk. Ha még szeretet is érzünk iránta, akkor még nagyobb tisztasággal közelítjük meg, és kezeljük.

Rāghava Paṇḍita mindig nagy figyelemmel és a tisztaságra ügyelve készítette el a *mūrtinak* felajánlott ételt.⁵⁵ Egy alkalommal figyelmeztetett valakit, hogy mivel szennyezett kézzel nyúlt az étel elkészítése előtt annak alapanyagához, ezért azt már nem lehet felajánlani Kṛṣṇának. Nem paranoiás tisztaságmániája vezette, hiszen a transzcendentális szinten nincs olyan megkülönböztetés, hogy valami tiszta vagy tisztátlan.⁵⁶ Rāghava Paṇḍita szolgálatának tisztasága az ő vegyítetlen istenszeretetének a tisztaságán alapult.⁵⁷

1.9. Akiñcana - anyagi tulajdontól mentes

A tiszta *bhakta* nem vágyik anyagi gazdagságra. Tudja, hogy Kṛṣṇa gondoskodik róla, ezért önmaga érdekében nem kell erre vágnia. Életének célja az Isten örök szolgálatához való visszatérés és a szunnyadó istenszeretetének felébresztése.

„[...] nem védi-e meg a Mindenható Úr a teljesen meghódolt lelkeket? Miért hízelegnek hát a tanult bölcsek azoknak, akiket a fáradságosan megszerzett vagyon mámorossá tesz?”⁵⁸

Az anyagi vagyon a lelki fejlődés legfőbb akadálya tud lenni, ha engedjük, hogy a feltételekhez kötött állapotunkat erősítse. Aki a vagyonát szolgálja, az a feltételekhez kötött lélek illúzióját szolgálja, és nem jut közelebb Kṛṣṇához. A gazdagságra való vágyakozás súlyos teher, ami megakadályozza az önmegvalósításban való haladást.⁵⁹

Az anyagi érdekeink feladása és a meggyőződésünk, hogy Kṛṣṇát végső gondviselőként és fenntartóként fogadjuk el, kölcsönösen erősítik egymást. Ha valaki elfogadja, hogy az Istenség Legfelsőbb Személyisége gondoskodik *bhaktáiról*, akkor ez a meggyőződés növeli benne a később tárgyalandó, legfontosabb *vaiṣṇava* tulajdonságot, a *kṛṣṇa-ekaśaraṇát*, az egyedül az Úr Kṛṣṇa előtti meghódolás tulajdonságát.⁶⁰

Raghunātha Dāsa Gosvāmī különösen gazdag családból származott, de az Úr Caitanya kegyéből nem tette elégedetté az anyagi boldogság, amiben élt.⁶¹ Megfogadta Mahāprabhu személyes tanításait,⁶² és kivételesen lemondott életet élt, ezért *vairāgyācāryaként* tiszteljük. Csak annyit evett, hogy testét és lelkét együtt tartsa.⁶³ A teheneknek kidobott, romlott rizst ette. Mikor Mahāprabhu egyszer egy falatot megkóstolt az ételéből, így szólt: „Mindennap annyiféle *prasādamot* kapok, de ilyen finomat, mint amit Raghunātha eszik, még sohasem kóstoltam!”⁶⁴ Śrī

⁵⁹ *Bhāg.* 2.7.6 magyarázat.

⁶⁰ *Cc.* 2.22.100.

⁶¹ *Cc.* 3.6.135.

⁶² *Cc.* 3.6.236–237.

⁶³ *Cc.* 3.6.313.

⁶⁴ *Cc.* 3.6.324.

⁵⁵ *Cc.* 2.15.87.

⁵⁶ *Cc.* 2.15.83 magyarázat alapján.

⁵⁷ *Cc.* 2.15.84.

⁵⁸ *Bhāg.* 2.2.

Caitanya kegyesen kiszabadította őt a hatalmas anyagi gazdagság lángoló erdőtüzéből.⁶⁵

1.10. Sarva-upakāraka – mindenki érdekében cselekvő

Aki mindenki érdekében cselekszik, az jót akar tenni másoknak. De nem elég a szándék, tudni is kell pontosan, hogy mi számít tényleg jónak, és azt, hogy milyen módon válhat jobbá mindenki aktuális helyzete és kapcsolatrendszere. Fel kell tudni ismerni a születés, a halál, az öregedés és a betegség okozta négyféle szenvedés gyötrelmét.⁶⁶ Ha az élőlények éhesek vagy betegek, akkor természetesen, aki jót akar tenni számukra, az ételt oszt, és segít a gyógyításukban. De aki felismeri a feltételekhez kötött élőlények négyféle szenvedését, az tudja, hogy a valódi segítség az, ha az élőlényeknek nem kell újra anyagi testbe születniük. Ez azt jelenti, hogy materialista szellemiségben sohasem lehet igazi és végérvényes segítséget adni, az ilyen mentalitásban kapott segítség csak átmeneti, és ezért végeredményben haszontalan.

„Istenszeretet nélkül az életem haszontalan. Azért imádkozom hát, hogy fogadj el szolgálódnak, és fizetségként add meg Nekem az eksztatikus istenszeretetet!”⁶⁷

Az istenszeretetet a legértékesebb ajándék ebben a világban.

A tiszta *bhakta* mások számára akar jót tenni, akár a saját boldogulása kárára is. *Para-duḥkha-duḥkhī*, azaz mások boldogtalansága miatt boldogtalan.⁶⁸ Vāsudeva Datta arra kérte az Úr Caitanyát, hogy magára vehesse minden feltételekhez kötött lélek bűnének visszahatását. Nemcsak megváltani akarta az összes, az anyagi világba született élőlény bűneit, hanem az összes bűnt át akarta vállalni magára, hogy így mindenki azonnal megtisztulhasson, és visszatérhessen a lelki világba. Vāsudeva Datta ezért az eszményi *bhakta* példája.⁶⁹

1.11. Śānta – békés

Akinek a tudata az Úr Kṛṣṇában merül el, és tudja, hogy Ő minden élőlény Legfőbb Ura, jóakarója és jótévője, az megszabadul az anyagi létezés szenvedéseitől, és eléri a békességet.⁷⁰ Bár mindenki törekszik a külső és belső béke megvalósítására, nehéz rátalálni a béke elérésének megfelelő eszközére. A tiszta *bhaktáknak* ez az eszköz már a kezükben van, csak használniuk kell. Ez az eszköz a Kṛṣṇa-tudat. Ezt a módszert nevezi Srīla Prabhupāda a béke legnagyobb képzetének.⁷¹

Ha az Úr Kṛṣṇa adja a kegyét, akkor nincs szükség másra a boldoguláshoz.⁷² Viszont ha Ő nem adja az engedélyét, akkor semmilyen erőfeszítés sem hozza meg semmilyen vágy eredményét,⁷³ hiszen Ő

⁶⁵ Cc. 3.6.327.

⁶⁶ Bhg. 13.9.

⁶⁷ Cc. 3.20.37.

⁶⁸ Bhāg. 8.7.39.

⁶⁹ Cc. 2.15.162–163 és magyarázata alapján.

⁷⁰ Bhg. 5.29.

⁷¹ Bhg. 5.29 magyarázat alapján.

⁷² Bhāg. 2.4.20.

⁷³ Bhāg. 2.4.19 magyarázat alapján.

minden teremtett lény magja⁷⁴ és minden teremtett lény legfelsőbb irányítója.⁷⁵ Az Úr Kṛṣṇa *bhaktája* mindig békés, mert nincsenek vágyai (*akāma*). A gyümölcsöző tetteket végző *karmik* az anyagi világban való boldogulásra, a *jñānik* az anyagi világból való felszabadulásra, a *yogik* pedig az anyagi létezésben elért tökéletességre töreksenek. Mivel nem azt a három alapelvet követik, hogy az Úr Kṛṣṇa a végső élvező, a legfelsőbb tulajdonos és a legfőbb jóakaró, ezért sohasem érhetik el az Úr Kṛṣṇa tiszta *bhaktájának* tulajdonságát, a valódi békességet.⁷⁶

1.12. Kṛṣṇa-eka-śaraṇa – egyedül Kṛṣṇa előtt hódolt meg

A béke képletéből kiderült, hogy a tökéletes békesség elérésének előfeltétele az Istenség Legfelsőbb Személyiségének való teljes meghódolás. Ahhoz, hogy megszabaduljunk a feltételekhez kötött élet szenvedéseitől, egyedül Isten előtt kell meghódolnunk.⁷⁷ Az élőlény eredendően szabad, az anyagi világban felvett helyzete ideiglenes, valódi helyzete a felszabadult állapot. Ezt a felszabadulást a Kṛṣṇa-tudat segítségével lehet elérni, ami a meghódolással kezdődik.⁷⁸ A *Bhagavad-gītā* végkövetkeztetése, hogy fel kell adni a vallás minden változatát, és egyedül Kṛṣṇa előtt kell meghódolni.⁷⁹

Az Úr Caitanya által felsorolt huszonthat tiszta *vaiṣṇava* tulajdonság közül a

Kṛṣṇának való meghódoltság a tiszta *bhakta* elsődleges tulajdonsága (*svarūpa-lakṣaṇa*). A többi másodlagos tulajdonság (*taṭastha-lakṣaṇa*) közül akár az összes is egyszerre jelen lehet valakiben, de ha hiányzik a meghódoltság, akkor nem tekinthető tiszta *bhaktának*. A meghódoltság olyan elsődleges feltétel, ami azt mutatja, mennyire mély a *bhakta* megvalósított tudása, mennyire mély és szilárd a bizalma, hite, és mennyire mély az önátadása. Ezt a képesítettséget mindig mélyíteni és gyakorolnia szükséges olvasással, érdeklődéssel, emlékezéssel és a *bhaktákkal* való társulással.⁸⁰

Az odaadó szolgálat kilenc folyamatának is a meghódolás az utolsó eleme.⁸¹ A teljes meghódolás azt is jelenti, hogy a *bhaktának* nincs más szándéka, mint szolgálni az Urat, ezért mindenét átadja Neki. Cselekedeteit csak azért végzi, hogy az Istenség Legfelsőbb Személyiségének a kedvében járjon, vágyait alárendeli Kṛṣṇa érdekeinek, elégedettségének. Átadja a testét, a lelkét és az életét az Úrnak.⁸² Ezért a legkiválóbb *vaiṣṇava* mindig az Úr szent nevét énekli, és társasága másokat is erre ösztönöz.⁸³

1.13. Akāma – anyagi vágy nélküli

A vágnélküliség azt jelenti, hogy a *bhakta* törekszik arra, hogy megszabaduljon az anyagi vágyaitól és a rossz szokásaitól. A *bhakta* tisztában van eredeti helyzetével, azzal, hogy a legfelsőbb

⁷⁴ *Bhg.* 10.39.

⁷⁵ *Bhg.* 10.15.

⁷⁶ *Cc.* 2.19.149 és magyarázata alapján.

⁷⁷ *Bhāg.* 3.31.16.

⁷⁸ *Bhāg.* 3.31.14 magyarázat.

⁷⁹ *Bhg.* 18.66.

⁸⁰ *Cc.* 2.22.83.

⁸¹ *Cc.* 2.22.121.

⁸² *Bhāg.* 7.5.23–24 magyarázat alapján.

⁸³ *Cc.* 2.16.72–74.

egész szerves része, és a teljes egész részeként annak szolgálata az elsődleges feladata. Ezért az anyagi vágy nélküliség nem tétlenséget jelent, hanem azt, hogy a *bhakta* egyetlen és folyamatos vágya az, hogy elégedetté tegye az Urat.⁸⁴

A *Śikṣāṣṭaka* imák első verse a szív tükrének megtisztítását (*ceto-darpaṇa-mārjanam*) említi elsőként, amit a szent név éneklésével lehet elérni. A szent név éneklése véget vet „az anyagi lét lángoló tüze”, azaz a hamis ego által uralt elme vágyai „okozta gyötrelmeknek.”⁸⁵ Ha sokat énekelünk, és hallunk Kṛṣṇáról, napi *mūrti*-imádatot végzünk, akkor az elmét elárasztjuk a Hozzá kapcsolódó benyomásokkal. Mivel Kṛṣṇa tulajdonsága, hogy mindenki számára vonzó, ezért a szent név éneklése vonzza és tisztítja is az elmét, és segít elmerülni a Kṛṣṇa-tudatban.

1.14. Anīha – közömbös az anyagi dolgok iránt

A tiszta *bhakta* nem kell, hogy pazarló legyen. Nem kell, hogy eltékozzon az anyagi lehetőségeit. Felhalmozhat, különösen, ha az Úr Kṛṣṇa szolgálatába tudja állítani gazdagodását, de anyagi ragaszkodások nélkül, az anyagi nyereség iránti közömbösségének (*anīha*) megtartása mellett. Egy tiszta *bhakta* képes arra, hogy véget vessen minden anyagi ragaszkodásának, és minden anyagi tulajdonát az Úr szolgálatába tudja állítani.⁸⁶

A vágynélküliség (*akāma*) tulajdonsága nélkül nem lehetséges a ragaszkodás-

mentességet (*asakta*) és az anyagi közömbösséget (*anīhā*) elsajátítani, a *vaiṣṇavák* ezen jellemzői szorosan összefüggenek. Aki mindig ragaszkodás nélkül tudja végezni a kötelezettségeit, az végül eléri a Legfelsőbbet.⁸⁷ Használni kell az anyagi világot a lelki fejlődésre, de nem szabad, hogy ez a használat lekötötté tegye a *bhaktát*.

A materialista emberek az anyagi élvezethez ragaszkodva számtalan gyötrelmes feltételhez kötődnek, helyzetüket mégis boldogságnak vélik, éppen úgy, ahogyan az ürülékben élő féreg sem képes elhagyni élőhelyét.⁸⁸ Az Úr Kṛṣṇa kegye nélkül senki sem képes kijutni a materialista élet gyötrelmes és szennyes útvesztőjéből.⁸⁹

1.15. Sthira – rendíthetetlen

A rendíthetlenség azt jelenti, hogy a *bhakta* nem hagyja magát kibillenteni kiegyensúlyozottságából. Akár szenvedéssel, akár boldogsággal találkozik, ugyanúgy fogadja ezeket. A boldogság és a boldogtalanság felbukkanása és elmúlása csak az érzékfelfogásunkból erednek, túrni kell ezeket, anélkül hogy megzavarnának.⁹⁰

A tiszta *bhakta* ezen vonása (*sthira*) nem tévesztendő össze az odaadó szolgálat *niṣṭhā* lépcsőfokával.⁹¹ A *vaiṣṇava* tulajdonságok esetén a *sthira* a *bhaktát* ért rossz vagy jó élményekkel szembeni kiegyensúlyozottságot, rendíthetlenséget, szilárdságot jelenti, míg a *niṣṭhā* az oda-

⁸⁴ *Bhāg.* 2.3.10 magyarázat.

⁸⁵ *Cc.* 3.20.12.

⁸⁶ *Bhāg.* 2.4.2 magyarázat.

⁸⁷ *Bhg.* 3.19.

⁸⁸ *Cc.* 3.6.197 magyarázat.

⁸⁹ *Cc.* 3.6.193 magyarázat.

⁹⁰ *Bhg.* 2.14.

⁹¹ *Cc.* 2.23.14–15.

adó szolgálat már nem ingadozó intenzitású, rendíthetetlen, szilárd végzését jelenti, az *anartha-nivṛttit* követően.⁹²

A korábban tárgyalt *sama* és az itt említett *sthira* különbsége az, hogy míg az előbbi a bhakta minden élőlényvel szemben tanúsított egyenlő szemléletmódjára utal, addig az utóbbi a boldogsággal és a bánattal szembeni kiegyensúlyozottságát jelenti. Ahogyan az Úr Kṛṣṇa tanácsolja Arjunának, csak a harc kedvéért küzdjön, ne a győzelemre gondoljon,⁹³ váljon csupán eszközzé az Úr kezében.⁹⁴

A tiszta *bhakták* minden helyzetben rendíthetetlenek. Nem riadnak vissza, nem félnek, számukra a mennyei bolygók és a pokoli bolygók nem különböznek egymástól, mivel egyedül az Úr Kṛṣṇa odaadó szolgálata érdekli őket.⁹⁵ Annak, aki Kṛṣṇa-tudatos, nem jelent különbséget, hogy a mennyekben vagy a pokolban él.⁹⁶ A *bhakta* nem fél a pokoltól, mert ott is állandóan hallhat az Úr dicsőségéről. A *mahā-mantra* éneklésével sosem lesz boldogtalan.⁹⁷

1.16. Vijita-ṣaḍ-guṇa – felülkerekedett a hat rossz tulajdonságon

Ez az érzékek feletti kontroll képességét jelenti. A rendíthetlenség és a kontrolláltság összefüggésére így mutat rá az Úr Kṛṣṇa: „Aki az érzékeit megzabolázva, azokat teljesen irányítása alatt tartva tu-

datát Rám szögezi, azt rendíthetetlen értelműnek ismerik.”⁹⁸

Minden feltételekhez kötött lélek az érzékeit szolgálja, amennyiben *māyā* befolyása alá kerül, és befedi őt az illuzórikus energia hatása. Az érzékeket és azok szolgálatát a hat rossz tulajdonság képviseli. Ezek a kěj (*kāma*), a düh (*krodha*), a mohóság (*lobha*), az illúzió (*moha*), az örültség (*mada*) és az irigység (*mātsarya*).⁹⁹

E tulajdonságok összefüggésére világít rá az Úr Kṛṣṇa a *Bhagavad-gītāban*. Az érzékek tárgyaira fókuszálva ragaszkodás ébred bennünk, a ragaszkodásunkból kěj születik, a kéből düh, a dühből illúzió, az illúzióból pedig emlékezetzavar. Zavart emlékezet esetén sérül az értelem (örültség), az értelem elvesztésével pedig visszasüllyedünk az anyagi lét mocsarába, ami az irigy és önző anyagi felfogáshoz való visszatérést jelenti.¹⁰⁰ Így lehet fokozatosan az emberi létformában újra az állati létbe visszasüllyedni.

1.17. Mita-bhuk – csak annyit eszik, amennyi szükséges

Aki ellen tud állni – egyéb ösztönzések mellett – a nyelv és a gyomor készletének, az alkalmas arra, hogy tanítványokat fogadjon, azaz a követendő tiszta *bhakták* jellemzőjével bír.¹⁰¹ A *bhakta* csak akkor eszik, amikor *prasādamot* kap.¹⁰² Ugyanakkor tartózkodik a hivalkodó aszkétizmustól is. Illő módon élvezzi az anyagi világot, de nem ragaszkodik

⁹² Cc. 2.23.14–15.

⁹³ Bhg. 2.38.

⁹⁴ Bhg. 11.33 magyarázat alapján.

⁹⁵ Bhāg. 6.17.28.

⁹⁶ Bhāg. 3.22.32 magyarázat.

⁹⁷ Bhāg. 3.15.49 magyarázat.

⁹⁸ Bhg. 2.61.

⁹⁹ Cc. 2.24.202 magyarázat alapján.

¹⁰⁰ Bhg. 2.62–63.

¹⁰¹ Bhaktivedanta Swami Prabhupāda 2015: 9.

¹⁰² Bhaktivedanta Swami Prabhupāda 2015: 13.

hozzá. Nem növeli az élet alapvető szükségleteit, de nem is csökkenti le azokat túlzottan.¹⁰³

A *bhakták* kizárólag *prasādamot* fogyasztanak.

„Az Úr Kṛṣṇának felajánlott étel maradékát *mahā-prasādamnak* nevezik. Miután egy *bhakta* elfogyasztja ugyanezt a *mahā-prasādamot*, a maradék *mahā-mahā-prasādam*má válik.”¹⁰⁴

A *prasādam* különleges íze annak köszönhető, hogy az Úr Kṛṣṇa ajkának nektárja megérintette.¹⁰⁵

„A *bhakta* lábának pora, az a víz, amely a lábát mosta, valamint az az étel, amelyet meghagyott, három olyan dolog, aminek rendkívüli ereje van.”¹⁰⁶

E három dolog szolgálatával elérhető az élet legfőbb célja, az eksztatikus istenszeretet.

1.18. Apramatta – mentes a mámortól

A *bhakta* tartózkodik a kábító- és mámorítószerek használatától. Már a lelki világból az anyagi világba esés is egy mámorosodás eredménye, *māyā* illuzórikus energiájának hatása. Aki valóban lát, az mindenkiben a lelket látja, saját magát is beleértve.¹⁰⁷ Aki megérti a lelki önazonosságát, az lélekként viselkedik, aki az anyagi önazonosságot fogadja el, az testként fog viselkedni, és anyagi mámorítószereket fog használni.

¹⁰³ Cc. 2.16.238 és magyarázata.

¹⁰⁴ Cc. 3.16.59.

¹⁰⁵ Cc. 3.16.94.

¹⁰⁶ Cc. 3.16.60.

¹⁰⁷ Bhg. 13.28.

A jóság kötőerejéből ered az igazi tudás, a szenvedély kötőerejéből ered a mohóságba merült tudat, a tudatlanság kötőerejéből pedig az örültségbe és az illúzióba merült tudat ered.¹⁰⁸ Ezért, ha valaki a transzcendentális, *śuddha-sattva* létezés felé igyekszik, akkor nem használ anyagi kábító- és mámorítószereket, mert azok az ellenkező irányba, a *tamas*, a tudatlanság felé visznek.

Más a helyzet a lelki mámorítószerekkel, amelyeket bátran használ a *bhakta*, sőt, végtelen kegyéből még terjeszti is az egész világon.

„Az Isten iránti szeretet gyümölcsének íze olyan felséges, hogy bárhol osztja a *bhakta*, azok, akik megízlelik, nyomban megrészegülnek, bármely részén éljenek is a világnak. Az istenszeretet gyümölcse, amelyet Caitanya Mahāprabhu adott, olyan mámorító, hogy bárki, aki a hasát megtöltve megeszi, azonnal örültté válik tőle, s önkéntelenül táncolni, nevetni és ujongani kezd.”¹⁰⁹

1.19. Māna-da – tiszteletteljes

A tiszta *bhakta* tiszteletteljes, udvarias viselkedésével inspirálja a többi *bhaktát*, és bizalmat épít a Kṛṣṇa-tudat felé az *abhakták* szemében, mivel a *bhakták* viselkedésén keresztül ítélik meg a Kṛṣṇa-tudatot az *abhakták*. *Bhaktái* viselkedésén keresztül szereznek benyomást, és alkotnak véleményt az emberek Kṛṣṇáról és természetesen a teljes *vaiṣṇava* közösségről

¹⁰⁸ Bhg. 14.17.

¹⁰⁹ Cc. 1.9.48–49.

is. Ezért, ha egy *bhakta* nem tiszteletteljesen, hanem esetleg ellenségesen viselkedik bárkivel, akkor valójában *vaiṣṇava-aparādhāt* (sértést) követ el.

Aki mindenki és mindenben látja a Felsőleket,¹¹⁰ valamint mindenben Kṛṣṇát és mindent Kṛṣṇában képes látni,¹¹¹ az minden helyet, tárgyat, élőlényt tud tisztelni, sőt imádni.

„Meg kell tanulnunk, hogy imádjunk mindent, ami az Istenség Legfelsőbb Személyiségéhez tartozik.”¹¹²

– javasolja Śrīla Prabhupāda. Kṛṣṇa imádata az imádat legkiválóbb formája. Ennél csak azoknak a személyeknek, helyeknek és dolgoknak az imádata magasabb rendű, amelyek Kṛṣṇához tartoznak.¹¹³

1.20. Amānī – mentes a hamis tekintély érzésétől

Az Úr Caitanya *Śikṣāṣṭaka* imáinak harmadik verse szerint a tiszta *bhakta* nem viselkedik büszkén (*amānī*), hitványabbnak tartja magát egy fűszálnál, béketűrőbb, mint egy fa, nem vár el tiszteletet másoktól, viszont minden tiszteletet kész megadni másoknak.¹¹⁴ Igazi és egyetlen vágya az, hogy életről életre, születésről születésre, az Istenség Legfelsőbb Személyiségének odaadó szolgálatát, a *bhakti-yogát* végezhesse.¹¹⁵

A tiszta *bhakta* úgy érzi, hogy még örök szolgaként sem végzi jól a szolgálatát,

ezért az Úr csak annyi hasznát veszi, mint egy lábánál heverő porszemnek.¹¹⁶ Csak úgy gondol magára, mint az Úr Kṛṣṇa szolgájának a szolgájának a szolgájára (*dāsa-dāsānudāsa*).¹¹⁷ Az Úr Kṛṣṇa azt tanítja, jobb az Ő *bhaktáját* szolgálni, mint Őt közvetlenül, ezért nem helyes az Ő közvetlen szolgálatára törekedni.

„Ha nem szolgálunk egy felszabadult *vaiṣṇavát*, nem érhetjük el a felszabadulást Kṛṣṇa közvetlen szolgálatával. Kṛṣṇa szolgáját kell szolgálnunk.”¹¹⁸

Śrī Kṛṣṇa egyetlen kedves mosolya elpusztítja a *bhakták* büszkeségét.¹¹⁹ Ahol szeretettel találkozunk, ott eltűnik a hamis tekintély és a büszkeség érzése. A tiszta *bhakta* nem büszke, mert tudja, hogy a jelen életében elért anyagi eredményei csak a múltban elkövetett jó tetteinek, *karmájának* a következményei, és ezért átmeneziek. Tudja jól, hogy bármikor elveszítheti anyagi kincseit, ezért nem büszke, viszont mindig alázatos és szerény.¹²⁰

A tiszta *bhakta* mentes a hamis tekintélyérzettől, de lehet valós tekintélyérzete, önérzete. Önérzetének alapja, hogy tudatában van (*cit*), annak, hogy alapvető helyzetében Kṛṣṇa örök szolgája (*kṛṣṇera nitya-dāsa*).¹²¹ Ebből a helyzetéből élőlényként nem tud kiesni (*sat*) és mi okozhatna nagyobb boldogságot (*ānanda*) annál, hogy azt a személyt (*vigraha*) szol-

¹¹⁰ *Bhg.* 13.29.

¹¹¹ *Bhg.* 6.30.

¹¹² *Cc.* 2.12.38 magyarázat.

¹¹³ *Cc.* 2.11.31.

¹¹⁴ *Cc.* 3.20.21.

¹¹⁵ *Cc.* 3.20.29.

¹¹⁶ *Cc.* 3.20.32.

¹¹⁷ *Cc.* 2.13.80.

¹¹⁸ *Cc.* 2.5.23 magyarázat.

¹¹⁹ *Cc.* 1.6.67.

¹²⁰ *Cc.* 2.16.263–264 magyarázat alapján.

¹²¹ *Cc.* 2.20.108.

gálhatja, akit szeret? A szerető szolgálat a tökéletesség legmagasabb szintje.¹²²

1.21. Gambhīra – komoly

A *gambhīra* kifejezés elsősorban a tiszta *bhakta* mély, nem felszínes, bensőséges gondolkodására utal, nem pedig a komorságára vagy a mosolytalanságára. Kṛṣṇadāsa Kavirāja Gosvāmī például a *sannyāsa* bot eltörésének történetét (*daṇḍa-bhaṅga-līlā*) rendkívül mély (*parama gambhīra*) kedvtelésnek nevezi, amit csak a szilárd odaadással szolgáló *bhakták* érthetnek meg.¹²³

A *gambhīra* szó azt is jelenti egyben, hogy rejtélyes.¹²⁴ Ez a kifejezés a tiszta *bhaktára* szintén igaz, mert nem mindig lehet tudni, hogy mi van az elméjében, a bensőséges gondolatait nem osztja meg bárkivel. Ez a rejtélyesség érvényes volt az Úr Caitanya által bemutatott *bhakta* alakjára is. Jagannātha Purīban azt a kis szobát, ahol az Úr Caitanya mindig megszállt, Gambhīra szobának nevezték. Éjszakánként legtöbbször itt élte meg a legbensőségesebb érzelmeit, többnyire a legbensőségesebb társai jelenlétében.¹²⁵

Amikor Raghunātha Dāsa Gosvāmī, alázatossága és tisztelettudó viselkedése révén a lelki tanítómestere engedélyvel és közvetítésével, utasítást kért az Úr Caitanyától, hogy mondja el, mi a kötelessége, az Ő válasza többek között a komolyságra utalt. Ne beszéljen úgy, mint a közönséges emberek, de ne is hallgas-

sa őket, ne egyen túl finomakat, ne öltözzön túl szépen, ne várjon el tiszteletet (*amānī*), de legyen tisztelettudó (*mānāda*).¹²⁶ Legyen alázatos és türelmes.¹²⁷

1.22. Karuṇa – könyörületes

A tiszta *bhakta* huszonhat kiváló tulajdonsága szorosan összefügg egymással, és valójában mindegyik a szeretet különböző aspektusait írja le. Mégis, ezeken belül a *kṛpālu*, a *vadānya* és a *karuṇa* szorosan összekapcsolódó, rokon fogalmak. A korábban tárgyaltak értelmében a *kṛpālu* arra utal, hogy a *bhakta* mindig adni akar, a *vadānya* azt, jelenti, hogy sosem sajnálja adni azt, amit ad, tehát nem irigy.

A hét másodlagos íz közül az egyik a szánalom, ami szintén a *karuṇa* szó egyik jelentése.¹²⁸ A *karuṇa* mint tulajdonság a *kṛpālunál* mélyebb fogalom. Mivel ebben az esetben már szánalmat is érez a *bhakta*, ezért emiatt már magából is ad, és az adással kockázatot vállal a későbbiekre vonatkozóan. Jó példa erre a szülői szeretet, amikor a szülő úgy ad, hogy ezzel kész kockázatot is vállalni a gyerekéért. Valójában mind a három fogalom az önzetlenségről szól, de a *karuṇa* egy mélyebb megközelítése az önzetlenségnek.

Korábban említettem Vāsudeva Datta példáját, aki arra kérte az Úr Caitanyát, hogy hadd vehesse magára minden feltevélekhöz kötött lélek bűnét és a bűneik visszahatásait.¹²⁹ Azon túl, hogy mindenki érdekében akart cselekedni, komoly ál-

¹²² Cc. 2.8.71.

¹²³ Cc. 2.5.158.

¹²⁴ Cc. 3.11.5.

¹²⁵ Cc. 2.2.7.

¹²⁶ Cc. 3.6.236–237.

¹²⁷ Cc. 3.6.239.

¹²⁸ Cc. 2.19.186.

¹²⁹ Cc. 2.15.162.

dozatot is kész volt ezért vállalni. Ezért az őszinte és képmutatástól mentes gondolatáért Vāsudeva Datta az eszményi *bhakta*.¹³⁰

1.23. Maitra – barátságos

A barátságosság jellemzője nem azonos a baráti kapcsolattal. A lelki világban ötféle viszony lehetséges a Legfelsőbb Úrral: *sānta* (semleges), *dāśya* (szolgáló), *sakhya* (baráti), *vātsalya* (szülői) és *mādhurya* (szerelmi). Az anyagi világban ez az öt kapcsolat csak az eltorzult visszatükröződése az eredeti tiszta érzelmeknek.¹³¹ Az odaadó szolgálatot végző tiszta *bhakta* ugyanezen ötféle elsődleges viszonyban állhat az Istenség Legfelsőbb Személyiségével, de ezek az ízek már transzcendentális síkon léteznek. Valamennyi íz ugyanazt a lelki szintet képviseli, mert e kapcsolatok mindegyikének ugyanaz a személy áll a középpontjában, aki nem más, mint az Úr Kṛṣṇa. A szereket intenzitása az, ami alapján különbséget lehet tenni közöttük.¹³²

Aki a barátunk, az többnyire barátságos is velünk, de aki őszintén barátságosan viselkedik velünk, az nem jelenti feltétlenül azt, hogy baráti kapcsolatban áll velünk. A tiszta *bhakta* barátságossága azt jelenti, hogy mindenkinek az örök jóakarója, és mindenkivel kedvesen viselkedik. Śrīla Prabhupāda rendszeresen írta alá leveleit ezzel a kifejezéssel, hogy „örök jóakaród”. A tiszta *bhakta* nem örök barát,

mert nem függ másoktól, hanem egyedül az Úr Kṛṣṇára bízta magát.¹³³

A *bhakti* gyakorlását úgy tudja terjeszteni a *bhakta*, ha nem irigy, és egyformán barátságos mindenkivel.¹³⁴ Nem okoz gondot vagy aggodalmat senkinek, senkit sem zavar. Egyformán bánik barátaival és ellenségeivel, tehát mindenkivel barátságosan viselkedik.¹³⁵

1.24. Kavi – költői

Az Úr Caitanya több *bhaktáját* is arra biztatta, hogy írjanak, és úgy váljanak lelki tanítómesterré, hogy költeményeikben továbbadják azt a tudást, amit Ő a szívükbe ültetett.¹³⁶ Az Úr Caitanya ezen utasítása arról a vágyáról szól, hogy az egész világon mindenki megismerje Őt és a *sankīrtana* mozgalmat. Rūpa Gosvāmī szívében Śrī Caitanya érzelmeit élte meg az Ő kegyéből, ezért művei olvasásával az Ő érzelmeiből kaphatunk ízelítőt.¹³⁷ Ezért is fontos a *bhakták* társasága, mivel a tiszta *bhakták* költők abban az értelemben, hogy képesek lehetnek az Úr Caitanya érzéseit és gondolatait közvetíteni. Jelenlétükben az Ő érzelmeiben lehet részesülni, Rá lehet gondolni, ami által az Isten iránt érzett szeretet megnyilvánulhat a velük társuló emberek szívében.¹³⁸

Nem csak költemények írására inspirálhat az Istenség Legfelsőbb Személyisége. Az odaadó szolgálat kilenc folyamatá-

¹³⁰ Cc. 2.15.163 magyarázat.

¹³¹ Cc. 1.1.56 magyarázat.

¹³² Cc. 2.8.83 magyarázat.

¹³³ Cc. 2.23.109.

¹³⁴ Cc. 2.23.106–108.

¹³⁵ Cc. 2.23.111.

¹³⁶ Az Úr Caitanya költői és tanítói tevékenységéről lásd: Jeney 2020: 19–23.

¹³⁷ Cc. 3.1.117 és magyarázata.

¹³⁸ Cc. 2.19.236.

nak második eleme a dicsőítés (*kīrtana*). A *bhakta* minden kifejezési formát felhasználhat arra, hogy az Úr Kṛṣṇát dicsőítse. Ez lehet éneklés, szavalás, prédikálás, képzőművészet. Tehát ilyen értelemben a *kavi* kommunikátort, tanítót vagy művészt is jelenthet. A *bhakta* tanítson mindenkit az Úr Kṛṣṇa követésére, váljon lelki tanítómesterré, törekedjen arra, hogy mindenkit segítsen a lelki felszabadulásban.¹³⁹ Törekvése függvényében Kṛṣṇa megadja a kegyét, és segít benne. „Csupán kiejtem a szavakat, melyeket Te adsz a számba.”¹⁴⁰ Az Úr képes olyan végső megállapításokat és igazságokat elhelyezni *bhaktája* szívében, amelyeket a *bhakta* magától nem is lenne képes sem kitalálni, sem megérteni.¹⁴¹

„Ha valaki megpróbálja a tőle telhető legjobban szolgálni az Urat, az Úr megadja neki a képességet, hogy megtehesse.”¹⁴²

1.25. Dakṣa – ügyes

A tiszta *bhakta* bármire, amire csak szüksége van az odaadó szolgálata végzéséhez, megtanulja, és így ügyessé, alkalmassá válik. Az ügyesség érdekében tett erőfeszítéseit az Úr azzal a kegyel jutalmazza, hogy megadja neki azt a képességet, amivel az adott dologban való jártasságát a *bhakta* el tudja sajátítani. A tehetség, az alkalmasság és a képesség az Úr Kṛṣṇától kapott jutalmak. Ha a *bhakta* részéről erő-

feszítés is járul ezek mellé, akkor az eredmény a jártasság és az ügyesség.

Az Úr Kṛṣṇa érdekében végzett cselekvés során tett erőfeszítések sosem eredményeznek elvesztegetett törekvéseket. Az ezen az úton tett kis előrehaladás is megvédi a *bhaktát* a visszaeséstől.¹⁴³

„Ha valaki szerető szolgálatot végez Kṛṣṇának, az sohasem hiábavaló. Feljegyzik egy lelki számlára, s tette idővel meghozza gyümölcsét.”¹⁴⁴

Minden tiszta *bhakta* alkalmassá válik abban a tevékenységben, ami által az Úr Kṛṣṇát igyekeznek elégedetté tenni. Az erőfeszítés fontos, de a *bhaktának* akarnia kell azt is, hogy mindig mindenben a legjobbat és a legjobban csinálja a *bhakti* során. A lelki világban Kṛṣṇa csak a lélek odaadó szolgálatát veszi figyelembe. Ehhez meg tud adni minden segítséget, hiszen Kṛṣṇa a képesség minden emberben.¹⁴⁵

1.26. Maunī – hallgatag

A *bhakta* csendes, hallgatag, de csak olyan értelemben, hogy nem beszél feleslegesen.¹⁴⁶ Abban az értelemben nem hallgatag, hogy mindig az Úr Kṛṣṇa dicsőségét hirdeti. Az odaadó szolgálat kilenc folyamatának része a *kīrtana*.

„A viszályok és a képmutatás e korszakában az Úr szent neveinek éneklése az egyetlen mód a felszabadulásra. Nincs más út.”¹⁴⁷

¹³⁹ Cc. 2.7.128.

¹⁴⁰ Cc. 2.8.121.

¹⁴¹ Cc. 3.1.116.

¹⁴² Cc. 3.1.197 magyarázat.

¹⁴³ Bhg. 2.40.

¹⁴⁴ Cc. 2.14.16 magyarázat.

¹⁴⁵ Bhg. 7.8.

¹⁴⁶ Bhāg. 3.27.7 magyarázat alapján.

¹⁴⁷ Cc. 2.6.242.

Sőt, ami azt illeti, az éneklést ajánlatos nagyon is hangosan végezni.¹⁴⁸ A *bhakta* egyszerre folytatja az odaadó szolgálatban végzett lelki gyakorlatát (*sādhana*), és prédikálja a Kṛṣṇa tudatot (*saṅkīrtana*).¹⁴⁹ Ezeket a tevékenységeket nem lehet úgy végezni, hogy a *bhakta* mindig hallgat.

A tiszta *bhakta* egyik ékessége a nagy-lelkűsége (*vadānya*), ezért Isten üzenetét terjeszti az egész világban. Ez a legnagyobb jótett, amit ember csak végezhet.¹⁵⁰ Isten üzenetének terjesztésére bármilyen jámbor, csendes ember nem alkalmas, ehhez Kṛṣṇa hangos *bhaktájává* kell válnia. Az Úr Caitanya a tiszta *bhakta* hangulatában az Isten iránti szeretet nektárjával árasztotta el a világot.¹⁵¹

A *māyāvādīk* előszeretettel használják a víztartó edény hasonlatát, azt alátámasztandó, hogy a tudással telt emberek hallgatnak. Ha az edény üres, akkor hangot ad, ha tele van vízzel, akkor már nem ad hangot. Śrīla Prabhupāda ezt cáfolta:

„Az örökös csöndes meditáció megfelelhet egy víztartó edénynek, de nem nekünk.”

Az ostoba embert is csak addig ünneplik, amíg hallgat, mert ha kinyitja a száját, azonnal kiderül a tudatlansága.¹⁵²

A *maunī* szó jelentheti azt, hogy szótlan,¹⁵³ de jelentheti azt is, hogy komoly, elmélkedő.¹⁵⁴ A *bhakta* kerüli a felesle-

ges fecsegést, ebből a szempontból hallgató. A felesleges és komolytalan cselekedetek mind a *prajalpa* (felesleges beszéd) kategóriájába tartoznak. Az Úr Caitanya utasítása:

„Ne beszélj úgy, mint a közönséges emberek, s ne hallgasd, amit mondanak! [...] Mindig énekelj az Úr Kṛṣṇa szent nevét, s elmédben szolgálj Rādhāt és Kṛṣṇát Vṛndāvanában!”¹⁵⁵

2. Társulás a szolgálatban

Az élőlény eredeti természetéhez tartozik a ragaszkodás. Ezt a hajlamot nem lehet megszüntetni, de fel lehet használni arra, hogy a legjobb célt tudjuk vele szolgálni, azzal hogy az önmegvalósított *bhaktákra* irányítjuk. Ekkor ez a ragaszkodás, ami eredetileg akadály, egyszer csak a felszabadulás kapujának kulcsává válik.

„A *bhaktához* való ragaszkodás nem más, mint ragaszkodás az Úr szolgálatához.”¹⁵⁶

„Az odaadó szolgálat érett szintjére csakis a *bhakták* társaságában lehet eljutni.”¹⁵⁷

A *bhaktákkal* való társulás kapcsolódást jelent Kṛṣṇa evilági szolgáltaival. A *bhaktákkal* való társulás kapcsolódás Istennel is, hiszen az ő társaságukban lenni olyan, mintha Kṛṣṇa társaságában lennénk.

¹⁴⁸ *Bhāg.* 7.5.23–24 magyarázat.

¹⁴⁹ *Cc.* 3.4.102–103.

¹⁵⁰ *Bhāg.* 10.31.9.

¹⁵¹ *Cc.* 2.19.53–54.

¹⁵² Bhaktivedanta Swami Prabhupāda 1989: 29.

¹⁵³ *Cc.* 2.4.179.

¹⁵⁴ *Cc.* 2.23.111–112.

¹⁵⁵ *Cc.* 3.6.236–237.

¹⁵⁶ *Bhāg.* 3.25.20 és magyarázata.

¹⁵⁷ *Bhāg.* 4.9.11 magyarázat.

„A tiszta *bhakta* mindig szívem mélyén van, s Én mindig tiszta *bhaktám* szívemben vagyok.”¹⁵⁸

A tiszta *bhakta* sokszor kerül a közönséges emberekkel való érintkezést, akikben nagyon erős az anyagi világhoz való ragaszkodás, ami hátráltatja a *bhakta* lelki fejlődését. Még a transzcendentális témák iránt érdeklődő emberek társaságát is érdemes kerülni, ha nem Kṛṣṇa odaadó szolgálatát végzik.¹⁵⁹ Az *abhakták* társasága olyan kedvező tulajdonságok elvesztésével jár, mint az igazmondás, a tisztaság, a kegyesség, a komolyság, a lelki intelligencia, a lemondottság, a megbocsátás, az elme és az érzékek feletti kontroll.¹⁶⁰

A prédikálással a *bhakta* kockázatot vállal, hiszen fennáll az *abhaktákkal* való társulás veszélye, visszaeshet az odaadó szolgálatában. Mégis, ha világi gondolkodású emberek között prédikál, akkor ebben a tevékenységében benne van a kegyességen, a nagylelkűségen és a könyörületességen túl a *bhakta* minden tiszta tulajdonsága, ami valójában az istenszeretet gyümölcseinek továbbadását jelenti.

„Az Isten iránti szeretet gyümölcseinek íze olyan felséges, hogy bárhol osztja a *bhakta*, azok, akik megízlelik, nyomban megrészegülnek, bármely részén éljenek is a világnak.”¹⁶¹

Tehát aki megízleli ezt a gyümölcset, az előbb-utóbb *bhaktává* válik.

Az Úr Caitanya kijelentette, hogy minden élőlény fel fog szabadulni az univerzumban.¹⁶² A *bhakták* a prédikálással ezt a folyamatot szeretnék felgyorsítani. Mivel az Úr Caitanya indította útjára a *saṅkīrtana* mozgalmat, ezért a Kṛṣṇa-tudatos mozgalomban való részvétel lehetőséget biztosít mindenki számára, hogy az Úr Caitanya kedvtelésének részesévé válhasson. A *bhakták* társaságában még egy *abhaktából* is fokozatosan *bhakta* válhat.¹⁶³ Egy tiszta *bhakta* arra törekszik, hogy mindenki találkozhasson *bhaktákkal*, ehessen *prasādamot*, és késztetést érezhessen arra, hogy közösen énekelje a szent nevet.¹⁶⁴

Bár az anyagi világ tele van számtalan hibával, egy kivételes lehetőséget mégis biztosít, ami a tiszta *bhakták* társasága.¹⁶⁵ A tiszta *bhakták* társasága, Kṛṣṇa kegye és az odaadó szolgálat együtt segít az embernek, hogy fokozatosan felemelkedjen az istenszeretet szintjére.¹⁶⁶

Összefoglalás

Az odaadó szolgálathoz szükséges a társulás. Ehhez célszerű ismerni a tiszta *bhakták* ismertetőjegyeit. Egyrészt, hogy felismerjük őket, másrészt, hogy e tulajdonságok elsajátításával és gyakorlásával alkalmassá váljunk arra, hogy kiérdemeljük a társulást és az ebből származó kegyet. A *bhaktákkal* való társulásból kapható kegy nem más, mint a lehetőség arra,

¹⁵⁸ *Bhāg.* 9.4.68.

¹⁵⁹ *Cc.* 2.22.87.

¹⁶⁰ *Cc.* 2.22.88–90.

¹⁶¹ *Cc.* 1.9.48.

¹⁶² *Cc.* 2.15.171.

¹⁶³ *Cc.* 1.10.1 magyarázat alapján.

¹⁶⁴ *Cc.* 3.1.32 magyarázat.

¹⁶⁵ *Cc.* 2.24.125.

¹⁶⁶ *Cc.* 2.24.104.

hogy elérhessük az istenszeretet felébredését a szívünkben.¹⁶⁷

„Ez a szeretet az élet végső célja s minden gyönyör forrása.”¹⁶⁸

A felsorolt tulajdonságok valójában mind a szeretet gyakorlásának különböző formái. Az odaadó szolgálat egyrészt odaadásból (anyagi vágy mentes szeretetből), másrészt szolgálatból áll. A tiszta *bhakta* tiszta odaadó szolgálatot végez, ami azt jelenti, hogy anyagi vágyaktól mentesen, ösztönösen úgy cselekszik, hogy örömet szerezzen Istennek.¹⁶⁹ Ezért az istenszeretet más-más aspektusa jelenik meg a tiszta *bhakták* minden egyes tulajdonságában.

Az odaadó szolgálatot nem lehet egyedül végezni, és az Urat nem lehet közvetlenül szolgálni.

„Azok, akik közvetlenül a *bhaktáim*, valójában nem a *bhaktáim*, ám akik a szolgálomnak a *bhaktái*, valóban az Én *bhaktáim*.”¹⁷⁰

Az Úrral kapcsolatban lévő tiszta *vaiṣṇavák* szolgálata felülmúlja a Legfelsőbb Úr imádatát.¹⁷¹ A tiszta *bhakta* úgy szolgálja az Istenség Legfelsőbb személyiségét tiszta odaadó szolgálattal, hogy tiszta *bhaktákkal* társul, és őket szolgálja.¹⁷²

A tiszta *bhakta* végső jellemzője a szeretet gyakorlása. Śrīla Prabhupāda *bhaktái* együttműködésének formájában kérte sze-

retetük őszinte kifejezését testének elhagyását követően:

„Abból látszik majd az irántam érzett szeretetetek, hogy mennyire működtök együtt ennek az intézménynek az egyben tartásán, miután eltávoztam.”¹⁷³

A tiszta *bhakta* más *bhaktákkal* társulva és őket szolgálva, velük együtt közösen osztja az Istenség Legfelsőbb Személyisége iránti szeretet gyümölcsének nektárját, az Ő elégedettségének fokozása céljából. Az Úr Caitanya és társai arra vállalkoztak, hogy az egész világot elárasztják az odaadó szolgálat, a *bhakti* nektárjával. Ezért esőfelhőként öntözik azt a termőtalajt, amiből az Isten iránti szeretet, a *prema* gyümölcse hajt ki. Ezt a gyümölcsöt szívük megalégedéséig eszik a *bhakták*. Amit meghagynak, azt a többi ember fogyasztja el, és ezáltal lehetőséget kapnak arra, hogy életükben elérjék a boldogságot.¹⁷⁴

Felhasznált irodalom

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.: *A Bhagavad-gītā úgy, ahogy van.* The Bhaktivedanta Book Trust, [s. l.], 2016.

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.: *A tanítások nektárja.* The Bhaktivedanta Book Trust, [s. l.], 2015.

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.: *Śrī Caitanya-caritāmṛta.* The Bhaktivedanta Book Trust, [s. l.], 2004.

¹⁶⁷ Cc. 2.22.49.

¹⁶⁸ Cc. 2.23.13.

¹⁶⁹ Bhāg. 3.27.27 magyarázat.

¹⁷⁰ Laghu-bhāgavatāmṛta 2.6, idézi: Cc. 2.11.28.

¹⁷¹ Cc. 2.11.31.

¹⁷² Cc. 2.22.82–83.

¹⁷³ A részletekért lásd SDG Śrīla Prabhupāda-līlāmṛta c. műve 52. fejezetét.

¹⁷⁴ Cc. 2.25.276.

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda,
A. C.: *Śrī Caitanya tanítása.* The Bhakti-
vedanta Book Trust, [s. l.], 1989.

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda,
A. C.: *Śrīmad-Bhāgavatam* (Első–Ki-
lencedik Ének; Tizedik Ének 1–13. fe-
jezet). The Bhaktivedanta Book Trust,
[s. l.], 1992–1995.

Jeney Rita: A szanszkrit nyelv jelentő-
sége a gauḍīya-vaiṣṇava hagyomány-
ban. In: Tasi I. – Rátkai G. (szerk.):
Időtlen tanítás. Védikus szentírások a
gauḍīya-vaiṣṇava hagyomány fényében.
Bhaktivedanta Hittudományi Főiskola,
Budapest, 2020, 19–30.

Internetes hivatkozások

Satsvarūpa Dāsa Goswami: Śrīla
Prabhupāda-līlāmṛta (Vol. 1–2.).
<https://vedabase.io/en/library/spl/>
A letöltés ideje: 2021. február 24.

Śivarāma Swami: Egy vaisnava 26
tulajdonsága. 1. rész. 2020.12.26.
[https://www.youtube.com/
watch?v=yEqB60eDptw&t=28s](https://www.youtube.com/watch?v=yEqB60eDptw&t=28s)
A letöltés ideje: 2021. február 24.

Az Úr és társai szeretetteljes kapcsolata a Śrī Caitanya-caritāmṛta lapjain

Lupták Éva

E tanulmány Caitanya Mahāprabhu kapcsolatait térképezi fel a *Śrī Caitanya-caritāmṛta* alapján. Bár a *Śrī Caitanya-caritāmṛtának* létezik több fordítása is, én az A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda által fordított és magyarózott kiadást használtam. Śrīla Prabhupāda kiemelkedő jelentőségű műnek tartotta a *Śrī Caitanya-caritāmṛtát*. Röviden összefoglalom, mi-lyen hangsúllyal volt jelen ez a könyv Śrīla Prabhupāda életében és mi ennek az oka, valamint írok a mű általánosabb, a *gauḍīya-vaiṣṇavizmusban* betöltött szerepéről is. Caitanya Mahāprabhu életének felvázolása után áttekintem, hogy mely életszakaszában milyen kapcsolatairól tudunk, rendszerezem társait.¹

¹ Ez a tanulmány a Bhaktivedanta Hittudományi Főiskolán 2021-ben megvédett, *Az Úr és bhaktái szeretetteljes kapcsolata a Caitanya-caritāmṛta lapjain* című szakdolgozatom alapján készült.

1. A Śrī Caitanya-caritāmṛta Śrīla Prabhupāda életében

Prabhupāda India ősi, védikus kultúráját modern köntösben, bárki által hozzáférhető és gyakorolható módon terjesztette el az egész világon,² mely során egyik fő eszköze a könyv volt. A legfontosabb szentírásokat angol nyelvre fordította, majd ellátta magyarázataival, hogy azok a mai kor emberek számára is érthetővé és befogadhatóvá váljanak. Műveit nemcsak kinyomtatatta, kiadatta, hanem osztotta maga vagy követői révén is: elterjesztette azokat – az egész világon. Mindezzel valójában lelki tanítómestere, Bhaktisiddhānta Sarasvatī Thākura – aki Bhaktivinoda Thākura, az Úr Caitanya tanítványi láncolatába tartozó *vaiṣṇava* tanító fia volt³ – vágyát teljesítette.⁴ Bhaktisiddhānta a szentírások közül a legfontosabbnak Kṛṣṇadāsa Kavirāja Gosvāmī *Śrī Caitanya-caritāmṛta* című alkotását tartotta, melyet megírásának negyven évfordulóján tartott előadásán a következőképpen méltatott:

„Amikor eljön az ideje, pusztító árvíz fogja elárasztani az egész univerzumot. Ha megpróbálsz úszva túlélni ebben az áradatban, akkor ne mulaszd el magadhoz ragadni a *Bhagavad-gītāt*, a *Śrīmad-Bhāgavatamot* és a *Śrī Caitanya-caritāmṛtát*. Ha mindhárom nem tudod megtartani, akkor engeddel a *Bhagavad-gītāt*. Ha muszáj, akkor a *Śrīmad-Bhāgavatamról* is lemondhatsz. Azonban semmilyen körülmé-

² SDG 2008: 385–386.

³ SDG 2008: 16–17.

⁴ SDG 2008: 19–20.

nyek között ne válj meg a *Śrī Caitanya-caritāmṛtától*, mert ha csak ez az egy könyv marad meg, akkor az özönvíz valójában nem tud ártani, ugyanis miután az ár levonul, a szentírások üzenete újjáéleszthető csupán magából a *Śrī Caitanya-caritāmṛtából*, mivel ez minden szentírás esszenciája.”⁵

A művet *gauḍīya-vaiṣṇavák*, Śrī Caitanya követői a legmagasabb rendű szentírás-ként tisztelik, és Bhaktivedanta Swami Prabhupāda azt mondta a könyvről: „a legfontosabb az Úr Caitanya életéről és tanításairól.”⁶

A *Śrī Caitanya-caritāmṛta* jelen volt Prabhupāda életének minden szakaszában. Már gyermekkorában láthatta, hogy édesapja, aki tiszta *vaiṣṇava* volt, a *Śrī Caitanya-caritāmṛta* és a *Śrīmad-Bhāgavatamot* tanulmányozta otthon.⁷ Majd Bhaktisiddhānta Sarasvatī Ṭhākura 1922-ben, első találkozásuk alkalmával felvetette Prabhupādának a prédikálás lehetőségét, ugyanis már akkor megkérte arra, hogy hirdesse az Úr Caitanya üzenetét az egész világon.⁸ Prabhupāda 1935-ben lelki tanítómesterétől a Rādhākuṇḍa partján sétálva már azt a határozott utasítást kapta, hogy ha bármikor pénzhez jut, akkor nyomtasson könyveket.⁹ Végül 1936-ban, nem sokkal eltávozása előtt, Bhaktisiddhānta Sarasvatī – miután Prabhupāda arról érdeklődött lelki

tanítómesterétől, hogyan tudna szolgálni – arra kérte válaszában, hogy prédikáljon angolul.¹⁰ Prabhupāda hamarosan elindította Kalkuttában a *Vissza Istenhez* magazint: maga írta, szerkesztette, gépelte, terjesztette,¹¹ és amelyben, ahogy leveleiben is,¹² már írt Caitanyáról és tanításairól.¹³ Vṛndāvanában, a *sannyāsa*-avatás után pedig elhatározta, hogy könyveket fog írni, mert maradandóbbak, mint az újság. Fordítási tevékenységét a Śrīmad-Bhāgavatammal kezdte, mert úgy vélte, hogy ennek a transzcendentális műnek az angol fordítása és magyarázata az egész világra hatással lehet.¹⁴ Prabhupāda már a *Bhāgavatam Első Énekének* előszavában hangsúlyozta Caitanya Mahāprabhu kiemelkedő szerepét és bemutatta életét, tanításait.¹⁵ Amikor elhatározta, hogy Amerikában folytatja prédikáló tevékenységét, akkor az utazáshoz egy, – a *Śrīmad-Bhāgavatamról* szóló tájékoztató mellett – az Úr Caitanya nyolc versét tartalmazó szórólapot nyomtatott ki ötszáz példányban.¹⁶ 1965. augusztus 13-án egy bengáli nyelven írt *Śrī Caitanya-caritāmṛtával* indult el, mely a hajóút alatt támaszt nyújtott neki a nehézségek közepette.¹⁷ Már Amerikában, 1967-ben kezdett hozzá a *Śrī Caitanya-caritāmṛta* fordításához,

⁵ Lásd: https://groups.google.com/g/istagosthi/c/6j_zy8fMXGw/m/cKofSCn4CQAJ

⁶ SDG 2008: 130.

⁷ SDG 2008: 10.

⁸ SDG 2008: 15.

⁹ SDG 2008: 19.

¹⁰ SDG 2008: 19–20.

¹¹ SDG 2008: 21.

¹² SDG 2008: 22.

¹³ SDG 1980–1983: „*Śrīla Prabhupāda Indiában megjelent írásai*” című függelék.

¹⁴ SDG 2008: 30–31.

¹⁵ ŚP 1993: 3–34.

¹⁶ SDG 2008: 36.

¹⁷ SDG 2008: 38, 51–52.

kommentálásához¹⁸ és 1973–74-ben tizennyolc hónap alatt készítette el a *Śrī Caitanya-caritāmṛta* teljes kéziratát.¹⁹

2. A Śrī Caitanya-caritāmṛta jelentősége – Śrī Caitanya tanítása

Prabhupāda szerint a *Śrī Caitanya-caritāmṛta* adja át a leghitelesebb módon Caitanya életét és filozófiáját.²⁰ Kṛṣṇadāsa Kavirāja Gosvāmī művét Caitanya Mahāprabhu két közeli társa, Svarūpa Dāmodara Gosvāmī rövidebb, és Raghunātha Dāsa Gosvāmī részletesebb feljegyzései alapján, illetve azokat kibővítve írta.²¹ Ez a hagiográfia Mahāprabhu felnőttkorára, Jagannātha Purīban töltött éveire fókuszál, a hangsúly tehát Caitanya misszióján, tanításain, a *bhakták* közötti kapcsolatokon, a belső megéléseiken van és a *vaiṣṇavák* úgy tartják, hogy a mű Kṛṣṇa gondolatait közvetíti, mivel – ahogy a későbbiekben majd láthatjuk – Caitanya maga Kṛṣṇa. Így ezt a szentírást elemezve magának az Úrnak tettei révén tárulhat fel az olvasó előtt az odaadó szolgálat folyamatainak, gyakorlatának gazdag tárháza. Prabhupāda már 1968-ban megírta a *Śrī Caitanya-caritāmṛta* összegzését *Az Úr Caitanya tanításai* című könyvben, hogy a *bhaktáknak* átadja az eredeti mű lényegét, mivel nem tudta, lesz-e ideje az egész *Śrī Caitanya-caritāmṛtát* feldolgozni. Ebben a műben az Úr és legbensőségesebb társai – Rūpa Gosvāmī, Sanātana

Gosvāmī, Prakāśānanda, Sārvabhauma Bhaṭṭācārya, Rāmānanda Rāya – közötti beszélgetések bemutatása révén foglalja össze a *Śrī Caitanya-caritāmṛtában* kifejtett filozófia lényegi pontjait.

Kṛṣṇa a *Bhāgavad-gītában* átadja azt a tudást, melyet ismernünk kell ahhoz, hogy tisztán lássuk, mi az Ő helyzete,²² valamint azt is elmondja, hogy az a legfontosabb, hogy mindig Rá gondoljunk.²³ A *Śrīmad-Bhāgavatam* megmutatja, hogyan lehet elérni Őt és szeretettel kapcsolódni Hozzá.²⁴ A *Śrī Caitanya-caritāmṛta* pedig Kṛṣṇa tanításának gyakorlati bemutatása.²⁵ Kṛṣṇa maga mutatja be Caitanyaként, hogyan lehet Őt a legmegfelelőbb módon szeretni.²⁶ Mahāprabhu²⁷ és bensőséges társai²⁸ különböző fejlettségű *bhakták* szerepét játszva sokrétűen bemutatják tevékenységeik, az Úrral és egymással való kapcsolataik, illetve személyiségjegyeik révén, mit jelent a Legfelsőbb Személy szerető szolgájának lenni.

Mahāprabhu és a Szent Név maga Kṛṣṇa, így Caitanya emberi formája, illetve a *mahā-mantra* hangmegnyilvánulása „minden transzcendentális íz alakja” (*caitanya-rasa-vigrahaḥ*).²⁹ Aki tehát elmerül Mahāprabhu kedvteléseiben, valamint az Úr nevének éneklésében, az általa képes lesz először megismerni, majd

¹⁸ SDG 2008: 129–130.

¹⁹ SDG 2008: 319.

²⁰ ŚP 1989: 40.

²¹ Cc. 3.3.269.

²² ŚP 2004a: 19.

²³ ŚP 2016: 40–41.

²⁴ ŚP 1989: 40.

²⁵ ŚP 2004b: ix.

²⁶ ŚP 1989: 26.

²⁷ Cc. 1.7.12.

²⁸ Cc. 1.7.18–19.

²⁹ *Padma Purāṇa*, idézi: Cc. 2.17.133

idővel egyre mélyebben megtapasztalni az istenszeretet érzelmeit.

2.1 Caitanya Mahāprabhu élete

A modern történelmi szemléletmód szerint Śrī Kṛṣṇa Caitanya a *gauḍīya-vaiṣṇava* nevű vallási irányzat kiemelkedő alakja, aki az eredeti védikus szövegekhez viszszanyúlva, de mégis forradalmian újította meg a hinduizmus Viṣṇu-imádaton alapuló ágának rendszerét.³⁰

Caitanya 1486-ban Viśvambhara néven született Māyāpurban, Nadia városában. Tizenöt éves korára már mint ismert *paṇḍita* (tudós) a tanításból élt és ekkor már beszélt az embereknek a *vaiṣṇava* hitről is. Miután tizenhat-tizenhét évesen lelki avatást kapott Íśvara Puṛītól, egy *vaiṣṇava sannyāsītól* (a lemondott rendbe tartozó szerzetestől),³¹ prédikálni kezdett, és *kīrtana*-iskolát nyitott, ahol közösen táncoltak és énekelték Isten Szent Nevét. Nagyon sok *vaiṣṇava ācārya* (tanító) ment Nadiába, és csatlakozott a missziójához: arra biztatták az embereket, hogy éljenek szent életet, gyakorolják a *bhaktit*, az odaadó szolgálatot, és énekeljék a *mahā-mantrát*: *Hare Kṛṣṇa Hare Kṛṣṇa Kṛṣṇa Kṛṣṇa Hare Hare Rāma Hare Rāma Rāma Rāma Hare Hare*. Térítési tevékenysége következtében egyre nagyobb méretekben terjedt el a *saṅkīrtana*, azaz a közös éneklés mozgalma. Az emberek, látva mindezt, úgy tartották, hogy Caitanya maga a Mindenható Úr küldöttje. Caitanya, miután arra a megállapításra jutott, hogy a különböző hovatartozá-

sok gátolják a lelki életben való fejlődést, huszonnégy évesen elfogadta a *sannyāsa*-rendet, hogy lemondottként élhessen, szakítva családjával, kasztjával, vallásával.

Mahāprabhu kedvteléseinek két fő szakasza volt tehát: korai (*ādi-līlā*) és későbbi (*śeṣa-līlā*). Az előbbiben huszonnégy éven át családfenntartóként élt, az utóbbiban pedig huszonnégy évig példamutató *sannyāsiként*,³² hogy tiszteletet ébresszen a közönséges emberekben és a *māyāvādīkban*, a személytelen filozófiát vallókban, és így felszabadítsa őket és nekik is átadhassa az odaadás gyakorlatát.³³ Az Úr erősen ragaszkodott életének korábbi szakaszában közeli társként jelenlévő *bhaktáihoz*, így „számtalan személyes gyötrelmet kellett elviselnie amiatt, hogy a lemondott életrendbe lépett.”³⁴

A második életszakaszt további két részre tagolhatjuk: a huszonnégy évből az első hatot középsőnek (*madhya*) hívják – ekkor egész Indiát bejárva prédikált. A többi tizennyolc évet végsőnek (*antya*) nevezik: ekkor Jagannātha Puṛiban élt és viselkedésével bemutatta az odaadó szolgálat ízeit.³⁵ Bengáli *bhaktái* húsz éven át³⁶ minden évben meglátogatták az Urat és Vele vettek részt a Ratha-yātrā ünnepségen.³⁷ Mahāprabhu 1510-ben Dél-Indiába indult. Útja során csodákat tett, hirdette a *vaiṣṇava* hitet és a Szent Név közös éneklését. Összesen hat évig vándorolt Indiában, valamint számos helyre

³⁰ ŚP 1989: 14–24.

³¹ Cc. 1.9.11 magyarázat.

³² Cc. 1.3.48–49 és magyarázata.

³³ Cc. 1.7.33 magyarázat.

³⁴ Cc. 2.7.30.

³⁵ Cc. 2.1.18–22.

³⁶ Cc. 2.1.50.

³⁷ Cc. 2.1.46–47.

ellátogatott (többek között Vṛndāvanába is), de néha Jagannātha Purīban maradt.³⁸ Harmincegy évesen Caitanya visszatért Purība, ahol sok *brāhmaṇa* tanító csatlakozott Hozzá, és ott töltötte élete hátralévő tizenyolc (*antya*) évét Rādhā-Kṛṣṇa iránti lelki szeretetben. Ennek az időszaknak az első hat évében sok *bhaktájának* társaságát élvezte,³⁹ számos követője állandóan Vele volt. A legutolsó tizenkét évben⁴⁰ folyamatosan⁴¹ pár legbensőségesebb társával élt, akik segítségével elmerülhetett a különböző hangulatokban, valamint megízlelhette a Kṛṣṇától való elkülönülés fájalmát.⁴² 1534-ben, negyvennyolc éves korában tűnt el egy tempolmi *sankīrtana* alkalmával.

Bár nem mindenki ismeri el, hogy Mahāprabhu maga az Istenség Legfelsőbb Személyisége, mindenesetre az kijelenthető, hogy már kortársai is tudatában voltak különlegességének. Mahāprabhu mély filozófiai tudással, megértéssel és megvalósítással rendelkezett. Esményi *bhaktaként*, saját példáján keresztül magyarázta el a bensőséges kapcsolatokban jellemző aktív cselekvésformákat, illetve megmutatta e folyamatok végzése során megjelenő érzéseket, más néven ízeket (*rasákat*). Mahāprabhu „egy egyszerű *brāhmaṇa*”⁴³ szerepét játszva a legmagasabb rendű érzelmek megélése során a külvilág felé nagyon visszafogottan viselkedett.

³⁸ Cc. 2.1.246.

³⁹ Cc. 2.1.23.

⁴⁰ Cc. 2.1.51.

⁴¹ Cc. 2.1.147.

⁴² Cc. 2.2.50 és 76–78.

⁴³ ŚP 1989: 166.

A továbbiakban feltérképezem Caitanya kapcsolatait a *Śrī Caitanya-caritāmṛtában*: megvizsgálva bennük egyrészt az Istennel való viszony öt fő (semleges, szolgálai, baráti, szülői, szerelmi) hangulatát, másrészt az Úr missziójának terjesztésében való támogató szerep megvalósulását kiemelt példákon keresztül.

3. Szeretetteljes kapcsolatok a Śrī Caitanya-caritāmṛta lapjain

Mahāprabhu élete első szakaszában a szülőkkel és a női nemmel való kapcsolódást említem – nem vizsgálva a tanítókhoz, tanítványokhoz, idősekhez, fiatalokhoz és egyéb társadalmi rétegekhez kötődő viszonyokat, mivel a *Śrī Caitanya-caritāmṛtában* erről az időszakról az író sem ír annyira részletesen, mint a többről. A második szakaszban, a lemondott rendbe lépését követően pedig missziója és személyes céljai szerint, illetve a *Śrī Caitanya-caritāmṛta* 2.8.56 versmagyarázatának egy részlete alapján próbáltam elkülöníteni a bhakták főbb csoportjait.

Caitanya életútját követve a kapcsolatait alapvetően így három fő csoportra osztottam:

- a gyermek-, illetve fiatakkort jellemző családi és a nőkhöz fűződő viszonyok,
- a lemondott rendben a prédikálási során létesített kapcsolatok, melyeken belül elkülöníthetők a kevésbé tanult és a filozófia iránt érdeklődő művelt filozófusok („prédikáló” kapcsolatok),
- a lemondott rendben, a Navadvīpában és a térítő útjairól való visszatérése után Jagannātha Purīban élő társai-

hoz fűződő kötelékek (bensőséges kapcsolatok).

3.1 Caitanya Mahāprabhu szülei

Kṛṣṇa, mielőtt alászáll az anyagi világba, családjának idősebb tagjait maga elé küldi, hogy megfelelő környezetet biztosítsanak számára földi kedvteléseikhez.⁴⁴ Így amikor Caitanyaként jelent meg, akkor Előtte is eljöttek szerető szolgálói a kedvező családi körülmények megteremtése érdekében.⁴⁵ Ők valójában mindannyian a lelki világbeli helyzetüknek megfelelő kapcsolatban voltak Mahāprabhuval.⁴⁶ Néha szemtanúi lehettek a Vele kapcsolatos csodálatos történéseknek,⁴⁷ illetve az Úr egy-egy pillanatra felfedte előttük fenségét,⁴⁸ de szülei lévén igyekeztek erről a tényről minél kevésbé tudomást venni, hogy egyszerűen csak a saját gyermekükként tekinthesse nek Rá. Jagannātha Mīśra legfőbb szülői kötelességének tartotta, hogy fiát szigorú vallásos és erkölcsös szellemben nevelje.⁴⁹ Édesanyja pedig nagyon szoros és intenzív érzelmi szálakkal kapcsolódott gyermekéhez: fiát Śacīdevī meleg szeretetével vette körül, és anyai szigorral dorgálta, amikor szükség volt rá. Caitanya nem tu-

dott közömbös maradni Śacīmātā irányában,⁵⁰ annyira lekötölte önzetlen anyai szeretete.⁵¹

3.2 Caitanya Mahāprabhu viszonyulása a női nemhez

Mahāprabhu női nemhez való viszonyulását tekintve életét két periódusra bonthatjuk: a *sannyāsa*-életrendbe lépés előtti és utáni időszakra. Huszonnégy éves koráig példás háztartóként (*gr̥hasthaként*) teljesítette kötelességeit,⁵² kétszer házasodott: az első felesége Lakṣmīdevī⁵³ volt, a második pedig Viṣṇupriyā-devī.⁵⁴ Míg gyermekkorában sokat tréfálkozott a korabeli lányokkal a Gangesz partján,⁵⁵ addig *sannyāsiként* nagyon szigorú volt a távolságtartásban.⁵⁶ Azonban ez a távolságtartás a nőktől semmiképp sem volt megvető hangulatú, hanem egy tiszteletteljes, a lemondott helyzetből következő szükséges tartózkodás. Erre enged következtetni Śikhi Māhiti lánytestvéréhez, Mādhavihoz fűződő külsőleg tiszteletteljes, de valójában mégis szoros kapcsolata,⁵⁷ mivel ő Jagannātha Purīban az Úr társaságát élvezhette.⁵⁸

⁴⁴ Cc. 1.13.53.

⁴⁵ Cc. 1.13.54–55.

⁴⁶ Cc. 1.17.294–295: „Nanda apa, Vrajabhūmi királya most Jagannātha Mīśra, Caitanya Mahāprabhu apja; Yaśodā mama, Vrajabhūmi királynője pedig Śacīdevī, az Úr Caitanya édesanyja. Nanda Mahārāja egykori fia most Śrī Caitanya Mahāprabhu, a hajdani Baladeva, Kṛṣṇa bátyja pedig Nityānanda Prabhu, az Úr Caitanya fivére.”

⁴⁷ Cc. 1.13.81–83.

⁴⁸ Cc. 1.14.6–12.

⁴⁹ Cc. 1.14.80–91.

⁵⁰ Cc. 2.3.175–176.

⁵¹ Cc. 2.3.185.

⁵² Cc. 1.5.25–27.

⁵³ Cc. 1.14.62 magyarázat: a Kṛṣṇa-*līlāban* Lakṣmīdevī Jānakī volt, az Úr Rāmacandra hitvese, valamint Rukmīnī, az Úr Kṛṣṇa felesége Dvārakában.

⁵⁴ A *Gaura-gaṇoddeśa-dīpikā* szerint Viṣṇupriyā Bhu-devīnek a megtesztelése.

⁵⁵ Cc. 1.14.48–61.

⁵⁶ *Bhāg.* 2.4.20 magyarázat.

⁵⁷ Cc. 3.2.105–106.

⁵⁸ Cc. 1.10.135–136 és magyarázata: Mādhavī Śrīmatī Rādhārāṇī segítője, és Kalākelīnek hívják.

3.3 Caitanya Mahāprabhu kapcsolata az egyszerű emberekkel

3.3.1 A jámbor emberek

Mahāprabhu minden ember iránt mély együttérzéssel viseltetett. Indokolatlan kegyéből egyaránt szólt az anyagi lét ketősségének bármely állapotát – szenvedést vagy boldogságot – tapasztaló lelkekhez, tanai egyszerűek és univerzálisak voltak: mindenki számára ugyanazt a tanítást adta, legyen az bár jómódú, szegény, beteg, egészséges, idős, fiatal, öntelt, alázas, az élet viszontagságaiban megfáradt vagy hálával telt.

A lelki élet általános útmutatásait az Úr egyértelműen kinyilvánította a Dél-Indiában tett prédikáló körútja során. Kṛṣṇadāsa Kavirāja Gosvāmī művében Mahāprabhu két *brāhmaṇának*, Kūrmának és Vāsudevának adott utasításain keresztül adja át a tanításainak lényegét, melyek biztosítják a lelki életben való fejlődést:

„Az ember ne változtassa meg a társadalmi helyzetét, ne hagyja el családját azonban mindig énekelje a Szent Nevet. Terjessze az Úr Kṛṣṇa utasításait, melyek a *Bhagavad-gītāban* és a *Śrīmad-Bhāgavatamban* vannak leírva; valamint váljon lelki tanítómesterré, hogy magas szintű prédikálásával minél több embert fel tudjon szabadítani!”⁵⁹

3.3.2 A bűnös emberek

Caitanyát *patita-pāvanának*, a bűnös lelkék felszabadítójának⁶⁰ nevezték, mert

⁵⁹ Cc. 2.7.127–128.

⁶⁰ Cc. 1.10.120.

leginkább az elesetteknek adta magát: kegyének folyóként hömpölygő áradata eljut a tudatlanság legsötétebb mélységeibe is.⁶¹ Mahāprabhu könyörületessége ebben a jelenlegi korban nagyon fontos, hiszen mindenki ezáltal a nagylelkűség által tud csak megtisztulni, mert szinte az összes ember elmerül a bűnös tettekben.⁶²

A mai kor átlagemberét jelképezi Jagāi és Mādhāi,⁶³ a tiszteletre méltó *brāhmaṇa* családban született testvérpár, akik nagyon erkölcstelen életmódot folytattak.⁶⁴ Miután az Úr ölelésével megtisztította őket, avatást kaptak a Szent Név éneklésébe, így idővel felszabadultak, majd mindketten Mahāprabhu kiváló szolgálói lettek.⁶⁵ Jagāi és Mādhāi mély tisztelettel viseltetett Caitanya iránt, szolgálójának tekintették magukat. A két bűnös lélek társaságában Mahāprabhu ennek megfelelően az úr és kedves szolgálója közötti hangulat ízeit tapasztalhatta meg.⁶⁶

3.3.3 Az eltévelyedők

Mahāprabhu kegye abban is megmutatkozott, hogy szigorúan kijavította *bhaktái* hibáit saját egyéni fejlődésük érdekében, valamint azért, hogy az összes élőlény számára példát mutasson ezekkel az esetekkel. Egyik legjelentősebb történet Az ifjabb (*Choṭa*) Haridāsa megbüntetése, mellyel az Úr sokrétű tanítást adott követőinek.⁶⁷

⁶¹ Cc. 1.16.1.

⁶² *Bhāg.* 1.16.10 magyarázat.

⁶³ Cc. 1.8.20 magyarázat.

⁶⁴ Cc. 2.1.194.

⁶⁵ Cc. 1.17.17 magyarázat.

⁶⁶ Cc. 1.10.120 magyarázat: Jagāi és Mādhāi korábban a Jaya és Vijaya nevű ajtónállók voltak.

⁶⁷ Cc. 3.2.

Haridāsa egy lemondott *bhakta* volt, aki egyszer egy alkalommal felkereste említett Mādhavī-devīt, mert Mahāprabhu számára főzött ebédhez szeretett volna rizst kérni tőle. Caitanya azonban nagyon megharagudott rá, mert egyedül kereste fel Mādhavīt. Még társai kéréseire sem volt hajlandó megbocsátani azt, hogy Haridāsa egy nő társaságában volt, ugyanis a szentírások szerint a nőkkel való együttlét rendkívül káros a lelki életre, így a lemondott rend tagjainak tartózkodni kell az ellenkező nem társaságától, és azoktól is, akik nem követik ezt a tiltást.⁶⁸ Miután Mahāprabhu egy évig ebben a dühös hangulatában⁶⁹ távol tartotta magától Haridāsát, aki rendületlenül a bocsánatára vágyott, Haridāsa bánatában egy szent helyen öngyilkosságot követett el, és finomfizikai testében folytatta az Úr dicsőítését, akinek szíve megenyhült, és végül visszafogadta szolgáját.

3.4 Caitanya Mahāprabhu és a meghatározó világi szerepet betöltő bhakták

Mahāprabhu *sannyāsiként* nagyon szigorúan távolságot tartott az érzékielégítésbe merülő materialista emberektől a lelki fejlődése érdekében – még azoktól az emelkedett *vaiṣṇaváktól* is elhatárolta Magát, akik a világi hatalom megtestesülései voltak.⁷⁰ Azonban az Úr annyira jóságos, hogy amennyiben valaki anyagi szempontból hiába nagyon kedvezőtlen helyzetben van, akkor is meg tudja közelíte-

ni Őt, és szoros kapcsolatba kerülhet Vele, ha megfelelő módon cselekszik.

Pratāparudra Mahārāja Orissza királya volt. Tudta, hogy Caitanya maga az Istenség Legfelsőbb Személyisége, és nagyon vágyott rá, hogy társulhasson Vele.⁷¹ Am társadalmi helyzete miatt Mahāprabhu nagyon határozottan elutasította, hogy találkozzon az uralkodóval.⁷² A király azonban végtelenül eltökélt volt.⁷³ Többféle módon, nagyon alázatosan igyekezett szolgálni az Urat – *bhaktáin* keresztül is,⁷⁴ akik segítettek, kedvező helyzeteket teremtettek neki, illetve tanácsokkal látták el, hogy az Úr felfigyeljen rá.⁷⁵ Mahāprabhu kezdeti szigorúsága megenyhült és lehetőséget adott, hogy különféle (anyagi szempontból) akár alantasabb,⁷⁶ majd személyesebb, bensőségesebb szolgálásokat⁷⁷ végezhesen. Végül, amikor *vaiṣṇavaként* öltözött fel, akkor az Urat már nem is érdekelte Pratāparudra társadalmi helyzete,⁷⁸ hanem mély szeretettel megölelte⁷⁹ és elfogadta *bhaktájának*.⁸⁰

3.5 Caitanya Mahāprabhu kapcsolata a mājāvādī filozófusokkal

Az imperszonalistákra, a tetteik gyümölcésére vágyókra, a hamis logikát követőkre, az istenkáromlókra, az *abhaktákra* és

⁶⁸ *Bhāg.* 3.31.32–40 és magyarázatai.

⁶⁹ *Cc.* 3.2.139.

⁷⁰ *Cc.* 2.11.8 és magyarázata.

⁷¹ *Cc.* 2.11.24.

⁷² *Cc.* 2.11.7 és 12.

⁷³ *Cc.* 2.11.48–49 és magyarázata.

⁷⁴ *Cc.* 2.11.18, 21 és 2.12.15.

⁷⁵ *Cc.* 2.11.56–58 és magyarázata.

⁷⁶ *Cc.* 2.13.18 és magyarázata.

⁷⁷ *Cc.* 2.13.16 és *Cc.* 2.14.5–8.

⁷⁸ *Cc.* 2.14.14.

⁷⁹ *Cc.* 2.16.105.

⁸⁰ *Cc.* 1.10.135–136 és magyarázata: Pratāparudra Mahārāja Indradyumna király volt korábban.

a tudóstársadalom legaljára hamis spekulációik révén nem tudott hatással lenni az Úr *saṅkīrtana*-mozgalma. Azonban Mahāprabhu egy megtámadhatatlan érveléssel alátámasztott cseles tervet eszelt ki⁸¹, elmondhatatlan kegyességében, és e lelkek megmentéséért elfogadta a lemondott rendet. A *sannyāsīkat* a társadalom minden tagja tiszteli, így ebben a szerepben az Úr közelebb tudott kerülni még azokhoz is, akik korábban elutasították az odaadás gyakorlatáról szóló tanításait. Egyedül a személytelen filozófiát valló *māyāvādīk* nem tudták könnyen befogadni tanításait,⁸² Mahāprabhu ezért arra törekedett, hogy kiemelkedő képviselőik meggyőzése révén indítsa el változásokat a szívükben.⁸³ A *Śrī Caitanya-caritāmṛtában* említett *māyāvādī* tanítók közül Sārvabhauma Bhaṭṭācārya megtérése a legrészletesebben kifejtett történet.

Sārvabhauma Bhaṭṭācārya akkoriban India legelismertebb logikatudósa volt,⁸⁴ járatos volt mind a hat filozófiai tanban.⁸⁵ A filozófus segíteni szerette volna Śrī Caitanya fejlődését azzal, hogy tanításban részesíti: elmagyarázta neki a *vedānta* filozófia általa igaznak tartott személytelen jelentését. Az Úr türelmesen hallgatta a magyarázatokat⁸⁶ és Bhaṭṭācārya kéréseire kifejezte egyet nem értését, majd kifejtette a személyes istentan lényegét.⁸⁷ Ezek után Caitanya örömeiben feltár-

ta előtte négykarú Viṣṇu-formáját, majd eredeti Kṛṣṇa formáját.⁸⁸ Sārvabhauma ekkor meghódolt az Úrnak,⁸⁹ és onnantól kezdve szolgáljának tekintette magát, mély szeretettel viseltetett Iránta, s az Úrban szintén ragaszkodás ébredt, így boldogan adta át magát a *bhaktája* szolgálai érzelmei keltette hangulatnak.⁹⁰ Sārvabhauma pedig idővel az Úr tiszta *bhaktájává* vált.⁹¹ Kiemelkedő helyzetéből fakadóan a hozzá hasonló világi művelt emberek követni kezdték példáját.

3.6 Caitanya Mahāprabhu bensőséges kapcsolatai

3.6.1 Caitanya Mahāprabhu kapcsolata a Szent Név éneklőivel

A Kṛṣṇa-tudat gyakorlásának legfontosabb eleme Isten Szent Nevének éneklése. A Hare Kṛṣṇa *mantra* bárkit el tud vinni a tökéletesség legmagasabb fokára: Általa közvetlen kapcsolatba kerülhetünk az Úrral, és megtapasztalhatjuk az istenszeretetet.⁹² Így egy törekvő *vaiṣṇava* odaadó szolgálatának elmaradhatatlan napi kötelessége az Úr dicsőítése, nevének éneklése. A tökéletesség szintjén is az Istennel való kapcsolatteremtés legfőbb eszköze. Mindezt Haridāsa Ṭhākura példáján tökéletesen megfigyelhetjük.⁹³

⁸¹ Cc. 1.17.260–267.

⁸² Cc. 1.7.29–41.

⁸³ Cc. 2.6.176–177.

⁸⁴ Cc. 1.10.130.

⁸⁵ Cc. 3.7.21.

⁸⁶ Cc. 2.6.116–117, 123.

⁸⁷ Cc. 2.6.178.

⁸⁸ Cc. 2.6.202–203.

⁸⁹ Cc. 1.10.130 magyarázat: Sārvabhauma Bhaṭṭācārya Bṛhaspatinak, a mennyei bolygók bölcs tudósának az inkarnációja volt.

⁹⁰ Cc. 2.6.227–230.

⁹¹ Cc. 2.6.257–258.

⁹² Cc. 3.3.257 és magyarázata.

⁹³ Cc. 3.3.213 magyarázat.

„*Nāmācārya* Haridāsa Ṭhākura a szent név éneklésének legnagyobb tekintélye.”⁹⁴ Muzulmán családból származott,⁹⁵ ezért társadalmi státuszára nézve alacsonyrendűnek számított. Caitanya azonban hiteles és emelkedett *vaiṣṇavának* tekintette, mivel vallotta, hogy aki az Úr nevét vibrálja, az Kṛṣṇa *bhaktája*,⁹⁶ tekintet nélkül a materiális kategóriákra, melyek az anyagi világban jellemző helyzetet jelölik.⁹⁷ Az Urat mélyen felzaklatta, ahogyan *bhaktája* tökéletes szintre fejlesztette magában az alázatosságot,⁹⁸ emellett ezt a tulajdonságot elengedhetetlenül szükségesnek tartotta Mahāprabhu a lelki fejlődés folyamatában, így boldog elégedettséget is okozott neki ugyanakkor, hogy a Ṭhākura ilyen példás jellem, sőt sokszor legkiválóbbként említette transzcendentális tulajdonságait.⁹⁹ Caitanya ragaszkodását különösen megrendítő módon fejezi ki Haridāsa eltávozásának megható története.¹⁰⁰

3.6.2 Caitanya Mahāprabhu kapcsolata a Pañca-tattva tagjaival

A továbbiakban azokat a kötelekeket vizsgálom, melyekben a társak erősebb elköteleződésük miatt már aktívan is szerepet vállaltak Mahāprabhu missziójának valamelyik aspektusában: életüket és lelküket az Úr szolgálatának szentelték, így kapcsolataikat elmélyítették Vele. Prabhupāda

szerint ez az elkötelezett, odaadó szolgálat a bensőségesség kritériuma.¹⁰¹

3.6.2.1 A Pañca-tattva közösségépítő szerepet betöltő tagjai

Kṛṣṇadāsa Kavirāja Gosvāmī elmagyarázza, hogy az Istenség Legfelsőbb Személyiségének megnyilvánulása ebben a korban nem egy személy révén történik. Ezt a jelenséget a *Pañca-tattva* fogalmának segítségével tudjuk megérteni.

*Pañca-tattvának*¹⁰² nevezzük azt a filozófiai tételt, mely elmagyarázza, hogyan jelent meg Kṛṣṇa társaival az anyagi világban a *kali*-korban. Az Úr ugyanis energiáival együtt – számunkra nehezen felfogható módon – egyszerre öt személyként nyilvánult meg: mint Caitanya Mahāprabhu, Nityānanda Prabhu, Advaita Ācārya, Gadādhara Paṇḍita és Śrīvāsa Ṭhākura. Általuk válik lehetővé az, hogy az Istenség Legfelsőbb Személyiségének lelki világbeli aspektusai itt az anyagi világban számunkra is érzékelhető módon egymástól elkülönítve megjelenjenek.¹⁰³

Kṛṣṇa, az Istenség Legfelsőbb Személyisége Caitanyaként az odaadó szolgálat tökéletes képviselőjének, azaz az Úr bensőséges *bhaktájának* szerepét játssza,¹⁰⁴ Balarāma mint az Úr teljes része Nityānanda Prabhuét, Sadā Śiva pedig Advaita Ācāryaként jelent meg. Az utóbbiak ketten isteni kategóriák, Caitanya segédjei a kedvtelések során a környezet és az elrendezések megteremtésével.

⁹⁴ Cc. 3.3.55.

⁹⁵ Cc. 3.3.124 magyarázat.

⁹⁶ Cc. 2.15.111.

⁹⁷ *Padyāvalī* 74, idézi Cc. 2.13.80.

⁹⁸ Cc. 2.3.196.

⁹⁹ Cc. 3.3.93–94.

¹⁰⁰ Cc. 3.11.6–104.

¹⁰¹ Cc. 3.3.52 magyarázat.

¹⁰² ŚP 1989: 164–167 és a Cc. 1.7. fejezet alapján.

¹⁰³ Cc. 1.7.5.

¹⁰⁴ Cc. 1.7.10 magyarázat.

Nityānanda az eredeti lelki tanítómester, aki a tanítványokat a szolgálatkész hozzáállásra neveli, s ezáltal terjeszti az Úr szolgálatát.¹⁰⁵ Advaita pedig szintén példamutató lelki tanítómester, *ācārya*,¹⁰⁶ aki imáival kérte az Urat, hogy szálljon alá,¹⁰⁷ hogy megtanítsa az embereknek a gyakorlatban, saját példán keresztül, hogyan kell szeretni Őt. Gadādhara Gosvāmī, az Úr belső energiája a tökéletes *brāhmaṇa* lelki tanítómestert testesíti meg, és inkarnációi, az őt követő hívek mind bensőséges *bhakták*, akik eredeti formájukban szerelmi hangulatban kapcsolódnak Kṛṣṇához.¹⁰⁸ Śrīvāsa Ṭhākura, az Úr háttarénergiája pedig az eszményi *brāhmaṇa bhakta*.¹⁰⁹ Akik az Úr Nityānanda Prabhu és az Úr Advaita Prabhu követői, azok szülői, baráti, szolgai kapcsolatban szolgálják az Urat.¹¹⁰ „Tudnunk kell, hogy Śrī Caitanya Mahāprabhu mindig e *tattvák* társaságát élvezte.”¹¹¹

Mahāprabhu és négy meghitt társának *Pañca-tattvaként* híressé vált csoportja a missziója gyakorlati aspektusában játszottak jelentős szerepet. Ők képviselték azokat a mindenki számára azonnal vonzalmat ébresztő közösségi tevékenységeket, attitűdöket és hangulatokat, amelyek a Kṛṣṇa-tudat terjedését és stabil jelenlétét biztosítják, azaz a közösség kialakulását és növekedését támogató elemeket. Az Úr Caitanya mindegyiküket különbö-

ző utasításokkal látta el, hogy küldetését sikeressé tegyék, hogy az egész világon elterjesszék a Szent Név éneklését.

Caitanya Mahāprabhunak alapvetően mindenkivel szolgai kapcsolata volt, melyet csupán színezték az egyéb hangulatok. A Mahāprabhuhoz kapcsolódó négy személy közül tulajdonképpen háromnak volt elsődleges szerepe abban, hogy a külvilág felé megnyilvánítsa a szerető kapcsolatok egyes formáit – Śrīvāsa a szolgai, Advaita a baráti és Nityānanda a szülői szintig képviselte ezeket. Gadādhara, aki már a szerelmi érzelmek megélésében volt támogató társ, szerepe nem volt annyira nyilvánvaló, helyzete a nagyközönség számára nehezebben értelmezhető.

Mahāprabhu bátyjának tekintette Nityānandát, mivel Kṛṣṇa fivére, Baladeva inkarnációja volt. Érdekes még, hogy Caitanya vér szerinti bátyja, Viśvarūpa „eltávozása” után Nityānanda Prabhuba vegyült.¹¹² Mahāprabhu és Nityānanda Prabhu fiatal felnőttként találkoztak először, és azonnal mélyen bensőséges társak lettek. Az Úr megmutatta neki hatkarú, négykarú, majd eredeti, kétkarú formáját.¹¹³ Caitanya arra kérte, hogy korlátok nélkül mutassa be mindenkinek a Kṛṣṇának végzett odaadó szolgálatot.¹¹⁴ Nityānandát Mahāprabhuhoz apai, baráti és szolgai érzelmek fűzték, így a szülői féltése, az egyenrangú társ bizalma és az alárendelt segítő mindenre kiterjedő odafigyelése egyaránt megjelent a kapcsola-

¹⁰⁵ Cc. 1.1.44 magyarázat.

¹⁰⁶ Cc. 1.1.46 szöszedet.

¹⁰⁷ Cc. 1.3.92.

¹⁰⁸ Cc. 1.7.17 magyarázat.

¹⁰⁹ Cc. 1.17.301 magyarázat.

¹¹⁰ Cc. 1.7.17 magyarázat.

¹¹¹ Cc. 1.7.4 magyarázat.

¹¹² Cc. 1.13.74 és magyarázata.

¹¹³ Cc. 1.17.12–16.

¹¹⁴ Cc. 2.15.42.

tukban:¹¹⁵ a szolgálatnak ez a nagyközön-ség felé képviselhető legmagasabb szintű megnyilvánulása. Nityānanda tehát a tökéletes szolgálatot végző *bhakta*, aki bemutatja, hogyan kell követni az Istenség Legfelsőbb Személyiségének utasításait,¹¹⁶ és azt, hogy aki így tesz, az minden nehézséget le tud győzni, ha egyetlen vágya, hogy Urának örömet szerezzen.¹¹⁷

Advaita Ācārya, mint egy idősebb¹¹⁸ rokon, feleségével, Sītādevīvel már születésétől kezdve gondot viseltek az Úrra. Sītādevī szeretete olyannyira erős volt, hogy felismerte Caitanyában Gokula Kṛṣṇáját – noha bőrszíne nem feketés volt –, és ő nevezte el Nimāinak is.¹¹⁹ Amikor az Úr a lemondott rendbe lépett, akkor is mellette volt, támogatta: ekkor Advaita házában rendeztek egy ünnepséget nagy lakomával¹²⁰ és ott fogadott el először alamizsnát.¹²¹

Advaita Ācārya arra vágyott, hogy megpillanthassa az Úr univerzális formáját és Mahāprabhu teljesítette kérését.¹²² Caitanya arra kérte Advaitát, hogy a világon mindenkinek, még a leghitványabb embereknek is hirdesse, és adja oda a *bhaktit*.¹²³ Az *ācārya* ezt a vágyát példamutató *vaiṣṇavaként* képes volt teljesíteni: mindenkit meg tudott győzni arról, hogy kezdje el Kṛṣṇa szolgálá-

tát.¹²⁴ Érzelmében a barátság és a szolgálat szintjén kapcsolódott az Úrhoz, aki jellemzően lelki tanítómestereként bánt a Tőle sokkal idősebb Advaitával.¹²⁵ Ez azonban nem tetszett az idős *ācāryának*, ezért kitalálta, hogy Mahāprabhu magára haragítva elérheti, hogy uraként viselkedjen vele, és rendreutasítsa, ezért a filozófiai elmélkedés útját kezdte hirdetni *māyāvādī* filozófusoknak. Terve sikeres volt: az Úr aggodalmas dühében megdorgálta Advaitát, aki boldogan nyugtázta, hogy ura figyel rá, és meg akarja védelmezni a hibák elkövetésétől.¹²⁶

Śrīvāsa Thākura Mahāprabhu idősebb társa volt,¹²⁷ és már születésétől kezdve feleségével, Mālīnīdevīvel együtt, szintén féltő gondoskodással szolgálták az Urat¹²⁸ és örömmel látták otthonukban. Mālīnī mindig odaadó anyai szeretettel főzte meg az Úr kedvenc ételeit,¹²⁹ ám mindketten csupán szolgálójának tekintették magukat.¹³⁰

Caitanya azt kérte Śrīvāsától mint legkiválóbb *bhaktájától*,¹³¹ hogy minden nap szervezzen közös énekléseket.¹³² Śrīvāsa házában kezdődött el tehát a *saṅkīrtana*-mozgalom, és egy évig minden éjjel megtartották ezeket a rendezvényeket az

¹¹⁵ Cc. 1.17.296–297.

¹¹⁶ Śivarāma Swami 2006: 45.

¹¹⁷ Cc. 2.16.63–67 és magyarázatai.

¹¹⁸ Cc. 1.5.144–145.

¹¹⁹ Cc. 1.13.111–118.

¹²⁰ Cc. 2.3.38–65.

¹²¹ Cc. 2.3.165 és Cc. 2.1.94.

¹²² Cc. 1.17.10 és magyarázata.

¹²³ Cc. 2.15.41.

¹²⁴ Cc. 3.7.17–19.

¹²⁵ Cc. 1.17.298–299.

¹²⁶ Cc. 1.17.66–67 és magyarázata.

¹²⁷ Cc. 1.5.144–145.

¹²⁸ Cc. 1.13.108–110.

¹²⁹ Cc. 2.17.57.

¹³⁰ Cc. 1.10.8 magyarázat: Śrīvāsa Paṇḍita (Śrīvāsa Thākura) Nārada Muni inkarnációja és felesége, Mālīnī pedig Ambikā, Kṛṣṇa dajkájának inkarnációja.

¹³¹ Cc. 1.1.38.

¹³² Cc. 2.15.45–46.

Úrral,¹³³ aki valójában később, fizikai távolléte esetén is mindig megjelent ezeken az összejöveteleken.¹³⁴ Ennek oka volt egyrészt, hogy vér szerinti gyermeke halálakor Mahāprabhu és Nityānanda Prabhu örök fiainak nevezte magukat és azt mondta, hogy soha nem lesznek képesek elhagyni társaságát.¹³⁵ Śrīvāsa minden tiszta *bhakta*¹³⁶ képviselője, aki alapvetően a szolgálat hangulatában kapcsolódik Mahāprabhuhoz, azonban ezt az alapvető érzelmet, ahogy minden egyéni lélek esetében, az ő esetében is egyedi hangulat lengi be.¹³⁷ Sokszor játszott az Úr színarbjában,¹³⁸ valamint segített Neki különféle transzcendentális hangulatainak megélésében.¹³⁹ Szeretett tréfálkozni is Caitanyával, bár mindig hatással volt rá az Úr fensége.¹⁴⁰ Ám kapcsolatukra emellett is a bensőséges magas foka volt jellemző, hiszen Śrīvāsa fűrdetési ceremóniáját elfogadva, Caitanya megnyilvánította neki transzcendentális fenséges formáját.¹⁴¹ Amikor Mahāprabhu a lemondott rendbe lépett, Śrīvāsa fájaldalmában elhagyta Navadvīpát.¹⁴²

3.6.2.2 A bensőséges barát

„A bensőséges társak, köztük Gadādhara, Svarūpa Dāmodara, Rāmānanda

Rāya és a hat Gosvāmī (akiknek élén Rūpa Gosvāmī állt) valamennyien saját transzcendentális hangulatukat élvezik. Az Úr így a különféle transzcendentális ízekben más és más helyzeteknek adja át Magát.”¹⁴³

Śrī Caitanya mind a négy hangulatot átélhette, s így mindig mérhetetlenül hálás volt *bhaktáinak*.¹⁴⁴

Mahāprabhunak bensőséges társai közül talán legkülönlegesebb, legnehezebben megérthető kapcsolata Gadādharával volt, aki végtelenül szelíd természetű¹⁴⁵ bölcs tudósként¹⁴⁶ az eszményi *brāhmaṇa bhaktát* képviseli.¹⁴⁷ Noha Śrī Caitanya bengáli követőit hazaküldte Jagannātha Puriból prédikálni, Gadādhara, aki már gyerekkorától az Úr társa volt, mégis Vele maradhatott, ő ugyanis *kṣetra-sannyāsa* fogadalmat tett, azaz arra esküdött fel, hogy Yamesvaránál marad egész életében,¹⁴⁸ és ott Toṭā-gopināthát szolgálja.¹⁴⁹ Gadādhara Gosvāmī ragaszkodása Mahāprabhuhoz rendíthetetlen volt, senki és semmi máshoz nem fűzte olyan szoros kötelék, mint Hozzá. Ez gyönyörűen megnyilvánul, ahogy az Úr közelsége érdekében képes ilyen élethosszig tartó szigorú lemondást vállalni, és ugyanezt az esküt megszegni ugyanannak a célnak az érdekében.¹⁵⁰ Az Úrnak örömet oko-

¹³³ Cc. 1.17.34.

¹³⁴ Cc. 1.3.56 magyarázat.

¹³⁵ Cc. 1.17.227–229.

¹³⁶ Cc. 2.17.301 magyarázat.

¹³⁷ Cc. 2.17.300.

¹³⁸ Cc. 1.10.13 magyarázat.

¹³⁹ Cc. 1.17.90–98, 233–240.

¹⁴⁰ Cc. 2.1.215–216.

¹⁴¹ Cc. 1.17.11.

¹⁴² Cc. 2.16.205 magyarázat.

¹⁴³ Cc. 1.17.301.

¹⁴⁴ Cc. 2.2.78.

¹⁴⁵ Cc. 3.7.166.

¹⁴⁶ Cc. 1.8.3.

¹⁴⁷ Cc. 1.17.301 magyarázat.

¹⁴⁸ Cc. 2.15.183 és magyarázata.

¹⁴⁹ Cc. 1.12.81 magyarázat.

¹⁵⁰ Cc. 2.16.137.

zott kedves társa kötődése, de nem örült, ha *bhaktái* megszegték a vallásos fogadalmakat, így szerető féltéssel megfeddte, és nem engedte, hogy Gadādhara Vele tartson Vṛndāvanába, hanem visszaküldte Jagannātha Purība.¹⁵¹ Később Mahāprabhu bevallotta, hogy azért nem tudott elmenni akkor Vṛndāvanába, mert Gadādhara otthagytta, aki emiatt nagyon elszomorodott. Gadādhara ettől a kijelentéstől pedig annyira ellágyult, hogy magasztalni kezdte egyetlen Urát.¹⁵² Bár az előbbi esetből látható, hogy nem szabad azt gondolnunk, hogy Caitanya nem törődik szeretteivel,¹⁵³ mert noha magát is megviseli, ha bensőséges társai szenvednek, ennek ellenére néha próbára teszi őket. Ezekon a próbatételeken a tökéletes helytállást Gadādhara esetében figyelhetjük meg, mert egyszerűsége és alázatos természete teljesen elbűvölik Mahāprabhut, aki emiatt teljesen átadja magát a szeretetének.¹⁵⁴ Elválaszthatatlanok voltak egymástól.¹⁵⁵

3.6.3 Caitanya Mahāprabhu kapcsolata a személyes szolgálatot végző társakkal

A saját, belül mélyen elrejtett hangulatainak megélésében Caitanyának olyan társakra is szüksége volt, akik személyes szolgálatukkal mindehhez a megfelelő nyugodt és védett környezetet biztosí-

tották Számára a folyamatos jelenlétükkel, mindenre kiterjedő odafigyelésükkel.

Govinda Gosāni és Kāśīsvara Gosāni¹⁵⁶ korábban egyaránt Īsvara Purīnak, Mahāprabhu lelki tanítómesterének a személyes szolgálói voltak, akik *gurujuk* utasítására jöttek, hogy Mahāprabhuval éljenek.¹⁵⁷ Jagannātha Purīban Kāśīsvara fizikai ereje miatt Śrī Caitanya testi épségét vigyázta leginkább, illetve a *kīrtanák* utáni *prasādam* osztásban segédkezett,¹⁵⁸ Govinda pedig az Úr szükségleteire és kényelmére figyelt (gondoskodott számára az ételről, vízről, a megfelelő alvásról, testi egészségéről).¹⁵⁹

Govinda személyén keresztül nemcsak a tiszta személyes szolgálat édességét és bensőségességét érezhetjük át, hanem felismerhetjük azt is, hogy Govindával egy *sūdra* származású szolgát fogadott el Mahāprabhu. Ennek kapcsán az Úr kifejti, hogy Kṛṣṇa számára nincsen jelentősége az anyagi megjelöléseknek, Ő csak azt látja, hogy szeretettel tudjuk-e szolgálni.¹⁶⁰ Govinda Caitanya minden rezdülését érezte¹⁶¹ és olyan rendíthetetlen vágya volt csakis az Úr jólétét szem előtt tartva szolgálni Őt, hogy ennek érdekében még sérteket is hajlandó volt elkövetni (például átlépte az ajtóban alvó Urat, hogy gondoskodhasson Róla). Mahāprabhu ezeket a

¹⁵¹ Cc. 2.16.130–149.

¹⁵² Cc. 2.16.278–280.

¹⁵³ Cc. 3.7.168–169.

¹⁵⁴ Cc. 3.7.159–162.

¹⁵⁵ Cc. 1.10.4 magyarázat: Gadādhara Paṇḍita „Śrīmatī Rādhārāṇī és Lalitā-sakhī inkarnációja egy személyben”.

¹⁵⁶ Cc. 1.10.138 magyarázat: az a két szolga, akit korábban Bhr̥ṅgārānak és Bhaṅgurānak neveztek Vṛndāvanában, Kāśīsvara és Govinda lett Caitanya Mahāprabhu kedvteléseiben.

¹⁵⁷ Cc. 2.10.130–134.

¹⁵⁸ Cc. 1.8.66 magyarázat.

¹⁵⁹ Cc. 1.10.141–142.

¹⁶⁰ Cc. 2.10.135–141.

¹⁶¹ Cc. 3.16.56.

látszólagos tiszteletlen tetteket azonban boldogan fogadta és mindig a szeretet megnyilvánulásaként értelmezte.¹⁶²

3.6.4 Caitanya Mahāprabhu kapcsolata a bhakti tudósaival

Kṛṣṇadāsa Kavirāja Gosvāmī leírja, hogy a hat Gosvāmī (Śrīla Rūpa, Śrīla Sanātana, Śrīla Raghunātha Bhaṭṭa,¹⁶³ Śrīla Jīva,¹⁶⁴ Śrīla Gopāla Bhaṭṭa¹⁶⁵ és Śrīla Raghunātha Dāsa) minden *gauḍīya-vaiṣṇava* oktató lelki tanítómestere,¹⁶⁶ mivel Caitanya Mahāprabhu azzal a küldetéssel bízta meg őket, hogy filozófiáját, tanítását és útmutatásait fejtsék ki, írják le és azokat a nyilvánlatkoztatott szentírásokon alapuló magyarázatokkal lássák el a lelki élet iránt érdeklődő emberek fejlődésének segítése céljából.¹⁶⁷ Ennek a feladatnak a beteljesítéséhez az Úr különböző ideig közvetlen vagy közvetlenül társult lemondott tudós követőivel.

Sanātana és Rūpa állt korban legközelebb a hat Gosvāmī közül Mahāprabhuhoz. Az Úr bensőséges beszélgetések révén tanította nekik a *bhakti* gyakorlásának alapjait, elveit és folyamatát.¹⁶⁸

Sanātana Gosvāmīt *sambandha-ācārya* névvel illetik, mert az Úr kegyéből mélyen ismerte a lelki tudomány alapvető kategóriáinak összefüggésrendszerét. Benáreszben két hónapot,¹⁶⁹ Jagannātha Purīban egy évet töltött az Úr mellett, majd Tőle távol, Vṛndāvanában élt.¹⁷⁰ Ott az Úr felhatalmazása és kérése szerint több művet is írt a *bhakti* tudományáról.¹⁷¹ Sanātana rendkívül tiszteletreméltó származása ellenére mindig végtelenül szerényen viselkedett. E kiválósága miatt így az Úr Sanātana személyén keresztül tanította a lelki élet egyik fő elvét, az alázatosságot, minden spirituális fejlődés alapját.¹⁷²

Rūpa Gosvāmīt *abhideya-ācāryának* vagy *bhakti-rasācāryának* nevezik, azaz olyan tanítónak, „aki ismeri az odaadó szolgálat eszenciáját”,¹⁷³ mert Mahāprabhu tanításai alapján kifejtette az Istennek végzett odaadó szolgálat típusait, és azok gyakorlatát. Mahāprabhut elbűvölték és elégedetté tették Rūpa tulajdonságai, így Śrī Caitanya Mahāprabhu különleges kegyében részesítette Śrīla Rūpa Gosvāmīt, mert Rūpa Gosvāmī legjobb képességei szerint akarta szolgálni az Urat.¹⁷⁴ Rūpa sok könyvet írt, és ezt az alkotómunkát ugyan már nem Caitanya fizikai közelségében végezte, azonban szívükben végig együtt voltak, mert Mahāprabhu korábban belépett Rūpa szívébe.¹⁷⁵ Ennek köszönhetően Rūpa Gosvāmī nemcsak tudomá-

¹⁶² Cc. 3.10.82–101.

¹⁶³ Cc. 1.10.158 magyarázat: Raghunātha Bhaṭṭa Gosvāmī annak idején a Rāga-*mañjarī* nevű *gopī* volt.

¹⁶⁴ Cc. 1.10.85 magyarázat: Śrīla Jīva Gosvāmī annak idején Vilāsa-*mañjarī gopī* volt.

¹⁶⁵ Cc. 1.10.105 magyarázat: Kṛṣṇa kedvteléseiben Śrīla Gopāla Bhaṭṭa Gosvāmīt Anaṅga-*mañjarīnak* nevezték, mások szerint Guṇa-*mañjarī* inkarnációja volt.

¹⁶⁶ Cc. 1.1.36–37 és magyarázata.

¹⁶⁷ Śivarāma Swami 2006: 66.

¹⁶⁸ Cc. 2.8.56 magyarázat.

¹⁶⁹ Cc. 1.7.47.

¹⁷⁰ Cc. 3.4.200.

¹⁷¹ Cc. 3.4.219–222.

¹⁷² Cc. 1.10.84 magyarázat.

¹⁷³ Cc. 1.5.203 magyarázat.

¹⁷⁴ Cc. 3.1.197 és magyarázata.

¹⁷⁵ Cc. 2.19.117.

nyos oldalról volt képes megvilágítani az istenszeretet szépségét, de Svarūpa Dāmodarához hasonlóan azt is meg tudta érteni, és gyönyörűen ki tudta fejezni, mi játszódik le Mahāprabhu elméjében.¹⁷⁶ Eksztatikus hangulataiban Mahāprabhu sokszor verseket idézett, melyek a legmélyebb érzéseit fejezték ki, de még közeli társai sem tudták ezeket értelmezni. Noha Svarūpa Dāmodara megértette az Urat és hangulatait, mégsem tárta fel, hanem értékes kincsként őrizte, mert kapcsolatuk intimitása meggátolta ebben. Viszont Rūpa ezt a bizalmas titkot képes volt közzétenni,¹⁷⁷ interpretálni,¹⁷⁸ olyan formába önteni, hogy azok számára is érthetővé és vonzóvá váljon, akiknek még kezdetleges a megértése, korlátozott a tapasztalása.¹⁷⁹ Rūpa Gosvāmī maradéktalanul meghódolt az Úrnak: a teljes életét a *bhakti* tudományának kifejtésére szentelte,¹⁸⁰ általa vette kezdetét az Isten-tudat elterjedése az anyagi világban.¹⁸¹

Raghunātha Dāsa Gosvāmī és Mahāprabhu kapcsolata már nem volt teljesen közvetlen kapcsolat: Raghunātha az Úr közelében élt, de – Caitanyától majdnem tíz évvel fiatalabb lévén – szeretetét mégis áthatotta a magas szinten önmegvalósított lelki tanítómester felé tanúsított mély tiszteletadás. Már fiatalon örült vágy ébredt a szívében az Úr szolgálatára,¹⁸² és ami-

kor nem bírt már távol maradni az Úrtól, mindent hátrahagyott, hogy Vele élhessen. Mahāprabhu befogadta, és legbensőségesebb társának, Svarūpa Dāmodarának az oltalmába ajánlotta.¹⁸³ Raghunātha alázatosságában nem beszélt közvetlenül Mahāprabhuhoz, csak Svarūpán és Govindán keresztül.¹⁸⁴ Mahāprabhu mint *ādi-guru* (eredeti, általános tanítást adó lelki tanítómester) elmondta neki a lemondott ember fő kötelességeinek elveit,¹⁸⁵ majd Svarūpa Dāmodarát kérte meg, hogy mint *śikṣā-guru* (tanítást közvetlenül átadó lelki tanítómester) magyarázza el a részletszabályokat,¹⁸⁶ melyek révén Raghunātha lelki megvalósításban részesülhetett.¹⁸⁷ Raghunātha Dāsa az Úr mellett Svarūpa Dāmodara Gosvāmī bizalmas segédje lett,¹⁸⁸ és *antaraṅga-sevāt*, nagyon bizalmas szolgálatot végezhetett, azaz szolgálhatta Rādhā-Kṛṣṇát elméjében.¹⁸⁹ Mahāprabhu megtanította neki a *mūrti*-imádat alapjait is.¹⁹⁰ Caitanya és Svarūpa Dāmodara eltávozása után Raghunātha Dāsa Rūpa és Sanātana Gosvāmī közeliében telepedett le, Vṛndāvanában, ahol folytatta az Úrnak Jagannātha Purīban tizenhat éven át végzett bizalmas szolgálatát: naponta három órát az Úrról beszélt az ott élő *bhaktáknak*. Ezeknek az elbeszéléseknek nagy jelentősége volt Kṛṣṇadāsa

¹⁷⁶ Cc. 2.19.121.

¹⁷⁷ Cc. 2.13.133–134.

¹⁷⁸ Cc. 3.1.73.

¹⁷⁹ Cc. 2.1.41.

¹⁸⁰ Cc. 1.10.84 magyarázat: Śrī Rūpa Gosvāmī Śrī Rūpa-mañjarī nevű *gopī*.

¹⁸¹ Cc. 3.1.117 magyarázat.

¹⁸² Cc. 3.6.38–41.

¹⁸³ Cc. 3.6.188–205.

¹⁸⁴ Cc. 3.6.230.

¹⁸⁵ Cc. 3.6.236–239.

¹⁸⁶ Cc. 3.6.228–235.

¹⁸⁷ Cc. 2.1.284.

¹⁸⁸ Cc. 1.21.92 és magyarázata.

¹⁸⁹ Cc. 3.6.241.

¹⁹⁰ Cc. 3.6.294–298.

Kavirāja Gosvāmī Caitanya-életrajzának megírása során is.¹⁹¹

Gopāla Bhaṭṭa Gosvāmī és Raghunātha Bhaṭṭa Gosvāmī eggyel fiatalabb generációt képviselnek már: majdnem húsz év volt közöttük és Caitanya között. Mindketten gyerekként találkoztak először Mahāprabhuval és harminc éves koruk előtt telepedtek le Vṛndāvanában. Gopāla Bhaṭṭa a szertartásokkal kapcsolatban írt összefoglaló iránymutatásokat, míg Raghunātha Bhaṭṭa nem hagyott hátra műveket.

Jīva Gosvāmī, aki közel harminc évvel volt fiatalabb Caitanyánál, soha nem találkozott személyesen Vele. Rūpa egyetlen tanítványa volt, és a többi *gosvāmī* eltávozását követően ő lett a Caitanyától származó tanítványi láncolat vezetője, megszilárdítója és továbbvivője. Több mint huszonöt könyvet, négyszázezer verset írt.¹⁹² Kiemelkedő filozófiai műveltséggel rendelkezett. *Śikṣā-guruja* volt Narottamának, Śrīnivāsának, Śyāmānandának, akik később a Gauḍīya-*vaiṣṇava-sampradāya* elterjesztőivé váltak.

3.6.5 Caitanya Mahāprabhu kapcsolata a Śrī Rādhā mādhyama-premájának megélésében segítő társakkal

Mahāprabhu nappal mindig *bhaktái* szeretetének változatos megnyilvánulásait élvezte, azonban éjszaka a legmagasabb rendű, legteljesebb érzelemben, Śrī Rādhā Kṛṣṇa iránt érzett szerelmének érzésében merült el.¹⁹³ Az Istenség

¹⁹¹ Cc. 1.10.93–103.

¹⁹² Jīva Gosvāmī írói tevékenységéről bővebben lásd: Jenev 2020: 20–30.

¹⁹³ Cc. 3.6.6–7.

Legfelsőbb Személyiségétől való távollét érzése napközben a környezetében lévő társakkal való interakciók miatt nem tudta akadálytalanul elragadni Caitanyát, ám éjszakánként az eksztatikus önkívület állapotában a távollét miatt megjelenő hiányérzet intenzívebb hangulata révén tapasztalta meg az Úr társaságát.¹⁹⁴ Tizenkét évig Caitanyával állandóan együtt volt két legbensőségesebb társa,¹⁹⁵ Svarūpa Dāmodara és Rāmānanda Rāya, akik a lelki világban Śrī Rādhā örök társaiként jól ismerték úrnőjük szívét és így tökéletesen tudtak segíteni Caitanyának a vágyott érzések előidézésében a megfelelő hangulatok megteremtésével. Velük olyan *vaiṣṇava* írók és költők verseit, dalait idéztek fel, akik maguk is szerelmes vonzalommal kötődtek az Úrhoz.¹⁹⁶ Amikor ezek hatására pedig eksztázisba esett,

„Rāmānanda Rāya verseket mondott a *Śrīmad-Bhāgavatamból*, Svarūpa Dāmodara Gosvāmī pedig Kṛṣṇa kedvteléseiről énekelt, s ezzel külső tudatára ébresztették Śrī Caitanya Mahāprabhut.”¹⁹⁷

Beszélgéseik során az Úr teljes bizalommal megnyílt előttük és feltárta nekik zaklatott elméjét.¹⁹⁸

Svarūpa Dāmodara Mahāprabhu személyes titkára volt, aki feljegyezte élete történéseit a külsőleg nem látható aspektusaival együtt. Caitanya testének második kiterjedéseként, legmeghittebb társaként

¹⁹⁴ Cc. 1.4.106–110.

¹⁹⁵ Cc. 3.11.15.

¹⁹⁶ Cc. 2.2.55–77.

¹⁹⁷ Cc. 3.14.56.

¹⁹⁸ Cc. 2.2.40–44.

tartották számon.¹⁹⁹ Már Navadvīpában is szoros barátság fűzte őket egymáshoz és ez a kapcsolat még erősebbé vált Purīban. Elmélyült szolgálatában szavaival, elméjével és testével, így teljes harmóniába tudott kerülni az Úr érzelmeivel, ezáltal pedig mindig boldoggá tette a szerelem megfelelő hangulataink előidézésével,²⁰⁰ illetve az Úr nyugalmának védelme érdekében nagyon figyelt arra, hogy Mahāprabhu csak olyan témájú alkotásokat hallhasson, melyek pontosan egyeznek a *śāstrák* végkövetkeztetésével.²⁰¹ Az Úr annyira közel engedte magához, hogy nemcsak az istenszeretet filozófiájának legmélyebb rejtélyeibe avatta be, hanem eksztatikus élményeibe,²⁰² saját legféltettebb titkaiba is.²⁰³ Amikor Mahāprabhu megmutatta valódi formáját Rāmānanda Rāyának, akkor Svarūpa Dāmodara²⁰⁴ képes volt megérteni, hogy a Legfelsőbb Abszolút Igazság misztériuma az, hogy Kṛṣṇa és gyönyöreenergiája azonos, és megszemélyesült megnyilvánulásuk egyesült formája maga Caitanya Mahāprabhu személye.²⁰⁵

Rāmānanda Rāya Vidyānagara kormányzójaként anyagi helyzetére nézve *śūdra* volt, ám mégis az Úr egyik legben-

sőségebb *bhaktája* lett, hiszen nagyon fejlett lelki szinten állt: „kétségtelen, hogy nem sáfrány színű ruhát viselő *sannyāsī* volt, mégis transzcendentális helyzetben, *paramahansa grhasthaként* élt.”²⁰⁶

Caitanya dél-indiai útján találtak először, és azonnal kölcsönös ösztönös vonzódás ébredt bennük.²⁰⁷ Ott tíz napon át elmélyült beszélgetéseket folytattak a legmagasabb rendű tudásról, melyek során az Úr játszotta a tanítvány szerepét.²⁰⁸ Rāmānanda kifejtette, hogy a szerelmes ragaszkodás az istenszeretet csúcsa, Śrīmatī Rādhārāṇī az istenszeretet, Kṛṣṇa pedig a vonzerő transzcendentális formája, és a transzcendentális szerelmi kedvteléseiket egyformán élvezik az együttlét, valamint a távollét során.²⁰⁹ Elmondja azt is, hogy e bensőséges dolgok megértését csak Rādhā szolgálólányának, a *gopīknak* a követésével, az ő hangulatukban lehet elérni, melyre egyedül a *bhakti-yoga* végzésével Kṛṣṇa *bhaktáinak* társaságában, valamint Rādhā és Kṛṣṇa lótusz lábán meditálva – a Rādhā és Kṛṣṇa együttes szent nevének, a Hare Kṛṣṇa *mantrának* az éneklésével – lehet szertenni az anyagi világban.²¹⁰

Ezen titkos és magasrendű témák feltárása során boldogságukban sírtak, és érzelmeikben összekapcsolódtak.²¹¹ Mahāprabhu úgy érezte, hogy mindig Rāmānanda társaságában akar

¹⁹⁹ Cc. 2.11.76.

²⁰⁰ Cc. 2.12.162–167.

²⁰¹ Cc. 3.5.95–96.

²⁰² Cc. 2.2.50.

²⁰³ Cc. 1.4.103–105.

²⁰⁴ Cc. 1.4.105 magyarázat: „Svarūpa Dāmodarát Lalitā-devīvel, Rādhārāṇī második kiterjedésével azonosítják. Kavi-karṇapūra hiteles *Gaura-gaṇoddeśa-dīpikájának* 160. verse szerint azonban Svarūpa Dāmodara az a Viśākhā-devī, aki Goloka Vṛndāvanában szolgálja az Urat.”

²⁰⁵ Cc. 2.8.282 és magyarázata.

²⁰⁶ Cc. 2.7.63 magyarázat.

²⁰⁷ Cc. 2.8.22–23.

²⁰⁸ Cc. 1.10.134 magyarázat.

²⁰⁹ Cc. 2.8.56–196.

²¹⁰ Cc. 2.8.197–256.

²¹¹ Cc. 2.8.233.

lenni.²¹² Beszélgetésük legmeghittebb pontján, amikor Rāmānanda bevallotta Caitanyának, hogy ismeri valódi kilétét, az Úr elégedettségében megmutatta neki eredeti formáját, melyet Rāmānandán kívül senki más nem látott még addig. Rāmānanda Rāya olyan intenzív istenszeretettel rendelkezett, hogy Mahāprabhu elismerte:

„Nincs többé olyan bensőséges cselekedet, ami ismeretlen lenne előtted. Még ha leplezni próbálom is tetteimet, Irántam érzett mély szereteted révén képes vagy mindent a legapróbb részletekig megérteni.”²¹³

Az Úr kérte Rāmānandát, hogy mondjon le hivataláról, és éljen a közelében Jagannātha Purīban. Rāmānanda boldogan eleget tett Mahāprabhu óhájának, és érkezését követően éjjel-nappal a *kṛṣṇa-kathāban*, a Kṛṣṇáról szóló beszélgetésekben merültek el. Rāmānanda is annyira ragaszkodott az Úrhoz, hogy többször csellel megakadályozta, hogy el kelljen válnia Tőle.²¹⁴

Caitanya életének utolsó tizenkét évében Rāmānanda volt az a bensőséges társ, aki az Urat a barátság hangulatával segítette abban,²¹⁵ hogy minél intenzívebben megtapasztalja a Kṛṣṇától való távollét²¹⁶ eksztatikus érzelmeit.²¹⁷

²¹² Cc. 2.8.240.

²¹³ Cc. 2.8.267–293.

²¹⁴ Cc. 2.16.154–155.

²¹⁵ Cc. 2.2.78.

²¹⁶ Cc. 1.13.42 magyarázat.

²¹⁷ Cc. 1.10.134 magyarázat: „Rāmānanda Rāya korábban Arjuna volt. Lalitā *gopī* inkarnációjának is tekintik, míg mások Viśākhā-devī inkarnációjának tartják.

3.6.6 A misszió folytatójának kapcsolata Caitanya Mahāprabhuval - Kṛṣṇadāsa Kavirāja Gosvāmī

Kṛṣṇadāsa Kavirāja Gosvāmī önmagáról is ír művében, a *Śrī Caitanya-caritāmṛtában*. Neki sem volt közvetlen kapcsolata Caitanya Mahāprabhuval: nem találkoztak személyesen. Azonban Kṛṣṇadāsa Vṛndāvanában társulhatott Raghunātha Dāsa Gosvāmīval, akin keresztül megismerhette az Úr kedvteléseinek külső és belső jellemzőit a Raghunātha és Svarūpa Dāmodara Gosvāmī feljegyzéseiben írtakat hallgatva – éppen úgy, ahogyan azok történtek.²¹⁸

Kṛṣṇadāsa Kavirāja Gosvāmī végtelen kegyéből kiemeli művében minden tudás lényegét és helyes befogadásának módját: a Caitanya Mahāprabhu kedvteléseiről szóló történeteket hittel és szeretettel kell hallgatni, hogy azok megértésével felfoghassuk az Abszolút Igazságot, minden szentírás lényegét – Kṛṣṇát. Továbbá arra is ösztönzi a *bhaktákat*, hogy olvassák el a hiteles *ācāryák* műveit, mert általuk majd képessé válhatnak az odaadó szolgálat édességének mély megértésére:²¹⁹

„*kṛṣṇa-tattva, bhakti-tattva, prema-tattva sāra*

bhāva-tattva, rasa-tattva, līlā-tattva āra”

„A Kṛṣṇa-tudat Kṛṣṇa, az odaadó szolgálat, az Isten iránti szeretet, az érzelmes eksztázis, a transzcendentális ízek és az Úr kedvtelése igazságának megértését jelenti.”²²⁰

²¹⁸ Cc. 2.2.93.

²¹⁹ Cc. 2.25.269–271 és magyarázatai.

²²⁰ Cc. 2.25.265.

„Az Úr vágya, hogy megjelenjen, két okból született: szerette volna megízlelni az Isten iránti szeretet ízeinek édes eszenciáját, és a spontán vonzódás szintjén álló odaadó szolgálatot akarta hirdetni a világban.”²²¹

Ahogy láthatjuk, Caitanya Mahāprabhu kapcsolatai e két okkal állnak összhangban. Társai vagy az odaadó szolgálat terjesztésében, vagy az istenszeretet ízeinek megtapasztalásában segítettek.

Felhasznált irodalom

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.: *A Bhagavad-gītā úgy, ahogy van.* The Bhaktivedanta Book Trust, [s. l.], 2016.

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.: *Kṛṣṇa – Az Istenség Legfelsőbb Személyisége.* The Bhaktivedanta Book Trust, [s. l.], 2004a.

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.: *Śrī Caitanya-caritāmṛta.* The Bhaktivedanta Book Trust, [s. l.], 2004b.

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.: *Śrī Caitanya tanítása.* The Bhaktivedanta Book Trust, [s. l.], 1989.

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.: *Śrīmad-Bhāgavatam* (Első Ének). The Bhaktivedanta Book Trust, [s. l.], 1993.

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.: *Śrīmad-Bhāgavatam* (Második Ének). The Bhaktivedanta Book Trust, [s. l.], 1992a.

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.: *Śrīmad-Bhāgavatam* (Harmadik Ének). The Bhaktivedanta Book Trust, [s. l.], 1992b.

Jeney Rita: A szanszkrit nyelv jelentősége a gauḍīya-vaiṣṇava hagyományban. In: Tasi I. – Rátkai G. (szerk.): *Időtlen tanítás. Védikus szentírások a gauḍīya-vaiṣṇava hagyomány fényében.* Bhaktivedanta Hittudományi Főiskola, Budapest, 2020, 19–30.

Satsvarūpa Dāsa Goswami: *Prabhupāda – egy bölcs ember élete és öröksége.* The Bhaktivedanta Book Trust, [s. l.], 2008.

Satsvarūpa Dāsa Goswami: *Śrīla Prabhupāda-līlāmṛta: Ő Isteni Kegyelme A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda élet-rajza.* The Bhaktivedanta Book Trust, Los Angeles, 1980–1983.

Śivarāma Swami: *A śikṣā-guru.* Lál Kiadó, [s. l.], 2006.

Internetes hivatkozás

Śrī Bhaktisiddhanta-vaibhava (Vol.1. 277-280). In.: Brijabasi Dasa: The 400th Anniversary of Sri Caitanya-caritamṛta
https://groups.google.com/g/istagosthi/c/6j_zy8fMXGw/m/cKofSCn4CQAJ?pli=1
A letöltés ideje: 2021. október 9.

²²¹ Cc. 1.4.15–16.

PÁRBESZÉD

Teremtéstörténetek az ábrahámi vallásokban és a Śrīmad-Bhāgavatamban

Mózer Annamária

A teremtés témája már gyerekkoromban foglalkoztatott, így a jelenlegi kutatásomban azokra a kérdésekre keresem a választ, amelyek bennem korábban már megfogalmazódtak: Miből teremtette Isten a világot? Hogyan teremtette? És mi a világ teremtésének a célja?¹

Amíg az ábrahámi vallások viszonylag szűkszavúan, tényszerűen írják le a világ teremtését és nem fűznek hozzá hosszas magyarázatot, addig a *vaiṣṇava* kozmogónia meglehetősen részletekbe menően foglalkozik a témával, pontosan annak érdekében, hogy megértsük a teremtés fontosságát. Hogy a két megközelítés ennyire eltérő, mind a leírás terjedelmét mind a hozzá fűzött magyarázatokat tekintve, nagyon erős kiindulási alapot ad ahhoz,

¹ Jelen a tanulmány a Bhaktivedanta Hittudományi Főiskolán 2021-ben megvédett, *Teremtéstörténetek - Az ábrahámi vallások és a Śrīmad-Bhāgavatam teremtéstörténeteinek összehasonlító elemzése* című szakdolgozatom alapján készült.

hogy érdemben össze lehessen hasonlítani a kettőt.

1. Teremtéstörténet a vaiṣṇavizmusban

A *vaiṣṇavizmust* a hinduizmus részének, az egyik legteljesebb képet adó ágának tekintjük.² Korokon átívelő, alapjaiban változatlan formában maradt fenn.

„A *vaiṣṇavizmus* lényeges jellemzőihez tartozik, hogy Viṣṇut mint mindenhatót, a mindenek feletti, legfelsőbb irányítónak fogadja el, s a *bhaktit*, a Neki végzett szeretetteljes, odaadó érzelmű szolgálatot a lelki megvalósítás eszközeként tekinti.”³

A négy nagy *vaiṣṇava*⁴ irányzat közül a tanulmányomhoz a Brahmā-Madhva-Gauḍīya-*saṁpradāya*⁵ azaz tanítványi láncolat által elfogadott *Śrīmad-Bhāgavatamot* vettem alapul és a benne leírt teremtéstörténetet vizsgáltam.⁶

A *gauḍīya-vaiṣṇava* hagyomány Kṛṣṇát tartja az Istenség Legfelsőbb Személyiségének, a *Śrīmad-Bhāgavatamot* pedig a legvégső igaz forrásnak, mert az egyetlen olyan *purāṇa*,⁷ amely a kötőerők⁸ feletti

² Tóth-Soma 1996: Előszó.

³ Tóth-Soma 1996: 17.

⁴ *Śrī-saṁpradāya, Hamsa-saṁpradāya, Brahmā-saṁpradāya, Rudra-saṁpradāya.*

⁵ „[...] akik e *saṁpradāya* tagjai, mind a mai napig egyedül azzal törődnek, hogyan hívhatnák haza az elesett lelkeket, vissza Istenhez.” Lásd: *Bhāg.* 2.9.19 magyarázat.

⁶ Az univerzum és az élővilág származásának *vaiṣṇava* magyarázatáról lásd még: Tasi 2017.

⁷ A puránák egyidősek a Védákkal, az ötödik Védának is tekintik, a szanszkrit *purāṇa* szó jelentése: ősi.

⁸ Kötőerők: A kötőerők csak az anyagi világban

tiszta jószág szintjére emeli fel olvasóját. Ez mű a védikus tanok legjavát képviselni, amelyet a a *gauḍīya-vaiṣṇava ācāryák* az összes védikus írás közül a legkiemelkedőbbnek fogadnak el, és mert nem különbözik imádatuk legfelsőbb tárgyától, magától Kṛṣṇától. Tizenkét Énekből, 332 fejezetből és 18.000 versből áll. Az eredeti, szanszkrit nyelven írt művet A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda,⁹ az indiai vallási és filozófia bölcselet világszerte egyik legelismertebb tanítója és a Kṛṣṇa-tudat Nemzetközi Szervezetének alapító *ācāryája*¹⁰ fordította le angol nyelvre és látta el magyarázattal. Magyar nyelvű fordításban az első tíz ének jelent meg ezidáig. A *Śrīmad-Bhāgavatam* több énekében és több helyen foglalkozik magával a teremtéssel, annak leírásával és magyarázataival, de ezek közül most csak

léteznek, és ahogy az elnevezés is utal rá, megköti a lelkeket. A jószág kötőerejében az élőlény végtelen boldogság és hatalmas tudás birtokában van. Az anyagi léttel való szenvedések már nem hatnak rá annyira, és mivel boldogsága tökéletesnek tűnik, így ehhez idővel elkezdhet ragaszkodni. Büszke lesz és a büszkesége lesz az, ami végül megköti. A szenvedély kötőerejében az élőlényt a vég nélküli vágy és sóvárgás jellemzi, ezen érzések és késztetések hatására gyümölcsöző cselekedetekbe merül. Tiszteletet, hatalmat, pénzt, családot akar. Ezek azok a vágyak, amik megkötik. A tudatlanság kötőerejében lévő élőlényekre a lustaság, a tétlenség, a kedvtelenség jellemző. Tudás nélküliek, illúzióban élnek és fejlődés helyett egyre mélyebbre süllyednek. Mind a három kötőerő minden élőlényben jelen van, és cselekedeteiket és gondolkodásukat az határozza meg, hogy milyen kötőerő hat rájuk erőteljesebben az adott pillanatban. Lásd bővebben: *Bhg.* 14. fejezet.

⁹ Bhaktivedanta Swami Prabhupāda 2008: xxiv.

¹⁰ Lelki tanítómaster.

a Második és a Harmadik Énekekben leírtakat veszem alapul, amelyek az egészet teljességében foglalják össze.

Azt, hogy mikor kezdődött a teremtés, nem tudjuk.¹¹ A védikus kultúrában a teremtés, a teremtést követő fenntartás, a fenntartást követő pusztulás időről-időre, korszakról korszakra váltja egymást. Ahhoz, hogy az okát megértsük, először meg kell értenünk, meg kell ismernünk Istent és meg kell értenünk a létezésünket és a Vele való kapcsolatunkat.

1.1. Isten és az élőlények kapcsolata

Kṛṣṇa, az Istenség Legfelsőbb Személyisége, Isten, aki örökké létező, sosem született és sosem hal meg.¹² *Sat-cit-ānanda*, vagyis örök léttel, teljes tudással és tökéletes boldogsággal rendelkezik.¹³ A *jīvák*, az egyéni lelkek Isten parányi részei. Parányi, mert bár tulajdonságaikban egyeznek Vele, azonban ezek csupán parányi részben vannak jelen bennük.¹⁴ Keletkezésük eredetéről a *Śrīmad-Bhāgavatam* 2.4.10 versének magyarázatában azt olvashatjuk, hogy Isten számtalan részre kiterjesztette magát és az élőlények, egyéni lelkek ezen kiterjedések részei.

Ahogy parányi részben hasonlóak, beleejtve tulajdonságaikat, így többek között szabad akaratot is kaptak arra vonatkozóan, hogy dönthessenek sorsukról. A világ akkor szakadt két részre, amikor a *jīvák* – szabad akaratuk által – elfordul-

¹¹ *Bhāg.* 3.10.11 magyarázat.

¹² *Bhg.* 4.6.

¹³ *Bhg.* Előszó 3.

¹⁴ *Bhg.* 15.7 magyarázat.

tak Istentől és Istent utánozva élvezőként akartak cselekedni.¹⁵

1.1.1. A lelki és az anyagi világ

Létezik a lelki világ, ahol nincs sem kezdet, sem vég – „[...] s ahol nincs jelen az öregkor és a betegségek okozta aggodalom sem.”¹⁶ Ahol minden élőlény célja Kṛṣṇa elégedetté tétele, és Kṛṣṇa boldogsága sokszorozza meg a vele együtt létező élőlények boldogságát. A lelkek a lelki világban határtalan, kölcsönös és örök szereteten alapuló kapcsolatban léteznek Istennel.¹⁷

Ugyanakkor létezik egy másik világ, amit anyagi világnak hívnak. Az anyagi világ csupán egy felhő a lelki világ egén,¹⁸ tehát csak egy kis része a lelki világnak. Ez a világ átmeneti és mivel átmeneti, így szenvedéssel teli.¹⁹ Az élőlények megszületnek, felnőnek, megöregszenek majd meghalnak.²⁰ Ebben az anyagi világban nem létezik sem az örök lét, (*sat*) sem a teljes tudás, (*cit*) sem a tökéletes boldogság (*ānanda*). Ezt az átmeneti, ideiglenes világot Kṛṣṇa azon élőlények részére hozta és hozza létre, korszakról-korszakra, akik tőle elfordulva akarják megkeresni a saját boldogságukat.²¹ Tehát az anyagi megnyilvánulásnak, a teremtésnek két oka is van. Az egyik, hogy Kṛṣṇa mindig teljesíti az élőlények, a teremtményei vágyait. A másik oka az, hogy a lelkek arra

vágytak, hogy Istenként létezzenek, saját boldogságukat kutatva.

1.2. A sarga

A *sarga* kifejezés az elsődleges vagy anyagi teremtésre utal. Ezen folyamat során Kṛṣṇa erre a célra felhatalmazott kiterjedéseiben, – a *puruṣa-avatārákon* – keresztül hozza létre az anyagi elemeket és ezek felhasználásával az anyagi univerzumokat. A *sarga* célja, hogy megteremtse az élőlények számára azt a fizikai teret, amelyben lehetőségük nyílik arra, hogy a másodlagos teremtés (*visarga*) során létrejövő különböző létformákban, anyagi testekben az „*īśvaro ’ham aham bhogī*”,²² azaz az „én vagyok az irányító, én vagyok az élvező” mentalitást megélhessék.

„Az Istenség Személyisége, minden élőlény Ura egyetlenként létezett a teremtés előtt. Egyedül az ő akaratából vált lehetővé a teremtés [...]”²³

S bár a lelki lét jelen volt az Úrral, az anyagi lét – ami a pusztulás és a teremtés közötti időszakban minden anyagi energiát és élőlényt jelenti – Benne szunnyadt.²⁴ Kṛṣṇa és az Ő teremtő impulzusa tudja csak elindítani a folyamatot, amely során univerzumok sokaságai jönnek létre. Számptalan univerzum létezik és a mi univerzumunk közülük a legkisebb.²⁵ Ahhoz, hogy az univerzumok létrejöhessenek, az összes anyagi elemnek és energiának egyidejűleg és tökéletesen együtt kellett mű-

¹⁵ *Bhāg.* 2.5.32 magyarázat.

¹⁶ *Bhāg.* 2.6.19.

¹⁷ *Bhg.* 11.41–42 magyarázat.

¹⁸ *Bhāg.* 2.5.21.

¹⁹ *Bhāg.* 2.7.39.

²⁰ *Bhg.* 2.13.

²¹ *Bhāg.* 2.5.21.

²² *Bhg.* 16.14.

²³ *Bhāg.* 3.5.23.

²⁴ *Bhāg.* 3.5.23 magyarázat.

²⁵ *Bhāg.* 3.26.52 magyarázat.

ködni, hogy megteremtsék az élőlények ideiglenes életterét, az anyagi világot.

Isten azon lelkek miatt, akik elfordultak és így elkülönültek Tőle, tökéletlennek érezte saját magát.²⁶ Megteremtette az anyagi világot, az élőlények lakhelyét, ezzel újabb lehetőséget adva²⁷ arra, hogy a *jīvák* saját akaratuk és döntésük szerint létezzenek tovább. Vagy elmerülnek az anyagi boldogságban, s így időről-időre, újra megszületve az anyagi világban ragadva élnek, vagy megértik, hogy Isten részei, és eredeti helyzetükben sosem születnek és sosem halnak meg. A teremtés egyik legfontosabb feladata tehát az, hogy felébressze az élőlényekben a szunynyadó Isten-szeretetet és a Vele való örök kapcsolatot.²⁸

1.2.1. Kṛṣṇa megjelenése az anyagi teremtésben, a *puruṣa-avatārák*

Az anyagi megnyilvánulás az Úr különálló energiáinak ideiglenes megnyilvánulása.²⁹ A teremtés érdekében Kṛṣṇa teljes értékű kiterjedése három Viṣṇu formában, azaz *puruṣa-avatārában*³⁰ nyilvánul meg. Kāraṇodakaśāyī Viṣṇu az elemeket és azok kölcsönhatásait, a kötőerőket és az érzékeket teremti meg az összes univerzumban. Garbhodakaśāyī Viṣṇu feladata az, hogy életre keltse a mozdulat-

lan univerzumokat, és „[...] sokféleséget teremtsen valamennyiben [...]”.³¹ Kṛṣṇa harmadik inkarnációként, „Kṣīrodakaśāyī Viṣṇuként [...] behatol minden élőlény szívébe,³² köztük Brahmāéba is, és Ő felel az élőlények tudatosságáért és felejtéséért.³³ A másodlagos teremtés Brahmā születésével kezdődik, akit az Úr az élőlények megteremtésének feladatával bíz meg.

Az elsődleges teremtéskor (*sarga*) Kṛṣṇa kiterjeszti önmagát az első *puruṣa-avatāraként*, Kāraṇodakaśāyī Viṣṇuként „pillantását ráveti az anyagi természetre”³⁴ és lélegzetével létrehozza az univerzumokat.³⁵ Őbenne léteznek szunynyadó állapotban azon lelkek is, akiknek lakhelyül megteremti az univerzumokat és a világokat.

Az idő még nem létezett, az anyagi természet még nem nyilvánult meg³⁶ de már jelen volt „valamennyi anyagi elem finom, differenciálatlan”³⁷ formában. Ez a *pradhāna*, amely „minden élőlény születésének és létének forrása.”³⁸ Az anyagi természet, amely az összes anyagi elemet tartalmazza és a három kötőerő, – a jóság kötőereje a *sattva*, a szenvedély kötőereje a *rajas* és a tudatlanság kötőereje a *tamas*, amelyek a cselekedeteket irányítják – ekkor még megnyilvánulatlan, vagyis inaktív állapotban léteztek. Tagadhatatlanul szükség van Isten jelenlétére és akaratá-

²⁶ *Bhāg.* 3.5.24.

²⁷ *Bhāg.* 3.5.24 magyarázat.

²⁸ *Bhāg.* 2.9.39 magyarázat.

²⁹ *Bhg.* 7.4 magyarázat.

³⁰ „[...] az Istenség Személyisége egyetlen, tévedhetetlenül kiterjeszti Magát számtalan formában, amelyek nem különböznek egymástól [...]”
Lásd: *Bhāg.* 2.4.10 magyarázat. Bővebben az 1. függelékben.

³¹ *Bhāg.* 2.6.42 magyarázat.

³² *Bhg.* 8.9 magyarázat.

³³ *Bhāg.* 2.9.1 magyarázat.

³⁴ *Bhāg.* 3.5.26 magyarázat.

³⁵ *Bhāg.* 3.20.17 magyarázat.

³⁶ *Bhāg.* 3.26.10 magyarázat.

³⁷ *Bhāg.* 3.26.10 magyarázat.

³⁸ *Bhāg.* 3.26.11 magyarázat.

ra, hogy a dolgok inaktív állapotból aktív állapotba kerülhessenek. Az Úr örök idő energiájára,³⁹ *kāla*, amely a múlandónak elejét-közepét-végét adja, s amely alapján az elmúlást, az ideiglenességet érzékelni, értelmezni tudjuk, működésbe hozza, aktiválja e semleges állapotban lévő anyagi természetet, a *pradhāt*, amely ezután „különféle megnyilvánulások létrehozásába kezd.”⁴⁰

Az így létrejövő szubsztancia a *mahattattva*, „a forrás, melyből minden változottság származik.”⁴¹ A teljes és tiszta tudat árnyéka,⁴² aminek egy része jelen van mindenkiben, mint értelem és a megnyilvánult anyagi világ, amit anyagi szemmel is láthatunk. Csakis Isten akaratából válhat mindez működővé, és ezzel egyidőben a három kötőerő is aktívvá válik. A kötőerők hozzák létre az anyagi tetteket és minden mozdulatban, cselekedetben jelen vannak, mint irányítók.

A tudatlanság kötőerejével kapcsolatba kerülve az anyagi természet létrehozza az első anyagi elemet, az *ahankārat*, az énközpontú egót. Az ego „nélkülözi az Isten léteiről szóló tudást”⁴³ és segítségével a lelkek elfeledkezhetnek Istenhez fűződő kapcsolatukról. Ez a feltétele annak, hogy szabad akaratuk szerint önállóan próbálják élvezni a tetteik gyümölcseit, bármennyire is átmeneti és ideiglenes is ez a gyümölcs. A hamis ego megjelenésével és a kötőerőkkel való

találkozással kezdődik az anyagi világ összes bonyodalma.

Amikor a hamis ego a jóság kötőerejével kapcsolatba kerül, létrehozza a cselekvőt – a tudatot (*jñāna-śakti*). Az egyik ilyen cselekvő maga az elme, amelynek „[...] gondolatai és tükröződései vágyat ébresztenek,”⁴⁴ amely alapján az élőlények a velük kapcsolatban kerülő dolgokat elfogadják vagy elutasítják – különféle vágyaiknak megfelelően.⁴⁵ A vágyak okozzák azt, hogy a lelkek élvezni akarják ezt az anyagi világot, és vágyaiknak megfelelő döntéseket hoznak, amelyek vagy boldogságot, vagy szenvedést okoznak. Mind a kettő csak ideiglenes lehet e teremtett világban. A másik cselekvő vagy cselekvők maguk a félistenek, az érzékek uralkodói (Dig devaták, Sūrya, Vāyu, Aśvinī-kumārak, Varuṇa, Indra, Upendra, Agni, Mitra, Prajāpati), akik a tíz érzék irányításáért felelősek. Az elme és a félistenek működéséért az *adhidaiva*⁴⁶ felel, amely egyike a három uralkodó elvnek.⁴⁷ Ez az irányítórendszere annak, ami a durva anyag örökös fennmaradásáért felel.⁴⁸

A szenvedély kötőereje és az ego az okot (*kriyā-śakti*), a kezdetet (magát a cselekvést) hozza létre, ami teremt. Ezzel egy időben megjelenik az intelligencia és a tíz

³⁹ *Bhāg.* 3.6.2 magyarázat.

⁴⁰ *Bhāg.* 3.26.17 magyarázat.

⁴¹ *Bhāg.* 3.26.19 magyarázat.

⁴² *Bhāg.* 3.5.27 magyarázat.

⁴³ *Bhāg.* 2.5.24 magyarázat.

⁴⁴ *Bhāg.* 3.26.27.

⁴⁵ *Bhāg.* 3.26.27 magyarázat.

⁴⁶ Az érzékekért felelős félistenek.

⁴⁷ „Az anyagi világban ez a három elv uralkodik: a durva anyag, annak örökös fenntartója, valamint az anyagnak a teremtés különféle változatainak való felhasználása, amely a megzavarodott élőlény érzékkielégítését szolgálja.” Lásd: *Bhāg.* 2.5.23 magyarázat.

⁴⁸ *Bhāg.* 2.5.23 magyarázat.

érzék, amellyel a világot érzékelni és értelmezni tudjuk. A tíz érzéknek két csoportja van: az öt tudásszerző érzékszerv (fül, szem, bőr, orr és a nyelv) és az öt cselekvő szerv (kezek, lábak, hang, végbél és a nemi szervek). Ezek „az élet gyakorlati jelei.”⁴⁹ Az intelligencia segítségével meg tudjuk határozni a tárgyakat és segít meghozni a döntéseket az adott helyzetben. Az intelligencia segítségével érthetjük meg a létért folyó küzdelmet és az intelligencia az, ami enyhít ezen a küzdelmen. Mindehhez azonban szükség van az öt tudást szerző érzékszervre, amelyek a fül, szem, bőr, orr, nyelv, valamint az öt cselekvő szervre is, ami a kezek, lábak, a hang, a végbél és nemi szervek.⁵⁰ Amit az érzékszervek segítségével a *jīva* érzékel, az alapján az intelligencia meg tudja hozni a döntést. Az *adhyātmā*,⁵¹ ami a szellemi lelkeket feltételekhez köti, szintén az Úr kiterjedése.

Amikor az ego a tudatlansággal kerül kapcsolatba, létrejönnek az erők, amik kialakítják azokat a durva fizikai elemeket, amiket ebben a világban a tudásszerző érzékekkel érzékelünk. Ezek a teremtésnek azon alkotórészei, amelyek segítségével létrejön az élőlény hamis élvezetének a helyszíne.⁵² Az érzékkielégítés öt finom tárgya (hang, tapintás, forma, íz és illat) amivel tapasztalhat és az öt durva elem (éter, levegő, tűz, víz és föld) amit tapasztalhat. Ezek egymás után és egymással kapcsolódva jönnek létre, a finom anyag-

tól kezdve a durva anyagig. „Amikor egy elem keveredik egy másikkal, tulajdonságainak száma megnő.”⁵³ Először a hang jön létre. A „[...] hang az anyagi tulajdon minden tárgyának eredete,”⁵⁴ belőle jön létre mindaz, amire az élőlények vágyanak, vágyhatnak. A hangból jön létre az éter (az ég), amely helyet ad valamenyny élőlénynek és „biztosítja az életlevegőt, az érzékek és az elme működésének terét.”⁵⁵ Az Úr ekkor rápillantott az éterre,⁵⁶ s létrejött a következő finom elem a tapintás, amely a hang, az éter és az örök idő keveredésével jött létre. Minden elem, legyen az finom (azaz érzékelhető) vagy durva (azaz tapintható), nem nélkülözheti Isten jelenlétét, közbenjárását, mert Ő külső energiájaként, és mint idő tényező⁵⁷ jelen van minden egyes átalakulásban. A tapintás után létrejön a levegő, amely már tartalmazza a hangot, az étert és a tapintás tulajdonságait is. E négy tulajdonság keveredéséből létrejön a forma, majd a formával és minden eddig elemmel vegyülve együtt létrejön a tűz. „A teremtés egésze fokozatos evolúció és fejlődés az egyik elemtől a másikig.”⁵⁸ A tűz után létrejön az íz, amely minden előtte létrejött elemet tartalmaz (tehát a hangot, az étert, a tapintást, a levegőt, a formát és tüzet), majd az ízből a víz. Az illat – amelyet érzünk és számtalan formában létezik – ezt követően jön létre, majd végül megjelenik a föld elem.

⁴⁹ *Bhāg.* 2.5.30 magyarázat.

⁵⁰ *Bhāg.* 2.5.31.

⁵¹ A tíz érzék és a tíz fajta életlevegő (*prāṇa*).

⁵² *Bhāg.* 2.5.25 magyarázat.

⁵³ *Bhāg.* 3.5.36 magyarázat.

⁵⁴ *Bhāg.* 3.26.32 magyarázat.

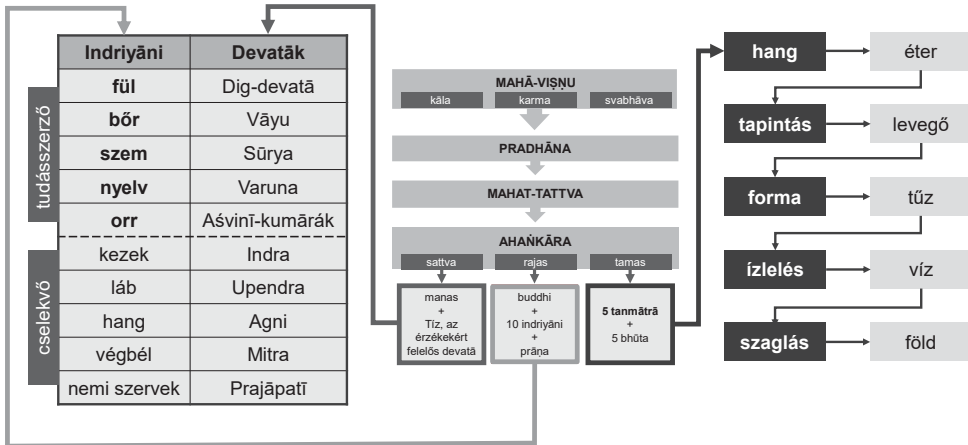
⁵⁵ *Bhāg.* 3.26.34.

⁵⁶ *Bhāg.* 3.5.33.

⁵⁷ *Bhḡ.* 11.32.

⁵⁸ *Bhāg.* 2.5.26–29 magyarázat.

TEREMTÉS

1. ábra: teremtés folyamatára

„Így [...] a Földön jelen van az élet megannyi változatának teljes megnyilvánulása, amely eredetileg a levegővel, mint alapvető elemmel kezdődik.”⁵⁹

Az *adhibhūta*,⁶⁰ amely az okozatokért felel – az *adhidhaiva*, *adyātmikához* hasonlóan –, az Úr egyéni kiterjedése,⁶¹ amely a születés és halál ismétlődését okozza az anyagi világban.⁶²

Az 1. számú ábra a a fent említett folyamatot képszerűen jeleníti meg, hozzájárulva annak megértéséhez.

A test nem ölthet formát addig, amíg az anyai elemek, az érzékek, az elme és a kötőerők együttesen nincsenek jelen. Amikor létrejön és megnyilvánul mindez, akkor a „[...] teremtés elsődleges és másodlagos okainak hatására létrejön az univer-

zum”⁶³ Az elsődleges ok az, hogy a *jīvāḥ* Istentől függetlenül akarják élvezni a létezésüket, és ennek érdekében – másodlagos okként – Kṛṣṇa létrehozza az anyagi univerzumok sokaságát, amelyek helyszínt biztosítanak ehhez az élvezetnek.

„Az univerzumok ezer és ezer korszakon keresztül maradtak a vízben [az Okozati-óceánban], és az élőlények Ura mindegyikbe behatolva élettel töltötte meg őket.”⁶⁴

Ezt a feladatot az univerzumok teremtője, Kṛṣṇa második *puruṣa avatārāja*, Garbhodakaśāyī Viṣṇu végzi el. Számptalan univerzum létezik, és minden univerzumban létezik Garbhodakaśāyī Viṣṇu, aki minden mozgó és mozdulatlan élőlény Ura. Minden univerzumban megtalálható Kṛṣṇa *virāṭ-rūpa* formája, amit univer-

⁵⁹ *Bhāg.* 2.5.26–29 magyarázat.

⁶⁰ A durva érzékek és érzéktárgyak.

⁶¹ *Bhāg.* 2.10.13 magyarázat.

⁶² *Bhāg.* 2.5.19 magyarázat.

⁶³ *Bhāg.* 2.5.33.

⁶⁴ *Bhāg.* 2.5.34.

zális formának⁶⁵ is hívják, s amelyben minden egyszerre van jelen: „Ez az univerzális forma tartalmaz minden szerves és szervetlen anyagból álló megnyilvánulást.”⁶⁶ Amikor az alapelemek működésbe léptek, létrejött ez a megnyilvánulása az Úrnak.

Kāraṇodakaśāyī Viṣṇu az Okozati-óceánon feküdt, benne az összes élőlény-nyel, akik ekkor finomfizikai formában léteztek. A finomfizikai forma az a forma, amikor még durva-fizikai testük nincs az élőlényeknek, de örökké létezőként szunnyadva várnak arra, hogy anyagi testet kapva folytathassák cselekedeteiket, amelyek megkötik őket ebben az világban. Amikor ebből az álomból felébrednek, „[...] a természet három kötőerejének hatása alatt különféle formákat vesznek fel, vágyaiknak megfelelően.”⁶⁷ És minden egyes teremtéskor újabb lehetőséget kapnak, hogy felismerjék eredeti helyzetüket, azt, hogy mindannyian Isten részei és hogy visszatérhessenek Hozzá.

1.3. A visarga

A *visarga* tehát az anyagi teremtésnek az a második szakasza, amely során létrejönnek az élőlények anyagi teste. Ezt a másodlagos teremtésnek nevezett szakaszt Kṛṣṇa már nem kiterjedéseiben, a *puruṣa-avatārákon* keresztül viszi végbe, hanem Brahmāt, egy élőlényt (*jīvāt*), bízza meg a feladat teljesítésével. Ezért,

miután Garbhodakaśāyī Viṣṇu négyezer *yugán*, azaz korszakon keresztül pihent az Garbhodaka-óceánon,⁶⁸ a teremtés finom formája a hasát átszúrva megjelent⁶⁹ egy lótoszvirág bimbójának formájában.

1.3.1. Brahmā születése

„Az univerzum lótoszvirágába az Úr Viṣṇu személyesen belépett, mint Felsőlélek, s amikor azt az anyagi természet kötőerői megtermékenyítették, megszületett a védikus bölcsesség személyisége [...]”⁷⁰

Ezen a lótoszvirágon született meg Brahmā, minden élőlény teremtő Ura, s bár körbenézett és körbejárta az űrt, senkit és semmit sem látott és csak a tanácsatlanságot érezte. „*Ki vagyok én, aki itt ülök ennek a lótosznak a tetején?*”⁷¹ Mit kellene tennem? – fogalmazódott meg benne a kérdés. Mivel választ nem kapott a kérdésére, így a kutatással felhagyott és visszatért a lótoszra. Ekkor „[...] két összekapcsolt szótagot hallott közvetlen közletről a vízben.”⁷² Ta és pa. A *tapa* szó a vezeklést jelenti. Egyből elkezdte keresni a hang forrását, de mivel magán kívül senki más nem talált, végül figyelmét a *tapa*, azaz vezeklésre összpontosította. Megértette, hogy ez csak Isten hangja lehetett, senki másé. A légzését szabályozva, elméjét az Úrra rögzítve visszavonta érzékeit és száz évig meditált.

⁶⁵ Az univerzális forma (angolul: *universal form*) kifejezés hibás fordításon alapul, de a hivatkozott forrás ezt a terminust használja. Az elfogadott hivatalos fordítás szerint: kozmikus forma.

⁶⁶ *Bhāg.* 2.6.13 magyarázat.

⁶⁷ *Bhāg.* 2.10.13 magyarázat.

⁶⁸ *Bhāg.* 3.8.12.

⁶⁹ *Bhāg.* 3.8.13.

⁷⁰ *Bhāg.* 3.8.15.

⁷¹ *Bhāg.* 3.8.18.

⁷² *Bhāg.* 2.9.6.

„Száz évének leteltével, amikor meditációját befejezte, Brahmāban megszületett a szükséges tudás, s ennek eredményeképpen szívében meglátta a Legfelsőbbet, aki azelőtt a legnagyobb erőfeszítése ellenére sem pillantott meg.”⁷³

Az Úr nagyon elégedett volt Brahmā hitével és lemondásával, ezért megmutatta neki örök transzcendens formáját⁷⁴ és „hajlékát, Vaikuṅthát, a legfelsőbb bolygót mindenek felett.”⁷⁵ Az Úr transzcendens formája nem hasonlítható semmilyen olyan formához, amit az anyagi világban tapasztalhat az élőlény, s ezt a formát látta meg Brahmā.⁷⁶ Vaikuṅtha pedig a lelki világ, ahol nincs sem születés, sem halál. A lelki világban nincsenek jelen a kötőerők, amelyek az anyagi világban folyamatosan cselekedetre ösztönzik a lelkeket, az élőlényeket. A lelki világban *kālānak*, az anyagi időnek nincs hatalma, és ezt a birodalmat a *sat-cit-ānanda*, az örök lét, a teljes tudás és az végtelen boldogság hatja át.⁷⁷

„Az Úr a trónusán ül, különféle energiái körében, akik között négy, a tizenhat és az öt energia is jelen volt.”⁷⁸

Ahogy azt már korábban leírtam, az Úr saját energiái révén teremt. A teremtés minden eleme rendelkezik saját energiával,⁷⁹ és ezek eredeti formája mind

jelen van a lelki világban is. A *Śrīmad-Bhāgavatam* 1.8.34 versének magyarázatában Śrīla Prabhupāda leírja, hogy „ha nincs kapcsolatban a lelkivel, az anyag nem tud teremteni.” Tehát semmi sem létezhet az anyagi világban, ami nincs jelen a lelki világban és nem áll kapcsolatban vele. Brahmā úgy láthatta Istent, hogy Ővele volt a négy teremtő energiája, a *prakṛti* (az anyagi természet), a *puruṣa* (élvező), a *mahat-tattva* (az anyagi természet alapja) és az *ego* (a hamis önazonosítás). Ott volt a tizenhat energiája, az öt elem (föld, víz, levegő, tűz, ég), az öt érzékszerv (szem, fül, orr, nyelv, bőr), az öt cselekvő szerv (kéz, láb, gyomor, ürítő nyílás, nemi szervek) és az elme. Továbbá vele volt az öt érzék tárgya is, a forma, az íz, az illat, a hang és az érintés. [...] „Az Úr minden külön törekvés nélkül rendelkezik ezekkel az energiákkal, ezért Ő a Legfelsőbb Úr.”⁸⁰ Brahmā látta Isten hatóságát is: Ő rendelkezik a legnagyobb tudással, a legnagyobb hatalommal, gazdagsággal, hírnévvel, szépséggel és a legnagyobb lemondással. Brahmā látta az Urat, teljes valójában. „[...] szemét elárasztották a könnyek, s leborult az Úr előtt. Amikor meglátta Brahmāt Maga előtt, az Úr úgy vélte, alkalmas arra, hogy élőlényeket teremtsen [...]”⁸¹

Brahmā elégedetté tette az Urat, s így megkapta a teremtéshez szükséges összes tudást. Félelme csupán az volt, hogy a feladat, ami most rá hárul ne töltse el büszkeséggel, ne érezze sohasem azt, hogy ő lenne a legfelsőbb, ő lenne a te-

⁷³ *Bhāg.* 3.8.22.

⁷⁴ *Bhāg.* 2.9.4.

⁷⁵ *Bhāg.* 2.9.9.

⁷⁶ *Bhāg.* 2.9.4 magyarázat.

⁷⁷ *Bhāg.* 2.9.10 magyarázat.

⁷⁸ *Bhāg.* 2.9.17.

⁷⁹ *Bhāg.* 2.9.28 magyarázat.

⁸⁰ *Bhāg.* 2.9.17 magyarázat.

⁸¹ *Bhāg.* 2.9.18–19.

remtő. Megértette, hogy élőlények sokaságát kell létrehozni, hogy feladata az, hogy az Istentől elfordult *jīvák*nak teret alkosson, ahol ezen élőlények vágyaiknak megfelelően cselekedhetnek majd. Brahmā vágyott arra, hogy végtelen számúra szaporítsa az univerzum népességét, így lehetőséget adva mindenkinek arra, hogy megértsék; ez egy teremtett világ és ez az anyagi világ csupán tükröződése a lelki világnak.⁸² Kezdeté és vége van, átmeneti, nem valós, tehát csak illuzórikus. Születésük célja nem a szenvedés, hanem annak a felismerése, hogy Isten részei és eredeti helyzetükben örök boldogságban van részük, az Ő társaságában. Ebben a teremtett világban az élőlényeket folyamatosan aggodalmak gyötrik.

„Mindig azzal próbálkoznak, hogy megvédjék vagyonukat, testüket és barátaikat, szünet nélkül siránkoznak, törvénytelen vágyakkal és az ezzel járó tulajdonságokkal vannak teli, és a válalkozásaikat mohóságukban az »én« és az »enyém« múlandó felfogásaira alapozzák.”⁸³

Ez a téves önazonosítás, a hamis ego hatása, amely az első pillanattól kezdve megzavarja az élőlényeket. Szenvednek az éhségtől, a szomjúságtól, hangulatok ingadozik, vágyaik vezérlik, és amikor kudarcot vallanak, akkor képtelenek a dühüket csillapítani. Brahmā mindezt látta, értette és mérhetetlen nagy szomorúságot érzett. Ugyanakkor tudta, hogy szerepe a teremtésben minden élőlény számára ál-

dásos, hisz csak így kaphatják meg a lehetőséget arra, hogy kikerüljenek ebből az örökös születés és halál körforgásából.

„Ezért „Brahmā az Istenség Személyisége szenvedély kötőerejének inkarnációjaként, az Úr energiájának segítségével minden korszakban megteremti az univerzum minden részletét a meg nem szűnő vágyakkal együtt.”⁸⁴

1.3.2. A visarga folyamata

Az „[...] élőlények a Legfelsőbb Úr szerves részeiként az Ő eredeti tulajdonságait örökölték más és más arányban, s annak alapján, hogy milyen tulajdonságokat örökölték, különféle fajokban jelennek meg, és különféle bolygókon kapnak helyet [...]”⁸⁵

Ahhoz, hogy az élőlények megjelenhessenek, Brahmā először létrehozta azokat a feltételeket, amelyek között majd az élőlényeknek az anyagi világban élniük kell. Az anyagi lét legelső feltétele pedig az, hogy a *jīvák* meglepedkezzenek valódi azonosságukról, hiszen arra vágytak, hogy Istentől függetlenül, élvezőként éljenek. „Ha az élőlény nem feledkezik meg kilétéről, lehetetlen az anyagi körülmények között élni.”⁸⁶ Ezért és ennek érdekében Brahmā saját árnyékából először létrehozta a tudatlanság öt burkát. Az első, a *tāmisra* (düh), ami által a lélek független élvező akar lenni Istentől. A második az *andha-tāmisra*, amely által az ember a halált tekinti a végső befejezésnek. A *tamas*

⁸² *Bhg.* Előszók 3.

⁸³ *Bhāg.* 3.9.6.

⁸⁴ *Bhāg.* 3.10.30.

⁸⁵ *Bhāg.* 3.10.9 magyarázat.

⁸⁶ *Bhāg.* 3.12.2 magyarázat.

(tudatlanság), az harmadik burok, ez által az élőlény semmit nem tud az szellemi lélekről és az eredeti helyzetéről. A *moha*, a testi életfelfogás illúziója, ez a burok az oka annak, hogy tévesen azt képzelet, hogy „én ez a test vagyok és minden az enyém”. Az utolsó burok a *mahā-moha*, amelyben az élőlények örülten vágnak az anyagi élvezetre, s ezen vágyaik érdekében folyamatosan cselekedetekre sarkallja őket. S bár „Brahmā bűnnek tekintette ezt a megtévesztő teremtést, így tette nem okozott neki sok örömet,”⁸⁷ de meg kellett tennie, mert a feltételekhez kötött lelkek így akarták.

Ezután Brahmā megteremtette a tudás négy elvét, amellyel ellensúlyozhatta a hálátlan tettét. Esélyt és lehetőséget adott az élőlényeknek, hogy a tudatlanságukból és a félelemükből kikerülve megismerhessék valódi önazonosságukat és létezésük célját. Az első ilyen elv a *sāṅkhya*, az anyagi világ analitikus tanulmányozása, amely segítségével a lélek három dolgot érhet meg: saját múlandóságát, az eredeti helyzetét (azt, hogy ő Isten parányi szerkesztés része), és születésének valódi okát (a vágyak okozta elfordulást). A benne foglalt tudás által képes kiszabadulni a körforgásból, amely a születés-halál váltakozását jelenti. Az anyagi testnek természetes az, hogy elpusztul, de a *jīva* örökké létező lélekként születetlen és halhatatlan. A második elv a *yoga*, amely az erkölcsi és magatartási szabályokon keresztül, a testtartások és légzés segítségével segít a koncentrációban, a meditációban és végül a lelki elmerülésben. Míg a *sāṅkhya* elmé-

leti, addig a *yoga* gyakorlati tudást ad a valódi igazságot keresőknek. A tudás harmadik elve a *vairāgya*, amely „az anyagi élvezettől való teljes elkülönülést”⁸⁸ jelenti. A negyedik pedig a *tapas*, a lemondás, amely önként vállalt lemondás. Mivel a testet a vágyak hozzák létre,⁸⁹ így a vágyak élvezetétől való elkülönülés és lemondás segíti a törekvő élőlényt azon az úton, hogy visszatérhessen a lelki világba. A tudásnak ezt a négy elvét Brahmā első négy, bölcs fiának adta át.

A *Śrīmad-Bhāgavatam Harmadik Énekének* 20. fejezete beszél azon élőlények teremtéséről is, akik a négy, előbb említett bölcs előtt jöttek létre. Brahmā létrehozta a főbb félisteneket a jóság, a démonikus lényeket a tudatlanság és a szenvedély minőségéből. Nevetéséből megteremtette a felsőbb bolygórendszerek mennyei táncosnőit és zenészeit, és vágyból, energiából pedig létrehozta a szellemeket és lidercéket, akiknek feladata az, hogy szenvedést és örületet okozzanak. Létrejöttek azok a létformák is, amiket érzékelni lehet, ám látni nem, és amelyek az eltávozott lelkek láthatatlan formái.⁹⁰ Ezután a mozdulatlan lények, a növények jöttek létre. „Szinte teljesen öntudatlanok, de a fájdalomérzet jelen van bennük.”⁹¹ Ezt követően az állatok, akik tulajdonságaikat tekintve „mind ostobák és tudatlanok.”⁹² Majd létrejött az emberi forma, az emberi faj. „Az emberek mindig nagyon elfoglal-

⁸⁷ *Bhāg.* 3.12.3.

⁸⁸ *Bhāg.* 3.12.4 magyarázat.

⁸⁹ *Bhāg.* 2.9.2 magyarázat.

⁹⁰ Lásd: *Bhāg.* 3.20.19–48.

⁹¹ *Bhāg.* 3.10.20.

⁹² *Bhāg.* 3.10.21.

tak a szenvedéssel teli életben, de minden tekintetben boldognak tartják magukat.”⁹³ Miután Brahmā olyan élőlényeket teremtett, akik feltételekhez kötöttek és vágyuk az, hogy uralkodjanak az anyagi természet felett, az univerzum jóléte érdekében, elméjéből „[...] létrehozta a bölcseket, akik a lelki megvalósításban mutatnak majd példát.”⁹⁴

Brahmā első négy bölcs fiát Sanakát, Sanandát, Sanātanát és Sanat-kumārát – akik birtokolták a tudás négy elvét – kérte meg arra, hogy hozzanak létre utódokat és népesítsék be az univerzumot élőlényekkel. Ám „[...] fiai ragaszkodtak Vāsudevához, az Istenség Személyiségéhez, céljuk a felszabadulás volt, ezért vonakodtak engedelmessé válni.”⁹⁵ Nem akartak anyagi cselekedetekbe bonyolódni, mert ezek a cselekedetek vágyakat hoznak létre, a vágyak szenvedést és újra születést. Kizárólag az Urat akarták szolgálni, így ellent mondhattak apjuknak. Brahmā dühös lett, de dűhe érthető volt, mivel a teremtés feladatával bízta meg Őt Kṛṣṇa. Dühéből ekkor megszületett Rudra⁹⁶. Rudrának tizenegy feleséget adott, hogy benépesítsék az univerzumot. „[...] Számptalan utódot teremtett, akik hajszálra megegyeztek vele vonásaikban, erejükben és dühöngő természete-

tükben.”⁹⁷ Brahmā szívét félelem töltötte el, ahogy látta, hogy kezdik felemészteni Rudra utódai az univerzumot így fiának megmutatta a lemondás útját, amely áldásosabb minden tethnél.

Brahmā, miután az élőlények teremtésére gondolt, tíz fiúgyermeket teremtett: Marīci, Atri, Aṅgirā, Pulastya, Pulaha, Kratu, Bṛghu, Vasiṣṭha, Dakṣa és Nārada. Nārada a meditációjából, Vasiṣṭha a légzéséből, Dakṣa a hüvelykujjából, Bṛghu az érintéséből, Kratu a kezéből, Pulastya a füléből, Aṅgirā a szájából, Atri a szeméből, Marīci az elméjéből míg Pulaha a köldökéből jött létre.⁹⁸ E gyermekek feladata az univerzum benépesítése volt.

Amikor Brahmā a világ teremtésén gondolkozott, szájából megnyilvánult a négy Véda⁹⁹, a *Rg*, *Yajur*, *Sāma*, *Atharva* – minden tudás tárháza, valamint a *purāṇák*, amik az egész univerzum történetét írják le. Megnyilvánult a vallásosság négy elve, az igazság, a lemondás, a kegy és a tisztaság, valamint a négy társadalmi és életrend, amely által az emberek kötelességeiket végezve, az önmegvalósítás útját járva Istent szolgálhatják. Létrehozta a tudományokat, többek között az orvostudományt, hadművészetet, zeneművészetet és az építészet tudományát, valamint a logikus érvelés tudományát, a védikus életcélokat, törvényeket és rendeket, erkölcsi szabályokat és a legfőbb védikus

⁹³ *Bhāg.* 3.10.26.

⁹⁴ *Bhāg.* 3.20.52 magyarázat.

⁹⁵ *Bhāg.* 3.12.5.

⁹⁶ Rudra az Úr Śiva inkarnációja, aki a tudatlanság kötőereje felett uralkodó félisten és Ő felelős a pusztításért is az anyagi világban. Rudra által létrehozott élőlények ezt a mentalitást örökölve kezdték felemészteni az univerzumot.

⁹⁷ *Bhāg.* 3.12.15.

⁹⁸ *Bhāg.* 3.12.21–25.

⁹⁹ A négy Védát Isten kinyilatkoztatásának fogadja el a *vaiṣṇava* hagyomány. A teremtés kezdetekor Kṛṣṇa adja át Brahmānak, mely tartalmazza mind a lelki és mind az anyagi szempontból fontos tudást az emberi társadalom működéséhez.

himnuszt, a *bhūḥ buvaḥ svaḥ* himnuszoikat (*Gāyatrī*). Ezután Brahmā mellkasából létrejött a vallás, hátából a vallástalanság. A kéj és vágy a szívéből, a düh a szemöldökéből, a mohóság az ajkaiból, míg a beszédképesség a szájából jött létre.¹⁰⁰

Brahmā látta, hogy igyekezete ellenére a népeesség nem szaporodik a megfelelő mértékben és magában kereste az okokat minderre. Ahogyan így elmélkedett testéből két másik forma jött létre. „Az egyiknek bajsza volt, a másiknak pedig telt keblei.”¹⁰¹ Ekkor született meg férfi testben Svāyambhūva Manu és női testben felesége, Śatarūpā. Az univerzum benépesítése kettőjük kapcsolatával kezdődik.

1.4. A vaiṣṇava teremtéstörténet öszszegzése

A tanulmány elején megfogalmazott kérdéseimre a *Śrīmad-Bhāgavatamban* a következő válaszokat kaptam:

Az első kérdésem: Isten miért teremtette a világot? Kṛṣṇa az anyagi teremtést a feltételekhez kötött élőlények számára hozta létre saját, felfoghatatlan energiájából. Célja az, hogy minden, tőle elforduló léleknek lehetőséget biztosítson arra, hogy önálló élvezőként létezzen egy általa teremtett világban.

A második kérdésem: Isten hogyan teremtette a világot? Kṛṣṇa személyesen vesz részt a teremtésben külső energiáján, a *bahiraṅgā-śaktin* és a három *puruṣa-avatārāján* keresztül. Az anyagi természet, a *prakṛti*, a három kötőerőből és a hűsz elemből áll, de „mivel külön képtelenek

voltak megteremteni az anyagi univerzumot, a Legfelsőbb Úr energiájának segítségével egyesültek [...].¹⁰² Ebből versből is látszik, hogy ahol nincs jelen az Úr, ott semmi nem működik. Mindenben és mindenhol jelen van, hogy energiái segítségével fenntartsa a teremtés egészét. Az elsődleges, *prākṛta* teremtés során Kṛṣṇa a *puruṣa-avatārājain* keresztül létrehozta a mozdulatlan, inaktív anyagokból az univerzumokat és a világokat, amelyek Nélküle pusztán élettelen anyaghalma- zok. Három okból teszi mindezt: annak érdekében, hogy (1) helyet biztosítson a különböző mentalitással rendelkező élő- lények számára ahhoz, hogy cselekedeteiket vágyaiknak megfelelően végezhesék, (2) hogy elfelejtsek eredeti helyzetüket, és hogy (3) megtapasztalhassák az *aham- mama-iti*-t, vagyis „ez én vagyok, ez az enyém” állapotot, azaz, hogy Istentől függetlenül, élvezőként létezhesse- nek. Ahhoz, hogy az élőlények létezhesse- nek és cselekedni tudjanak, Kṛṣṇa először megteremti Brahmāt, hogy *e jīvāknak* testeket adjon. Brahmā feladata az, hogy a másodlagos teremtéskor (*vaikṛta*) létrehozza ezeket a formákat, testeket. Megteremti a növények és az állatok sokaságát, az emberi fajt, valamint a félisteneket, akiknek feladata „[...] az anyagi világ szerteágazó működésének részlegenkénti vezetése.”¹⁰³

A harmadik kérdésem: Istennek mi a célja a teremtéssel?

„Az Úr azért akarta megteremteni a kozmikus megnyilvánulást, hogy újabb lehetőséget adjon a feltételekhez kötött

¹⁰⁰ *Bhāg.* 3.12.26.

¹⁰¹ *Bhāg.* 3.12.52 magyarázat.

¹⁰² *Bhāg.* 3.10.14.

¹⁰³ *Bhāg.* 3.10.17.

lelkeknek, [...] hogy hazatérjenek, vissza Istenhez – s ez a fő célja.”¹⁰⁴

2. Az ábrahामी vallások teremtéstörténete

A világ három fő monoteista vallása a judaizmus, a kereszténység és az iszlám. Közös eredetük és teológiai hasonlóságai miatt ábrahामी vagy ábrahāmīta vallások, máshol prófétái¹⁰⁵ vallások néven szerepelnek. Mindhárom vallás elfogadja az Ábrahám személyéhez köthető spirituális hagyományt, a „zsidók saját tanításukon kívül lerakták a kereszténységnek és az iszlámnak az alapjait is.”¹⁰⁶ Gyökereik a judaizmusban találhatóak, amely az i. e. 2. és 1. évezredben alakult ki.

A teremtéstörténetek a különböző vallásokban az alábbi szentírási részekben jelennek meg: A *Tórában Berésith*¹⁰⁷ első könyvének 1–2. fejezetében, a *Bibliában* a Teremtés könyvének 1. fejezetének 1–2. részében. Mindkét szentírás a „Mózes első könyve” elnevezést is alkalmazza. A *Korán* szerkezete e tekintetben merőben eltér a fentiektől: a teremtés történetét a leggazdagabban a 11. *Szúra* mondja el, de utalásokban az összesen 114 *Szúrában* máshol is előfordul.¹⁰⁸

¹⁰⁴ *Bhāg.* 3.5.24 magyarázat.

¹⁰⁵ Próféta az lehetett, akit Isten kiválasztott, annak társadalmi vagy személyes kiválóságaitól függetlenül.

¹⁰⁶ Glasenapp 1977: 370.

¹⁰⁷ A *berésith* szó azt jelenti, hogy ’kezdetben’. Ezzel a szóval kezdődik a *Tóra*.

¹⁰⁸ Simon 1987: 221.

2.1. A Biblia teremtéstörténete

A *Tórában* található *Berésith* és a *Bibliában* olvasható *Genezis* teremtéstörténete pontról-pontra megegyezik, csupán fordításbeli, stilisztikai vonatkozásban van különbség, és ebben is csupán csekély mértékű az eltérés.

A *Berésith* magyarázata a világegyetem keletkezésére és az emberi nem eredetére vonatkozóan már az elején kijelenti: „Az egész szentírás feltételezi az Istenség létezését [...]” Isten héber neve: Elóhim a mindenség eredetét, forrását, a hatalom teljességét fejezi ki, azaz az istenfogalomban benne van az örökkévalóság és a végtelenség fogalma.¹⁰⁹

2.1.1. A világ és az ember teremtése

A *Berésith* első fejezete a világ teremtéséről szól. Isten hat nap alatt teremtette meg a világot, a hetedikén megpihent. Az első napon Isten elválasztotta a világságot a sötétségtől. A másodikon megteremtette és szétválasztotta az eget és a vizeket, a harmadikon nap a szárazföldet, a tengert, a termést hozó növényeket, és a gyümölcsöt hozó fákat. A negyedik nap az égtestek, a Nap, a Hold és a csillagok teremtésének napja, az ötödiken Isten vízi és szárazföldi állatokkal népesítette be a teremtést. A hatodik nap az ember – a férfi és a nő – megteremtésének napja; ugyanezen a napon Isten megajándékozta az embert a teremtett világ kincseivel, és áldást ad rá. A hetedik napon Isten befejezettnek tekinti teremtését, és megpi-

¹⁰⁹ A *Genezis* verseinek elemzését a következő magyarázat alapján végzem: Hertz 1984: 3–25.

hent. A második fejezet az ember megalakításának mikéntjéről szól, továbbá arról, hogy Isten az Édenbe helyezi, és a teremtett világ élőlényei fölötti hatalommal ruházza fel az embert.¹¹⁰

2.1.2. Zsidó kommentárok

A *Berésith* I. fejezete a világ, a II. fejezet az ember teremtéséről szól. Az első vers kijelenti, hogy Isten a kezdete és az oka mindennek. A „teremt” szót a héber kizárólag Istennel kapcsolatban használja; az ember „készít” vagy „alkot”, de sohasem „teremt.”¹¹¹

Isten első napján a látható világot, az eget és a földet teremtette meg, és elválasztotta a világosságot a sötétségtől. Ez a világosság különbözik a később teremtett égitestek fényétől. Hogy honnan volt a világosság, a magyarázat itt Halleyre hivatkozva kozmikus ködöket említ. Isten teremtő napja a bibliai időszámítás szerint az azt megelőző nap estjével kezdődik. A harmadik naptól kezdődik el a Földnek az ember számára élhető helyé teremtése.

„A bibliai világteremtésben minden az ember körül csoportosul, és az ember szempontjából ítélik meg.”¹¹²

Isten először szétválasztja a vizeket a szárazföldtől; amíg ugyanis a föld színét befedte a mélység, az üresség, a káosz, lehetetlen volt az élet ember és állat számára. Ezután Isten magtermő fűvet, gyümölcsfát teremt, amelyeket majd az ember és az állat eledelül használhat. A negyedik

nap az égitestek megteremtésének napja. A világító testek, a Nap, a Hold és a csillagok megteremtésével Isten szándéka az, hogy „jelekül és időjelzőkül” segítsenek az embereknek helyüket meghatározni a földön. A Nap és Hold járása megjelöli az évszakokat, kijelöli a vetés, az aratás és a szüret idejét. A teremtésben gazdag negyedik és ötödik nap a vízi és szárazföldi állatok életre hívásának napja. Isten áldása a szaporodást, a sokasodást jelenti, felszólítást arra, hogy népesítsék be a földet. A hatodik napon Isten a szárazföldi állatokat, majd műve befejezéséül valódi célját, az embert teremt meg. A hatodik nap tényét közöl: Isten megteremtette az embert; férfinak és nőnek; áldásával kijelölte feladatukat, hogy sokasodva betöltsék a Földet, és uralkodjanak a teremtett világ felett. Az ember egyrészt a földből származik, erre utal az első ember neve, Ádám, amelyet a héber *ádámá* szóból származtatnak, és ’földet’ jelent. Másrészt azzal, hogy Isten a képére és hasonlatosságára teremtette, és „az élet lehetét lehelte orrába”, olyanná formálta, aki képes gondolkodni és gondolatait beszéd által kifejezni. A „képünkre és hasonlatosságunkra” kifejezés a magyarázat szerint azt is jelenti, hogy az emberben egyrészt megvan az Istenhez való felemelkedés lehetősége, másrészt azt, hogy a Teremtőhöz hasonlóan az összes élőlény közül csak az embernek van erkölcsi szabadsága és akaratja. A teremtés ezzel befejeződött.

Isten megnyilatkozása, „hogy [...] jó” azt jelenti, hogy megfelelt a teremtő akaratának, azaz megfelelő színhely a történelem drámájának. A teremtés folyamatában,

¹¹⁰ *IMóz.* 1–31.

¹¹¹ M. Morris: 2000: 306.

¹¹² Hertz 1984: 5.

amint Isten szava elhangzik, bekövetkezik a teljesedés. A „mondta Isten” a magyarázat szerint képletes kifejezés, a jelentése: „akarta.” Ez a világ teremtésének története és magyarázata a *Tóra* alapján.

2.1.3. Keresztény kommentárok

A teremtés története, ahogy arra korábban utaltam, mind a *Tórában*, mind a keresztény *Ószövetségben* megegyezik. A következő magyarázatok, kommentárok nem mondanak ellent a judaizmusnál leírtaknak, inkább más nézőpontból világítják meg a történetet.

A föld és az ég megteremtése. A *bárá* (teremtette) kifejezés jelentheti a semmiből való teremtést is, de nem korlátozható csupán erre. Ugyanakkor az ehhez a magyarázathoz tartozó rész hangsúlyozza, hogy ami kialakult, az új és tökéletes volt.

„[...] kietlenség, üresség és a mélység fölött sötétség volt.” A káosz, a *tóhu vabóhu* a héberben üreset, pusztát jelent. Ez az állapot nem állhatott Isten teremtő munkájának eredményeképpen elő. Az üresség a nemlét fogalma, amely Isten szabadságát fejezi ki teremtésével szemben.¹¹³ Isten megformázta azt, ami alakatlan volt, és betöltötte az üres földet. A káosz sötétségében Isten megteremtette az előkészületeket a hathatós teremtő munkájához. „Isten szóval teremtett.”¹¹⁴ A teremtés minden mozzanata Isten szavával kezdődik: „És Isten szólt...és lett.” „Aztán szólt Isten...úgy is történt”. A magyarázat szerint Isten pusztán a szavával,

teremtő akaratával szüntette meg az ürességet, a rendtelenséget, és alkotta meg a hat nap alatt a világot.¹¹⁵

A második nap a vizek elválasztása, a boltozat kialakítása: ebből arra lehet következtetni, hogy korábban sűrű nedveség fedte a földet. Isten munkájába beletartozik a szétválasztás, a különbségtétel, ahogy ez fentebb is olvasható, ez a jó és a gonosz szétválasztásáról is szól. A harmadik nap a növényzet megteremtésének napja, a negyedik az égíteteké. Isten az ötödik napon állatokkal népesítette be a földet, áldást adott rájuk, hogy növekedjenek és szaporodjanak. A harmadiktól a hatodikig tartó teremtési napot azzal zárta Isten, „hogy [...] jó,” amit létrehozott.

Az ember teremtése, a „saját képére és hasonlatosságára” értelmezése: a két kifejezést szinonimaként kell értelmeznünk, hiszen a *Bibliában* Istennek nincs valós, anyagi, emberhez hasonló megjelenése. Iréneusz szmirnai püspök magyarázatát tartom a lényegét leginkább megvilágosítónak: ő a képmást úgy értelmezte, hogy az az emberek szabad akaratára és értelmére, a hasonlatosság pedig az Istennel való természetfeletti közösség lehetőségére utal. Isten gyakorlati célból teremtette az emberi életet saját képmására: az embernek az volt a feladata, hogy uralkodjon, vagyis uralma alá hajtassa a földet. Isten az egész világot az ember számára és tökéletesnek tervezte, az Édenben Isten az emberrel harmonikus kapcsolatban élt. Az élővilág, a természet feletti uralom mellett az ember feladatot is kapott, ez pedig a tökéletes környezet

¹¹³ <http://www.mindennapi.hu/cikk/blogok/mi-az-a-tohuvabohu-2011-05-29/3595>

¹¹⁴ *IMóz* 1-2 magyarázat.

¹¹⁵ Wakcoord – Zuck 1998: 34.

fenntartása, művelése és őrzése volt Isten parancsa szerint, de a ráruházott hatalom ellenértékeként is.¹¹⁶

Isten képmásban csak az embereket részesítette. Itt a képmás (*selem*) kifejezés jelképesen szerepel, mert Istennek a keresztény felfogás szerint nincs emberi alakja.¹¹⁷ Isten képmásának lenni azt jelenti, hogy az emberek részesülnek, bár nem tökéletesen és végtelenül, Isten természetében, vagyis közölhető tulajdonságaiban (élet, személyiség, igazság, bölcsesség, szeretet, szentség, igazságosság), és ezért képesek lelki közösségbe kerülni vele.

A második teremtéstörténet valójában a teremtés hatodik napjának részletes leírása. A keresztény magyarázat teljes mértékben megegyezik a judaizmusnál leírt magyarázattal. A keresztény szentírás ebben a fejezetben Istent mindenütt Úristen névvel illeti, ami azt jelenti, hogy a teremtő neve Isten, az emberrel szövetséget kötő Isten pedig az Úr; tehát Úristen (v.ö. Ádonáj-Elóhim). A 'formálta' szó itt is alkotásra, művészi munkára utal. Az ember isteni terv szerint készült el, ugyanakkor a földből való, hiszen testét a föld porából alkotta meg Isten. Azzal, hogy Isten lelket lehelt belé, lett az ember lelki lényé, és képessé arra, hogy szolgálja Istent, és közösségben legyen vele. Isten megáldja az embert és az asszonyt: Mózes első könyvében áldottnak lenni gazdagságot és termékenységet jelent; a magyarázat megegyezik a zsidó értelmezéssel.

¹¹⁶ *Imó* 2,15.

¹¹⁷ Glasenapp 1977: 261.

2.1.4. Muszlim kommentárok

„Bizony, a ti uratok Allah, Aki megteremtette az eget és a földet hat nap alatt.”¹¹⁸ „Ő az ég és a föld alkotója. Ha Ő elrendel egy dolgot, csak azt mondja neki: »Legyél« és az lesz.”¹¹⁹ A „nap” az arab nyelvben nem szükségszerűen egy huszonnégy órás periódust jelent, hanem időszak értelemben használatos.¹²⁰ Míg Allah a Napot meg nem teremtette, a ma napnak nevezett időtartam sem volt értelmezhető. Ezért a hat nap itt hat időszakot vagy korszakot jelent, amelyek hosszáról nem tudunk.¹²¹ „Ő az, aki a Napot sugárzó fénné tette, a Holdat pedig visszavert fénné.”¹²² „És a földet kiterítettük, és hegyeket helyeztünk rá, és mindent megfelelő mértékben növesztettünk rajta.”¹²³ „És elküldtük a megtermékenyítő szeleket, és vizet küldtünk le az égből, és inni adtunk nektek [...]”¹²⁴

Ő az ég és a föld teremtője. Ha döntést hoz egy dologban, csupán azt mondja annak: „Legyél!” és az lesz.”¹²⁵ Ez a kijelentés a 10:4-es *szúrában* is megjelenik: „[...] Ő hozza létre a teremtést a semmiből [...]” A világ hat nap alatt készült el,¹²⁶ az első kettőn teremtette Isten a földet, a

¹¹⁸ *Szúra* 7:54, 10:3.

¹¹⁹ *Szúra* 2:117.

¹²⁰ *Szúra* 7:54 magyarázat.

¹²¹ <https://iszlam.com/predikaciok/altalanos-kerdesek/item/1987-gondolatok-a-teremtes-pontos-idejerolmnusza>

¹²² *Szúra* 10:5.

¹²³ *Szúra* 15:19.

¹²⁴ *Szúra* 15:22.

¹²⁵ *Szúra* 2:117.

¹²⁶ *Szúra* 30:8, 7:54, 10:3, 11:7.

két következőn mindent, ami „a kettő között van”,¹²⁷ és a két utolsón az egeket.¹²⁸

Az ember teremtését a következőképpen írja le a Korán: Allah mondja: „És bizony megteremtettük az embert megszáradt agyagból, ami megváltoztatott fekete sárból való.”¹²⁹ „És amikor megformáltam, [...] beleleheltem a lelkemből [...]”¹³⁰

2.2. Az ábrahámi vallások teremtéstörténeteinek összegzése

A három prófétai vallás tételeinek összehasonlítása alapján elmondható, hogy a teremtés története mindhárom szent könyv esetében lényegileg azonos. A különbség a fordításokban, a szerkesztésben, a tételek értelmezésében, és a kiegészítő magyarázatokban mutatkozik. Magyarázatokra pedig azért volt szükség, mert a szentírások a teremtéstörténeti részek tekintetében különösen szűkszavúak, a *Korán* pedig különböző, egymástól távol eső *szúrákban* számol be a kezdetekről. A kinyilatkoztatás az emberiség egészének szól, nyilvánvaló, hogy a tételeket mind a teológusok, mind a laikus közönség számára felfoghatóvá, elfogadhatóvá kellett tenni.

A prófétai vallások monoteizmusa nem ismer el semmiféle, Istennel egyenrangú isteni lényt. Isten a világot parancsoló akarata erejével hozta létre. A világ létében függ tőle, fennmaradásához az ő állandó tevékenysége szükséges. Kizárólag ő az örökkévaló: minden teremtettnek van kezdete és vége, így az embernek is.

Mindhárom az ember egyetlen földi létezését tételezi fel.

Az ábrahámita teremtéstörténetek közös jellemzői, hogy (1) nagyon rövidek, (2) a zsidó és keresztény tartalmában megegyezik, de az iszlám sem tér el sokban. (3) Nincs kiterjedt magyarázat a szentírásokban, amiből arra lehet következtetni, hogy nem tulajdonít nagy fontosságot sem a miből, sem a hogyan, sem a miért kérdésre. Az általam feltett három kérdésre a következő válaszokat kaptam:

Az első kérdésem: Isten miért teremtette a világot? A judaizmus szerint Isten lakóhelyet kívánt magának az alacsonyabb rendű világban.¹³¹ A muszlim vallás Allah kijelentésével magyarázza ugyanezt: „A dzsinneket és embereket csak azért teremtettem, hogy engem imádjanak.”¹³²

A keresztény magyarázat szerint a teremtés célja az ember, ezt *IMóz* 1:26 versével magyarázza: a teremtés az ember nélkül nem volt teljes, teremtése nem utólagos elgondolás, hanem az isteni terv része.¹³³ Miután Isten megteremtette az embert, kijelenti: „nagyon jó.”¹³⁴ A „nagyon jó” arra enged következtetni, hogy Isten különös örömét lelte az ember megteremtésében.

A második kérdésem: Isten hogyan teremtette a világot? Erre a kérdésre meglehetősen szűkszavú magyarázatokat találni. Isten a semmiből teremtette a világot, ehhez nem használt mást, csupán szavával, akaratával hozta létre azt. Ebben a kérdésben mindhárom szentírás azonos

¹²⁷ *Szúra* 50:38.

¹²⁸ *Szúra* 41:9–12.

¹²⁹ *Szúra* 15:26.

¹³⁰ *Szúra* 15:29.

¹³¹ <https://zsido.com/fejezetek/a-vilag-teremtésenek-celja>

¹³² *Szúra* 51:56.

¹³³ Ryrie 2009: 213.

¹³⁴ *IMóz* 1,31.

álláspontot képvisel.¹³⁵ A zsidó értelmezés alapján amint Isten szava elhangzik, bekövetkezik a teremtés. Magyarázataik nem térnek ki e kérdés részleteire, az eseményeket csak tényszerűen leírják. A „katolikus tan szerint a világot az Isten a semmiből teremtette, vagyis nem önmagából bocsájtotta ki, és nem is valami rajta kívül létező, nem teremtett agyagból hozta létre.”¹³⁶ Allah szintén mindenféle előzetes példa vagy hasonló létező nélkül, a semmiből teremt valamit: „Legyél” és „lesz”. Tehát az ábrahámi értelmezések szerint Isten kizárólag szóval és akarattal a semmiből teremt.

A harmadik kérdésem: Istennek mi a célja a teremtéssel? A zsidó és keresztény teológiai koncepcióban központi helyet foglal el az a kinyilatkoztatás, hogy Isten az embert saját képére és hasonlatosságára teremtette. „És teremtette Isten az embert az ő képére. Isten képére teremtette őt, férfinak és nőnek teremtette őket”¹³⁷. Ezzel szemben a *Korán* ezt kizárja: „Allah mindenképpen fenntartója [...] nincs semmi, ami hozzá hasonló.”¹³⁸ A *Tórában* a világtéremtés az ember köré csoportosul és kiemeli, hogy olyanná formálta az embert Isten, aki képes gondolkodni (ezáltal felemelkedni), erkölcsi szabadsága és akaratát van, valamint szabadon dönthet arról, elfogadja-e az Örökkévaló uralmát.¹³⁹ Mózes olyan Istent adott a zsidóságnak,

„akit kizárólagosan kellett imádniuk.”¹⁴⁰ A *Tórában* található magyarázatok a teremtésnek az egyetlen céljaként az embert jelölik meg, akinek feladata az, hogy sokasodjon és uralkodjon a Föld felett. A *Biblia* is csak annyit említ, hogy Isten lelket lehelt az emberbe, hogy ezáltal képessé váljon szolgálni Őt. Wilmers szerint a teremtés létrehozása Isten szabad elhatározásából történt és a „végtelen tökéletességéből fakadó szeretetből, amelyet a teremtett lényekben kíván kifejezni.”¹⁴¹ A magyarázatok szerint Isten a Földet tökéletesnek tervezte és az ember feladata e könyvetet fenntartása és őrzése. A *Korán* magyarázatai szerint is a teremtés célja egyedül az ember, akinek uralkodnia kell a Földön úgy, hogy közben Isten parancsait követi. E parancsokat követve boldogan élhet és a boldogságának a kulcsa „[...] az Isten iráni odaadás, belenyugvás az Isten akaratába.”¹⁴² Következésképpen mindhárom szentírás magyarázataiból azt olvashatjuk ki, hogy a teremtés végső célja az ember megalkotása, akinek Isten lakóhelyet biztosít a Földön, és akinek azt a feladatot róta ki, hogy e Földet az uralma alá hajtja, és benépesítse.

Összefoglalás

A legfontosabb dolgokban mindegyik vallási irány közös állásponton van: (1) Isten létezik, (2) felfoghatatlan tulajdonságokkal rendelkezik, (3) Ő az, aki a világot teremtette és (4) Nélküle az élőlények sem léteznek. A teremtés az (5) Ő akara-

¹³⁵ <https://mmi.elte.hu/szabadbolcseszlet:1>.

¹³⁶ Glasenapp 1977: 256.

¹³⁷ *1Gen 27*.

¹³⁸ *Szúra* 112:2–4.

¹³⁹ <https://zsidoo.com/fejzetek/teremtes-celja-messias/>

¹⁴⁰ Glasenapp 1977: 202.

¹⁴¹ Wilmers 262.1, idézi Glasenapp 1977: 257.

¹⁴² Glasenapp 1977: 325.

tából következett be és (6) annak minden részlete tökéletes, semmi sem felesleges benne. Mindegyik szentírásban szerepel, hogy (7) az ember feladata Isten szerete- te és szolgálata, azonban ennek magyará- zatai merőben eltérnek egymástól és jelen dolgozat témáján túlmutatnak.

A zsidó és keresztény leírás teljesen megegyezik, és muszlim sem tér el sok- ban. Nincs kiterjedt magyarázatuk, ami- ből arra lehet következtetni, hogy nem tulajdonítanak nagy fontosságot sem an- nak, hogy miből, sem annak, hogy hogyan, sem annak, hogy miért teremtette Isten a világot. Tényként fogadják el azt, hogy a teremtés megtörtént, a célja az ember és az ember boldogsága a Földön.

Ezzel szemben a *vaiṣṇava* leírás minden- re kiterjedően írja le a teremtést és a terem- tés okát, okait. A *Śrīmad-Bhāgavatamban* minden részletre kiterjedő magyarázat olvasható. Ezekben a teremtés okai és az okozatai egyaránt kifejtésre kerülnek, ezzel pedig a kutatásom elején bennem megfogalmazódott kérdésekre kimerítő válaszokat kaptam. E leírás legfőbb cél- ja pedig az, hogy megalapozza a Kṛṣṇán való állandósult meditációt, mégpedig az- zal, hogy láttatja a kapcsolatot Kṛṣṇa és az anyagi világ között, megteremtve ez- zel annak a meditációnak az alapját, hogy: mindenhol mindenben Kṛṣṇát látni, min- dig Rá gondolni és soha sem felejteni el Őt. Mert „Ő, mindennek az eredete, [...] Ő minden ok végső oka.”¹⁴³

Felhasznált irodalom

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.: *A Bhagavad-gītā úgy, ahogy van.* The Bhaktivedanta Book Trust, [s. l.], 2008.

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.: *Śrīmad-Bhāgavatam* (Második Ének). The Bhaktivedanta Book Trust, [s. l.], 2008.

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.: *Śrīmad-Bhāgavatam* (Harmadik Ének). The Bhaktivedanta Book Trust, [s. l.], 2008.

Bhakti Kamala Tīrtha Svámí: *Srī Brahma-szanhitá: A Teremtő himnusz.* Magyar Vaisnava Hindu Misszió, [s. l.], 1999.

Biblia. Szent István Társulat Könyvkiadó, Budapest, 1976.

Glasesapp, von Helmuth: *Az öt világ- vallás.* Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1977.

Hertz, Joseph Herman: *Mózes öt köny- ve és a Haftárák.* [s. n.], Budapest, 1984.

Kiss Zsuzsanna: *A Kegyes Korán értel- mezése és magyarázata magyar nyelven.* Hanif Iszlám Kulturális Alapítvány, [s.l.], 2010.

Morris, Henry M.: *Kreacionizmus. A teremtéelmélet.* Keresztyén Ismeret- terjesztő Alapítvány, Budapest, 2000.

Ryrie, Charles C.: *Basic theology* (Teológiai alapismeretek). Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány, Budapest, 2009.

Simon Róbert: *A Korán világa.* Helikon Kiadó, Budapest, 1987.

¹⁴³ *Brahma-samhitā* 5.1.

Tasi István (szerk.): *Eredet. A végső misztériumok nyomában.* MKTHK, Budapest, 2017.

Tóth-Soma László: *A gaudīya-vaishṇava vedānta filozófia.* Torchlight Publishing Company, California, 1996.

Wakvoord, John F.– Zuck, Roy B.: *A Biblia ismerete, kommentársorozat.* Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány, Budapest, 1998.

Internetes hivatkozások

Chabbad: A teremtés célja
<https://zsido.com/fejezetek/teremtes-celja-messias/>
A letöltés ideje: 2021. április 21.

Chabbad: A világ teremtésének célja
<https://zsido.com/fejezetek/a-vilag-teremtesenek-celja>
A letöltés ideje: 2021. április 14.

Rátkai Gergő: OIE7-masodik_enek_2020.ppt
https://moodle.bhf.hu/pluginfile.php/5953/mod_resource/content/2/OIE7-teljes_2020_jav.pdf
A letöltés ideje: 2021. április 19.

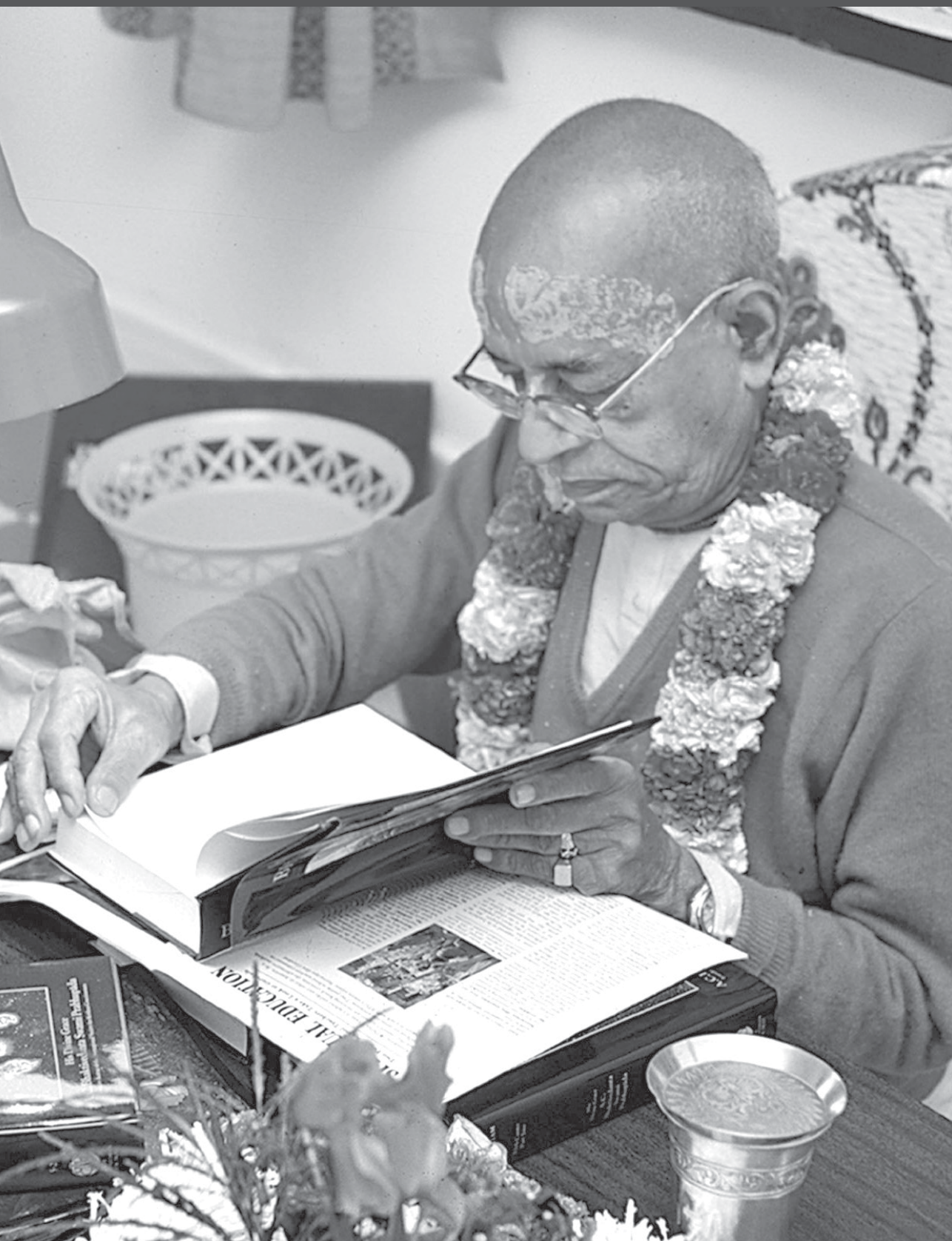
Sulok Zoltán Szabolcs: Gondolatok a teremtés pontos idejéről
<https://iszlami.com/predikaciok/altalanos-kerdesek/item/1987-gondolatok-a-teremtes-pontos-idejerol>
A letöltés ideje: 2021. április 15.

Szabadbölcsészet: Teremtés
http://mmi.elte.hu/szabadbolcseszett/mmi.elte.hu/szabadbolcseszett/index5a6c.html?option=com_tanelem&id_tanelem=Szabadbölcsészet/
A letöltés ideje: 2021. április 16.
(lábjegyzetben: <https://mmi.elte.hu/szabadbolcseszett/> 1.)

Szabados Ádám: A kezdetekről: Mi az a tohuvaobhu?
<http://www.mindennapi.hu/cikk/blogok/mi-az-a-tohuvaobhu-/2011-05-29/3595>
A letöltés ideje: 2021. április 2.

MŰHELY

**Robert D. Baird: Swami Bhakti-
vedanta and the Bhagavadgita
“As it Is”**

**Bakaja Zoltán
(Śyāmasundara Dāsa)**

Nem sokkal a *Bhagavad-gītā* első angol nyelvű kiadásának bicentenáriuma után, 1986-ban jelent meg a Robert Minor által szerkesztett *Modern Indian Interpreters of the Bhagavad Gita (A Bhagavad Gítá modern indiai értelmezői)* című tanulmánykötet, a State University of New York Press kiadásában. A gyűjtemény a Kansas (USA) állambeli Lawrenceben 1983 októberében tartott azonos című konferencia előadásainak anyagát tartalmazza, s mércét kíván állítani a téma jövőbeni kutatói elé. A 19. és 20. század azon legbefolyásosabb *Gītā*-interpretációit mutatja be, amelyeknek befolyását Indián kívül is érezni lehetett, s amelyek a *Bhagavad-gītā* későbbi interpretációira is hatással voltak. Most a kötet utolsó írását, Robert D. Baird *Swami Bhaktivedanta and the Bhagavadgita “As it Is” (Bhaktivedanta Swami és a Bhagavadgítá „úgy, ahogy van”)* című munkáját mutatom be.¹

E tanulmány néhány részletét a magyar közönség is ismerheti Śivarama Swami *A Bhaktivedanta-magyarázatok* című munkájából.²

Baird (1933–2015) 35 éven keresztül tanított az Iowai Egyetem Vallástudományi Tanszékén, az ázsiai vallások tanulmányozása volt a szakterülete,³ s a szóban forgó kötet vallástörténészként hivatkozik rá. Számos könyvet írt, és a cikkének helyet adó könyv szerkesztőjét is ő biztatta először a *Bhagavad-gītā* akadémiai szemléletű tanulmányozására.⁴ Annak, hogy az ő írását választottam elemzésem tárgyául, éppen az az oka, hogy az azt magában foglaló gyűjtemény szerkesztője az egyik legfontosabb tudományos *Gītā*-kommentár szerzője, s a *Bhagavad-gītā* Bhaktivedanta-értelmezéséről⁵ alkotott kritika az ő neve alatt megjelent tanulmánykötetben mérvadó, megfontolásra érdemes tudományos véleménynek tűnhet.

Baird egész szövegét a tudós és a hívő látásmódja közötti, általa áthidalhatatlannak tartott különbség megmutatásának dedikálja. Éles ellentétet lát a hívek és a vallástörténészek látásmódja között, s azt sugallja, hogy ez az ellentét abból fakad, hogy a vallástörténész pontosan meg akarja érteni, hogy mit mond a szöveg, azaz

the Bhagavadgita “As it Is”. In: Minor, Robert: *Modern Indian Interpreters of the Bhagavad Gita*. State University of New York Press, Albany, 1986. 200–221.

² Śivarama Swami 1999.

³ <https://clas.uiowa.edu/religion/resources/news/sad-news-professor-emeritus-robert-baird-1933-2015>

⁴ Minor 1982: XII.

⁵ Bhaktivedanta Swami Prabhupāda 1972.

¹ Baird, Robert D.: Swami Bhaktivedanta and

„meg akarja érteni a szöveg szavainak minden lehetséges olvasatát, ám nem akar beléjük érteni semmi olyat, ami nincs bennük”.⁶ Nem mondja ki, de ez csak akkor válhat az ellentét okává, ha a hívő nem akar tudomást venni a szöveg egyes részeiről, vagy olyasmit akar látni benne, ami valójában nincs ott. Ez utóbbi esetben azonban nem lenne sok értelme hívőről beszélni. Noha a szerző a tudományra hivatkozva támadja a hívek hitét, szemléletmódja nemhogy manapság, de már a cikk megírásának időpontjában sem számított tudományosan megalapozhatónak.

Baird azt állítja, hogy a *Bhagavad-gītā* Bhaktivedanta-értelmezésének megvizsgálásához el kell egymástól választani a művet és az adott interpretációt. Ahhoz azonban, hogy ezt megtehessek, valaki más értelmezését kell használnunk, vagy magunknak kell interpretálni a művet, hiszen egy meg nem értett, fel nem dolgozott szöveget semmivel sem lehet összehasonlítani. Baird szerint a tudós nem engedheti meg magának, hogy a *Gītā*t egynek lássa a Bhaktivedanta-interpretációval, ám nem indokolja meg, hogy miért teheti meg azt, hogy bármely más interpretációt azonosnak tekintsen a *Bhagavad-gītā*val. A cikk csak következtetni enged a szerző által helyesnek gondolt értelmezési keretre, nem árulja el, hogy a vallástörténész milyen módszerrel próbálja megtalálni a lehetséges olvasatokat, és elkerülni a textusban nem szereplő dolgok szövegbe való beleértését; így az olvasótól – ha nem is kimondva, csupán sugallva – azt várja el,

hogy az pusztán az ő tudós volta miatt fogadja el interpretációját.

Itt meg kell jegyezni, hogy nem léteznek egy az úgynevezett akadémiai tudomány berkein belül egyöntetűen elfogadott *Gītā*-interpretáció, amelyet a par excellence tudományos értelmezésként lehetne összevetni a mű Bhaktivedanta-olvasatával. Minor fentebb említett kommentárja jól szemlélteti, hogy mennyire eltérő lehet egy adott szöveghely vagy akár az egész könyv megítélése a tudomány mai képviselőinek szemében. Tanulmányában Baird saját értelmezését állítja szemben a Bhaktivedanta-interpretáció ugyancsak saját maga általi értelmezésével, s ez utóbbi nem egyszer ellentmond a Bhaktivedanta Swami Prabhupāda által leírtaknak. Noha a szerző nem mondja ki nyíltan véleményét tanulmánya tárgyáról, fogalmazásmódja és érvelése meglehetősen kedvezőtlen fényben tünteti azt fel.

A vizsgálatunk tárgyát képező írás két fő részből áll. Az első példakkal szemlélteti, hogyan kezeli Bhaktivedanta Swami Prabhupāda a *Gītā* szövegét, a második pedig szövegértelmezésének elméleti hátterét mutatja be. Példáit mindkét részben úgy sorakoztatja fel, hogy azzal megpróbálja aláásni a Bhaktivedanta-értelmezés érvényességét. Baird tanulmánya első és második részben is kijelenti, hogy ez az értelmezés nem lát fejlődést a szövegben, és mindent a könyv végkövetetésének fényében magyaráz:

„Bhaktivedanta Swami *Gītā*-megközelítésének viszont az az egyik jellemző vonása, hogy bármely passzus-

⁶ Baird 1986: 201.

ba belelátja a könyv – sőt, rendszerint az egész védikus irodalom – teljes tanítását, s nem ismeri el annak lehetőségét, hogy a tanítás fokozatosan bontható ki a szövegben.”⁷

„Ez arra utal, hogy szerinte attól függetlenül is helyes bármely verset a *Gítában* található rendszer egészének fényében értelmezni, hogy azt az adott vers egyértelműen említene.”⁸

„[...]nem csak megtagadni látszik a fejlődés összes elvét a *Gítában*[...]”⁹

„A szerkezet fejlődést mutat, s noha Bhaktivedanta Swami lát némi fejlődést, a *Gītā* tanulmányozásának célja a lelki gyarapodás, nem pedig a szövegelemzés.”¹⁰

„Vannak olyan helyek, ahol Bhaktivedanta Swami csúcspontként jelöl ki egy bizonyos szakaszt vagy fejezetet, ám látva, hogy milyen gyakorta tekint különféle szövegrészeket a *Gítā* »lényegének«, gyorsan rájövünk, hogy nem a szerkezet érdekli.”¹¹

Baird maga is elismeri, hogy az általa vizsgált könyv célja nem a *Bhagavad-gītā* szerkezetének a megmutatása, hanem a Kṛṣṇa-tudat (*bhakti-yoga*) propagálása, így nem kell csodálkoznunk azon, ha a szerkezeti analízis hiányzik belőle.

⁷ Baird 1986: 201. Az itt szereplő fordításokat a cikk szerzője készítette, a *Bhagavad-gītā As It Is* szövegéből származó idézetek esetében azonban a mű magyar kiadása került felhasználásra.

⁸ Uo: 203.

⁹ Uo: 203.

¹⁰ Uo: 217.

¹¹ Uo: 218.

A fentebb idézett kijelentései ugyanakkor egymásnak, s az általa tanulmányozott szövegnek is ellentmondanak: „megtagadni látszik a fejlődés összes elvét”, „Bhaktivedanta Swami lát némi fejlődést”, „csúcspontként jelöl ki egy bizonyos szakaszt vagy fejezetet”. De vajon igazat mond-e Baird, amikor azt állítja, hogy azzal, hogy a Bhaktivedanta-értelmezés a karmát és a *jñānát* tárgyaló versekbe is beleolvassa a *bhaktit*, az odaadó szolgálatot, tagadja a szövegen belüli fejlődést? Íme egy példa:

„Az első hat fejezet az odaadó szolgálat jelentőségét hangsúlyozta: *yoginām api sarveṣām...* »Minden *yogī* és transzcendentalista közül az a legkiválóbb, aki magában mindig Rám gondol.« A következő hat fejezet a tiszta odaadó szolgálatot, annak természetét és tetteit tárgyalta. Az utolsó hat fejezet a tudásról, a lemondásról, az anyagi és a transzcendentális természet működéséről, valamint az odaadó szolgálatról szólt. Eljutottunk arra a végkövetkeztetésre, hogy minden tettet úgy kell végrehajtani, hogy az kapcsolatban legyen a Legfelsőbb Úrral, akit az *om tat sat* szavak képviselnek, amelyek Viṣṇut, a Legfelsőbb Személyt jelölik.”¹²

Az *odaadó szolgálat*, *tiszta odaadó szolgálat* és *végkövetkeztetés* szavak egymásutánja nyilvánvalóan egy fejlődési folyamatot rajzol ki. Még ha Baird nem is ért

¹² Bhaktivedanta Swami Prabhupāda 2014: 18.1. A különféle *Bhagavad-gītā*-kiadásokra a fejezet és versszámokkal hivatkozok, ezalól csak az képez kivételt, ha a bevezető szöveg valamely részletét idézem.

egyét a fejlődés illetéknéppen bemutatásával, azt nem mondhatja jogosan, hogy ez az értelmezés „megtagadni látszik a fejlődés összes elvét”.

Az elemzés bevezetője két külön vizsgálandó tárgyként ír a *Gītā* szövegéről, és a Bhaktivedanta-értelmezésről, ezért olvasója joggal gondolhatja, hogy ha az utóbbiról beszél, az az előbbit nem foglalja magában. Baird azonban számtalanszor hivatkozik a kommentár olyan részeire, amelyek a *Gītā* egyes kijelentéseit idézik, s nem árulja el, hogy azoknak maga az interpretált mű a forrása. Így van ez a *Gītā* szerkezetének bemutatásához kapcsolódó alábbi mondatai esetében is:

„Bhaktivedanta Swami azzal kezdi a 7.1-hez fűzött magyarázatát, hogy »a *Bhagavad-gītā* hetedik fejezete teljes leírást ad a Kṛṣṇa-tudat természetéről«, és a nyolcadik fejezet végén rámutat, hogy a középső fejezetek képezik »a *Bhagavad-gītā* lényegét«. ¹³ A kilencedik fejezet azonban a következő megjegyzéssel kezdődik: »A *Bhagavad-gītā*nak ezt a fejezetét minden tudás királyának nevezik, mert ez a lényege minden előzőleg ismertetett tannak és filozófiának«. ¹⁴ A 14.1 magyarázatában azonban mégis úgy látja, hogy Krisna tovább oktatja Arjunát, és azt írja, hogy »az előző fejezetben tanítottakhoz képest az itt ismertetett tudást a Legfelsőbb Úr magasabb rendűnek nyilvánítja«, majd azt is hozzáteszi,

hogy »aki tehát megérti a tizennegyedik fejezetet, tökéletessé válhat.«.”

A fenti bekezdés hivatott alátámasztani Bairdnek azt a kijelentését, hogy a kommentátor annyi csúcspontot jelöl ki a műben, hogy abból világossá válik: a mű szerkezete valójában nem érdekli. E célját Baird azonban csak úgy tudja elérni, hogy elhallgatja azt a korántsem mellékes tény, hogy a kiválasztott idézetek legtöbbje a *Gītā* megfelelő szövegrészét parafrázálta:

7.1 magyarázat: „A *Bhagavad-gītā* hetedik fejezete **teljes leírást ad a Kṛṣṇa-tudat természetéről.**”

7.1: „**Halld most, ó, Pṛthā fia, hogyan ismerhetsz meg Engem teljesen,** kétségektől mentesen, ha **tudatodat Bennem elmerítve,** elmédet Rám szögezve gyakorlod a yogát!”

9.2 magyarázat: „A *Bhagavad-gītā*nak ezt a fejezetét **minden tudás királyának** nevezik.”

9.2: „**Ez a tudás a bölcsesség királya,** a legnagyobb titok az összes titok közül.”

14.1 magyarázat: „**Az előző fejezetekben** ¹⁵ **tanítottakhoz képest az itt ismertetett tudást a Legfelsőbb Úr magasabb rendűnek nyilvánítja. [...] Aki tehát megérti a tizennegyedik fejezetet, tökéletessé válhat.**”

¹³ Uo: 8.28.

¹⁴ Uo: 9.2.

¹⁵ A magyar kiadásban a szó itt egyesszámban áll, amelyet a többesszámot tartalmazó forrásszövegnek megfelelően javítottam.

14.1: „Ismét kinyilatkoztatom előt-
ted ezt a legfelsőbb bölcsességet, a
legmagasztosabb tudományt, melyet
megismerve a bölcsék mind elérték a
legmagasabb rendű tökéletességet.”

Láthatjuk, hogy a kommentár szövege minden egyes esetben tükrözi a magya-
rázni szándékozott versszak kijelenté-
seit, noha az utolsó példa az *ismét* szó
használata miatt első olvasásra talán en-
nek ellentmondani látszik. Baird idézett
bekezdésében azonban van egy citátum,
amely megvilágítja, mire vonatkozik az
ismét szó: „a középső fejezetek képezik
»a *Bhagavad-gītā* lényegét«”. Az *ismét*
szó a középső fejezetekben leírt lényegi
tudás ismételt elmondására utal. Ebben
Bairdnek sincs oka kételkedni, hiszen az
általja is elismert és idézett Minor könyvé-
ben a 14.1-hez kapcsolódóan ezt találjuk:

„A *bhūyah* a szóban forgó és az előző
fejezet közötti kapcsolatra utal. A jelen-
tése ’azonban, ezenkívül, további, is-
mét’.¹⁶ Kṛṣṇa az előző fejezetben mon-
dottakkal ellentétben vissza akar térni
ahhoz a »legfelsőbb tudomány«-hoz
(*param jñānānām*), amelyről »a legtit-
kosabb dolog« (9.1) és »királyi titok«
(9.2) néven már beszélt a kilencedik fe-
jezetben, és a tizedikben is, ahol »leg-
felsőbb szó«-nak nevezi azt (10.1).”

Minor interpretációja szerint tehát a szö-
vegben szereplő *ismét* (*bhūyah*) szó arra
utal, hogy a tizenegyedik fejezetben be-
mutatott tudás, az előző fejezetbeninél ma-
gasabb rendű. Ez azonban – noha igazol-
ja azt a kijelentést, hogy a *Gītā* lényege

a középső fejezetekben található – csak
részben oldja fel a 14.1 Bhaktivedanta-
fordítása és magyarázata közötti ellen-
tétet, mert az utóbbi nem csak egy, ha-
nem több előző fejezetről beszél. Mégsem
mondhatjuk azt, hogy a kommentárszö-
veg nem fedi teljesen a versszak tartalmát,
mert – ahogy Minor is utal rá – a *bhūyah*
szó egyik jelentése ’további’, így az első
sor így is fordítható: „További, minden
más tudományt felülmúló tudásban ré-
szesítelek”.

Azt látjuk tehát, hogy a Bhaktivedanta-
fordítás és kommentár a szóban forgó
versszak más-más olvasatát adja vissza.
A fordító-kommentátor elődei közül az
első Baladeva Vidyābhūšana, a második
pedig Viśvanātha Cakravartī értelmezé-
sében szerepel.¹⁷ Nehéz lenne azt hinni,
hogy Baird nem vette észre, hogy az ál-
tala idézett kommentárrészletek nem a
Bhagavad-gītā szövegéből származnak,
különösen azután, hogy kifejtette, a tu-
dós „meg akar érteni mindent, amit csak
a szöveg magában foglalhat”.¹⁸ Úgy tű-
nik inkább, hogy a következetlenség lát-
szatát keltve szándékosan próbálja diszk-
reditálni az elemzett mű szerzőjét. Ezek
után mit gondoljunk a könyv fülszöve-
gének állításáról, amely szerint „gondos,
objektív, történelmileg érzékeny tanul-
mányok gyűjteménye” van a kezünkben?

A fenti példában Baird a kommentárt
idézte elhallgatta, hogy annak szövegé-
ből a *Gītā* tartalma köszön vissza. Máskor
olyan helyeket idéz, ahol a magyarázat az
értelmezett versszakban közvetlenül nem

¹⁶ *However, besides, further, again.*

¹⁷ Baladeva s. a., Nārāyaṇa Gosvāmī 2011.

¹⁸ Baird 1986: 201.

szereplő dolgokra is kiterjed, ám a magyarázat megállapításai logikailag levezethetők az adott vers tartalmából:¹⁹

„Vannak, olyan szakaszok, amelyek alátámasztani látszanak Bhaktivedanta Swami interpretációját, ám nem említik, hogy az attól eltérő vélemények rosszabbak lennének. Ezek egyike a 13.23. Itt Bhaktivedanta Swami megragadja az alkalmat, hogy megmutassa, a szöveg sokkal inkább támogatja az ő nézőpontját, mintsem a monistákét, akik a test ismerőjét egynek tekintik, ennélfogva nem tudják megkülönböztetni a lelket a Felsőlélektől (Supersoul).”

Ennek a szakasznak fényében felmerül az emberben, hogy amikor Baird azt írta, a tudós „meg akarja érteni a szöveg szavainak minden lehetséges olvasatát, *ám nem akar beléjük érteni semmi olyat, ami nincs bennük*” (az én kiemelésem),²⁰ akkor ezt úgy értette, hogy a kommentátor nem vonhatja le a következtetést a saját, illetve mások nézeteire vonatkozóan. Ez azonban magának a kommentár műfajának a létjogosultságát kérdőjelezné meg, és ez nemcsak a tradicionális indiai, hanem a modern tudomány esetében is így van. Śāṅkarācārya, az első teljes egészében fennmaradt indiai *Gītā*-kommentár szerzője néhol hosszú oldalakon keresztül ütközteti a különféle véleményeket, hogy aztán eljusson a maga végkövetkeztetéséhez.²¹ Minor Baird által is idézett modern tudományos munkája ugyancsak számba

veszi a különféle kommentátorok és iskolák adott helyekre vonatkozó szöveg-olvasatát, s nem habozik letenni a voksát valamelyikük mellett, illetve megindokolni, hogy az attól eltérő véleményeket miért nem tartja helyesnek. A szóban forgó versszakhoz kapcsolódóan például azt írja: „A *puruṣa* tehát nem azonos a Śāṅkara elképzelésében élő tiszta tudattal”²²

Ha Baird a versszakok tartalmából logikailag levezethető megállapítások közlését is fenntartással kezeli, nem csoda, hogy ugyanígy érez azokkal a helyekkel kapcsolatban is, ahol a versek szavainak magyarázatát nem kaphatjuk meg ilyen egyszerű logikai művelet útján:

„A 17.8–10 a három *guṇának*²³ megfelelően osztályozza a különféle ételeket. A szövegben az áll, hogy a *sattva* jellemezte ételek hizlálnak.²⁴ Bhaktivedanta Swami szerint itt nem állati zsiradék-ról van szó, és hosszan fejtegetni kezdi, hogy tejet fogyasztva az ember minden szükséges zsiradékhoz hozzájuthat, ezért nincs szüksége ártatlan állatok elpusztítására. A szöveg erről semmit sem mond. A *Gītā* szerint to-

¹⁹ Uo: 209.

²⁰ Uo: 201.

²¹ Śāṅkarācārya 2017.

²² Minor 1982: 13.22. (A számozásbeli különbség abból fakad, hogy a Bhaktivedanta-kiadás e fejezetben szereplő első versszakát sok forrás nem tartalmazza.)

²³ A három *guṇa* az anyagi dolgok háromféle minősége.

²⁴ A Bhaktivedanta-fordítás második kiadásában itt a *fatty* 'zsíros' szó szerepel, míg Barid által olvasott első kiadásban a *fattening* 'hizlaló', és csak a szöszedatben áll *fatty*. Minor szerint a versszakban szereplő szanszkrit *snigdha* jelentése 'ragadós, zsíros, olajos vagy puha' (*sticky, greasy, oily, tender*). Minor 1982: 17.8.

vábbá a *tamas*²⁵ jellemzi az olyan ételeket, amelyeket elfogyasztásuk előtt több mint három órával készítették el. Noha a textus mindössze ennyit állít, Bhaktivedanta Swami zárójelben megjegyzi: »kivéve a *prasādāt*, vagyis az Úrnak felajánlott ételt.«²⁶ [...] Az úrnak felajánlott étel transzcendentális, ezért nem szükséges három órán belül megenni. [...] Ez mind összhangban van az ISKCON alapelveivel, de nem része a szövegnek.»

A 17.9 klasszikus kommentárjait végiglapozva azt látjuk, hogy Śrīdhara, Madhusūdana, Viśvanātha és Baladeva az adott versszak kapcsán olyan ételeket neveznek meg, amelyek szerintük képviselik a *Gītā* versében leírt minőséget, ám a szöveg nem említi a nevüket.²⁷ A kommentárnak éppen az a szerepe, hogy a mű tanításának gyakorlati alkalmazását segítse. Amikor Bhaktivedanta Swami Prabhupāda az erőszakmentesség fontos voltáról beszél, akkor azt a tizenharmadik fejezet ismeretében teszi, amely az erőszakot tudatlanságnak nevezi.²⁸ Amikor a *prasāda* minőségéről beszél, akkor sem csupán a saját véleményét közli, hanem a korábbi kommentátor, Viśvanātha Cakravartī szavait ismétli meg.²⁹ Bairdnek vallástörténészként meglenne az eszköztára ahhoz, hogy feltár-

ja, a modern Bhaktivedanta-interpretáció miképpen gyökerezik a *vaiṣṇava* hagyományban, hogyan kapcsolódik az elődökhöz, és mennyiben tekinthető modernnek. Ehelyett azonban tudóshoz nem méltó hermeneutikai felfogással közelít elemzése tárgyához, amennyiben azt gondolja, de legalábbis azt sugallja, hogy létezhet interpretációtól mentes szöveg, és nem legitim egy mű egyes versszakait az egész alkotás vagy egy nagyobb szövegcsoport fényében értelmezni.³⁰ Mindezt manipulatív módon teszi, úgy, hogy vizsgálatának tárgyát rossz színben tüntesse fel, s attól sem riad vissza, hogy a tényeknek nyilvánvalóan nem megfelelő állítást tegyen.³¹

„A 6.16-ban a szöveg a túl sok vagy túl kevés evésre, illetve a túl sok alvásra figyelmeztet. Ez a rész jó alkalmat kínál arra, hogy megmutassuk, Bhaktivedanta Swamit jobban érdekli a Kṛṣṇa-tudat elveinek elmagyarázása, mint pusztán a kezében lévő szöveg értelmezése. Például noha a szöveg attól is óva int, hogy az ember egyáltalán ne egyen, Bhaktivedanta ehhez semmilyen megjegyzést nem fűz.»

Baird kijelentésével ellentétben a kommentár így kezdődik: „Ez a vers a *yogīknak* szabályozott evést és alvást ajánl.” A szabályozott étkezés azt is magában foglalja, hogy az ember nem eszik a szükségesnél kevesebbet, s ez később artikulálódik is a magyarázatban:

„Az sem gyakorolhatja a *yogát*, aki önkényesen kitalált böjtöt követve ter-

²⁵ A legrosszabb minőség.

²⁶ Bhaktivedanta Swami Prabhupāda 2014: 17.10.

²⁷ Śrīdhara Swāmī 2015, Madhusūdana Sarasvatī 2007, Nārāyaṇa Gosvāmī 2011, Baladeva s. a.

²⁸ Bhaktivedanta Swami Prabhupāda 2014: 13.8–12.

²⁹ Nārāyaṇa Gosvāmī 2011: 17.10.

³⁰ Baird 1986: 200, 203, 201.

³¹ Uo: 205.

mészetellenesen lemond az evésről. A Kṛṣṇa-tudatú ember az írások tanácsainak megfelelően böjtöl. Nem koplal és nem eszik többet a kelletténél, így alkalmas a *yoga*-gyakorlatok végzésére.”³²

Természetesen semmilyen szabály nem írja elő, hogy a szövegmagyarázatnak a szöveg minden elemére reflektálni kell, a klasszikus *Gītā*-kommentárokban sok olyan versszakot találunk, amelyhez egy vagy akár több magyarázó sem fűzött semmilyen megjegyzést, ahogy a Baird által is elismert Zaehner sem tette ezt, s Minor sem tárgyal egyformán részletesen minden egyes passzust.³³

Mivel váltotta ki az általa vizsgált szöveg Baird olyan fokú ellenérzését, hogy a fentiekben bemutatott módon kezelje? – tehetnénk fel a kérdést. Nekem úgy tűnik, hogy a kommentár tudósi önértékelésén ejtett mély sebet. A vallástörténet az alábbi kétértelmű mondattal kezdi tanulmányát: „A tudós és a hívő találkozása/ viadala mindig érdekes”.³⁴ Országh László nagyszótárában az *encounter* főnév alábbi jelentései szerepelnek: 1. a összetalálkozás, véletlen találkozás b) (szerelmi) légyott 2. a) összeütközés, összecsapás, csetepaté b) párbaj c) tusa, viadal, mérkőzés.³⁵ Egy hívő szövegének tudományos elemzésétől az ember azt várná, hogy a főnév e mondatban találkozásként értelmeződjön, ám ahogy a fenti példák is mutatják, Baird esetében a találkozás küzdelemmé

válik, sokszor tisztességtelen eszközökkel vívott küzdelemmé.

A tanulmány első bekezdéséből azt is érteni vélem, hogy Baird mit vett annyira szívére:

„A következőkből világossá válik, hogy Bhaktivedanta Swaminak van néhány rendkívül bántó (*uncomplimentary*) megjegyzése a tudomány (*scholarship*) világáról, különösképpen a Bhagavadgítá iránti akadémiai (*academic*) érdeklődésről”

– írja. A tudós és a hívő nézőpontja közötti különbség hangsúlyozása többször is megjelenik a tanulmányban, s az utolsó, „Alkalmasság a Gítá megértésére” című alfejezetben csúcsosodik ki. Itt Baird hasonló technikát alkalmaz, mint amikor arról beszélt, hogy a kommentátor több csúcspontot is megjelöl a műben: elhallgatja, hogy a magyarázatokban nem pusztán írójuk véleményét, hanem a *Bhagavadgītā* szövegét olvashatjuk vissza:

„Ám nem mindenki alkalmas egyenlő mértékben arra, hogy interpretálja, megértse vagy tanítsa a *Bhagavadgítát*. Bhaktivedanta Swami különösen a tudósokat kárhóztatja, mivel ők pusztán »elmebeli spekulálók« [*mental speculators*]. [...] A *Gítá* számtalanszor kijelenti, hogy Kṛṣṇa az Istenség Legfelsőbb Személyisége, ám e tudósok kigúnyolják a Legfelsőbb Urat azal, hogy egyszerű hétköznapi embernek tekintik. [...] Az egyetemek által kínált közönséges tudás anyagi síkú, nem pedig olyan, amilyenre a *Gítá* törekszik.”³⁶

³² Bhaktivedanta Swami Prabhupāda 2014.

³³ Zaehner 1979, Minor 1982.

³⁴ Baird 1986: 200.

³⁵ Országh 2009: 493.

³⁶ Baird 1986: 220.

Az itt felsoroltak azonban nem csupán a kommentátor hitbéli elkötelezettségének mintapéldái, hanem magából a kommentált könyvből származnak. A Bhagavadgītā többször is kijelenti, hogy Kṛṣṇa és tanítása megértéséhez az embernek az ő hívévé kell válnia, a tizennyolcadik fejezet végén pedig az áll, hogy a hitetleneknek még elmondani sem szabad a művet.³⁷ Érdeemes közelebbről is megvizsgálni Baird kijelentését, miszerint „Bhaktivedanta Swami különösen a tudósokat kárhoztatja”.

A *tudós (scholar)* szó számtalanféle kontextusban megjelenik a kommentár szövegében, s úgy tűnik, hogy a legtöbb esetben nem a modern tudomány képviselőire utal. A könyv bevezetésének végén például a *Gītā-māhātmya* fordításában találkozhatunk vele. Ez a szöveg olyan régen íródott, hogy az „a bölcs tudósok és a tiszta *bhakták*”-nak fordított *su-dhīr* szó semmiképpen sem jelölhet mai tudósokat. A 2.61-ben a 18. században élt Baladeva Viśyābhūṣanát nevezi tudósnek a szerző, s nem bírálja, hanem elismerő szavakkal szól róla. Nem a tudós mivoltot kifogásolja tehát, hanem bizonyos tudósok mentalitását, nézeteit kárhoztatja.

A kommentár által kritizált tudósok jó részét Baird valószínűleg inkább tekintené hívőnek, mintsem tudósnek. Ők a *vedák* tudósai (*Vedic scholars*), akik nem pusztán tudományos érdeklődésből tanulmányozzák ezeket az írásokat, hanem hisznek is bennük. A *Vedic scholars* kifejezés megjelenik például a negyedik fejezet ötödik versszakának magyarázatában, amely

a *Brahma-saṁhitā*t idézi. Ez a magyar kiadásban így olvasható: „Az Úr ezen örökkévaló, gyönyörteli és mindentudó formáit még a Védák legkiválóbb ismerői [*scholars*] sem értik meg, ám ugyanezek a formák a tiszta és igaz *bhakták* előtt mindig feltárulnak”. Egy *Padma-purāna*-idézet fordítása az Urat nem szolgáló *brāhmaṇákat* nevezi tudósoknak:

„A védikus tudomány valamennyi ágát jól ismerő tudós [*scholarly*] *brāhmaṇa* nem méltó arra, hogy lelki tanítómeszter legyen, ha nem vaiṣṇava, vagyis ha nem jártas a Kṛṣṇa-tudományában”.³⁸

A Bhaktivedanta-magyarázatokban még akkor sem feltétlenül a modern tudomány képviselőiről van szó, ha a szöveg világi tudósokról beszél (*mundane scholars*). Ez a kifejezés szerepel például a negyedik fejezet kilencedik versszakának kommentárjában, ahol a szerző a fentebb már idézett *Brahma-saṁhitā*-szakaszra hivatkozik, s jó okkal feltételezhetjük, hogy a „világi professzorok és empirikus filozófusok” (*mundane scholars and empiric philosophers*) valamint a „világi értelmiségiek” (*mundane scholars*) alatt elsősorban a vedáknak a korábbi idézetből ismert tudósaira utal. Ne feledjük, hogy Bhaktivedanta Swami Prabhupāda szóhasználatban a világi vallásos embert, világi hívőt is jelenthet, s legyen hívő vagy hitetlen, mindenki világi (*mundaner*), aki az anyag fogságában él, s ezért tökéletlensége meggátolja abban, hogy önerejéből megfelelő tudásra tehessen szert.³⁹ A 3.8

³⁷ Bhaktivedanta Swami Prabhupāda 2014: 18.67.

³⁸ Uo: 2.8.

³⁹ Uo: 31. A magyar kiadás a *mundaner*

magyarázata vallási kötelességek teljesítésével kapcsolatban használja a világi szót:

„Arjuna családos ember és hadvezér volt, ezért számára előnyösebb volt, ha megmarad ebben a helyzetben, és a családos kṣatriyák előírt vallásos kötelességeit végzi. Az ilyen tettek fokozatosan megtisztítják a világi ember szívét, s megszabadítják az anyagi szennyeződésektől.”

A második fejezet hetedik versének Bhaktivedanta-magyarázatában ezt olvashatjuk:

„Ennek ellenére az ostoba világi tudósok úgy magyarázzák, hogy nem Kṛṣṇa személyének kell átadnunk magunkat, hanem »a Kṛṣṇán belüli megszületetlennek«”.

Itt a szöveg Sarvepalli Radhakrishnanra utal, akinek kommentárjában azt olvashatjuk:

„Nem a személyes Kṛṣṇának kell magunkat teljesen átadnunk, hanem annak a Megszületetlen, Kezdetnélküli, Örökkévalónak, aki Kṛṣṇán keresztül szól”.⁴⁰

Mivel több egyetemen is tanított, Radhakrishnan már közelebb esik a modern tudós kategóriájához, de személyében a tudós egyben hívő is volt. A Baird tanulmányának helyet adó kötet egyik írása „A Bhagavadgítá Radhakrishnan apologetikájában” címmel mutatja

megfelelőjeként a materialista szót használja, ám a világi jelentéstartománya jóval szélesebb annál.

⁴⁰ Radhakrishnan 1963: 9.34.

be Radhakrishnan Gītā-kommentárját.⁴¹ A Bhaktivedanta-magyarázatban bírált mondata sem Radhakrishnan tudományos megközelítése, hanem az évezreides *advaita vedanta* filozófiára jellemző szemléletmódja miatt lett kritika tárgya.

Természetesen a világi tudományosság bírálata a Bhaktivedanta-szövegben a modern tudományra is alkalmazható kritika, de a szerző a *Bhagavad-gītā* megértésével kapcsolatban csak egyszer hivatkozik kifejezetten az egyetemi fokozatokra.⁴² Úgy tűnik tehát, hogy Baird olyasmit vett magára, ami nem is neki szólt. A hatodik fejezet nyolcadik versszakát példaként felhozva azt írja:

„A magyarázat még olyan versek kapcsán is a »világi tudományt« és az »akadémikus tudást« bírálja, amelyekből nehéz lenne ilyen következtetést levonni.”

Ebből az idézetből világossá válik, hogy Baird félreérti az *akadémikus tudás* kifejezést.⁴³ Az említett versben szereplő első két szó a *jñāna* és a *vijñāna*. Ahogy arra Minor is rámutat, az első elméleti (*theoretical*), a második pedig gyakorlati (*practical*) tudást jelent.⁴⁴ A Bhaktivedanta-magyarázat azt hangsúlyozza, hogy: „a csupán elméleti tudásnak, mely nélkülözi a Legfelsőbb Igazságról való teljes tudatosságot, nincs haszna”.

⁴¹ Minor 1986.

⁴² Bhaktivedanta Swami Prabhupāda 2014: 11.55.

⁴³ A magyar fordításban itt – helyesen – elméleti tudás áll, én azért használok ettől eltérő megfelelőket, hogy megvilágíthassam Baird tévedésének mibenlétét.

⁴⁴ Minor 1982.

Az ezzel kapcsolatban használt *academic* szó jelentése itt nem ’akadémiai, egyetemi’, hanem ’elméleti’.

A tudós és a hívő közötti ellentét bemutatása a tanulmány utolsó bekezdésében kulminálódik:⁴⁵

„Így már érthető a szembeszökő jellegzetessége annak, ahogy Bhaktivedanta Swami a *Gītát* kezeli. Megmutatja a hibát mások álláspontjában, és világossá teszi, hogy mindenki téved, aki nem osztja a nézeteit. Ő maga azonban ritkán érvel úgy, ahogy azt a tudósoktól megszokhattuk, miközben az értelmezés különféle alternatívái között döntenek. Általában csak közli, mi a helyes, mert ha a »világi tudományt« használná, érvelnie kellene, ám a tanítványi láncolathoz tartozó lelki tanítómester pusztán kinyilatkoztat.”

Ahogy azt az eddigiek során bemutattam, Baird néha fontos információkat hallgat el, máskor valótlant állít, s amint azt a hatodik fejezet nyolcadik versének kommentárjával kapcsolatban láthattuk, olykor félreérti, amit olvas. Meglehetősen visszás, hogy ezek után a tudományos érvelést kéri számon. Mindazonáltal a Bhaktivedanta-kommentár nem nélkülözi a megfelelő mennyiségű érvet. A benne lévő kijelentések nem szorulnak magyarázatra, ha csupán a *Gītā* verseit ismétlik, vagy a *vedānta* szövegeinek korpuszából merítenek, hiszen a *vedānta* filozófia szerint e szövegek bizonyító erejűek. A magyarázatok ezen kívül a korábbi kommentárokból is idéznek, s a hagyó-

mányoknak megfelelően néha feltüntetik, máskor pedig nem említik kijelentéseik pontos forrását.

Rendkívül hasznos lett volna, ha a Minor által szerkesztett kötet megjelenésének időpontjában gondos tanulmány készül Bhaktivedanta Swami Prabhupāda *Gītā*-értelmezéséről. Sajnos Baird írása nem teljesíti be ezt a feladatot, a *Bhagavad-gītā As It Is* bemutatása áldozatul esett a tudós felkészületlenségének és sértett önérzetének. Baird elvetette annak a lehetőségét, hogy a Bhaktivedanta-magyarázatokat annak fényében vizsgálja meg, hogy szerzőjük a *vaiṣṇava* hit autentikus képviselője, s ettől függetlenül akarta összevetni azokat a *Gītā* szövegével.⁴⁶ E törekvése akkor is kudarcra ítélte volna vállalkozását, ha figyelmesen és elfogulatlanul hajtja végre feladatát, ám írásában ez utóbbi feltételek sem érvényesülnek. Baird nem úgy ismertette a munkát „ahogyan az van” (*as it is*), azaz nem sikerült megragadnia annak lényegét, szellemiségét, azt, hogy szerzője a *Bhagavad-gītā* által megadott hermeneutikai keretnek megfelelően interpretálta a művet.⁴⁷

⁴⁶ Uo: 200.

⁴⁷ Bhaktivedanta Swami Prabhupāda bevezetője az *as it is* jelentésének magyarázatául a *Bhagavad-gītā* szelleméhez való ragaszkodást jelöli meg. Ennek fényében a címet úgy is fordíthatnánk: A *Bhagavad-gītā* a maga eredeti szellemében. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda 2014: 20.

⁴⁵ Baird 1986: 221.

Felhasznált irodalom

Baird, Robert D.: Swami Bhaktivedanta and the Bhagavadgita 'As it Is'. In: Minor, Robert: *Modern Indian Interpreters of the Bhagavad Gita*. State University of New York Press, Albany, 1986. 200–221.

Baladeva Vidyābhūṣana: *Gītā Bhūṣaṇa*. Sampradaya Publishers, Chennai, [s. a.].

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.: *Bhagavad-gītā As It Is*. Collier Books, New York – Collier Macmillan Publishers, London, 1972.

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.: *Bhagavad-gītā úgy, ahogy van*. Bhaktivedanta Book Trust, [s. 1.], 2014.

Madhusūdana Sarasvati: *Bhagavad-Gītā: with the annotation Gūḍhārtha-Dīpikā*. Advaita Ashrama, Delhi, 2007.

Minor, Robert: *Bhagavad-gītā: an exegetical commentary*. South Asia Books, Columbia, 1982.

Minor, Robert: The Bhagavadgita in Radhakrishnan's Apologetics. In: Minor, Robert: *Modern Indian Interpreters of the Bhagavad Gita*. State University of New York Press, Albany, 1986. 147–172.

Nārāyaṇa Gosvāmī, Bhaktivedanta: *Śrīmad Bhagavad-gītā*. State Gaudiya Vedanta Publications, Vṛndāvana – Delhi – San Francisco, 2011.

Országh László – Magay Tibor (szerk.): *Angol–magyar nagyszótár*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2009.

Radhakrishnan, Sarvepalli: *Bhagavad-gītā: With an Introductory Essay, Sanskrit text, English Translation and Notes*. Georg Allen & Unwin Ltd, London, 1963.

Śaṅkarācārya: *Śrīmad Bhagavad Gītā Bhāṣya*. Sri Ramakrishna Math, Madras, 2017.

Śivarāma Swami: *A Bhaktivedanta-magyarázatok: A Bhagavad-gītā tökéletes értelmezése*. Bhaktivedanta Kulturális és Tudományos Intézet, Budapest, 1999.

Śrīdhara Swāmī: *Śrīmad Bhagavad Gītā*. Sri Ramakrishna Math, Chennai, 2015.

Zaehner, Robert Charles *The Bhagavad-gītā: With a Commentary Based on the Original Sources*. Oxford University Press, London – Oxford – New York, 1979.

Internetes hivatkozások

S. n.: SAD NEWS: Professor Emeritus Robert Baird (1933–2015). 2015. <https://clas.uiowa.edu/religion/resources/news/sad-news-professor-emeritus-robert-baird-1933-2015>

A letöltés ideje: 2021. október 14.

RECENZIO

Joshua M. Greene: Swami in a Strange Land – How Krishna Came to the West. The Biography of A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupada

**Markwarthné Lengyel Piroska
(Puṣkariṇī Devī Dāsī)**

Joshua M. Greene *Swami in a Strange Land* című munkája két alcímet is kapott, hogy már címében is pontosan elárulja, miről szól a könyv: *How Krishna Came to the West* (azaz hogyan érkezett Krisna Nyugatra), valamint *The Biography of A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupada* (A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda életrajza).¹ A munkát a Mandala Publishing kiadó jelentette meg San Rafaelben, California államban, az Amerikai Egyesült Államokban 2016-ban. Magyar fordításának előkészületéről vagy a kiadás tervéről egyelőre nem tudni.

A szerző, Joshua M. Greene New York-i születésű író, előadó, professzor és producer. Munkásságát széleskörű érdeklődés jellemzi a Holocausttól a keleti filozófián és a hinduizmuson át a történetmesélésig. Az amerikai közvélemény számá-

ra legismertebbek talán a vészkorszakról szóló (bestseller) könyvei és dokumentumfilmjei. Nagy népszerűsége tett szert George Harrisonról írt biográfiája, a *Here Comes the Sun*.² Sikeréhez hozzájárulhatott a narratíva személyes volta is: Greene jó barátságban állt a híres zenésszel, és így számos eddig ismeretlen részletet osztott meg róla az olvasókkal a műben. Holocaust-kutatóként korábban a Hofstra és a Fordham Egyetemen adott elő, valamint a Yale Egyetem tanácsadójaként tevékenykedik. Filmkészítőként és gyermekkönyvek szerzőjeként szintén érdeket, illetve díjakat szerzett magának.

Joshua M. Greene Bhaktivedanta Swami Prabhupāda avatott tanítványa, lelki neve Yogesvara Das. 1970-ben kapott avatást lelki tanítómesterétől, majd az elkövetkező másfél évtizedben szerzetesként elsősorban a könyvkiadásban tevékenykedett. A mai napig a Kṛṣṇa-tudat Nemzetközi Közösségének (az ISKCON-nak) elismert és köztiszteletben álló, rangidős tagja, aki aktívan részt vesz a szervezet életében.

A *Swami in a Strange Land* az író tisztelgése lelki tanítómestere előtt, születésének 120. évfordulója apropóján. A könyv elismerések felsorakoztatásával kezdődik: hét oldalon át olvashatjuk vallástudósok, teológusok, közéleti szereplők és Prabhupāda néhány tanítványának dicsérő sorait a műről, valamint a tanító kiemelkedő szerepéről. Ezután egy ismert tudós, a hinduizmus és India történetének szakértője, Klaus K. Klostermaier ajánlja az

¹ Joshua M. Greene a szanszkrit szavakat nem diakritikus jelekkel, hanem angolos átírásban írja – a szerző.

² A könyvről recenziót közölt a *Tattva* folyóirat: Mahārāṇī Devī Dāsī (Banyár Magdolna): A sötét ló. In: *Tattva*. X/1. 2007. 135–140.

olvasóknak a munkát, melyet az előszó és a bevezetés követnek.

A könyv három nagy szerkezeti egységből áll. Az első rész az *India* címet viseli, és három fejezetben Bhaktivedanta Swami Prabhupāda életét meséli el 1965-ig, addig az eseményig, amikor a *Jaladūta* hajó fedélzetén elindul az Amerikai Egyesült Államokba. Az első fejezet hosszú időszakot fog át: Prabhupāda 1896-os születésétől 1938-ig jut el. A következő fejezet a tanító prédikálási törekvéseire fókuszál, melyek húsz év küzdelmet jelentettek a számára. 1959-ben a lemondott rendbe, a *sannyāsa*-rendbe lépéssel kezdődik új fejezet a Swami életében, és a kronológiát követve a könyvben is. Az ezt követő évek szentírás-fordítással és a Nyugatra való utazás előkészületével teltek. Az 1960-as évek közepén (a harmadik fejezet végén) azután elérkezett a lehetőség arra az utazásra, melyre léleekben évtizedek óta készült Śrīla Prabhupāda.

A második rész, melynek címe *Amerika*, első fejezete a hajón való utazással veszi kezdetét és a kezdeti nehézségek bemutatásán keresztül eljut az első templom, a legendás második sugárúti *Mathless Gift* központ megszerzéséig. Az ötödik fejezet az itteni sikereket meséli el, az első tanítványok elköteleződését, avatásukat. Ezután a mozgalom nyugati partra érkezését, a San Francisco-i közösség formálódását és életét ismerhetjük meg a hatodik fejezetben, melynek végét Prabhupāda Nyugatra érkezését követő első indiai látogatása jelzi. A hetedik fejezetből megismerhetjük, hogy a Swami visszaérkezését követően hogyan terjedt el rohamosan

és vált népszerűvé a Kṛṣṇa-tudat mozgalma Amerika-szerte 1968 és 1970 között. A következő fejezettel ér véget a második rész, melyben Prabhupāda tanítványai Európába érkeznek és elkezdik prédikálásukat.

A harmadik rész, a *Világ*, két fejezetre tagolódik. Az elsőben a mozgalom világméretű terjedését helyezi fókuszba, a másodikban a sikerek nyomán a szervezet ellen 1976-ban indult amerikai támadásokat, az azok keltette kihívásokat, valamint Śrīla Prabhupāda 1977-es eltávozását. A főszöveget követően epilógust, utószót, illetve több mellékletet is találunk. Utóbbiak közé tartozik a köszönetnyilvánítás, Bhaktisiddhānta Sarasvatī (Bhaktivedanta Swami Prabhupāda lelki tanítómesterének) rövid életrajza, az idegen szavak glosszáriuma, jegyzetek és a bibliográfia. Készült emellett egy rövid ISKCON-statisztika, valamint index is, melyek szintén helyet kaptak a mű végén.

Joshua M. Greene könyve olvasmányosan és könnyen követhetően mutatja be Bhaktivedanta Swami életét és a biográfia segítségével azt a folyamatot, ahogyan az 1960-as és 1970-es években a Kṛṣṇa-tudat elterjedt (vagy ahogyan az alcím költőien megfogalmazza: ahogyan Kṛṣṇa Nyugatra érkezett Prabhupāda által). Nyilvánvalóan a művet nem csak a Kṛṣṇa-tudatú nemzetközi közösség tagjainak, hanem laikus olvasóknak is szánhatta a szerző, felismerve, hogy a gyakorló *vaiṣṇaváknál* nagyobb tárbort érdekelhet egy 20. századi spirituális tanító élete és hatása. Greene ismertsége és közéleti szerepvállalása révén alkalmas a szélesebb olvasóközönség elérésére és

megszólítására, valamint Bhaktivedanta Swami tanítványaként megfelelő és hiteles személy Prabhupāda bemutatására. A mű felépítése és stílusa, a megtalált hangsúlyok, a részletek és összefüggések aránya mind azt mutatják, hogy egy ismeretterjesztő–népszerűsítő munka megírása volt a cél. A körülbelül 250 oldalon nagyon pontosan megtalálja az író azokat a pontokat, melyek fontosak, akár a Swami, akár a mozgalom szempontjából. Mérnöki érzékkel porciózza az életrajz és az események, valamint a motivációk és hatások megértéséhez szükséges történeti kontextust és háttér-információkat, mert csak annyit használ ezekből, ami feltétlenül szükséges, de nem vezeti el az olvasó figyelmét a lényegről. Nem tudományos igénnyel és módszerrel készült tehát a mű, de mégis érezni rajta (persze jó értelemben), hogy egy olyan író munkája, aki a tudományos életben is otthonosan mozog.

A munka arányai ugyanakkor nincsenek teljesen összhangban Prabhupāda életének, illetve a Kṛṣṇa-tudatú mozgalom terjedésének arányaival. Az indiai időszakról viszonylag részletesebben ír, igyekszik sok forrást használni (még ha a tudományos életben megszokott módon nem is hivatkozik rájuk); ez kb. 70 oldalt tesz ki. Ez érthető és megokolható, egyrészt azért, mert ez a tanító életének nagyobbik fele (hatvankilenc év a nyolcvanegyéből), másrészt a misszió előkészítésének, az arra való felkészülésnek az időszaka. A második rész a leghangsúlyosabb és a leghosszabb: öt fejezetből áll, a könyv terjedelmének több, mint fele, 150 oldal hosszúságú. Ugyanakkor ez csak az

1965 és 1969 közötti időszakot, a Kṛṣṇa-tudat amerikai megérkezését és terjedését írja le. Az 1969, főleg az 1970 utáni időszakról csak elnagyolva, igazán nagy vonalakban esik szó – holott ez a mozgalom világméretű terjedésében és a szervezet intézményesülésében nem kevésbé lényeges időszak, mint az azt megelőző évek. Ez talán az egyetlen kritikai észrevétel a művel kapcsolatban: arányai kicsit elcsúsztak. Ezt azonban a szerző maga is elismeri, sőt, megokolja a befejező fejezetben. Részben személyes okkal, saját maga a mozgalomhoz való 1969-es csatlakozásával magyarázza, miért az első évekre teszi a fókuszot, részben pedig a mozgalom létrejöttének és kialakulásának szempontjából tartja e kezdeti időket fontosnak. A címválasztásban (Swami egy idegen földön) szintén ezt a látásmódot látjuk tükröződni. (A cím figyelembevételével tehát az arányok eltolódása kevésbé jelentőségteljes kérdés.)

A biográfia nagy erénye, hogy a szerző, bár Bhaktivedanta Swami tanítványa, nem tolja magát az előtérbe, nem igyekszik önmagát is beleírni a könyvbe és nem személyeskedik – megmarad a célzott objektivitás talaján. (Saját magáról csak a befejezésben ír egy mondatot.) Nem személytelen, száraz leírás azonban a szöveg, éppen ellenkezőleg. Élő, humánus, emberközeli képet fest Prabhupādáról, aki egyedülálló egyéniséggel, megingathatatlan hittel, mély bölcsességgel és érzésekkel rendelkezik – tűnik ki a műből. E komplex kép sikeres festéséhez hozzájárulhatott, hogy Joshua M. Greene nem pusztán saját tudásából és más biográfi-

ák alapján írta meg saját verzióját, hanem mintegy ötven istentestvérével³ (szintén Prabhupāda tanítványaival) készített interjút, és az ő tapasztalataikat, élményeiket is felhasználta az írás során. A szöveg stílusa kiforrott, a szövegen látszik, hogy profi, gyakorlott író munkája. A könyv kivitelezése igényes, a jó minőségű színes és fekete-fehér illusztrációk pedig növelik a kiadás értékét.

Bhaktivedanta Swamiról az elmúlt negyven évben számos munka született. Sok tanítvány érzett inspirációt, hogy szeretett lelki tanítómesteréről írjon, és hogy visszaemlékezéseit megossza a növekvő ISKCON-közösség, elsősorban már második és harmadik generációs fiatal *vaiṣṇaváival*. Születtek gyűjteményes kötetek, illetve videó-archívum is, melyekben a tanítványok személyes emlékeiket őrzik meg. A biográfiák közül Satsvarūpa Swami *Prabhupāda: egy bölcs ember élete és öröksége* című munkája széles körben ismert. Ez körülbelül 400 oldalban foglalja össze a Krisna-tudatú mozgalom alapítójának életét. A *Śrīla Prabhupāda-līlāmṛta* a legrészletesebb az életrajzok között, szintén Satsvarūpa Swami írása. Ebben eredetileg hat kötetben, több, mint kétezer oldal terjedelemben ismerhetjük

meg a tanító személyét és életét. Ezt a könyvet az ISKCON hivatalos Prabhupāda-biográfiájának tekintik, melyhez a szerző (Prabhupāda első tanítványainak egyike) a tanító életében elkezdett anyagot gyűjteni, valamint dokumentálni a történéseket. E mű megkerülhetetlen alap, ha valaki a tanítóról ír – Greene is ismeri, kiemeli forrásai között és nagyra értékeli.

Bár a rengeteg Bhaktivedanta Swamiról szóló mű és Satsvarūpa Swami *Līlāmṛtája* után azt hihetnénk, hogy nehéz vagy egyenesen lehetetlen újat mondani egy olyan személyről, aki negyven éve nincs velünk, ez Joshua M. Greene-nek mégis sikerül. Munkájában egyedülállóan ötvözi egy lojális, szerető tanítvány szemléletét egy tudós precizitásával és eredetiségével, és így képes újat adni azoknak az olvasóknak is, akik már ismerik Prabhupāda életének eseményeit. Létjogosultsága és értékei vitathatatlanok tehát a Bhaktivedanta Swamiról szóló életrajzok között. Nagy kár, hogy egyelőre csak angolul olvasható, magyar nyelven még nem elérhető. Ennek ellenére bátran ajánlom az érdeklődőknek, mert bár nyelvhasználata választékos és igényes, középfokú nyelvtudással is jól érthető, élvezhető és élményt ad az olvasása.

³ Istentestvéreknek a *gauḍīya-vaiṣṇava* hagyomány az egy lelki tanítómester által felavatott tanítványokat tekinti.

Szerzők

Bakaja Zoltán (Śyāmasundara Dāsa)

Vaisnava teológus és jógamester, brácsaművész. A Bhaktivedanta Hittudományi Főiskola tanársegédje.

Fehér Tamás

Vaisnava teológus, pénzügyi közgazdász.

Lupták Éva

Vaisnava teológus, közgazdász, pénzforgalmi szakértő.

Markwarthné Lengyel Piroska (Puṣkariṇī Devī Dāsī)

Vaisnava teológus, történész, művelődésszervező. A Bhaktivedanta Hittudományi Főiskola tanársegédje.

Mózer Annamária

Vaisnava teológus, dekoratőr.

Nagy Gabriella

Vaisnava teológus, nemzetközi jogatanár.

Tasi István (Īśvara Kṛṣṇa Dāsa)

PhD, vaisnava teológus, kulturális antropológus. A Bhaktivedanta Hittudományi Főiskola főiskolai tanára.

Varga Kata

Vaisnava teológus, sportszervező, -menedzser, forgatókönyvíró.

